

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

27

35348

պղ 3

Նվեր Մաշտոցի անվան
Մատենադարանին Արտա-
շես Գերպերյանից

1982 թ. Բուլղարիա

4

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ն Ե Ա Ն

Լ Ե Զ Ո Ւ Ի

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Հ. ԿՐԹԱՆԵՍ Գ. ԶԱԼԸԽԵԱՆ

Ի ՄԻՒԹ. ՈՒՄՏԷՆ

ԵՍԹՆԵՐԻՐԻ ՏՊԵԳՐՈՒԹԻՒՆ

35348

Բ Ա Բ Է Ն Ն

Ի ՎԵՍ ԳԱՅՑՂՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԹԱԹՆԻ

1862

a. 1067

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Գիտունք կ'ըսեն թէ իրենց չգիտցածն իրենցմէ կտրին-
ները պիտի իմանան: Աս խօսքիս ճշմարտութիւնը փորձով ի-
մացան. ինչու որ տեսան թէ ամէն ուսում պղտիկէն սկսած
ու ատենով մեծցած է, եւ միշտ ետեւի եկողն առջինին վրայ
բան մը աւելցուցած է: Այսպէս կը տեսնենք նաեւ արուեստ-
ները՝ որոնք որ յառաջ շատ կոպիտ էին, ետքը որչափ որ
արուեստաւորները շատցան, այնչափ արուեստները կարգաւո-
րեցին, բարակցուցին ու դիւրինացուցին: Նոյնպէս հայերէն քե-
րականութիւնն՝ որ ազատական արուեստ մըն է, վերջին ա-
տեններս շատ ծաղկեցաւ, ու հիմակուան ատեն հայու լեզուն
ունի ընդարձակ ու համառօտ թէ գրարաւ եւ թէ աշխար-
հարաւ ընտիր քերականութիւններ:

Ի վերայ այս ամենայնի մեզի աւելորդ չերեցաւ ալ
աւելի աշխատիլ ու մեր լեզուն աւելի դիւրինցընել: Ինչու որ
Եւրոպացւոց զանազան ազգաց տեսակ տեսակ քերականու-
թիւնները ձեռք առնելով՝ իմացանք որ առաջին ատենուան
դժուարութիւնները դուրս հանելով՝ իրենց աշկերտները շատ
դիւրին ձամբէ կը քայլեցընեն: Անոր համար մենք ալ ջանա-
ցինք առ նոր քերականութիւնս այնպէս դիւրինցընել ու այն-
պէս ընել որ ամէն դասատան տղաք կարող ըլլան քիչ ատե-
նուան մէջ գրարաւ հասկընալ:

ԱՅ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒՐԻՆՑՆԵՆԵԼ

Ա. Առաջին մասին մէջ ամէն բառերուն ու օրինակնե-
րուն թէ աշխարհարանն ու թէ տաճկերէնը դիմացը դրինք.
որ նոր սորվողները դէրաւ հասկընան, ու սորվածնին չէ թէ
թութակի պէս, հապա հասկընալով սորվին: Նոյնպէս երկրորդ
մասին մէջ ալ ամէն կանոնին մէջ մէկ օրինակը մեկնեցինք, որ
միտք առնելը դիւրին ըլլայ:

Բ. Այնպիսի գիտելիքներն՝ որոնք որ նոր սորվողի մը
հարկաւոր չէին, զատ ծանօթութեանց մէջ դրինք, որ ծան-
րութիւն չըլլայ, թէպէտ վարպեան իր խոհեմութեամբն, ու
աշկերտին միտքը չափելով՝ կրնայ անտ՛շմէ ալ դատ տալ կամ
հարկաւոր չսեպածը թողուլ:

Գ. Որչափ կարելի էր՝ ջանացինք որ օրինակները բա-
ցայայտ ըլլան, ընտիր ու օգտակար խօսքեր: Ինչու որ բացա-
յայտ օրինակներն ու ամբողջ խօսքերը դիւրաւ կը հասկըցուին,
չուտ կը սորվուին ու երկայն միտքը կը մնան: Անոր հակառակ

Թէ որ օրինակները մութ ըլլան կամ ամբողջ խօսքեր չըլլան, աղաք աղէկ չեն հասկընար, ու չ կը սորվին ու շուտ կը մոռնան:

Օրինակներուն տեղերը չդրինք, որ պարսպ տեղ թուա- համարները ծանրութիւն չըլլան: Գլխաւոր հեղինակներն՝ ուս- կից օրինակները քաղեցինք, ասոնք են. Աստուածաշունչ գիր- քը, Ազատանդեղոս, Էջնիկ, Ռսկերերան, Մամբրէ, Խորենացի, Եղիշէ, Մանգակունի, Ն. Շնորհայի, Ն. Լամբրոնացի, Սար- գիս վարդապետ, Ճառքնախրք, եւ այլն:

Գ. Ինչպէս որ ամէն կարդացող կը տեսնէ, մէկ կող- մանէ առաջուց տպած քերականութիւններուն կարգը պա- հեցինք, բայց ինչ բան ալ փոխեցինք, փորձով տեսանք որ կարգն ու դիւրութիւնն այնպէս կը պահանջէր:

Առաջ ամականին ու գոյականին մէկտեղ հոլովիլը կար- դի գրինք: Պատճառն ալ յայտնի է. վասն զի երբ որ աշկեր- տը քերականութեան առջի մասը կը լմընցընէ, պիտի կարող ըլլայ ամէն մասն բանի ուղիղ որոշել: Արդ՝ երբ որ չէ սովորած թէ ամականը գոյականին հետ ինչպէս պիտի հոլովի, չիկընար անուններուն հոլովներն աղէկ որոշել. ինչպէս ըսեմ զՆՅԵՆԻ ԶՈՐ, կը կարծէ որ զՆՅԵՆԻ հայցական ըլլայ, ու ԶՈՐ՝ ուղղա- կան: Այսպէս իմացիր մէկալ հոլովներն ալ: Անոր համար հասարակօրէն ամէն լեզու գոյականներուն հոլովելն աւանդե- լէն ետքը՝ ամականին ու գոյականին մէկտեղ հոլովելը կ'աւանդէ:

Թէպէտ ամականները մեր լեզուին մէջ զատ հոլով չունին, ինչպէս քանի մը լեզուներ ունին. բայց զատ հոլովելու եղանակ մը ունին, այս ինքն՝ նախդիրը յառաջ դրուողը կ'առ- նէ, ամականը յառաջ դրուելու ըլլայ՝ նախդրիւ կը հոլովի, ետքը դրուելու ըլլայ՝ մէկտեղ կը հոլովի, եւ այլն:

Ասկէց զատ զանազան դժուարութիւն ունի մեր լե- զուին մէջ թուական անուններուն, մասնական անուններուն, ստացական գերանուններուն, ու մանաւանդ ցուցական գե- բանուններուն իրենց գոյականին հետ մէկտեղ հոլովիլը, որոնք կանոնով սորվիլն առանց մասնաւոր վարժութեամբ նոր սովոր- զի մը դժուարին է, չըսեմ անկարելի:

Աս բաներուն վրայ սովորութիւն էր երկրորդ մասին Աջ շատ դժուարին ու ճղճղկած կանոններ աւանդել, որոնք աշկերաններուն մեծ ծանրութիւն կու տան, եւ օգուտ չունին:

Մ. Ինչպէս որ առջի մասին մէջ ամէն բառերուն, հո- լովներուն թորդութիւններուն նշան հուսութիւնը դրինք որ կա- ռող ըլլան աղաք դիւրաւ հասկընալ, նոյնպէս երկրորդ մասին մէջ ալ աղոց դիւրիցընելու համար գլխաւոր կանոնները հարցման եղանակաւ աւանդեցինք: Ինչպէս ըսեմ թէ անուն բայի ինչ ըսել է, կամ թէ խօսքի մէջ անուն բային սրն է, իկընար նոր սովորող աղայ մը խելք հասցընել: Բայց հարց- մանէ շատ դիւրաւ կրնայ հասկընալ թէ ինչ ըսել է անուն բայի, կամ թէ խօսքի մէջ անուն բայի ըսուածն սրն է, որն է խնդիրը, ինչ հոլով է, նախդրիւ տրական թէ ներգոյական, եւ այլն: Թէպէտ ստոյգ է որ չեն կրնար մէկէն ի մէկ այնպէս հասկընալ, ինչպէս որ կը հասկընայ երկայն ասեն սորվող մը, բայց հարցումը աղոց դիւրաւ հասկըցընելու ճամբայ կը բանայ:

Լեզու սորվելու աղէկ պատճառներն ու բնութեան սքանչելի կարգը պղտիկ տղոց վրայ կ'ծրեւայ: Անոր համար թէ վարպետին եւ թէ աշկերտին աչքին առջեւն ըլլայ տղոց օրինակը: Առաջ տղոց մտքն անգիր աւ ձերմակ թղթի կը նմանի, ու երբ որ կը սկսին զգայու թխենները հաստատուիլ, ձայնն ահանջէն անցնելով մտքը կը տագնորի, եւ վրան շատ ատեն անցնելով եւ նոյնը շատ անգամ լսելով թէ ձայնը կը սովրի եւ թէ ձայնին ինչ նշանակելը կ'իմանայ, եւ մէկայ կողմանէ ինքն ալ թաթովելով մը կը սկսի խօսիլ մինչեւ լեզուն բացուի: Անանկ է նէ ինչպէս որ աշխարհարան լեզուն լսելով կը սովրին, նոյնպէս ալ դրարանը կարգալով պէտք է սովրիլ. ինչու որ ահանջին լսելով բրածն աչքը կարգալով կ'ընէ: Ուստի լեզու մը սովրելու համար շատ կարգալու է, չէ թէ մինակ քերականութիւն, հապա ուրիշ գիրք ալ:

Շատերը կը խարուին կարծելով թէ մինակ քերականութիւնը բերնուց սորվելով կրնան լեզուն ալ սովրիլ: Քերականութիւնն իբրեւ թէ տղուն ձեռքէն բռնողն է որ դիւրաւ քայլէ ու չիյնայ. բայց ինչպէս որ տղուն ձեռքէն բռնելը միայն քայլէ շիտովեցրներ, հապա պէտք է որ ինքն ալ քայլէ, անանկ ալ մինակ քերականութիւնը բերնուց սովրեցրնել՝ առանց գրքերու վրայ վարժեցրնելու, աշկերտը աշխատեցրնելէն զատ օգուտ չունի:

Անոր համար աշկերտը քերականութիւն սկսած առաջին օրը պիտի սկսի միանգամայն գիրք մը կարգալ (որն որ մենք Աւետարանը պատշաճ կը սեպենք), ու որչափ կարելի է վարպետին մեկնելովը հասկընայ: Խօսք մը շատ կերպ կրնայ աշկերտը հասկընայ: Մէյ մը մինակ բառերը հասկընալով. ինչպէս որ մարդ մը կրնայ իր չգիտցած լեզուաւը խօսք մը սորվիլ, ու բառերուն նշանակութիւնը հասկընայ, երկրորդ իւրաքանչիւր բառ ինչ մասն բանի է, ինչ հոլով է կամ ժամանակ, եւ այլն, դարձեալ արդեօք անուն բայի է թէ խնդիր, եւ այլն: Արդ երբ որ աշկերտը վարպետին մեկնելովը բառերուն ինչ նշանակելը կը հասկընայ, ու երբ որ օրէ օր ալ քերականութեան մէջ առաջ կ'երթայ, վարպետը կրնայ աշկերտէն պահանջել որ որոշէ անուան հոլովը, բային ժամանակը, սեռը եւ այլն: Էւ որչափ որ աշկերտը քերականութեան մէջ յառաջ երթայ, այնչափ աւելի պիտի պտուղը դուրսէն, ամեն բան քերականութեան զննանին համաձայն հասկընալով: Անձամբով մէկ տարւան մէջ կրնան աշկերտները (թէ որ փախուղան ըլլան) դիւրին խօսքերը կամաց կամաց հասկընայ:

Բայց ինչպէս որ տղաք միայն չեն լսեր, հապա կրցածնուն չափ ալ կը խօսին, յառաջ մէկ երկու բառ, ան ալ ծուռ ու սխալ արտաբերութեամբ, դարձեալ մայրերնէն կամ քովի եղողներէն շիտակը կը լսեն, ու այնպէս կը սորվին. նոյնպէս աշկերտը կարգալէն զատ պիտի գրէ ալ, նախ դիւրին բաներ, ինչպէս ըսեմ, անուն մը հոլովել դիմացը աշխարհարանով, գոյական ու ածական անունները մէկտեղ հոլովել,

եւ այլն : Թէ որ սխալ ըլլայ՝ վարպետը կը շիտկէ, կարգալուծ
ալ իր սխալը կ'իմանայ, ու շիտակը կը սորվի : Արբ որ ասոնց
մէջ բաւական կրթութիւն ու երկրորդ մասը սկսին սորվել, կրնան
ան ատեն կարծ ու գիւրին խօսքերն ամէն կանոններուն վրայ
աշխարհաբառէն գրարաթարգմանել : Ասիկակ ալ ճամբայ
կը բանայ աւելի երկնակեկ խօսքեր ու պատմութիւններ թարգ-
մանելու :

Եւ որպէս զի թէ՛ վարպետներուն եւ թէ՛ աշկերանե-
րուն գիւրին ըլլայ աս կերպ թարգմանութիւնը, մասնաւոր ա-
սոր համար համառօտ գիրք մը աշխարհաբառ, տաճկերէն ու
անոնց գրարաթէն ալ զատ տպեցինք :

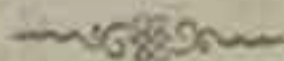
Արբ որ աս կերպով կը սկսին սորվել՝ կը յուսանք որ
տղոց ձանձրութիւնը (որ իրենց հասակին բնական է) կը քիչ-
նայ, շքեմ թէ կը վերնայ : Ասն զի բաւական օգտակար
գրադում կ'ունենան. մէյ մը համար սորվելով, (ուր որչափ
կարելի էր անօգուտ աշխատանքները վերցուցինք,) երկրորդ
կարգալուծ, երրորդ գրելով : Միանգամայն կը տեսնեն իրենց
աշխատանքին պտուղը, որ մարդուս շատ սիրտ կու տայ. անոր
հակառակ երբ որ աշխատութեան պտուղը չ'երեւար, ձանձրու-
թիւն կը պատճառէ :

Ասով մենք ալ կ'ուրախանանք, տեսնելով օրէ օր մեր
լեզուին ծաղկիլն եւ ուսումնասէր տղոց բազմանալը, եւ որ
ամէն բանէ աւելի մեր սիրտը կ'ուրախացընէ ան է, որ աս-
տուածպաշտութեան ու գիտութեան լոյսը, որ հիմա գրքերուն
մէջ իրրեւ թէ պահուած է, հասկըցող քիչ ըլլալուն համար,
ամենուն սիրտը կը ծագի, եւ սքանչելի պտուղներ կը հասցընէ
իր ատենին ի փառս Աստուծոյ, որուն մեր ամէն աշխատու-
թիւնը կը նստի իրենք :

Ք Ե Ր Ը Կ Ը Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ն Ե Ա Ն

Հ Ե Զ Ո Ի Ի

Պ Ա Տ Ր Ա Ս Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ք Ե Ր Ը Կ Ը Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն արուեստ մըն է, որ աղէկ հասկընալ, անսխալ խօսիլ ու շիտակ գրել կը սորվեցընէ:

Աճէն լեզուի մէջ խօսքը բառէ կը շինուի, բարձր վանկէ ու վանկը գրէ:

Հայերէն լեզուն բուն երեսունուվեց գիր ունի, որոնց վրայ ետքէն օ ու Ֆ* գրերը աւելցընելով եղան երեսուն'ութը, որ են՝

Աա, Բբ, Գգ, Դդ, Եե, Զզ, Էէ, Ըը, Թթ, Ժժ, Իի, Լլ, Խխ, Ծծ, Կկ, Հհ, Զճ, Ղղ, Ճճ, Մմ, Յյ, Նն, Շշ, Ոո, Զզ, Պպ, Զջ, Ռռ, Սս, Վվ, Տտ, Բբ, Յց, Իւ, Փփ, Գգ, Օօ, Ֆֆ:

Ասոնցմէ ոմանք՝ որ իրենք իրենցմէ ձայն կը հանեն, Չայնա-որ կ'ըսուին. ինչպէս, ա, է, է, ը, է, ու, օ: Իսկ որոնք որ առանց ձայնաւորի իրենք իրենցմէ ձայն չեն կրնար հանել, Բաղայայն կ'ըսուին, ինչպէս մնացածները:

Աճէն լեզուի մէջ բանը կամ խօսքը ութը մասնունի, որոնք են՝ Անուն, Գերանուն, Բայ, Ընդունելիութիւն, Նախադրութիւն, Մակբայ, Հարկապ ու Մեջբերութիւն: Որոնց վրայ կարգաւ պիտի խօսինք:

* Աս Օ ու Ֆ գրերը օտար լեզուէ անուած են: Հիմակուա օ գրուածը առաջ -- կը գրուէր: Իսկ Ֆ որն որ հիմայ օտարաերու մէջ կը գործածուի, առաջ ֆ կը թարգմանուէր:

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԽՅՅԻ ՄԱՍՆԵՑ ՎՐԱՅ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՍ

Handwritten signature or initials

Գ Լ Ո Ւ Ս Ա .

Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ԱՆՈՒՆԸ խօսքի կամ գործածութեան մէջ տեսակ տեսակ կ'ըլլայ կամ կը փոխուի. ինչպէս բան, կ'ըլլայ բանի, շքան, ի բանի, բանիւ: Բան+, բանից, ի բանից, բանիւ+, եւ այլն:

Անուան ասանկ տեսակ տեսակ փոխուիլը՝ Հալի կ'ըսուի, որ կ'ըլլայ՝ անուան մը սկիզբն ու վերջը գիր աւելնալով:

Մեր լեզուին մէջ հոլովները տասն են*, Ուղիւն, Սեւահան, Տրահան, Հայցահան, Բացասահան, Պարահան, Գործիահան, Պարասահան, Ներհոյահան, Կոչահան:

Երբ որ անուն մը մէկ հատ բան կը ցուցընէ, եւսի կ'ըսուի. երբ որ երկու երեք կամ շատ բան մէկէն կը ցուցընէ, Յոգնակի կ'ըսուի: Աս եզակի ու Յոգնակի ըսածնիս Թիւ անուանց (անուններուն թիւը) կ'անուանուի:

Թիւակա անունները տասը հոլով ունին, բայց ամէն անուանց աս տասը հոլովները մէկ կերպով չեն, հապա զանազան կերպով: Անուանց ասանկ զատ տեսակ հոլովիլը Հալովման+ անուանց կ'ըսուի, ու կը նշանակէ անուններուն զատ զատ վերջաւորութեամբ փոխուիլը սեռականին ու գործիականին մէջ:

Հոլովմունքն ինն են. որոնց օրինակները հիմայ կը սկսինք կարգաւ դնել:

* Ամանք Պարահան, Պարասահան, Ներհոյահան ու Կոչահան հոլովները զատ հոլով չեն համարիր:

Handwritten mark or signature at the bottom

Առաջին հոշոյման օրինակը :

Եզակի :

	Գր-ք-ւ-ւ .	Աշխարհ-ք-ւ-ւ .	Տ-ճկերէն .
Ո-չ .	Բան,	խօս,	սէօղ .
Սե-ւ .	Բանի,	խօսի՛ն,	սէօղիւն .
Տր-ւ .	Բանի, ի բան* ,	խօսի՛ն,	սէօղէ .
Հ-յյ .	զբան,	խօսք,	սէօղիւ .
Բ-ց .	ի բանէ,	խօսի՛ն,	սէօղտէն, սէօղտէն էօթրիւ .
Պ-ր .	զբանէ,	խօսի՛ն լր-յ,	սէօղիւն իւզէրինէ .
Գ-ր .	Բանիւ,	խօսով,	սէօղ իլէ .
Պ-ր .	զբանիւ,	խօսի՛ն ք-լր-ր .	սէօղիւն էթրա- ֆրնտա .
Ներ .	ի բանի, ի բան,	խօսի՛ն ռ-լ .	սէօղտէ .
Կ-չ .	ով բան,	ով խօս,	եւ սէօղ .
Յոգնակի :			
Ո-չ .	Բանք,	խօսեք,	սէօղէր .
Սե-ւ .	Բանից,	խօսեք-ւն,	սէօղէրին .
Տր-ւ .	Բանից, ի բանս,	խօսեք-ւն,	սէօղէրէ .
Հ-յյ .	զբանս,	խօսեքք,	սէօղէրի .
Բ-ց .	ի բանից,	խօսեքէն,	սէօղէրտէն .

Տրականք երկու է . մէկը կ'ըսուի Արեւ-հոյ՛ւ Տրական . ինչ-
պէս ք-նին վերջահոյ՛ւլ տրականք կ'ըլլայ բանի . իսկ մէկալը
կ'ըսուի Ն-ի-դ-է-Տրական . ինչպէս ի բան . եւ այլն : Այն-
պէս ալ ներգոյականք : Տրականին վրայ ի գրէն զատ նախ-
դիր կը գրուին նաեւ ասոնք յ, -ւ, ը-ր, թէ բարածայն ու
թէ ձայնաւոր գրով սկսած բառերուն վրայ : Արք որ անուն
ժը ձայնաւոր գրով կը սկսի ի շիգրուիր . հարցա չ կամ քիչ
տեղ ի չ . զորօրինակ յարուեստ կամ ի յարուեստ : — Ա-
յին վրայ ըսածնիս՝ բացառական ու ներգոյական հոյ՛ւմե-
րուն վրայ ալ իմացիր . ինչպէս յերկէ . է յերկնից . յերկե-
եւ այլն :

- Պար. զԲանից, խօստերուն լրաց, սէօզլէրտէն էօթ-
րիւ.
- Գոր. Բանիւք, խօստերով, սէօզլէր իլէ.
- Պար. զԲանիւք, խօստերուն Բուր- սէօզլէրին էթրա-
րէւք, Ֆրնտա.
- Ներ. ի Բանս, խօստերուն Տէջ, սէօզլէրտէ.
- Կու. ով Բանք, ով խօստեր, եւ սէօզլէր:

Աս հոլովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ, որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ =, է, ո, օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն ու ոչ կը փոխեն*, ինչպէս,

Արքայ,	քայի,	Բագաւոր,	փատիշահ.
Բանտ,	բանտի,	Բանք,	զընտան.
Գան,	գանի,	ձեծ,	քէօթէք.
Արուեստ,	արուեստի,	արհեստ,	սէնասթ.
Նետ,	նետի,	նեք,	օգ.
Տօն,	տօնի,	տօն,	երօրթու.

Ատեւի եկած բառերը վերջի եւ, է, ու ձայնաւոր գրերնին կը կորսընցընեն. ինչպէս,

Ատեան,	տեանի,	արեան,	տիվան.
Վայրկեան,	կեանի,	ահլեարհ,	տագիգէ.
Սիրտ,	սրտի,	սիրք,	եիւրէք.
Օգուտ,	օգտի,	օգուտ,	Ֆայտա.

Ատեւի եկած բառերը իրենց է եւ ոչ ձայնաւոր գրերը ուրիշ ձայնաւորի մը հետ կը փոխեն. ինչպէս,

Կետ,	կէտի,	կեք,	նօգտա.
Հանդէս,	դէսի,	հանդէս,	ալայ, զիննէթ.
Կղճոյն,	ղճոնի,	քարեւ,	սէլամ.

Անեղական:

Անեղական կ'ըսուին ան անուններն՝ որոնք եղակի չունին ու մինակ յոգնակի են. (թէպէտ մինակ մէկ բան նշանակեն.) ինչպէս,

Աղօթք,	աղօթից,	աղօթք,	տուա.
Կրօնք,	կրօնից,	կրօն,	մէղհէպ.

* Աս բաներու վրայ ետքը աս մասին յաւելուածին մէջ տեղի ընդարձակ կը խօսինք ու հարկաւոր կամոններ կը դնենք:

Յարուհի անուանի:

Յարուհի կ'ըսուին ան անունները՝ որոնք մինակ
 մէկ անձի մը կամ տեղւոյ մը որոշուած են. անոր
 համար ալ հասարակօրէն յոգնակի չունին. ինչպէս,
 Եգիպտոս, տոսի, Եգիպտոս, Մըսըր.
 Մովսէս, սէսի կամ սիսի, Մովսէս Տարգարէ.
 Սարգիս, գ-սի, Սարգիս Տարգարէ:

Երկրորդ հոշովման օրինակը:

Եզակի:

Ռ. քաղաք,	+աղա+	շէհիր,
Ս. քաղաքի,	+աղէն,	շէհիրին.
Տ. քաղաքի,	+աղէն,	շէհիրէ.
ի քաղաք,		
Հ. զքաղաք,	+աղա+ը,	շէհիրի.
Բ. ի քաղաքէ,	+աղէն,	շէհիրատէն.
Պ. զքաղաքէ,	+աղէն լրաց,	շէհիրատէն էօթրիւ.
Գ. քաղաքաւ,	+աղա+լ,	շէհիր իլէ.
Պ. զքաղաքաւ,	+աղէն բաւոր-
րէ+ը,	շէհիրին էթրա-
ֆընտա.
Ն. ի քաղաքի,	+աղէն ՌԸ,	շէհիրատէ.
ի քաղաք,		
Կ. ով քաղաք,	ով +աղա+	եա շէհիր.

Յոգնակի:

Ռ. քաղաքք,	+աղլընէր,	շէհիրլէր.
Ս. քաղաքաց,	+աղլընէրոն,	շէհիրլէրին.
Տ. քաղաքաց,	+աղլընէրոն,	շէհիրլէրէ.
ի քաղաքս,		
Հ. զքաղաքս,	+աղլընէրը,	շէհիրլէրի.
Բ. ի քաղաքաց,	+աղլընէրէն,	շէհիրլէրատէն.
Պ. զքաղաքաց,	+աղլընէրոն լրաց,	շէհիրլէրատէն էօթ
Գ. քաղաքօք	+աղլընէրոլ,	շէհիրլէր իլէ.
կամ քաւք,		
Պ. զքաղաքօք	+աղլընէրոն բա-
ւորրէ+ը,	շէհիրլէրին էթ-
րաֆընտա.
Ն. ի քաղաքս,	+աղլընէրոն ՌԸ,	շէհիրլէրատէ.
Կ. ով քաղաքք,	ով +աղլընէր,	եա շէհիրլէր:

Աս հոլովման տակ կերթան շատ բառեր ալ, որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ =, է, =, օ, ըւ լալուն համար, ոչ գիր կը կորսընցընեն եւ ոչ գիր կը փոխեն. ինչպէս,

Աւազան,	զանի,	==ազան,	համար.
Բարեկամ,	կամի,	բարեկամ,	տօսթ.
Աշակերտ,	տի,	աշկերտ,	շայիրտ.
Ընկեր,	րի,	ընկեր,	այագտաշ.
Զինուոր.	րի,	շինուոր,	ճէնքճի.
Լեզու,	զուի,	լեզու,	տիլ, լիսան.
Մեղու,	զուի,	մեղու,	արը.

Ատուի եկած բառերը իրենց ե=, է, = ձայնաւոր գրերը կը կորսընցընեն. ինչպէս,

Ահեակ,	ահե-կի,	յի,	սօլ.
Արդեակ,	արդե-կի,	ղամի,	օղուլ.
Սենեակ,	սենե-կի,	իոց,	օտա.
Գրէչ,	գր-չի,	գրէչ,	գալէմ.
Մրրիկ,	մրր-կի,	մրրիկ,	գայ.
Նաղամ,	բաղ-մի,	շար,	չօգ.

Ատուի եկած բառերն իրենց ետքի է, ոյ, է- ձայնաւորները կը փոխեն. ինչպէս,

Մեզ,	միզի,	մշուշ,	տիւման.
Պարտեղ,	տիղի,	պարտեղ,	պաղչէ.
Հողեղեն,	ղինի,	հողչէ,	թօիրագտան.
Ոսկեղեն,	ղինի,	ոսկիէ,	ալթընտան.
Խարոյկ,	րուկի,	խարոյի,	աթէշ.
Հովիւ,	հովուի,	հովիւ,	չօպան.

Անշական+:

Կամք,	կամաց,	կամք,	կէօնիւլ.
Կերպարանք,	րանաց,	երեւ,	սիւրէթ.
Միտք,	մտաց,	միտք,	Ֆիքր.

Յարուի անուան+:

Հնդիկ,	Հնդ-կի,	Հինոցի,	Հինտիսթանլը.
Պարսիկ,	Պար-կի,	Պարսիկ,	Աճէմ.

Երրորդ հոշովման օրինակք:

Եզակի:

Ո. Գեւտ,	գեւ,	չայ.
Ս. Գեւոյ,	գեւին,	չայրն.
Տ. Գեւոյ,	գեւին,	չայա.
ի գեւտ,		
Հ. զգեւտ,	գեւը,	չայը.
Բ. ի Գեւոյ,	գեւին,	չայտան.
Պ. զգեւոյ,	գեւին լրայ,	չայտան էօթրիւ.
Գ. Գեւոյ,	գեւով,	չայ ըլա.
Պ. զգեւոյ,	գեւին Բուրբեղ,	չայրն էթրափրնտ.
Ն. ի Գեւտ,	գեւին Ռջ,	չայտա.
Կ. ոյլ Գեւտ,	ով գեւ,	եւ չայ.

Յոգնակի:

Ո. Գեւք,	գեւեր,	չայլար.
Ս. Գեւոց,	գեւերուն,	չայլարրն.
Տ. Գեւոց,	գեւերուն,	չայլարա.
ի գեւտ,		
Հ. զգեւտ,	գեւերը,	չայլարը.
Բ. ի Գեւոց,	գեւերին,	չայլարտան.
Պ. զգեւոց,	գեւերուն լրայ,	չայլարտան էօթ.
Գ. Գեւոյք,	գեւերով,	չայլար ըլա.
Պ. զգեւոյք,	գեւերուն Բուրբ.	չայլարրն էթրա.
Ն. ի Գեւտ,	գեւերուն Ռջ,	չայլարտա.
Կ. ոյլ Գեւք,	ով գեւեր,	եւ չայլար.

Աս հոշովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ , , ե , ո , օ , ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն եւ ոչ կը փոխեն. ինչպէս,

Բերան,	նոյ,	բերան,	աղող.
Երկաթ,	թոյ,	երկ-թ,	տէմիր.
Տղայ,	այոյ,	ողայ,	չօճուգ.
Գեղ,	ղոյ,	րեղ,	իլաճ.
Ծեր,	րոյ,	ձեր,	իխթիլար.
Տերեւ,	եւոյ,	տերեւ,	եւափրագ.
Գործ,	ծոյ,	գործ,	իշ.

Ամօթ,	թոյ,	մօթ,	այլալ.
Յօղ,	ղոյ,	ցօղ,	չիհ, սէրփինթի.

Ատքի եկած բառերն իրենց եւ, է, ու ձայնաւոր գրերը կը կորսընցընեն. ինչպէս,

Առաքեալ,	առաքե-լոյ,	առաքեալ,	րէսիւլ.
Սեաւ,	սե-ւոյ,	սեւ,	սիյահ.
Մարմին,	մարմ-նոյ,	մարմին,	թէն.
Ծծումբ,	ծծ-մբոյ,	ծծումբ,	քիւքիւրթ.
Խոնկ,	խ-նկոյ,	խոնկ,	քիւննիւք.
Ծոխ,	ծ-խոյ,	ծոխ,	թիւթիւն.

Ատեւի եկած բառերն իրենց է, ոյ, էւ, ձայնաւոր գրերն ուրիշ ձայնաւորի մը հետ կը փոխեն. ինչպէս,

Էշ,	էշոյ,	էշ,	էշէք.
Սէր,	սէրոյ,	սէր,	մուհապպէթ.
Յոյս,	յոսոյ,	յոյս,	ումուտ.
Թէւ,	թեւոյ,	համբանք,	սայր.
Պատէւ,	պատեւոյ,	պատէւ,	իզզէթ.

Անկողմանք :

Գծօխք,	խոց,	դժոխք,	ճէհէննէմ.
Գինք,	գ-նոց,	գին,	փահա.
Կոտք,	կ-ոցց,	կոտք :	փութ.

Յարսակ անուանք :

Աստուածատուր,	Աստուածատ-րոյ,	մարտիրոս ճըն է.
Հայք,	Հայոց,	Հայոց ուղիք էմ երկեր.

Աս հոլովման տակ գացող անուններուն ոմանց եզակի տրականն ու ներգոյականը շատ անգամ ուժ կ'ըլլայ, մանաւանդ ին, եալ վերջաւորողներուն. ինչպէս, վերին, վերնում. յետին, յետնում. գրեցեալ, գրեցելում. ի սրբում :

Արբեմն ասոր պէս հոլոված անուններուն սեռականն ու բացառականն առջի կամ երկրորդ հոլովման պէս ալ կ'ըլլայ. զոր օրինակ, պատէժ, պատէժոյ կամ պատէժի. Բոնդի, Բոնդոյ կամ Բոնի, է Բոնի. Բեւ, Բեւոյ կամ Բեւի, է Բեւի :

Չորրորդ հոլովման օրինակը :

Եզակի :

Ո. Եկեղեցի,	ժամ, եկեղեցի,	քիլիսէ,
Ս. Եկեղեցւոյ*,	ժամն,	քիլիսէնին
Տ. Եկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիսէյէ.
յեկեղեցի,		
Ը. զԵկեղեցի,	ժամը,	քիլիսէյի.
Բ. յԵկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիսէտէն.
Պ. զԵկեղեցւոյ,	ժամն Վրայ,	քիլիսէտէն էօ.
Գ. Եկեղեցեաւ,	ժամով,	քիլիսէ իլէ.
Պ. զԵկեղեցեաւ,	ժամն Բուրբիւրէ,	քիլիսէնին էթր.
Ն. յԵկեղեցւոջ,	ժամն Ռէջ,	քիլիսէտէ.
յեկեղեցի,		
Կ. ով Եկեղեցի,	ով ժամ,	եւ քիլիսէ.

Յոգնակի :

Ո. Եկեղեցիք,	ժամեր,	քիլիսէլէր.
Ս. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիսէլէրին.
Տ. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիսէլէրէ.
յեկեղեցիս,		
Ը. զԵկեղեցիս,	ժամերը,	քիլիսէլէրի.
Բ. յԵկեղեցեաց,	ժամերէն,	քիլիսէլէրտէն.
Պ. զԵկեղեցեաց,	ժամերուն Վրայ,	քիլիսէլէրտէն էօ.
Գ. Եկեղեցեօք	ժամերով,	քիլիսէլէր իլէ.
համ եաւք,		
Պ. զԵկեղեցեօք	ժամերուն Բուրբ.	քիլիսէլէրին էթ
համ եաւք,		
Ն. յԵկեղեցիս,	ժամերուն Ռէջ,	քիլիսէլէրտէ.
Կ. ով Եկեղեցիք,	ով ժամեր,	եւ քիլիսէլէր :

Աս հոլովման տակ կ'երթան ամէն հասարակ բարձր
 մասանկ անունները, որոնք է կը վերջաւորին. ինչպէս

Բարի,	բարւոյ,	ողէի,	էյի.
Գինի,	գինւոյ,	գինի,	չարապ.
Գօտի,	գօտւոյ,	գօտի,	գուշար.
Կղզի,	կղզւոյ,	կղզի,	ատա.

* Ասոնց եզակի սեռականն ու բացարականն երբեմն կրնան
 առանց - դրի գրուիլ. սյուպէս, եկեղեցոյ, աղամնոյ, Բշմամոյ.
 Տրականք քիչ տեղ ունի կ'ըլլայ եւ անկեղ բացարական
 ալ կրնայ ունի ըլլալ. ինչպէս, է քիլիսէ, է քիլիսէլէր :

Անն բառեր որ երկրորդ հոլովման նման կը հո-
լովին, այսինքն -ոյ, -ով, -ոց, -ովք: Այսպէս են նաեւ
-ցի, էցի վերջաւորածները.

Հոգի, գւոյ, գւով, գւոց, գւովք, հոգի, ճան.

Արդի, գւոյ, գւով, գւոց, գւովք, որդի, էվլատ.

Հոսմայեցի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, հոսմայեցի, բոմալը.

Փարիսեցի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, փարիսեցի, Փարիսի.

Աթենացի, ցւոյ, ցւով, ցւոց, աթենացի, աթինալը.

Անեղականք:

ընթրիք, ընթրեաց, իրէկոտան հոց, ազշամ եէմէյի.

կարծիք, կարծեաց, կարծիք, թահմին.

Հիւնգերորդ հոլովման օրինակը:

Եղակի:

1. Չգեստ,	հագոտտար,	էսպապ.
2. Չգեստու,	հագոտտարին,	էսպապըն.
3. Չգեստու,	հագոտտարին,	էսպապա.
ի զգեստ,		
4. զՉգեստ,	հագոտտարը,	էսպապը.
5. ի Չգեստէ,	հագոտտարին,	էսպապտան.
6. զՉգեստէ,	հագոտտարին վրոց,	էսպապտան էօ.
7. Չգեստու,	հագոտտարով,	էսպապ ըլա.
8. զՉգեստու,	հագոտտարին բուլ.	էսպապըն էթր.
9. ի Չգեստու,	հագոտտարին ճէլ,	էսպապտա.
10. ի զգեստ,		
11. ով Չգեստ,	ով հագոտտար.	եա էսպապ.
Յոգնակի		
12. Չգեստք,	հագոտտարներ,	էսպապլար.
13. Չգեստուց,	հագոտտարներուն,	էսպապլարըն.
14. Չգեստուց,	հագոտտարներուն,	էսպապլարա.
15. ի զգեստս,		
16. զՉգեստս,	հագոտտարները,	էսպապլարը.
17. ի Չգեստուց,	հագոտտարներին,	էսպապլարտան.
18. զՉգեստուց,	հագոտտարներուն վր.	էսպապլարտան էօ.
19. Չգեստուք,	հագոտտարներով,	էսպապլար ըլա.
20. զՉգեստուք,	հագոտտարներուն	էսպապլարըն էթ-
	բուլբարիքը.	րաֆրնտա.

Ն. ի Զգեստս, հագոստներուն էսպապլարտա.

ԻԷԷ

Ս. ուլ Զգեստք, ուլ հագոստներ, եւ էսպապլար:

Աս հոլովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ, որոնցմէ ոմանք ոչ գիր կը կորսընցընեն ու ոչ կը փոխեն. ոմանք կը փոխեն ու ոմանք ալ կը կորսընցընեն. ինչպէս,

Առաւօտ,	տու,	առտու,	նապահ
Ժամ,	ժամու,	ժամ,	տաաթ.
Ծով,	ծովու,	ժով,	տէնիզ.
Սով,	սովու,	սով,	գըթլըգ.
Աղուէս,	ուխուէս ու էսու,	աղուէս,	թիլքի.
Ինձ,	ընձու,	ինչ,	գափլան.
Զին,	զինու,	չին+	սիլահ.
Յուլ,	ցլու,	ցուլ,	պուղա.

35348

Վան բառեր ալ, որոնց բացառականն ու է կ'ըլլայ. ինչպէս,

Զարդ հմ՝ Արդ, ու, ի զարդուէ, շարդ, տիւղէն.
 Խրատ, տու, ի խրատուէ, խրատ, էջիւտ.
 Սպաս, սու, ի սպասուէ, ծաստյոսիւն, խըղմէթ.
 Նախանձ, ձու, ի նախանձուէ, նախանչ, գըսգանձլըգ.
 Զօր, բու, ի զօրուէ, բաց, բաւք հմ՝ բօք, շօր+, ասքէր.

Անէղախան+:

Բարք, բարուց, Բար+, թապիէթ.
 Պարտք, պարտուց, պարտ+, պօրծ.

Յարոսի նստն+:

Արրահամ, մու, մաւ, Արրահամ նահապետ.
 Ղուկաս, սու, Ղուկաս աւետարանիչ.

Աս հոլովման եզակիին նման կը հոլովին նաեւ քանի մը ածական անուններ, որոնց օրինակն այսպէս է.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Փոքր, պոքի, քիւչիւք. Փոքունք*.
 Ս. Փոքու,

* Որոնց որ վերջի ձայնաւոր գիրն ը է (որ ներգործութեամբ շիգրուիր), մինակ + գնելով յոգնակի շէն բլլար. հասկա ամբողջ վանկով, ինչպէս աս օրինակէն ու ետեւի եկածներէն կ'երեւայ:

Տ. Փարու,	ի փարր,	Փարունց,	ի փարունս.
Ը. զՓարր,		զՓարունս.	
Բ. ի Փարուէ.		ի Փարունց.	
Պ. զՓարուէ,		զՓարունց.	
Գ. Փարու,		Փարումբք.	
Պ. զՓարու,		զՓարումբք.	
Ն. ի Փարու,	ի փարր,	ի Փարունս.	
Ս. ով Փարր,		ով Փարունք.	
Մանր,	մանու,	նունք,	ունց, ումբք, մանր, ուժադ
Ծանր,	ծանու,	ծանունք,	ունց, ուք, ծանր, աղլր:

վեցերորդ հարյուրամե օրինակը :

Եղակի :

Ո. Հիմն,	հիմ,	թէմէլ.
Ս. Հիման,	հիմն,	թէմէլին.
Տ. Հիման, ի հիմն,	հիմն,	թէմէլէ.
Ը. զՀիմն,	հիմն,	թէմէլի.
Բ. ի Հիմանէ,	հիմնէ,	թէմէլտէն.
Պ. զՀիմանէ,	հիմնէրայ,	թէմէլտէն էօթ.
Գ. Հիմամբ,	հիմամ,	թէմէլ իլէ.
Պ. զՀիմամբ,	հիմն բուրրաւ,	թէմէլին էթ.
Ն. ի Հիման, ի հիմն,	հիմն թէլ,	թէմէլտէ.
Ս. ով Հիմն	ով հիմ,	եւ թէմէլ.

Յոգնակի.

Ո. Հիմունք,	հիմեր,	թէմէլէր.
Ս. Հիմանց,	հիմերան,	թէմէլէրին.
Տ. Հիմանց,	հիմերան,	թէմէլէրէ.
ի հիմունս,		
Ը. զՀիմունս,	հիմերը,	թէմէլէրի.
Բ. ի Հիմանց,	հիմերէն,	թէմէլէրտէն.
Պ. զՀիմանց,	հիմերան զրայ,	թէմէլէրտէն էօ.
Գ. Հիմամբք,	հիմերամ,	թէմէլէր իլէ.
Պ. զՀիմամբք,	հիմերան բուրրա.	թէմէլէրին էթ.
Ն. ի Հիմունս,	հիմերան թէլ,	թէմէլէրտէ.
Ս. ով Հիմունք,	ով հիմեր,	եւ թէմէլէր:

Ասոր տակ գացողները հասարակօրէն ն կը վերջաւորին . ինչպէս ,

Արեգակն ,	գական ,	գակունք ,	արե- ,	կիւնէշ .
Սերմն ,	սերման ,	սերմանք ,	սերմ ,	թօհում .
Անուն ,	անունան ,	անունանք ,	անուն ,	ատ , իամ .
Տուն ,	տան ,	տունք ,	տուն ,	էվ .
Հուն ,	շան ,	շունք ,	շուն ,	քէօփէք .
Դուռն ,	դ-րան ,	դ-րունք ,	դուռ- ,	գափու .
Հարթն ,	շ-րթան ,	շ-րթունք ,	դրիւն- ,	տուտագ .
Խոստումն ,	խոստ-ման ,	խոստ-մունք ,	խոստում ,	իգրար .
Քերտն ,	ք-րտան ,	քրտունք ,	քրտիւն- ,	թէր .

Ասոր նման կը հոլովին ամէն -իւն վերջաւորած գոյականներն եւ ուրիշ մէկ քանի անուններ . ինչպէս ,

Նղակի :

Յոգնակի :

Ո . Նեղութիւն , "ըփէփ" .	Նեղութիւնք .
Ս . Նեղութեան ,	Նեղութեանց .
Տ . Նեղութեան ,	Նեղութեանց , ի նեղութիւնս .
ի նեղութիւն ,	
Հ . զՆեղութիւն ,	զՆեղութիւնս .
Բ . ի նեղութենէ ,	ի նեղութեանց .
Պ . զՆեղութենէ ,	զՆեղութեանց .
Գ . Նեղութեամբ ,	Նեղութեամբք .
Պ . զՆեղութեամբ ,	զՆեղութեամբք .
Ն . ի նեղութեան ,	ի նեղութիւնս .
Վ . ո՛վ նեղութիւն ,	ո՛վ նեղութիւնք .
Իմաստութիւն , թեան , թենէ , իմաստութիւն , իլիմ .	
Արիւն , արեան , բենէ , արիւն , գան .	
Չիւն , ձեան , ձեանէ , չիւն , գար .	
Սիւն , սեան , սեանէ , սիւն , ախրէք .	
Ժողովորդ , վ-րդեան , վ-րդենէ , վուրդք , վ-րդոց ,	
վ-րդովք , ժողովորդ , ճէմասթ .	
Ծնանդ , ծն-նդեան , ի ծն-նդենէ , ծնունդք , ծն-նդոց ,	
ծն-նդովք , ծնանիւր , տողուշ :	

Եօթևերորդ հոշոյման օրինակը :

Եղակի :

Ո. Գառն,	գառ,	գուզու
Ս. Գառին,	գառին,	գուզունուն.
Տ. Գառին,	գառին,	գուզույա.
ի գառն,		
Ը. զԳառն,	գառը,	գուզույու.
Բ. ի Գառանէ,	գառէն,	գուզուտան.
Պ. զԳառանէ,	գառին իբայ,	գուզուտան էօ.
Գ. Գառամբ,	գառով,	գուզույլա.
Պ. զԳառամբ,	գառին բուրբ.	գուզունուն էթ.
Ն. ի Գառին,	գառին ՏԷԸ,	գուզուտա.
ի գառն,		
Կ. ով Գառն,	ով գառ,	եա գուզու.

Յոգնակի :

Ո. Գառինք,	գառեր,	գուզուլար.
Ս. Գառանց,	գառերուն,	գուզուլարրն.
Տ. Գառանց,	գառերուն,	գուզուլարա.
ի գառինս,		
Ը. զԳառինս,	գառերը,	գուզուլարր.
Բ. ի Գառանց,	գառերէն,	գուզուլարտան.
Պ. զԳառանց,	գառերուն իբայ,	գուզուլարտան էօ.
Գ. Գառամբք,	գառերով,	գուզուլար ըլա.
Պ. զԳառամբք,	գառերուն բուրբ.	գուզուլարրն էթ.
Ն. ի Գառինս,	գառերուն ՏԷԸ,	գուզուլարտա.
Կ. ով Գառինք,	ով գառեր,	եա գուզուլար :

Մ. Տ հոշոյման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ.

Եզն, եզին, յեզանէ, եզինք, էշ, էօքիւզ :
 Ղեառն, լերին, ի լեռնէ, լերինք, լերանց, լերամբք,
 լեռ, տաղ :

Հարսն, հարսին, ի հարսնէ, հարսունք, հարսանց,
 հարսամբք, հարս, կէլին :

Մասն, մասին, ի մասնէ, մասունք, մասանց, մաս-
 սամբք, մաս, կորբ, հիսսէ, փայ :

Մատն, մատին, ի մատանէ, մատունք, մատանց, մա-
 տամբք, մատ, պարմագ :

Յոգնակիի մէջ կը զարտադրին՝
 Չեռն, ձեռին, ի ձեռանէ, ձեռք, ձեռաց, ձեռօք
 կամ ձեռաւք, յեռ, էլ:
 Ոտն, ոտին, յոտանէ, ոտք, ոտից, ոտիւք, ոտք,
 այագ:

Ութերորդ հոշովման օրինակը:
 Եզակի:

Ո. Ոսկր,	ուկր,	քէմիք.
Ս. Ոսկեր,	ուկրէն,	քէմիյին.
Տ. Ոսկեր, յոսկր,	ուկրէն,	քէմիյէ.
Հ. զոսկր,	ուկրը,	քէմիյի.
Բ. յոսկերէ,	ուկրէն,	քէմիքտէն.
Պ. զոսկերէ,	ուկրէն Վրայ,	քէմիքտէն էօթ.
Գ. Ոսկերք,	ուկրով,	քէմիյ իլէ.
Պ. զոսկերք,	ուկրէն Բուր.	քէմիյին էթր.
Ն. յոսկեր, յոսկր,	ուկրէն Ռէլ,	քէմիքտէ.
Կ. ով Ոսկր,	ով ուկր,	եա քէմիք.

Յոգնակի:

Ո. Ոսկերք,	ուկրնէր,	քէմիքլէր.
Ս. Ոսկերց կամ ոսկերաց,	ուկրնէրն,	քէմիքլէրին.
Տ. Ոսկերց կամ ոս- կերաց, յոս- կերս,	ուկրնէրն,	քէմիքլէրէ.
Հ. զոսկերս,	ուկրնէրը,	քէմիքլէրի.
Բ. յոսկերց կամ յոսկերաց,	ուկրնէրէն,	քէմիքլէրտէն.
Պ. զոսկերց կամ զոսկերաց,	ուկրնէրն Վրայ,	քէմիքլէրտէն էօ
Գ. Ոսկերք կամ րօք, աւք,	ուկրնէրով,	քէմիքլէր իլէ.
Պ. զոսկերք կամ կերօք, բաւք,	ուկրնէրն Բուր.	քէմիքլէրին էթ.
Ն. յոսկերս,	ուկրնէրն Ռէլ,	քէմիքլէրտէ.
Կ. ով Ոսկերք,	ով ուկրնէր,	եա քէմիքլէր:

Աս հոշովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ

Կայսր, կայսեր, ի կայսերէ, կայսերք, կայսերաց, կայ-
 սերօք հմ՝ կայսերաւք, հայսր, շէղար:
 Տարր, տարեր, ի տարերէ, տարերք, տարերաց, տա-
 րերօք հմ՝ րաւք, րար, էօնսիւր:
 Աղբեր հմ՝ աղբիւր, աղբեր, յաղբերէ, աղբիւրք հմ՝
 աղբերք, երաց, րօք հմ՝ րաւք, արբէ-ր, պունար:
 Աստղ, աստեղ, յաստեղէ, աստեղք, աստեղաց, աս-
 տեղօք հմ՝ ղաւք, աստղ, երլտրղ:

Իններորդ հոլովման օրինակը:

Իններորդ հոլովումը Յ առկ անուանք են,
 (տես երես 5.) որոնք (բաց ի իւրաքանչիւր հոլով-
 մանց տակը գացողներէն,) երկու կերպով կը հո-
 լովին, սեռ.ականը աչ կամ էաչ, ու գործիականն ա-
 կամ էա- վերջաւորելով*. Ինչպէս,

- Ո. Տրդաս. Տրդա:
- Ս. Տրդատայ.
- Տ. Տրդատայ, առ Տրդատ.
- Հ. ղՏրդատ.
- Բ. ի Տրդատայ.
- Պ. ղՏրդատայ.
- Գ. Տրդատաւ.
- Պ. ղՏրդատաւ.
- Ն. ի Տրդատ.
- Վ. ով Տրդատ.
- Հայկ, Հայկայ. Հայի:
- Հոռմ, Հոռմայ. Հոռմ:
- Մերսոպ, պայ, պաւ. Մերսոպ:
- Սահակ, կայ, կաւ. Սահակ:
- Ո. Հոխիսիմէ. Հոխիսիմէ:
- Ս. Հոխիսիմէայ.
- Տ. Հոխիսիմէայ,
առ Հոխիսիմէ.
- Հ. ղՀոխիսիմէ.

* Յատուկ անուանց յոգնականը թէ որ պէտք ըլլայ, մէյ մը
 կը բանի + աւելցընելով հասարակ անուանց պէս, Ինչպէս
 Յարայ, Սիմանից, եւ. այլն: Մէյ մ'ալ էանդ կամ անդ մա-
 սնիկ աւելցընելով՝ Ներսիսիմէ, Ներսիսիմէց:

- Բ. Ի Հոսիսիմեայ .
- Պ. զՀոսիսիմեայ .
- Գ. Հոսիսիմեաւ .
- Պ. զՀոսիսիմեաւ .
- Ն. Ի Հոսիսիմէ .
- Կ. ով Հոսիսիմէ .
- Եսայի, այեայ, եաւ . Եսայի :
- Հեղինէ, նեայ, նեաւ . Հեղինէ :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Հ Ո Լ Ո Վ Մ Ո Ի Ն Ք

Ա. ԱՄ, երէկ Տար, էր, քիշի .

Եզակի :

Յոզնակի :

Ո. ԱՄ,	Արք .
Ս. Ան,	Արանց .
Տ. Ան, առ այր ,	Արանց, առ արս .
Հ. զԱՄ,	զԱրս .
Բ. յԱնէ,	յԱրանց .
Պ. զԱնէ,	զԱրանց .
Գ. Արամբ,	Արամբք .
Պ. զԱրամբ,	զԱրամբք .
Ն. յԱն, յայր,	յԱրս .
Կ. ով ԱՄ,	ով Արք .

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

- Տէր, տեառն, Ի տեառնէ, տերամբ, տերարք, տերար
 կամ տերանց, տերամբք, տէր, սահապ, աղա :
 Պարտատէր, տեառն, ամենլի ամենցող, պօրճ սահապ
 Տանուտէր, տեառն, ամենտէր, էվ սահապը :
 Բ. Հայր, հայր, փետէր .

Եզակի :

Յոզնակի :

Ո. Հայր,	Հարք .
Ս. Հօր կամ հաւր,	Հարց կամ հարանց .
Տ. Հօր կամ հաւր,
առ հայր,	Հարց կամ հարանց,
առ հարս .
Հ. զՀայր,	զՀարս .
Բ. Ի Հօրէ կամ Ի հաւրէ,	Ի Հարց կամ Ի հարանց .
Պ. զՀօրէ կամ զհաւրէ,	զՀարց կամ զհարանց .

Գ. Լարբ,	Լարբբ.
Պ. զԼարբ,	զԼարբբ.
Ն. ի Լօր կամ ի Տաւր,	ի Լարս.
Կ. ով Լայր,	ով Լարբ.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Մայր,	մօր կամ մաւր,	մայր,	անա.
Եղբայր,	եղբօր կամ եղբաւր,	եղբայր,	գարտաշ.
	Գ. Բոյր,	Բոյր,	Գրղգարտաշ.

Եղակի:

Յոգնակի:

Ո. Բոյր,	Բորբ.
Ս. քեռ,	քերց.
Տ. քեռ, առ քոյր,	քերց, առ քորս.
Ը. զքոյր,	զքորս.
Բ. ի քեռէ,	ի քերց.
Պ. զքեռէ,	զքերց.
Գ. քերբ,	քերբբ.
Պ. զքերբ,	զքերբբ.
Ն. ի քեռ, ի քոյր,	ի քորս.
Կ. ով քոյր,	ով քորբ.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

օրաքոյր,	քեռ,	հօրԲոյր,	հալա.
ժօրաքոյր,	քեռ,	ժօրԲոյր,	Թէյղէ.

Գ. Կին. կին, գարր.

Եղակի:

Յոգնակի:

Կին,	Կանայք.
Կնոջ,	Կանանց կամ կանաց.
Կնոջ, առ կին,	Կանանց, առ կանայս.
զԿին,	զԿանայս.
ի Կնոջէ,	ի Կանանց կամ ի կանաց.
զԿնոջէ,	զԿանանց կամ զԿանաց.
Կանամբ կամ կնաւ,	Կանամբբ.
զԿանամբ կամ զկնաւ.	զԿանամբբ.
ի Կնոջ, ի կին,	ի Կանայս.
ով Կին,	ով Կանայք.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Տիկին, տիկնոջ, ի տիկնոջէ, տիկնամբ կամ տիկնաւ,
տիկնայք, տիկնաց, տիկնամբք. իսկուան, հանրմ:

Առնակին, առնակնոջ, կարգուած կն, էրլի:

Ե. Գիւղ, Գեղ, քէջ.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Գեղ կամ գիւղ կամ գեւղ, Գեղք կամ գիւղք.

Ս. Գեղջ,

Գիւղից.

Տ. Գեղջ, ի գիւղ,

Գիւղից, ի գիւղս.

Ը. զԳիւղ,

զԳիւղս.

Բ. ի Գեղջէ,

ի Գիւղից,

Պ. զԳեղջէ,

զԳիւղից.

Գ. Գիւղիւ,

Գիւղիւք.

Պ. զԳիւղիւ,

զԳիւղիւք.

Ն. ի Գեղջ, ի գիւղ,

ի Գիւղս.

Ա. ո՛վ Գիւղ,

ո՛վ Գիւղք.

Զ. Օր կամ Աւր, օր, կիւն.

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո. Օր կամ աւր,

Աւուրք.

Ս. Աւուր,

Աւուրց.

Տ. Աւուր, յօր կամ յաւր,

Աւուրց, յաւուրս.

Ը. զՕր կամ զաւր,

զԱւուրս.

Բ. յՕրէ կամ յաւրէ,

յԱւուրց.

Պ. զՕրէ կամ զաւրէ,

զԱւուրց.

Գ. Աւուրք,

Աւուրքք.

Պ. զԱւուրք,

զԱւուրքք.

Ն. յԱւուր, յօր կամ յաւր, յԱւուրս.

Ա. ո՛վ Օր կամ աւր,

ո՛վ Աւուրք.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Կէսօր, աւուր,

} օրհասարակ.

Հասարակօր, աւուր,

} էջլէն:

Խօսեցանք ընդհանրապէս անուանց հօլովելուն վրայ, երբ որ խօսքին մէջ մինակ բանելու ըլլան: Բայց կը գտնուի շատ տեղ ալ, որ երկու անուն քովէ քով կու գան ու այնպէս կը հօլովին. ինչպէս, ծանր բեռ, աղբ էի-+, անուշ ջուր, Բ-Բուռ, աղէկ մարդ, էյի ապահ, եւ այլն:

Հիմայ տեսնենք թէ անուններն այսպէս քովէ քով գալու ըլլան նէ՛ ինչպէս պիտի հօլովին:

Արբ որ այսպէս երկու անուն քովէ քով գալու ըլլան, մէկը Ածակն կ'ըսուի ու մէկալը Գոյակն:

Գոյական կ'ըսուի ան անունը, որ էն+ էրէն գոյող կամ եղած բան մը կը նշանակէ, ու մինակ կընայ կենալ. ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Բեռ, Ժուր, Ընդ:

Ածականն էն+ էրէն գոյող բան մը չի նշանակեր ու մինակ չի կրնար կենալ, հապա ուրիշ ինք իրեն գոյողի այս ինքն գոյականի մը կարօտութիւն ունի. ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Ժանր, առուշ, աղէկ:

Թէ որն է ածական ու որն է գոյական՝ որոշելու գիւրին ճամբան աս է: Ան բանն՝ որուն քով որ Բն, չէ՛ գոյականը կընայ գրուիլ՝ ածական է. Եսկ որուն քով որ չի կրնար գրուիլ՝ գոյական է: Ընդ Բն, առուշ չէ՛ չ'ըսուիր. ուրեմն Ընդ գոյական է. Ժանր, ԲեԲեռ Բն, աղբ, Է-ՖէՖ չէ՛ կ'ըսուի. աւանկ է նէ Ժանր ու ԲեԲեռ ածական են: Այսպէս մացիր ամէն անունն ալ:

Արպէս զի տղաք աղէկ մը հասկընան ածականին գոյականին սահմանը, թող վարպետն աշկերտներուն տեսակ տեսակ անուններ հարցընէ, որ լեզուաւ որ տղաք աղէկ գիտեն ու կը հասկընան, որ իրենք իրենցմէ գտնեն թէ որն է գոյականն ու որն է ածականը: Եթէ որ տղաք առջի բերան սխալել ըլլան, ինչպէս շատ անգամ կը պատահի, վարպետին շտկելն աւելի աղէկ կը հասկըցընէ, քան թէ որ երկայն երկայն սահմանը մեկնելը:

Աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ ածականը գոյականէն միշտ յառաջ կը գրուի ու ամենեւին չի հոլովիր. ինչպէս.

Կարմիր խնձոր,	Գրքմըզը էլմա.
Կարմիր խնձորին,	Գրքմըզը էլմանըն.
Կարմիր խնձորին,	Գրքմըզը էլմայա.
Կարմիր խնձորը,	Գրքմըզը էլմայը.
Կարմիր խնձորէն,	Գրքմըզը էլմատան.
Կարմիր խնձորով,	Գրքմըզը էլմայրլա:

Չ'ըսուիր ինչոր կորօր, էլմ քերէլը. եւ ոչ ալ ածականը կրնայ հոլովիլ՝ կորօրը ինչորը, կորօրէն ինչորէն. քերէլըսը էլմայը, քերէլըսան էլմասան:

Իսոյց գրաբառ՝ ածականը գոյականէն թէ յառաջ ու թէ ետքը կրնայ գրուիլ (թէպէտ աւելի գոյականէն յառաջ կը գրուի):

Թէ որ յառաջ գրուելու ըլլայ, հասարակօրէն նախգրիւ կը հոլովի. այսպէս.

Եզակի:

Ո. Ապրենի ծառ,	Եսպանի աղած.
Ս. Ապրենի ծառոյ,	Եսպանի աղածըն.
Տ. Ապրենի ծառոյ,	Եսպանի աղածա.
ի վայրենի ծառ,	
Հ. զԱպրենի ծառ,	Եսպանի աղածը.
Բ. ի Ապրենի ծառոյ,	Եսպանի աղածսան.
Պ. զԱպրենի ծառոյ.	Եսպանի աղածսան էօր.
Գ. Ապրենի ծառով,	Եսպանի աղած ըլա.
Պ. զԱպրենի ծառով,	Եսպանի աղածըն էրբա.
Ն. ի Ապրենի ծառ,	Եսպանի աղածսա.
Կ. ով Ապրենի ծառ,	Ինչ Եսպանի աղած.

Յոգնակի:

Ո. Ապրենի ծառք,	Եսպանի աղածլար.
Ս. Ապրենի ծառոց,	Եսպանի աղածլարըն.
Տ. Ապրենի ծառոց,	Եսպանի աղածլարա.
ի վայրենի ծառս,	
Հ. զԱպրենի ծառս,	Եսպանի աղածլարը.
Բ. ի Ապրենի ծառոց,	Եսպանի աղածլարսան.
Պ. զԱպրենի ծառոց,	Եսպանի աղածլարսան էօրի.

- Գ. Վայրենի ծառովք, Եսպանի աղածլար ըլա.
- Պ. զՎայրենի ծառովք, Եսպանի աղածլարըն էնրա.
- Ն. Ի Վայրենի ծառս, Եսպանի աղածլարա.
- Կ. ո՛վ Վայրենի ծառք, Ե՛ս Եսպանի աղածլար :

Այսպէս նախդրիւ կը հոլովին ամէն նախադաս
ածականները. ինչպէս.

- Խաւարին բանտ, հա՛նք բանտ, գարանլըգ զընտան.
- Մտերիմ բարեկամ, սրտանոց բարեկամ, սատրգ տօսթ.
- Գործասէր մեղու, ժէր մեղու, համարաթ արը.
- Լայն տերեւ, լայն տերեւ, էնլի եափրագ.
- Սնտաի յոյս, պարապ յոյս, պօշ ումուտ.
- Անոյշ գինի, անոշ գինի, թաթլը շարապ.
- Անառակ որդի, անառակ որդի, խօվարտա էվլատ.
- Անսուտ խոստումն, էրա՛ն խոստում, խիլաֆարդ իգրար.
- Շքեղ զարդ, փառա՛որ զարդ, քէրլամէլի տիւղէն :

Իսպից թէ որ ածականն իր գոյականէն ետքը
գրուելու ըլլայ, պէտք է որ անոր հետ մեկտեղ հո-
լովի. այսպէս.

Եզակի:

- Ո. Եղբայր սիրելի, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշ.
- Ս. Եղբօր սիրելւոյ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշըն.
- Տ. Եղբօր սիրելւոյ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշա.
- առ եղբայր սիրելի, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշը.
- Ը. զԵղբայր սիրելի, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշրան.
- Բ. յԵղբօրէ սիրելւոյ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշրան էօ.
- Պ. զԵղբօրէ սիրելւոյ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշ ըլա.
- Գ. Եղբարբ սիրելեաւ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշըն էն.
- զԵղբարբ սիրելեաւ, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշրա.
- Ս. յԵղբայր սիրելի, Ե՛ս Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշ.
- Կ. ո՛վ Եղբայր սիրելի,

Յոգնակի.

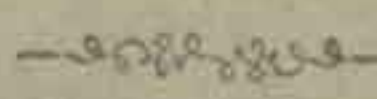
- Ո. Եղբարբ սիրելիք, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշլար.
- Ս. Եղբարց սիրելեաց, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշլարըն.
- Տ. Եղբարց սիրելեաց, Սէ՛վէն-լէ՛ն փարաաշլարա.
- առ եղբարս սիրելիս,

- Հ. զԵՂԲԱՐՍ սիրելիս, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐԵ.
- Բ. յԵՂԲԱՐԳ սիրելեաց, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐԻՊԱՆ.
- Պ. զԵՂԲԱՐԳ սիրելեաց, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐԻՊԱՆ ԵՕ.
- Գ. ԵՂԲԱՐԲԲ սիրելեօք, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐ ԸԱՄ.
- Պ. զԵՂԲԱՐԲԲ սիրելեօք, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐԸՆ ԷՐ.
- Ն. յԵՂԲԱՐՍ սիրելիս, ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐԻՊ.
- Վ. ո՛վ ԵՂԲԱՐԲ սիրելիք, Ե՛՛՛ ՍԵՂԵՒ-ՆԻ-ԳՐԻՊ-ՆԱՐ:

Մ. յսպէս կը հօլովին ամէն յետադաս ածականները.
 ԱՅՐ իմաստուն, ան իմաստնոյ, ԻԵՆՅԷ ԴՐԴ, ա-
 ԳՐԸԸ առամ:

ԱՅՐ բարի, ան բարւոյ, -դէի ԴՐԴ, էյի առամ:
 Հոգի սուրբ, հոգւոյ սրբոյ, -ուրբ հոգի, ազիզ բուհ:
 Փող մեծ, փողոյ մեծի, Տե՛՛ Ժ՛՛՛, պէջիւք զուրնա:

Հոս անդս պիտի սկսին ազար՝ ածականները գոյականներու հետ հօլովելով գրել, եւ անոնց ղիմացը հօլովներուն նշանակութիւնները դնել:

Յ Օ Գ Ո Ի Ա Թ Գ.

Թ Ո Ի Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ի Ա Ն Յ Ա Ը Ա Յ

Թուական անուանք բանի մը որոշ համրանքը կը ցուցնեն, ու չորս տեսակ են. Բացարձակ, Գոտակա՛ն, Անձնեբա՛հա՛ն ու Արհեստի՛ն:

Ա. Բացարձակ:

Նացարձակ թուականներն ածական են, ու պատասխան կու տան աս հարցման՝ Կանի՞ն հոտ, գանջ թանկ. Դի, երիտ, երեւ, եւ այլն:

Նացարձակ թուականներուն կարգն ու հօլովն այսպէս է.

Մի,	միոյ,	միում,	ի մի,	զմի,	ի միոջէ կամ ի միոյ
միով,	Տէի,	պիր.			
Երկու,	երկուց,	երկոքումք*,			երիտ, կքի.
Երեք,	երից,	երիւք,			երեւ, իւշ.

* Բիւ անդ կը բանի բուն իր գործիականը, որ է երիտ+:

Չորք, չորից, չորիւք, չորս, տէօրթ .
 Հինգ, հնգի*, հնգիւ, հնգից, հնգօք, հինգ, պէշ .
 Վեց, վեցի, վեցիւ, վեցից, վեցիւք, վեց, ալթը .
 Եւթն, եւթան, եւթամբ, եւթանք, եւթանց համ
 եւթնից, եւթամբք, եօթը, եէտի .

Ութ, ութի, ութիւ, ութից, ութիւք, ութը, սէքիղ .
 Ինն, ըննի, ըննիւ, ըննից, ըննիւք, համ ինուկք, ի-
 նուկց, ինամբք, համ իննուք, ինը, տօգուղ .
 Տասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց, տա-
 սամբք, տասը, օն .

Մետասան,	}	ասանս-մէի,	օն պիր .	
Երկտասան,		ասանս-երկոս,	օն իքի .	
Երեքտասան		ի . իւ . ասանս-երէտ,	օն իւչ .	
Չորեքտասան,		ից . իւք . ասանս-չորս,	օն տէօրթ .	
Հնգետասան,			ասանս-հինգ,	օն պէշ .
Վեչտասան,			ասանս-վեց,	օն ալթը .

Եւթնեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
 տասամբք, ասանս-եօթը, օն եէտի .

Ութեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
 տասամբք, ասանս-ութը, օն սէքիղ .

Իննեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
 տասամբք, ասանս-ինը, օն տօգուղ .

Քսան, քսանի, նիւ, նից, նիւք, քսան, եիրմի .
 Երեսոն, երեսոնի, նիւ, նից, նիւք, երեսոն, օթուղ .
 Քառասոն, քառասոնի, նիւ, նից, նիւք, քառասոն,
 գրրգ .

Յիսոն, յիսոնի, նիւ, նից, նիւք, յիսոն, էլլի .
 Վաթսոն, վաթսոնի, նիւ, նից, նիւք, վաթսոն, ալթմիշ .
 Եւթանասոն, եւթանասոնի, նիւ, նից, նիւք, եօթա-
 նասոն, եէթմիշ .

Ութսոն, ութսոնի, նիւ, նից, նիւք, ութսոն, սէքսէն .
 Իննսոն, իննսոնի, նիւ, նից, նիւք, իննսոն, տօգսան .
 Հարեւր, հարիւրոյ, ով, ոց, ովք, համ ի, իւ, ից,
 օք, հարէր, եիւղ .

* Ասանց եզակի վերջահոլովները գործիականէն զատ հասարա-
 յ կօրէն շատ շէն գործածուիր :

Երկերիւր,	} ամէնն ալ շարիւրին պէս կը հոլովին.	երէն հարէր, իքի եիւզ.
Երեքհարեւր,		երէտ հարէր, իւչ եիւզ.
Չորեքհարեւր,		չորս հարէր, տէօրթ եիւզ.
Հինգհարեւր,		հինգ հարէր, պէշ եիւզ.
Վեցհարեւր,		վեց հարէր, ալթը եիւզ.
Եւթնհարեւր,		եօթը հարէր, եէտի եիւզ.
Ութհարեւր,		ութը հարէր, սէքիզ եիւզ.
Իննհարեւր,		ինը հարէր, տօգուզ եիւզ.

Հազար, ի, աւ, այ համ ի, իւ, ից, օք, հաչար, պին.
 Բեր, բիւրու, ու, ուց, ուք, ասար հաչար, օն պին:

Բ. Դասական:

Դասականներն ածական են, ու բանի մը կարգը կը ցուցնեն, ու սլատասխան կու տան հարցմանս՝ +անի երբ, գաչընճը: Ասոնք բացարձակներէն կ'ելլեն երբ կամ որ մասնիկը վրանին աւելցնելով. այսպէս.

Առաջին,	} Դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,	դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Երկրորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Երրորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Չորրորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Հինգերորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Վեցերորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Եւթներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Ութերորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Իններորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Տասներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Մետասաներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Քսաներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Քսաներորդ առաջնորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Քսաներորդ երկրորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Երեսներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Քառասներորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Հարիւրորդ,		դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,
Հազարերորդ,	դի, Դաւ, Դաց, Դաւք,	

Ասոնք բանն այսպէս կը հոլովի.

Եւթնպատիկ,
Տասնպատիկ,

Եօթնյարիկ,
Կասնյարիկ,

Եկտի դաթ.
օն դաթ.

Յ Օ Ի Ո Ի Ա Ծ Գ .

Մ Ա Ս Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Բ Ո Ի Ն Ա Բ Ա Յ

Եզակի .

Ո . Ոմն ,	Ո.ք , Եկն ,	պերե-ի .
Ս . Ուրումն ,	Ուրուք ,	պերե-ինին .
Տ . Ումեմն , առ ոմն ,	Ումեք , առ որք ,	պերե-ինե .
Հ . ՂՈմն ,	ՂՈ.ք ,	պերե-ինի .
Բ . յՈւմեմնէ ,	յՈւմեքէ ,	պերե-ինարեն .
Պ . ՂՈւմեմնէ ,	ղՈւմեքէ ,	պերե-ինարեն եօթ .
Գ . Ոմամք ,	լու-նի ,	պերե-ինել .
Պ . ՂՈմամք ,	լու-նի ,	պերե-ինին եթր .
Ն . յՈւմեմն , յոմն ,	յՈւմեք , յորք ,	պերե-ինարե .

Յոգնակի :

Ո . Ոմանք ,	պարար .
Ս . Ոմանց ,	պարարեն .
Տ . Ոմանց , առ ոմանս ,	պարար .
Հ . ՂՈմանս ,	պարար .
Բ . յՈմանց ,	պարարարն .
Պ . ՂՈմանց ,	պարարարն եօթրի .
Գ . Ոմամքք ,	պարար ար .
Պ . ՂՈմամքք ,	պարարեն եթր-Տընար .
Ն . յՈմանս ,	պարարար .

Իմն կամ Ինչ պսպէս հոլովի .

Եզակի :

Ո . Իմն կամ Ինչ ,	Բան ճը ,	պիր շէյ .
Ս . Իրիք ,	Բանի ճը ,	պիր շէյին .
Տ . Իմիք , առ Իմն ,	Բանի ճը ,	պիր շէյե .
Հ . ՂԻմն ,	Բան ճը ,	պիր շէյի .
Բ . յԻմեքէ , յԻմեմնէ ,	Բանի ճը ,	պիր շէյտէն .
Պ . ՂԻմեքէ , ՂԻմեմնէ ,	Բանի ճը ճը ,	պիր շէյտէն եօ .
Գ . Իւիք ,	Բան-ճ ճը ,	պիր շէյ Իլէ .
Պ . ՂԻւիք ,	Բանի ճը Բ-լը .	պիր շէյին եթ .
Ն . յԻմիք ,	Բանի ճը Գ-լը ,	պիր շէյտէ .

Այլ, այլոյ, այլում, յայլմէ, այլով, աւել, պաշտա.
Մեւս, միւսոյ, միւսում, ի միւսմէ, միւսով, մէկս,
օպիրի.

Իւրաքանչիւր*, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, աւել մէկ, հէր
պիր.

Երկաքանչիւր, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, երկս+ն սւ,
իքիտի տէ,

Միմեանց, մէկ մէկս, պիրի պիրինին, ու Իրերաց, երս-
րս, պիրի պիրինին, անեղական են, ուղղական
ալ չունին: Առջինը կը հոլովի եօթներորդ հո-
լովման պէս, միմեանց, միմեամբ+, ու վերջինը եր-
կրորդ հոլովման պէս, երերոց, երերո+:

Յ Օ Դ Ո Ի Ա Ժ Ե

Հ Ա Ր Յ Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

Եղակի:		Յոգնակի:
Ո. Ո՞վ, ո՞ն,	+ի՞՞,	Ո՞յք, +ի՞՞ք.
Ս. Ո՞ր,	+ի՞՞ն,	Ո՞ց.
Տ. Ո՞ւմ,	+ի՞՞,	Ո՞ց, յՈ՞ս, ցՈ՞ս.
Հ. ՂՈ՞վ, զո՞ն,	+ի՞՞,	զՈ՞ս.
Ք. յՈ՞ւմէ՞,	+ի՞՞քն,	յՈ՞ց.
Պ. զՈ՞ւմէ՞,	+ի՞՞քն եօթերէս,	զՈ՞ց.
Գ. Որո՞վ,	+ի՞՞ ի՞նչ,	Որո՞վք.
Պ. զՈրո՞վ,	+ի՞՞ն եօթմիջն.	զՈրո՞վք.
Ն. յՈ՞ւմ, յՈ՞վ, յՈ՞ն,	+ի՞՞ք,	յՈ՞ս.

Ի՞նչ հարցական անունն եղակի միայն ունի, ու
այսպէս կը հոլովի.

Ո. Չո՞նք,	
Ս. Է՞ր,	նէ՞նք, նէ՞ չնք.
Տ. Ի՞մ, Հի՞մ, ընդ Է՞ր,	նէ՞նք, նէ՞ չնք.
Հ. Ղի՞,	նէ՞, նէ՞ չն.
Ք. առ ի Մէ՞,	նէ՞ չնքն.

* Իւրաքանչիւր բառին մինակ ուղղականը ընտիր մատենագիրք
ամէն հոլովին տեղ կը բանեցընեն. իսկ երկս+անչիւր երբեք
չեն դարձածք, այլ երկս+ան:

Պ. զԾԷ.
Գ. Ի՞ւ,
Պ. զԻ՞ւ,
Ն. յԻ՞մ,

նի՞շն.
նէ՞ շն ի՞ն.
նէ՞ շնն է՞ր-ճըն-րա.
նէ՞րէ.

Քանի՞, քանի՞ համ ճարցականն ալ այսպէս կը հոլովի.
Քանի, քանւոյ համ քանոյ, ի քանւոյ համ ի քանոյ.
Քանիք, քանեաց, ի քանիս, քանեօք եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Ն Բ.

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Որպէս զի անուն մը շատ անգամ խօսքի մէջ չկրկնուի, անոր տեղը կը դրուի բառ մը, որ Գեղարանն կ'ըսուի:

Վերանուններն անուանց պէս թէ, Հոլով ու Հոլովհոնք ունենալէն զատ, ունին նաեւ Գեղարան ալ, որ երեք է. առաջին՝ Ն. երկրորդ գիմացինս՝ Գ. երրորդ մէկ ուրիշ մը՝ Ն:

Վերանուններուն արմատն աս երեք գիմարոշ յօդերն են, Ն, Գ, Ն: Ս' առջի գէմը, Գ' երկրորդ գէմը, Ն' երրորդ գէմը կը ցուցընէ: Ինչպէս աշխարհարառ լեզուի մէջ ալ կ'ըսենք. գլուխս, գլուխդ, գլուխը. պաշտ, պաշտն, պաշտ. տունս, տունդ, տունը. էվիս, էվին, էվի:

Վերանունները չորս տեսակ են, Էական, Ցական, Սրական ու Յարաբերական:

Ա. Վական գերանուններն ասոնք են, Ն, Գ, Ինքն, Իր, ու այսպէս կը հոլովին:

Ա. Դ Ե Ր Գ

Ո. Ես,	Էս,	պէն.
Ս. Իմ,	Ինն,	պէնիմ,
Տ. Ինձ, առ իս, ցիս,	Ինքն,	պանս.
Հ. զիս,	Էս,	պէնի.
Բ. յինէն,	Ինքն,	պէնտէն.

Գ. զի՛նէն,
 Գ. ինեւ,
 Գ. զի՛նեւ,
 Ն. յիս,

ի՛ճ լրսս,
 ինչճս՛՛լ,
 ի՛ճ Բուրրտի՛ս,
 ի՛ճ լրսս,

պէնտէն էօթ.
 պէնիմ իլէ.
 պէնիմ էթրա.
 պէնտէ.

Յոգնակի.

Ո. Մեք,
 Ս. Մեր,
 Տ. Մեզ, առ մեզ,
 Ը. զՄեզ,
 Բ. ի Մէնջ,
 Գ. զՄէնջ,
 Գ. Մեւք,
 Գ. զՄեւք,
 Ն. ի Մեզ,

Ռն+,
 Ռր,
 Ռշխ,
 Ռշ,
 Ռշտ,
 Ռր լրսս,
 Ռշճս՛՛լ,
 Ռր Բուրրտի՛ւ,
 Ռր Ռ՛՛լլ,
 Բ. Դ Ե Մ Գ

պիզ.
 պիզիմ.
 պիզէ.
 պիզի.
 պիզտէն.
 պիզտէն էօթ.
 պիզիմ իլէ.
 պիզիմ էթրաֆ.
 պիզտէ.

Եզակի:

Ո. Գու,
 Ս. քո,
 Տ. քեզ առ քեզ,
 Ը. զքեզ,
 Բ. ի քէն,
 Գ. զքէն,
 Գ. քեւ,
 Գ. զքեւ,
 Ն. ի քեզ,
 Կ. ո՛վ Գու,

Գուն,
 քուկի՛ն,
 քեշխ,
 քշեշ,
 քեշտ,
 քու լրսս,
 քեշճս՛՛լ,
 քու Բուրրտի՛ւ,
 քու Ռ՛՛լլ,
 ո՛վ Գուն,

սէն.
 սէնին.
 սանա.
 սէնի.
 սէնտէն.
 սէնտէն էօթրիւ.
 սէնին իլէ.
 սէնին էթրաֆըն.
 սէնտէ.
 եւ սէն.

Յոգնակի:

Ո. Գուք,
 Ս. Չեր,
 Տ. Չեզ, առ ձեզ,
 Ը. զՉեզ,
 Բ. ի Չէնջ,
 Գ. զՉէնջ,
 Գ. Չեւք,
 Գ. զՉեւք,
 Ն. ի Չեզ,
 Կ. ո՛վ Գուք,

Գուք,
 Չեր,
 Չեշխ,
 Չշեշ,
 Չեշտ,
 Չեր լրսս,
 Չեշճս՛՛լ,
 Չեր Բուրրտի՛ւ,
 Չեր Ռ՛՛լլ,
 ո՛վ Գուք,

սիզ.
 սիզին.
 սիզէ.
 սիզի.
 սիզտէն.
 սիզտէն էօթ.
 սիզին իլէ.
 սիզին էթրաֆ.
 սիզտէ.
 եւ սիզ.

Գ . Դ Է Մ Ք

Եզակի :

Ո . Ընէի ,		քէնտիսին .
Ս . Իւր * ,	էրէն ,	քէնտիսնէ .
Տ . Իւր , առ իւր ,	էրէն ,	
Ը . Ընէի ,		քէնտիսնտէն .
Բ . յԻւրակ ,	էրձե ,	քէնտիսնտէն էօ .
Պ . զԻւրակ ,	էր Վրայ ,	քէնտի իլէ .
Գ . Իւրեւ հմճ իւրեաւ	էրճմ ,	
հմճ իւրեամբ ,		
Պ . զԻւրեւ հմճ զԻւրեաւ	էր Բարտեղ ,	քէնտիսին էթր .
հմճ զԻւրեամբ ,		
Ն . յԻւր ,	էր ՏԷԸ ,	քէնտիստէ .

Յոգնակի :

Ո . Ընէի ,		քէնտիլէրինին .
Ս . Իւրեանց ,	էրենց ,	քէնտիլէրինէ .
Տ . Իւրեանց ,	էրենց ,	
առ իւրեանս ,		
Ը . զԻւրեանս ,	չէրէն + ,	քէնտիլէրինի .
Բ . յԻւրեանց ,	էրենցձե ,	քէնտիլէրինտէն .
Պ . զԻւրեանց ,	էրենց Վրայ ,	քէնտիլէրինտէն էօթրիւ .
Գ . Իւրեամբբ ,	էրենցճմ ,	քէնտիլէրի իլէ .
Պ . զԻւրեամբբ ,	էրենց Բարտեղ ,	քէնտիլէրինին էթ .
Ն . յԻւրեանս ,	էրենց ՏԷԸ ,	քէնտիլէրինտէ .

Եզակի .

Ո . Ինքն ,	էն + ,	քէնտի .
Ս . Ինքեան ,	էրէն ,	քէնտիսին .
Տ . Ինքեան , առ ինքն ,	էրէն ,	քէնտիսնէ .
Ը . զԻնքն ,	չէն + ը ,	քէնտիսի .
Բ . յԻնքեանէ ,	էրձե ,	քէնտիսնտէն .
Պ . զԻնքեանէ ,	էր Վրայ ,	քէնտիսնտէն էօ .
Գ . Ինքեամբ ,	էրճմ ,	քէնտի իլէ .
Պ . զԻնքեամբ ,	էր Բարտեղ ,	քէնտիսինին էթր .
Ն . յԻնքեան ,	էր ՏԷԸ ,	քէնտիստէ .

Յ Սեռական , տրական եւ ներդոյական իրին տեղ իրէն ալ կայ , բայց ընտիր մատենադիրք ամենեւին չեն գործածեր :

Յոդնակի:

Ո. Ինքեանք,	իբե՛ն+,	քէնտիլէրի.
Ս. Ինքեանց,	իբե՛նց,	քէնտիլէրինին.
Տ. Ինքեանց, առ ինքեանս,	իբե՛նց,	քէնտիլէրինէ.
Հ. զԻնքեանս,	չիբե՛ն+,	քէնտիլէրինի.
Բ. յԻնքեանց,	իբե՛նցօ՛ւ,	քէնտիլէրինտէն.
Պ. զԻնքեանց,	իբե՛նց զբայ,	քէնտիլէրինտէն էօթրիւ.
Գ. Ինքեամբք,	իբե՛նցօ՛ւ,	քէնտիլէրի իլէ.
Պ. զԻնքեամբք,	իբե՛նց բոլորտէ+ը,	քէնտիլէրինին էթրափրնտա.
Ն. յԻնքեանս,	իբե՛նց օ՛ւջը,	քէնտիլէրինտէ.

Բ. Հնուցական գերանուններն երեք տեսակ են.

Ս, ք, ն. Այ, այր, այն. Սոյն, քոյն, նոյն:

Սա, առիկա, պու. Գա, արիկա, շու. Նա, առիկա, օ.
գոյական են ու պսակէս կը հոլովին.

Եզակի:

Ո. Նա,	անիկա,	օ.
Ս. Նորա,	անոր,	օնուն.
Տ. Նմա, առ նա,	անոր,	օնա.
Հ. զՆա,	անիկա,	օնու.
Բ. ի Նմանէ,	անիէ,	օնտան.
Պ. զՆմանէ,	անոր զբայ,	օնտան էօթրիւ.
Գ. Նովաւ,	անով,	օնուն իլէ.
Պ. զՆովաւ.	անոր բոլորտէ+ը,	օնուն էթրափրն.
Ն. ի Նմա,	անոր օ՛ւջը,	օնտա.

Յոդնակի:

Ո. Նոքա,	անոն+,	օնլար.
Ս. Նոցա,	անոնց,	օնլարրն.
Տ. Նոցա, առ նոսա,	անոնց,	օնլարա.
Հ. զՆոսա,	չանոն+,	օնլարը.
Բ. ի Նոցանէ,	անոնցօ՛ւ,	օնլարտան.
Պ. զՆոցանէ,	անոնց զբայ,	օնլարտան էօթ.
Գ. Նօքօք,	անանցօ՛ւ,	օնլար իլէ.

Պ. զՆորօք, անոնց Բուրբիւր, օնլարրն էթրաֆ.
 Ն. ի Նոսա, անոնց Ռէջ, օնլարտա.

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

Սա, սորա, սմա, ի սմանէ, սովաւ. սորա, սոցա,
 զսոսա, ի սոցանէ, սորօք, ասիկա, պու:

Գա, գորա, գմա, ի գմանէ, գովաւ. գորա, գո-
 ցա, զգոսա, ի գոցանէ, գորօք, ասիկա, շու:

Այս, աս, պու. Այդ, ար, շու. Այն, ան, օ
 ցուցական դերանուններն ածական են, ու այսպէս
 կը հոլովին.

Եղակի:

Ո. Այն,	ան,	օ.
Ս. Այնր համ այնորիկ,	անոր,	օնուն.
Տ. Այնմ համ այն- միկ, առ այն,	անոր,	օնա.
Հ. զԱյն,	ան,	օնու.
Բ. յԱյնմանէ,	անիէ,	օնտան.
Պ. զԱյնմանէ,	անոր վրայ,	օնտան էթրիւ.
Գ. Այնու համ այ- նուիկ,	անով,	օնուն իլէ.
Պ. զԱյնու համ զայնուիկ,	անոր Բու- րբիւր,	օնուն էթրաֆրն- տա.
Ն. յԱյնմ համ յայնմիկ համ յայն,	անոր Ռէջ,	օնտա.

Յոգնակի:

Ո. Այնորիկ,	անոն+	օնլար.
Ս. Այնոցիկ,	անոնց,	օնլարրն.
Տ. Այնոցիկ, առ այնոսիկ,	անոնց,	օնլարա.
Հ. զԱյնոսիկ,	զանոն+,	օնլարր.
Բ. յԱյնցանէ,	անոնցօէ,	օնլարտան.
Պ. զԱյնցանէ,	անոնց վրայ,	օնլարտան էթ.
Գ. Այնորիւք,	անոնցով,	օնլար իլէ.
Պ. զԱյնորիւք,	անոնց Բուրբիւր,	օնլարրն էթրա.
Ն. յԱյնոսիկ,	անոնց Ռէջ,	օնլարտա.

Ասոր պէս կը հօլովին նաեւ

Այս, այսր համ այսորիկ, այսմ համ այսմիկ, յայսմանէ, այսու համ այսուիկ. այսորքիկ, այսոցիկ, զայսոսիկ, յայսցանէ, այսորքիւք:

Այդ, այդր համ այդորիկ, այդմ համ այդմիկ, յայդմանէ, այդու համ այդուիկ. այդորքիկ, այդոցիկ, զայդոսիկ, յայդցանէ, այդորքիւք:

Ասոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ, Այն+, այնց, շայն, յայն. Այդ+, այդց. Այսց: Բայց չ'ըլլար, շայդ, աւ այդ. շայս, աւ այս:

Սոյն, դոյն, նոյն, ցուցական դերանուններն ածական են ու այսպէս կը հօլովին.

Եզակի:

Յոգնակի:

- Ո. նոյն, նայն, օլ.
- Ս. նորին.
- Տ. նմին, առ նոյն.
- Հ. զնոյն.
- Բ. լոնի.
- Պ. լոնի.
- Գ. նովին համ նովիմք.
- Պ. զնովին համ զնովիմք.
- Ն. ի նմին, ի նոյն.

- Նորին. ի նոյն ք
- Նոցին համ նոցունց. ի նոյն ք
- Նոցին, առ նոսին. ի նոսին ք
- զնոսին. ի նոցունց.
- զնոցունց.
- Նորիմք համ նորումք.
- զնորիմք համ զնորումք.
- ի նոսին. ի նոյն ք

Ասոր պէս կը հօլովին նաեւ

Սոյն, սորին, սմին, զսոյն, սովին. սորին, սոցին, զսոսին, ի սոցունց, սորիմք:

Գոյն, գորին, գմին, զգոյն, գովին. գորին, գոցին, զգոսին, ի գոցունց, գորիմք:

Ասոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ, Նոյն+, աւ նոյն, զնոյն. Սոյն+, աւ սոյն, զսոյն. Գոյն+, աւ գոյն, զգոյն:

Գ. Իմ, իմ, պէնիմ. Իմք. Իմոց. Իմում, առ իմ. Իմոց, առ իմս.

Եզակի:

Յոգնակի:

- Ո. Իմ, իմ, պէնիմ.
- Ս. Իմոց.
- Տ. Իմում, առ իմ.

- Իմք.
- Իմոց.
- Իմոց, առ իմս.

- Հ. զիմ.
- Բ. յիմսկ.
- Պ. զիմսկ.
- Գ. իմով.
- Պ. զիմով.
- Ն. յիմում.

- զիմս.
- յիմոց.
- զիմոց.
- իմովք.
- զիմովք.
- յիմս.

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

- Մեր, մերոյ, մերում, ի մերսկ, մերով.
 - մերոց, ի մերոց, մերովք, մեր, պիղիմ:
 - Չեր, ձերոյ, ձերում, ի ձերսկ, ձերով.
 - ձերոց, ի ձերոց, ձերովք, յեր, սիղին:
 - Իւր, իւրոյ, իւրում, յիւրսկ, իւրով.
 - իւրոց, յիւրոց, իւրովք, իւրէն, քէնտինին:
- Իսկ քո երկու կերպով կը հոլովի. այսպէս,
Եղակի: Յոգնակի:

Ո. քո կամ քոյ *, +ո-իւն, քոյք.
սէնին.

- Ս. քոյ կամ քոյոյ.
- Տ. քում կամ քոյում,
առ քո.

- քոց կամ քոյոց.
- քոց կամ քոյոց,
առ քոյս.

- Հ. զքո.
- Բ. ի քումսկ կամ ի քոյոյ.
- Պ. զքումսկ կամ զքոյոյ.
- Գ. քով կամ քոյով.
- Պ. զքով կամ զքոյով.
- Ն. ի քում.

- զքոյս.
- ի քոց կամ ի քոյոց.
- զքոց կամ զքոյոց.
- քովք կամ քոյովք.
- զքովք կամ զքոյովք.
- ի քոյս.

Ըստ ստացական գերանուններէն ուրիշ տեսակ ստացական գերանուն մ'ալ կ'ելլէ անոնց սեռականին վրայ ին մասնիկ դնելով. այսպէս, Իմոյն, քոյն, Մերոյն, Չերոյն, Իւրոյն ու մինակ նախդրիւ կը հոլովին:

Գ. Յարաբերական գերանունը Ոք կամ Ո, ոքն ոք, քի, զօրութիւն ունի վերի բառը կամ ամբողջ

Սոր երկու կերպ հոլովելուն պատճառն ան է որ ուղղականը կրնայ երկու կերպով ալ գրուիլ, այս ինքն +ո կամ +ոյ: Ինչպէս յարաբերական գերանունին ալ ուղղականն երկու կերպով ոք կամ ո ըլլալուն համար՝ արականը ոքամ կամ ում կ'ըլլայ:

խօսքը յառաջ բերելու . ինչպէս աս խօսքին մէջ, Ան-
պղան, որն որ աղէկ կարգուլ շէքիտեր, ծաղւր կ'ըլլայ եր
ընկերներուն աւջին: Ոսկին, արծաթը, անդէկը, պղինձը,
երկաթը, կարգը, որոնք յետոյ կ'ըսուին, լէրանց ճիշտ
կը քորեն կը հանեն: Հոս քնն արը յարաբերեց ան արան.
Իսկ արանքը յարաբերեց ոսկին, արծաթը, եւ այլն:

Որ կամ Ո յարաբերական դերանունն այսպէս
կը հոլովի:

Եղակի:	Յոգնակի:
Ո. Որ կամ ո, որն որ, քի.	Որք կամ քք,
Ս. Արոյ կամ ար.	Որոց կամ արց.
Շ. Որում կամ ում.	Որոց կամ արց, առ որս,
Հ. ՂՈՐ կամ զո.	ՂՈՐս.
Բ. յՈՐմէ. յորմէ	յՈՐոց.
Պ. զՈՐմէ. զորմէ	զՈՐոց.
Գ. Որով.	Որովք.
Պ. զՈրով.	զՈրովք.
Ն. յՈրում, յոր.	յՈՐս.

Աս յարաբերական դերանունն վրայ թէ որ
պարոյկ գնելու ըլլաս, հարցական կ'ըլլայ. այսպէս,
Ո՞ր, որո՞յ, որո՞ւմ, հա՞նկը. եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

ԲԱՅ կ'ըսուի երրորդ մասն բանի, որ կը նշա-
նակէ քործողութիւնն իւր, (այս ինքն ընել կամ ըլլա-
նալ, իսկոյն ապեմով, ինչպէս, Աստուած ստեղծեց
երկինքն ու երկիրը, կամ երկինքն ու երկիրը Աստուծոյ
ստեղծողութիւնն:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ը Թ Ը.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Պ Ա Ր Ա Գ Ա Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

Ինչպէրուն պարագաները վեց են. Սեւ, Ժամա-
նակ, Եղանակ, Թիւ, Գեմ ու Խոնարհմանք:

1. Ինչպէրուն սեւը չորս է. Ներքործակն,
Արասորակն, Հասարակ ու Չեղոք:

Արովհետեւ բայը գործողութիւն մը, ընել մը կը նշանակէ, երբ որ գործողութիւնն ընողէն կ'ելլէ, ուրիշին վրայ կ'անցնի, ան բայը ներհորժական կ'ըսուի. ինչպէս կը թեժեժ: Ասոնք հասարակօրէն է՛, երբեմն ալ ա՛մ եւ ա՛մ կը վերջաւորին:

Արտորական կ'ըսուի ան բայը, որ կը նշանակէ ըլլուիլ, կամ գործողութիւն մը՝ որ ուրիշէն կը կրուի. ինչպէս կը թարգմանուի: Ասոնք է՛ կը վերջաւորին:

Հասարակ կ'ըսուի ան բայը, որ մէկ ձայնով, այս ինքն է՛ վերջաւորելով թէ ներգործական՝ այս ինքն ընելը, թէ կրաւորական՝ այս ինքն ըլլալը կը նշանակէ. ինչպէս համարէ՛ մէկ ձայնով երբեմն նաև գործական է, այս ինքն «եպել», եւ երբեմն կրաւորական, այս ինքն «եպուել»:

Չէշո՛ կ'ըսուի ան բայը, որն որ այնպէս գործողութիւն մը կը նշանակէ, որ ընողին վրայ կը մնայ, եւ ուրիշին չ'անցնիր. ինչպէս կը թարգմանուի: — Ասոնցմէ ոմանք է՛ կը վերջաւորին, ու մինակ ներգործական բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար ներհորժակեցող չէշո՛ կ'ըսուին. ոմանք ալ է՛ կը վերջաւորին, ու մինակ կրաւորական բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար Արտորակեցող չէշո՛ կամ Չայնակեցող կ'ըսուին:

Չէզոք բայերուն կարգը կրնան դրուիլ է՛ական բայերն ալ, որոնք միայն ըլլալ կը ցուցնեն, եւ աս չորսն են. է՛, Լի՛, Եղանի՛, Գ.՛:

2. Բայերը միշտ գործողութիւն մը կը նշանակեն, ու պէտք է որ գործողութիւնն ատենի մէջ ըլլայ: Արդ՝ ատենը կամ ժամանակը երեք է. ներկայ՝ հիմակուանը, Անցեալ՝ անցածը, Այստե՛ն՝ գալիքը. ինչպէս, Ես ինչեւ այսօր համարս աղէկ սորձեցայ (անցեալ), հիմա՛յ ալ աղէկ կը սորձի՛ս (ներկայ), երբեք ա՛յլ աղէկ պիտ'որ սորձի՛ս (ապանի):

Անցեալը կրնայ չորս կերպ մտածուիլ, մէյ մը անկատար անցած, այս ինքն՝ այնպէս անցած, որ դեռ կատարեալ լսրնցած չէ. ինչպէս, գրէի, կը գրէի, եւզար ըտըմ, եւզայօր ուտում: Մէյ մ'ալ կը ցուցնէ կատարեալ անցած. ինչպէս, գրեցի, գրեցի,

եազարմ: Մէյ մ'ալ կը ցուցընէ անցած, ու վրան քիչ մ'ալ ատեն անցած. ինչպէս, գրեալ եմ, գրած է՛, եազմըշ ըմ: Մէյ մ'ալ կը ցուցընէ անցած, ու վրան շատ ատեն անցած. ինչպէս, գրեալ էի, գրած էի, եազմըշ ըարմ:

3. Մայերուն եղանակը չորս է. Սահմանական, Հրահայտական, Սորադաստական, Աներեւոյն: Աներեւոյն թին հոլովածին՝ գործելոյ, գործելով, է գործել, Գերբայ կը գրուցեն:

4. Մայերուն թիւն՝ անուան ու դերանուան պէս՝ երկուք է. եղակ ու յոգնակ. ինչպէս, ես կը գործեմ, մենք կը գործենք:

5. Մայերուն Գեճ+ը՝ դերանուան դէմքերուն պէս՝ երեք է. Աւելի, Երբեք, Երբեք. ինչպէս, ես կը գործեմ, դուն կը գործես, ան կը գործէ:

6. Խոնարհմունք կ'ըսուի բային պէսպէս փոխուիլը իր ետքի ծայրը զանազան մասնիկներ աւելնալով. ինչպէս նաեւ անուան պէսպէս փոխուիլը Հովով կ'ըսուի:

Խոնարհմունքէն Լծորդութիւն առաջ կու գայ, որ չորս է. վասն զի բայերուն վերջաւորութիւնը չորս կերպ ըլլալուն համար՝ է՛, ի՛, ա՛, ու՛, ինչպէս, սիբէ՛, աշխատի՛, նկատմամբ, լսողու՛, չորս կերպ ալ կը լծորդին:

ՅՕԳՈՒԱԾ Բ.

ԷԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

Ա. ԵՄ

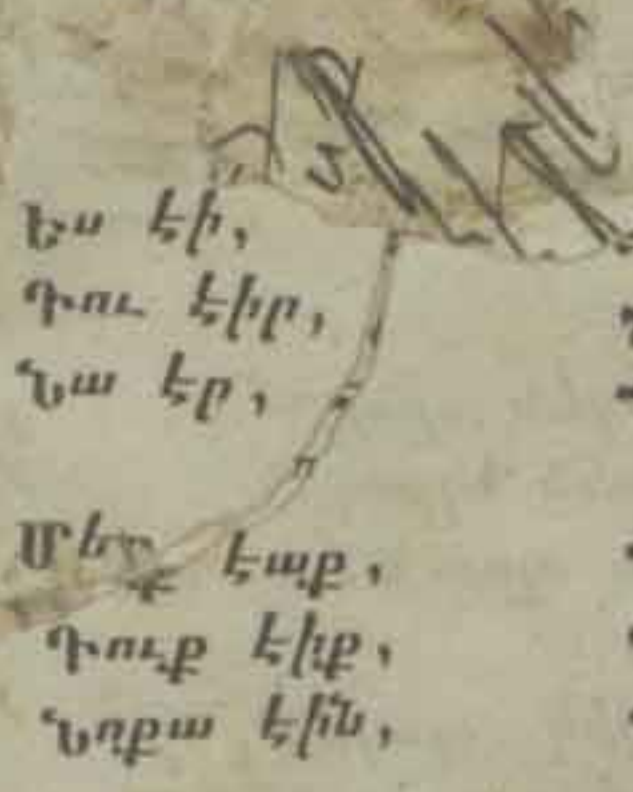
Սահմանական եղանակի ներկայ:

Եզակի:

Ես եմ,	եւ էմ,	պէն իմ.
Գու ես,	դուն ես,	սէն սին.
Նա է,	ան է,	օ տուր.

Յոգնակի:

Մեք եմք,	ձն+ էն+,	պիզ իզ.
Գուք էք,	դոս+ է+,	սիզ սինիզ.
Նոքա են,	անոնք էն,	օնլար տըրլար.

Անկապար :

Եզակի :

Ես էի,
Գու էիր,
Նա էր,

Ես էի,
Դուն էիր,
ան էր,

պէն իտիմ.
սէն իտին.
օյուտու.

Յոգնակի :

Տն+ էին+,
Դու+ էի+,
անոն+ էին,

պիզ իտիք.
սիզ իտինիզ.
օնլար ըտըլար.

Ապարեալ :

Եզակի :

Ես եղէ,
Գու եղեր,
Նա եղել,

Ես եղայ,
Դուն եղար,
ան եղա-

պէն օլտում.
սէն օլտուն.
օ օլտու.

Յոգնակի :

Մեք եղաք իմ եղեաք,
Դուք եղէք,
Նոքա եղեն,

Տն+ եղան+,
Դու+ եղա+,
անոն+ եղան,

պիզ օլտուդ.
սիզ օլտունուզ.
օնլար օլտուլար.

Յարակապար :

Եզակի :

Ես եղեալ եմ,
Գու եղեալ ես,
Նա եղեալ է,

Ես եղած եմ,
Դուն եղած ես,
ան եղած է,

պէն օլմուշ ում.
սէն օլմուշ սուն.
օ օլմուշ տուր.

Յոգնակի :

Մեք եղեալ եմք,
Դուք եղեալ էք,
Նոքա եղեալ են,

Տն+ եղած են+,
Դու+ եղած է+,
անոն+ եղած են,

պիզ օլմուշ ուզ.
սիզ օլմուշ սունուզ.
օնլար օլմուշ տուր-
լար.

Գերակապար :

Եզակի :

Ես եղեալ էի,
Գու եղեալ էիր,
Նա եղեալ էր,

Ես եղած էի,
Դուն եղած էիր,
ան եղած էր,

պէն օլմուշ ուտում.
սէն օլմուշ ուտուն.
օ օլմուշ ուտու.

Յոգնակի :

Մեք եղեալ էաք,
Դուք եղեալ էիք,

Տն+ եղած էին+,
Դու+ եղած էի+,

պիզ օլմուշ ուտուդ.
սիզ օլմուշ ուտու-
նուզ.

Նորա եղեալ էին, անն՝ եղած էին, օնլար օլմուշ ուտու-
լար.

Ապամնի.

Եղակի:

Ես եղեց, Ես բլամ,
Գու եղիցես կամ զիս, դուն բլամ,
Նա եղիցի, ան բլամ,

պէն օլայում,
սէն օլասրի,
օ օլսուն.

Յողնակի:

Մեք եղիցուք, Տե՛ն բլամնե՛ն,
Գուք եղիջիք, դուն բլամնե՛ն,
Նորա եղիցին, անն բլամնե՛ն,
Հրամայան եղանակ:

պիղ օլայում.
սիղ օլասրնրղ.
օնլար օլսունլար.

Եղակի:

Լեր կամ եղիջիք
դու,

դուն եղէր, սէն օլ.

Գու մի լինիր,

դուն ճ' բլամը, սէն օլմա.

Յողնակի:

Եղերուք դուք,
Գուք մի լինիք,

դուն եղէ՛ք, սիղ օլունուղ.
դուն ճ' բլամնե՛ն, սիղ օլմայրնրղ.

Սորադասանակն եղանակ:

Եղակի:

Ես իցեմ,
Գու իցես,
Նա իցէ,

Ես բլամնե՛ն,
դուն բլամնե՛ն,
ան բլամնե՛ն,
օ օլսա.

Յողնակի:

Մեք իցեմք,
Գուք իցէք,
Նորա իցեն,

Տե՛ն բլամնե՛ն,
դուն բլամնե՛ն,
անն բլամնե՛ն,
օնլար օլսալար.

Անցեալ:

Եղակի:

Ես եղեալ իցեմ, Ես եղած բլամնե՛ն,
Գու եղեալ իցես, դուն եղած բլամնե՛ն,
Նա եղեալ իցէ, ան եղած բլամնե՛ն,
օ օլմուշ օլսա.

* Քեպես է՛ թային բուն հրամայականը կ'ըլլայ եր, է+, կամ
երուն, թայց որովհետեւ ասանք առանձին շին գործածուիք.
Հասկա սյուպես, Ողջ եր, ողջ է+, կամ երուն, անոր համար
Լինի՛ թային հրամայականը դրինք, որ առհասարակ կը
գործածուի:

Յոգնակի՛

Մեք եղեալ ի- ցեմք,	Ռն+ եղած ըլլան+ նէ,	սխիզ օլմուշ օլ- սագ.
Գուք եղեալ ի- ցէք,	Գո+ եղած ըլլա+ նէ,	սխիզ օլմուշ օլ- սանրղ.
Նոքա եղեալ ի- ցեն,	անոն+ եղած ըլլան նէ,	օնլար օլմուշ օլ- սալար.
	Աներե-ոյն եղանակ:	
ԵԼ, ելոյ, ելով*,	Ըլլալ,	օլմաք:
	Ընդո-նելու-նի-ն անցեալ:	
Եղեալ,	եղած,	օլմուշ:

Բ. Լ Ի Ն Ի Մ

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Լինիմ,	Է' ըլլամ,	օլուրում.
Լինիս,	Է' ըլլաս,	օլուրսուն.
Լինի,	Է' ըլլայ,	օլուր.
Լինիմք,	Է' ըլլանք,	օլուրուղ.
Լինիք,	Է' ըլլաք,	օլուրսունուղ.
Լինին,	Է' ըլլան,	օլուրլար.
	Անկարար:	
Լինէի,	Է' ըլլանի,	օլուրուտում.
Լինէիր,	Է' ըլլանիք,	օլուրուտուն.
Լինէր,	Է' ըլլաք,	օլուրուտու.
Լինէաք,	Է' ըլլանքնք,	օլուրուտուք.
Լինէիք,	Է' ըլլանքք,	օլուրուտունուղ.
Լինէին,	Է' ըլլանքն,	օլուրուտուլար.
	Կարարեալ չանի:	
	Յարակարար:	
Լեալ եմ**,	լեալ ես,	լեալ է,
Լեալ եմք,	լեալ էք,	լեալ են.

* Ե՛մ բային բուն աներեւոյթը ԵԼ, ԵԼՅ, ԵԼՎ, ընտիր հեղի-
նակները չեն գործածեր, հապակ'ր Է՛նի, Ե՛յ, Ե՛վ
** Է՛նի՛մ բային յարակատարին, ատարին ու անցեալին
նշանակութիւնը Ե՛մ բային հետ ա.

Գ. Ե Ր Ա Կ Մ Մ Մ Ր :

Լեալ էի,	լեալ էիր,	լեալ էր,
Լեալ էաք,	լեալ էիք,	լեալ էին.

Ա Պ Մ Մ Ն Ի :

Լիցիմ,	լլլլմ,	օլայլմ.
Լիցիս,	լլլլս,	օլասլն.
Լիցի,	լլլլյ,	օլսուն.
Լիցուք,	լլլլն+,	օլալլմ.
Լիջիք,	լլլլ+,	օլասլնրդ.
Լիցին,	լլլլն,	օլսունլար.

Հ Ր Ա Տ Ա Յ Ա Կ Մ Ն Ի Ե Ղ Ա Ն Ա Կ :

Լեր, լիջիր կամ լինիջիր,	եղեր,	օլ.
Մի լինիր,	մե լլլլր,	օլմա.
Լերուք, լիջիք կամ լինիջիք,	եղէ+,	օլուն.
Մի լինիք,	մե լլլլ+,	օլմայլն.

Ս Մ Մ Ր Ա Պ Մ Մ Մ Մ Ն Ա Կ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ :

Լինիցիմ,	լլլլմ նե,	օլսամ.
Լինիցիս,	լլլլս նե,	օլսան.
Լինիցի,	լլլլյ նե,	օլսա.
Լինիցիմք,	լլլլն+ նե,	օլսագ.
Լինիցիք,	լլլլ+ նե,	օլսանրդ.
Լինիցին,	լլլլն նե,	օլսալար.

Ա Ն Գ Ե Մ Լ :

Լեալ իցեմ,	լեալ իցես,	լեալ իցէ.
Լեալ իցեմք,	լեալ իցէք,	լեալ իցեն.

Ա Ն Ե Ր Ե Մ Յ Ի Ե Ղ Ա Ն Ա Կ :

Լինել, լինելոյ, լինելով,	լլլլլ,	օլմագ.
--------------------------	--------	--------

Ը Ն Գ Մ Մ Ն Ե Լ Մ Ն Ի Ի Մ Ն :

Անցեալ. Լեալ կամ լիեալ, որ վե՛ն հարկէ՛ր. եղած, օլմուշ.
 Աղաւաճի. Լինելի, լինելոց, լլլլլլ, օլաճագ.

Գ. Ե Ղ Ա Ն Ի Մ *

Ս ա հ մ ա ն ա կ ա ն Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Ի ն Ե Ր Կ Մ Յ :

Եղանիմ,	կ'լլլլմ,	օլուրում.
Եղանիս,	կ'լլլլս,	օլուրսուն.

* Ընտիր հեղինակնցապէս սա բային առէն ժամանակները լին գործածէր:

Եղանի,
Եղանիմք,
Եղանիք,
Եղանին,

է՛լլա՞ն,
է՛լլա՞նք,
է՛լլա՞նք,
է՛լլա՞նք,

օլուր.
օլուրուզ.
օլուրուսուսուզ.
օլուրլար.

Անկարգ :

Եղանէի,
Եղանէիր,
Եղանէր,
Եղանէաք,
Եղանէիք,
Եղանէի-

է՛լլա՞նի,
է՛լլա՞նիր,
է՛լլա՞նր,
է՛լլա՞նքնք,
է՛լլա՞նքնք,
է՛լլա՞նքնք,

օլուրուտում.
օլուրուտուն.
օլուրուտու.
օլուրուտուզ.
օլուրուտունուզ.
օլուրուտուլար.

Անարգիւտ :

Եղէ,
Եղեր,
Եղել,
Եղաք իմ եղեաք,
Եղէք իմ եղաք,
Եղեն,

եղայ,
եղար,
եղաւ,
եղանք,
եղաք,
եղան,

օլտում.
օլտուն.
օլտու.
օլտուզ.
օլտունուզ.
օլտուլար.

Յարակարգ :

Եղեալ եմ,
Եղեալ եմք,

եղեալ ես,
եղեալ էք,

եղեալ է.
եղեալ են.

Գերակարգ :

Եղեալ էի,
Եղեալ էաք,

եղեալ էիր,
եղեալ էիք,

եղեալ էր.
եղեալ էին.

Աղաւանդ :

Եղէց իմ եղիցիմ իմ ցեմ,
Եղիցուք,

եղիցես,
եղիցիք,

եղիցի.
եղիցին.

Հրամայական եղանակ :

Եղիջիր,
Եղերուք իմ եղիջիք,

մի եղանիր.
մի եղանիք.

Սրբաբանական եղանակ :

Եղանիցիմ,
Եղանիցիա,
Եղանիցի,
Եղանիցիմք,
Եղանիցիք,
Եղանիցին,

լլա՞նի,
լլա՞նի,
լլա՞նի,
լլա՞նքնք,
լլա՞նքնք,
լլա՞նքնք,

օլամ.
օլան.
օլա.
օլազ.
օլանուզ.
օլալար.

Սորորատասական անցեալ:

Եղեալ իցեմ, եղեալ իցես, եղեալ իցէ.
Եղեալ իցեմք, եղեալ իցէք, եղեալ իցեն.

Աներեւոյն եղանակ:

Եղանել, եղանելոյ, եղանելով.

Ընդունելութիւն ներկայ ըսնի:

Անցեալ. եղեալ, եղելոյ.
Այսօր. եղանելոց կամ եղանելի:

Գ. Գ Ո Մ*

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Գում, կամ, վար ըմ.
Գոս, կաս, վար սրն.
Գոյ, կայ, վար արր.
Գումք, կանք, վար ըզ.
Գոյք, կաք, վար սրնըզ.
Գոն, կան, վար արըլար.

Անկատար:

Գոյր, կար, վար ըար.
Գոյին, կային, վար ըարլար.

Սորորատասական եղանակ:

Գուցէ, կայ նէ, վար ըսա.
Գուցեն, կան նէ, վար ըսալար.

Աներեւոյն:

Գոյ, գոլոյ գոլով, ըլլալ, վար օլմագ.
Գրոց մէջ ոչ գոյ, չկայ, եօգ տուր, ըսելու
տեղ շատ անգամ կ'ըսուի Չէ, որ նոյնը կը նշանակէ:

Տ Օ Գ Ո Ի Ա Ժ Գ.

ԲԱՏԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԲԱՅ

Տայերուն առաջին լծորդու թիւնը երեք օրինակ
ունի. ինչու որ ոմանք պարզ է՛ կը վերջաւորին, ո-
մանք անէ՛՛, ոմանք ալ ուցանէ՛՛:

* Աս բայը միայն քանի մը ժամանակ ունի. եւ ընտիր հեղինակ-
ները ասոր միայն եզակի ու յոգնակի երբորդ գէմքերը կը
գործածեն:

Ա. Օ Ր Ի Ն Ա Կ

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Սահմանահան էղանակի ներկայ :

Գործեմ,	էլ գործեմ,	իշէր իմ.
Գործես,	էլ գործես,	իշէր սին.
Գործէ,	էլ գործէ,	իշէր.
Գործեմք,	էլ գործեմք,	իշէր իղ.
Գործէք,	էլ գործէք,	իշէր սինիղ.
Գործեն,	էլ գործեն,	իշէրլէր.

Անկարար :

Գործէի,	էլ գործէի,	իշէր իտիմ.
Գործէիր,	էլ գործէիր,	իշէր իտին.
Գործէր,	էլ գործէր,	իշէր իտի.
Գործէաք,	էլ գործէիք,	իշէր իտիք.
Գործէիք,	էլ գործէիք,	իշէր իտինիղ.
Գործէին,	էլ գործէին,	իշէր իտիլէր.

Ապարեւ :

Գործեցի,	գործեցի,	իշէտիմ.
Գործեցիր,	գործեցիր,	իշէտին.
Գործեաց,	գործեց,	իշէտի.
Գործեցաք,	գործեցիք,	իշէտիք.
Գործեցէք,	գործեցէք,	իշէտինիղ.
Գործեցին,	գործեցին,	իշէտիլէր.

Յարահարար :

Գործեալ եմ,	գործած եմ,	իշէմիշ իմ.
Գործեալ ես,	գործած ես,	իշէմիշ սին.
Գործեալ է,	գործած է,	իշէմիշ տիր.
Գործեալ եմք,	գործած եմք,	իշէմիշ իղ.
Գործեալ էք,	գործած էք,	իշէմիշ սինիղ.
Գործեալ են,	գործած են,	իշէմիշ տիրլէր.

Գերահարար :

Գործեալ էի,	գործած էի,	իշէմիշ իտիմ.
Գործեալ էիր,	գործած էիր,	իշէմիշ իտին.
Գործեալ էր,	գործած էր,	իշէմիշ իտի.
Գործեալ էաք,	գործած էիք,	իշէմիշ իտիք.

Գործեալ էիք,	Գործած էի+,	Իշխմիշ իտինիզ.
Գործեալ էին,	Գործած էին,	Իշխմիշ իտիլէր.

Ապարանի:

Գործեցից,	Գործե՛՛,	Իշխյիմ.
Գործեցես,	Գործե՛ւ,	Իշխյէսին.
Գործեցէ,	Գործէ,	Իշխսին.
Գործեցուք,	Գործե՛ն+,	Իշխյէլիմ.
Գործեսցիք,	Գործե՛+,	Իշխյէսինիզ.
Գործեսցեն,	Գործեն,	Իշխսինլէր.

Հրամայական եղանակ:

Գործեա հո՛՛ գործեսցիք,	Գործէ,	Իշխ.
Մի գործեր,	Չի գործեր,	Իշխմէ.
Գործեցք,	Գործեցե՛+,	Իշխյին.
Մի գործէք,	Չի գործե՛+,	Իշխմէյին.

Սորադասական եղանակ:

Գործիցեմ,	Գործե՛՛ նէ,	Իշխսեմ հո՛՛ իշխրսեմ.
Գործիցես,	Գործե՛ւ նէ,	Իշխսեն.
Գործիցէ,	Գործէ նէ,	Իշխսէ.
Գործիցեմք,	Գործե՛ն+ նէ,	Իշխսէք.
Գործիցէք,	Գործե՛+ նէ,	Իշխսենիզ.
Գործիցեն,	Գործեն նէ,	Իշխսէլէր.

Անցեալ:

Գործեալ իցեմ,	Գործած լայ՛՛ նէ,	Իշխմիշ օլսամ.
Գործեալ իցես,	Գործած լայ՛ւ նէ,	Իշխմիշ օլսան.
Գործեալ իցէ,	Գործած լայ՛ց նէ,	Իշխմիշ օլսա.
Գործեալ իցեմք,	Գործած լայ՛ն+ նէ,	Իշխմիշ օլսագ.
Գործեալ իցէք,	Գործած լայ՛ց+ նէ,	Իշխմիշ օլսանըզ.
Գործեալ իցեն,	Գործած լայ՛ն նէ,	Իշխմիշ օլսալար.

Անբերանոյն:

Գործել, գործելոյ, գործելով,	Գործել,	Իշխմէք.
ի գործելն,	Գործելու՝ ստեն,	Իշխտիյի վագըթ.
առ ի գործել,	Գործելու՝ համար,	Իշխմէ իշին.

Ընդհանրական:

Ներհոյ, Գործող,	Գործող,	Իշխյէն.
Անցեալ, Գործեալ,	Գործեր կամ Գործած,	Իշխմիշ.
Ապարանի, Գործելոց,	Գործելու՝,	Իշխյէճէք.

Ընդունելու թեան ապառնին, ինչպէս նաեւ ան-
 ցեալը էական բայի հետ մեկտեղ կը բանին. այսպէս.
 Գործելոց եմ, պիտի գործեմ, իշխէ՛յէճէ՛յիմ.
 Գործելոց ես, պիտի գործեմ, իշխէ՛յէճէ՛ք սին.
 Գործելոց է, պիտի գործե, իշխէ՛յէճէ՛ք տիր.
 Գործելոց եմք, պիտի գործեմք, իշխէ՛յէճէ՛յիզ.
 Գործելոց էք, պիտի գործեք, իշխէ՛յէճէ՛ք սինիզ.
 Գործելոց են, պիտի գործեն, իշխէ՛յէճէ՛ք տիրէր.
 Գործելոց էի, գործելոց էիր, եւ այլն:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Գործիմ,	էլ գործում,	իշխենիր իմ.
Գործիս,	էլ գործում,	իշխենիր սին.
Գործի,	էլ գործում,	իշխենիր.
Գործիմք,	էլ գործումք,	իշխենիր իզ.
Գործիք,	էլ գործումք,	իշխենիր սինիզ.
Գործին,	էլ գործումն,	իշխենիրէր.

Անկարար:

Գործ էի,	էլ գործում էի,	իշխենիր իտիմ.
Գործ էիր,	էլ գործում էիր,	իշխենիր իտին.
Գործ էր*,	էլ գործում էր,	իշխենիր իտի.
Գործ էաք,	էլ գործում էինք,	իշխենիր իտիք.
Գործ էիք,	էլ գործում էիք,	իշխենիր իտինիզ.
Գործ էին,	էլ գործում էին,	իշխենիր իտիզէր.

Կարարելու:

Գործ եցայ,	գործում եցայ,	իշխենտիմ.
Գործ եցար,	գործում եցար,	իշխենտին.
Գործ եցաւ,	գործում եցաւ,	իշխենտի.
Գործ եցաք,	գործում եցանք,	իշխենտիք.
Գործ եցայք,	գործում եցաք,	իշխենտինիզ.
Գործ եցան,	գործում եցան,	իշխենտիզէր.

Յարակարար:

Գործեալ եմ,	գործում եր էմ,	իշխենմիշ իմ.
Գործեալ ես,	գործում եր ես,	իշխենմիշ սին.
Գործեալ է,	գործում եր է,	իշխենմիշ տիր.

* Ար գործի գործումը ալ, ըստ ընտիր է:

Գործեալ եմք,	Գործութիւն եւ+,	Իշխանսիւ իղ.
Գործեալ էք,	Գործութիւն ե+,	Իշխանսիւ սինիղ.
Գործեալ են,	Գործութիւն են,	Իշխանսիւ տիրուէր.

Գերատախան :

Գործեալ էի,	Գործութեամբ էի,	Իշխանսիւ իտիմ.
Գործեալ էիր,	Գործութեամբ էիր,	Իշխանսիւ իտին.
Գործեալ էր,	Գործութեամբ էր,	Իշխանսիւ իտի.
Գործեալ էաք,	Գործութեամբ էեւ+,	Իշխանսիւ իտիք.
Գործեալ էիք,	Գործութեամբ էեւ+,	Իշխանսիւ իտինիղ.
Գործեալ էին,	Գործութեամբ էին,	Իշխանսիւ իտիւէր.

Աղատանի :

Գործեցայց,	Գործութեամբ,	Իշխանսիւ իմ.
Գործեցցիս,	Գործութեամբ,	Իշխանսիւ սին.
Գործեցցի,	Գործութեամբ,	Իշխանսիւ սին.
Գործեցցուք,	Գործութեամբ եւ+,	Իշխանսիւ իմ.
Գործեցցիք,	Գործութեամբ եւ+,	Իշխանսիւ սինիղ.
Գործեցցին,	Գործութեամբ եւ,	Իշխանսիւ տիրուէր.

Հրամայանսիւն եղանակ :

Գործեաց կամ գործես ջիր կամ գործիջիր,	Գործութեամբ,	Իշխան.
Մի գործիր,	Չի գործութեամբ,	Իշխանսիւ.
Գործեցարուք կամ գործիջիք,	Գործութեամբ եւցե+,	Իշխանսիւ սինիղ.
Մի գործիք,	Չի գործութեամբ եւ+,	Իշխանսիւ սինիղ.

Սորատախանսիւն եղանակ :

Գործիցիմ,	Գործութեամբ նե,	Իշխանսիւ սեմ.
Գործիցիս,	Գործութեամբ նե,	Իշխանսիւ սեն.
Գործիցի,	Գործութեամբ նե,	Իշխանսիւ սե.
Գործիցիմք,	Գործութեամբ նեւ+,	Իշխանսիւ սեք.
Գործիցիք,	Գործութեամբ նեւ+,	Իշխանսիւ սենիղ.
Գործիցին,	Գործութեամբ նե,	Իշխանսիւ սեւէր.

Անցեալ :

Գործեալ իցեմ,	Գործութեամբ ըլլամ,	Իշխանսիւ օլսամ.
Գործեալ իցես,	Գործութեամբ ըլլաս,	Իշխանսիւ օլսան.
Գործեալ իցէ,	Գործութեամբ ըլլայ,	Իշխանսիւ օլսա.
Գործեալ իցեմք,	Գործութեամբ ըլլանք,	Իշխանսիւ օլսաղ.

Գործեալ իցէք, գործութեամբ ըլլալ, իշխանմիշ օլսա-
նրդ .

Գործեալ իցեն, գործութեամբ ըլլալ, իշխանմիշ օլսալար .
Անէրե-ոյն :

Գործել կամ գործիլ, գործելոյ, գործելով,
գործութեալ, իշխանմէք .

Ք ընդհանրութիւն :

Անցեալ . Գործեալ, գործութեալ կամ գործութեամբ, իշխանմիշ .

Ադարձի . Գործելի, գործութեալ, իշխանմէք :

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայ-
երն ալ, ու ամէն մինակ է՛ վերջաւորեալ բայերը :

Ազատեմ, եցի, եա, ազատել, գուրթարմագ .

Արձակեմ, եցի, եա, արձակել, խողով, չէօզմէք, գջ
վերմէք .

Բժշկեմ, եցի, եա, ը-ընդընել, (հաստայր) տիւ-
ղելթմէք .

Գանեմ, եցի, եա . ծեծել, տէջմէք .

Զարդարեմ, ,, շարդարել, տօնաթմագ .

Ընարեմ, ,, ըտել, սէչմէք, այրումագ .

Խնդրեմ, ,, խնդել, քնդել, իսթէմէք, արամագ .

Կոչեմ, ,, կանչել, չաղըրմագ .

Համբուրեմ, ,, համբուել, էօփմէք .

Մատնեմ, ,, մտնել, յետո՛րալ, գամաղլամագ,
էլէ վերմէք .

Սատակեմ, ,, ստակել, կէպերթմէք .

Փրկեմ, ,, փրկել, գուրթարմագ .

Քննեմ, ,, քննել, թէֆթիշ էթմէք .

Գարմանեմ, ,, գարմել, գայրումագ .

Խափանեմ, ,, խափանել, պաթթալ էթմէք .

Սերմանեմ, ,, սերմել, թօխում էքմէք .

Ասոնք ամէնն ալ կրաւորական ունին գործեմին
պէս, ինչու որ երբ որ մէկը կ'ընէ, պէտք է որ
մէկն ալ կրէ կամ ըլլուի :

Ներգործիւն չէլ :

Ազաղակեմ, եցի, եա, ազաղակել, պաղըրմագ .

Ամաչեմ, ,, ամաչել, ութանմագ .

Ապաշխարեմ, ,, ապաշխարել, իֆա էթմէք .

Թագաւորեմ, եցի, եա, Թագաւոր շուշ, փատիշահ օլ-
մագ, տէվլէթ սիւրմէք.

- Վազեմ, " ցարտեւ, սր չրամագ.
- Նաւեմ, " նաւով երթալ, կէմի իլէ կիթմէք.
- Վաստակեմ, " աշխատել, չալըշմագ, իշ կէօրմէք.
- Սպասեմ, " սպասել, պէքլէմէք.
- Բնակեմ, " բնակել, սաքին օլմագ.

Թէպէտ ասոնց նշանակութիւնը ոչ ներգործական է եւ ոչ կրաւորական, բայց ըստ ձայնին ներգործական ըլլալնուն համար՝ միայն Գործեմին եւ ոչ Գործեմին պէս կը խոնարհին:

Արտաբաներու շարք:

- Աշխատիմ, եցայ, եաց, աշխատել, չալըշմագ.
- Ողորմիմ, " խոճալ, ածրմագ.
- Վաստակիմ, " ցարտել, եօրուլմագ.
- Հրաժարիմ, " եր կե՛նալ, վագ կէլմէք.
- Յիմարիմ, " ինննե՛նալ, չըլտրմագ.

Ասոնք ալ ըստ ձայնին կրաւորական ըլլալնուն՝ միայն Գործեմին եւ ոչ Գործեմին պէս կը խոնարհին, բայց երբեմն ներգործականին պէս ալ կը խոնարհին, այսպէս, հրաժարեմ, հրաժարեցի, եւ այլն:

Հասարակ թայ:

- Թարբատիմ, եցայ, եաց, իօնել, լագըրտը էթմէք.
- Գատիմ, եցայ, եաց, դարտել եւ դարտուել, շէրիաթ քէսմէք.
- Խորհիմ, եցայ, եաց, ճարտել, տիւշիւնմէք.
- Համարիմ, եցայ, եաց, սեպել եւ սեդուել, զանն էթմէք, եւ օլունմագ.

Ասոնք միայն Գործեմին պէս կը խոնարհին, եւ իրենց նշանակութիւնը մէկ ձայնով թէ ներգործական է թէ կրաւորական. թէպէտ կրաւորական նշանակութեամբ քիչ կը բանին:

Ե՛մ վերջաւորեալ բայերուն մէջէն երեք բայ կը խոտորին, ու կ'ըլլան կատարեալ ո՛ր, հրամայական ո՛ւ. այսպէս.

Ներդործական: Արաւորական:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Ասեմ, ասես, ասէ.		Ասիմ, ասիս, ասի.
Ասեմք, ասէք, ասեն.		Ասիմք, ասիք, ասին.

Անկարար:

Ասէի, ասէիր, ասէր.		Արարականը նոյն է:
Ասէաք, ասէիք, ասէին.		

Ասարեւ:

Ասացի, ասացեր, ասաց.		Ասացայ, ասացար, ասացաւ.
Ասացաք, ասացէք, ասացին.		Ասացաք, ասացայք, ասացան.

Յարակարար:

Ասացեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են.

Գերակարար:

Ասացեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Ադամնի:

Ասացից, ասացես, ասացէ.		Ասացայց, ասացիս, ասացի.
Ասացուք, ջիք, ջեն.		Ասացուք, ջիք, ջին.

Հրամայական եղանակ:

Ասա հմ ասասջիր.		Ասասջիր հմ ասիջիր.
Մի ասեր.		Մի ասիր.
Ասացէք.		Ասացարուք հմ ասիջիք.
Մի ասէք.		Մի ասիք.

Սրորարասական եղանակ:

Ասիցեմ, ջես, ջէ.		Ասիցիմ, ջիս, ջի.
Ասիցեմք ջէք, ջեն.		Ասիցիմք, ջիք, ջին.

Անցեւ:

Ասացեալ իցեմ, իցես, իցէ.		Արարականը նոյն է:
Ասացեալ իցեմք, իցէք, իցեն.		

Աներեւոյն:

Ասել, ասելոյ, ասելով, յասելն, առ ասել.

Ընդհանրական:

Ներկայ. Ասացող հմ ասող.

Անցեալ. Ասացեալ.

Ադարձի. Ասելի, ասելոց.

Ասոր պէս կը խոնարհին

Գիտեմ, գիտացի, գիտեալ, գիտացեալ, գիտեալ, պիլմէք:
 Աարեմ, կարացի, կարացիր հոմ կարող լեր, կարացեալ,
 հրեալ, դատրո օլմագ:

Գիտեմին կրաւորականը էական բայով կ'ըլլայ
 ասանկ, Գիտացեալ լինիմ, եւ այլն:

Բ. Օ Ր Ի Ն Ա Կ.

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Հատանեմ,	իւ հորեմ,	քէսէր իմ.
Հատանես,	իւ հորես,	քէսէր սին.
Հատանէ,	իւ հորէ,	քէսէր.
Հատանեմք,	իւ հորեմ+,	քէսէր իղ.
Հատանէք,	իւ հորէ+,	քէսէր սինիղ.
Հատանեն,	իւ հորեմ,	քէսէրլէր.

Անկարար:

Հատանէի,	իւ հորեի,	քէսէր իաիմ.
Հատանէիր,	իւ հորեիր,	քէսէր իասին.
Հատանէր,	իւ հորեր,	քէսէր իաի.
Հատանէաք,	իւ հորեիմ+,	քէսէր իաիք.
Հատանէիք,	իւ հորեի+,	քէսէր իասինիղ.
Հատանէին,	իւ հորեիմ,	քէսէր իաիլէր.

Աարարեալ:

Հատի,	իորեցի,	քէսաիմ.
Հատն,	իորեցիր,	քէսաին.
Հատ հոմ եհատ,	իորեց,	քէսաի.
Հատարք,	իորեցիմ+,	քէսաիք.
Հատիք հոմ հատէք,	իորեցի+,	քէսաինիղ.
Հատին,	իորեցիմ,	քէսաիլէր.

Յարակարար:

Հատեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
իորեմ էմ,	ե,	է,	եմ+,	է+,	էն.
քէսաիլ իմ,	սին,	աիր,	իղ,	սինիղ,	աիրլէր.

Գ-Ե-Ր-Ի-Մ-Գ-Ր-Ե-Ր :

Հատեալ	էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին.
հորած	էի,	էէր,	էր,	էի՞նք,	էիք,	էին.
քէսմիշ	իտիմ,	իտին,	իտի,	իտիք,	իտինիզ,	իտիլէր.

Ա-Դ-Մ-Ի-Ն-Ի :

Հատից,	հորե՛մ,	քէսէյիմ.
Հատցե	հորե՛ս,	քէսէսին.
Հատցէ,	հորե,	քէսսին.
Հատցուք,	հորե՞նք,	քէսէլիմ.
Հատջիք հո՛մ	հորեք,	քէսէսինիզ.
Հատցեն,	հորեն,	քէսսինլէր.

Հ-Ր-Մ-Տ-Ա-Յ-Ա-Կ-Ա-Ն Ե-Ղ-Ա-Ն-Մ-Ի :

Հատ հո՛մ	հորե,	քէս.
Մի հատաներ,	՞ի հորեր,	քէսմէ.
Հատէք,	հորեցեք,	քէսին.
Մի հատանէք,	՞ի հորեք,	քէսմէյին.

Ս-Դ-Ր-Մ-Գ-Ր-Մ-Ս-Մ-Ի-Ն Ե-Ղ-Ա-Ն-Մ-Ի :

Հատանիցեմ,	հորե՛մ նէ,	քէսէրսեմ հո՛մ
		քէսսեմ.
Հատանիցես,	հորե՛ս նէ,	քէսէրսէն.
Հատանիցէ,	հորե նէ,	քէսէրսէ.
Հատանիցեմք,	հորե՞նք նէ,	քէսէրսէք.
Հատանիցէք,	հորեք նէ,	քէսէրսէնիզ.
Հատանիցեն,	հորեն նէ,	քէսէրլէրսէ.

ԱՆ-Գ-Ե-Մ-Լ :

Հատեալ	իցեմ,	իցես,	իցէ,	իցեմք,	իցէք,	իցեն,
հորած	ու՛մ,	ու՛ս,	ու՛նք,	ու՛նք,	ու՛նք,	ու՛նք.
քէսմիշ	օլսամ,	օլսան,	օլսա,	օլսագ,	օլսանիզ,	օլսալար.

ԱՆ-Ե-Ր-Ե-Ն-Յ-Ի :

Հատանել,	լոյ,	լոյլ,	հորել,	քէսմէք.
Ի հատանելն,	հորելո՛ւս	արե՛ն,		քէսաիյի վագըթ.
Առ ի հատանել,	հորելո՛ւս	հո՛մար,		քէսմէ իշին.

ԱՆ-Գ-Ր-Մ-Ս-Մ-Ի-Ն-Ե-Ղ-Ա-Ն-Մ-Ի :

Ներհոյ.	Հատանող,	հորող,	քէսէն.
Ացե՛ւլ.	Հատեալ,	հորեր համ հորած,	քէսմիշ.
Ադ-Մ-Ն-Ի.	Հատանելոց,	հորելո՛ւս,	քէսէճէք.

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանահան եղանակի ներկայ :

Հատանիմ ,	հը հարո-իմ ,	քէսիլիր իմ .
Հատանիս ,	հը հարո-իս ,	քէսիլիր սին .
Հատանի ,	հը հարո-ի ,	քէսիլիր .
Հատանիմք ,	հը հարո-իմք ,	քէսիլիր իղ .
Հատանիք ,	հը հարո-իք ,	քէսիլիր սինիղ .
Հատանին ,	հը հարո-ին ,	քէսիլիրլէր .

Անկարար :

Հատանէի ,	հը հարո-էի ,	քէսիլիր իտիմ .
Հատանէիր ,	հը հարո-էիր ,	քէսիլիր իտին .
Հատանէր ,	հը հարո-էր ,	քէսիլիր իտի .
Հատանէարք ,	հը հարո-էարք ,	քէսիլիր իտիք .
Հատանէիք ,	հը հարո-էիք ,	քէսիլիր իտինիղ .
Հատանէին ,	հը հարո-էին ,	քէսիլիր իտիլէր .

Աարարեալ :

Հատայ ,	հարո-եցայ ,	քէսիլտիմ .
Հատար ,	հարո-եցար ,	քէսիլտին .
Հատաւ ,	հարո-եցաւ ,	քէսիլտի .
Հատարք ,	հարո-եցարք ,	քէսիլտիք .
Հատայք ,	հարո-եցարք ,	քէսիլտինիղ .
Հատան ,	հարո-եցան ,	քէսիլտիլէր .

Յարահարար :

Հատեալ եմ ,	ես ,	է ,	եմք ,	էք ,	են .
Կարո-ած եմ ,	ես ,	է ,	եմք ,	էք ,	են .
Քէսիլմիշ իմ ,	սին ,	տիր ,	իղ ,	սինիղ ,	տիրլէր .

Գերահարար :

Հատեալ էի ,	էիր ,	էր ,	էարք ,	էիք ,	էին .
Կարո-ած էի ,	էիր ,	էր ,	էիք ,	էիք ,	էին .
Քէսիլմիշ իտիմ ,	իտին ,	իտի ,	իտիք ,	իտինիղ ,	իտիլէր .

Ապարանի :

Հատայց ,	հարո-իմ ,	քէսիլէյլիմ .
Հատցիս ,	հարո-իս ,	քէսիլէսին .
Հատցի ,	հարո-ի ,	քէսիլսին .
Հատցուք ,	հարո-իմք ,	քէսիլէլիմ .
Հատցիք հոմ Հատանիցիք ,	հարո-իք ,	քէսիլէսինիղ .
Հատցին ,	հարո-ին ,	քէսիլսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հատիր համ հատջիր,	հորոտե,	քէսիլ.
Մի հատանիր,	մի հորոտեր,	քէսիլմէ.
Հատարուք,	հորոտեցէք,	քէսիլինիզ.
Մի հատանիք,	մի հորոտիք,	քէսիլմէյինիզ.

Սորոգասական եղանակ :

Հատանիցիմ	հորոտիմ նէ,	քէսիլիրսէմ համ քէսիլսէմ.
Հատանիցիս,	հորոտիս նէ,	քէսիլիրսէն.
Հատանիցի,	հորոտի նէ,	քէսիլիրսէ.
Հատանիցիմք,	հորոտիմք նէ,	քէսիլիրսէք.
Հատանիցիք,	հորոտիք նէ,	քէսիլիրսէնիզ.
Հատանիցին,	հորոտին նէ,	քէսիլիրլէրսէ.

Անցեալ :

Հատեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Կորոտած ըլլամ, ըլլաս, ըլլայ, ըլլանք, ըլլաք, ըլլան.
 Քէսիլմիշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանըզ, օլսալար.

Անեղեայի :

Հատանիլ, հատանելոյ, լուլ, հորոտել, քէսիլմէք :

Ընդունելութիւն :

Անցեալ. Հատեալ, հորոտած, քէսիլմիշ.
 Ադունի. Հատանելոյ համ լի, հորոտելու, քէսիլէճէք.
 Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներդործական
 բայերն ալ, ու ամէն անէ՛մ վերջաւորեալ բայերը :
 Անիծանեմ, անիծի, ծեր, անէծ, անէծ, անիծել,
 նալլէթլէմէք.
 Արկանեմ, արկի, կեր, էարկ*, արկ, յգել, նեդել,
 պրագմաք.
 Բեկանեմ, բեկի, կեր, եբեկ, բեկ, հորոտել, գրումագ.
 Տեսանեմ, տեսի, սեր, ետես, տես, տեանել, կէօրմէք.
 Հարկանեմ, հարի, բեր, եհար, հար, շարնել, վուրմագ.
 Սպանանեմ, սպանի, ներ, սպան, սպան, սպանել,
 էօլտիւրմէք.
 Գտանեմ, գտի, գտեր, եգիտ, գիտ, գտնել, պուլմագ.

* Նախնիք աս բայերէն ոմանց կատարեալին երրորդ դէմը.
 Հաս անդամ առանց էի կամ էի կը բանեցընեն հրամայա-
 կանին պէս, ինչպէս սպան, տը, տի, անց, եւ այլն :

Անանեմ, կլի, լեր, եկուլ, կուլ, կլեւ, եութմագ.
Թքանեմ, թքի, թքեր, եթուք, թուք, Թեւեւ, թիւ-
քիւրմէք.

Լուծանեմ, լուծի, ծեր, ելոյծ, լոյծ, Լեւեւ, սէօքմէք.
Յուցանեմ, զուցի, ցեր, եցոյց, ցոյց, Կուցեւեւ, կէօս-
թէրմէք.

Ածեմ, ածի, ծեր, էած, ած. } Բերեւ, կէթիւրմէք.
Բերեմ, բերի, բերեր, եբեր, բեր. }
Հանեմ, հանի, ներ, եհան, հան. Կանեւ, չրգարմագ.

Ներգործակերպ լեզու:

Անցանեմ, անցի, ցեր, էանց, անց, անցեւեւ, կէչմէք.
Ելանեմ, ելի, ելեր, ել, ել, ելեւ, չրգմագ.
Իջանեմ, իջի, իջեր, էջ, էջ, էջեւ, էնմէք.
Մտանեմ, մտի, մտեր, եմուտ, մուտ, Դմեւ, կիւրմէք.

Արտորակերպ լեզու:

Անկանիմ, անկայ, անկիր, էյեւ, տիւշմէք.
Բուսանիմ, բուսայ, բուսիր, Բուսեւ, պիթմէք.
Չիջանիմ, զիջայ, զիջիր, Չիջեւ, Գձեւ, էնմէք.
Շիջանիմ, շիջայ, շիջիր, Դարեւ, սէօնմէք.
Մեռանիմ, մեռայ, մեռիր, Դեւեւ, էօլմէք.
Նստիմ, նստայ, նստա, Զարեւ, օթուրմագ.

Հասարակ:

Ծնանիմ, ծնայ, ծնիր, Զնանեւ, տօղմագ.
Ուսանիմ, ուսայ, ուսիր, Կրկեւ, էջրէնմէք.
Սկսանիմ, սկսայ, սկսիր, Կեւեւ, պաշլամագ.
Տանիմ, տարայ, տար, Կանեւ, կէօթիւրմէք.

Գ . Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Աս կարգին բայերն ուցանեմ կը վերջաւորին,
եւ Անցորական կ'ըսուին, այս ինքն' այնպէս գործողու-
թիւն մը կը նշանակեն, որ ընողէն կ'ելլէ ուրիշին
վրայ կ'անցնի, եւ անոր ալ ընել կու տայ. ինչպէս,
Զօրացուցանեմ, կ'ուժովցընեմ, գուվէթլէնտիրիւրիմ
ըսելը կը նշանակէ ընել' որ ուրիշն ուժովնայ բան
մը ընելու:

Ասոնց կատարեալը կ'ըլլայ -- ջի, հրամայականը ջի կամ յ. այսպէս.

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Չորացուցանեմ, կ'--ժողջընեմ, գուլէթլէնտիրիր իմ.

Անկարար:

Չորացուցանէի, կ'--ժողջընէի, գուլէթլէնտիրիր իտիմ.

Ապարեւ:

Չորացուցի, --ժողջո--ջի, գուլէթլէնտիրտիմ.

Չորացուցեր, --ժողջո--ջեր, գուլէթլէնտիրտին.

Չորացոյց, --ժողջո--ց, գուլէթլէնտիրտի.

Չորացուցաք, --ժողջո--ջին+, գուլէթլէնտիրտիք.

Չորացուցիք, --ժողջո--ջի+, գուլէթլէնտիրտինիզ.

Չորացուցին, --ժողջո--ջին, գուլէթլէնտիրտիլէր.

Յարահարար:

Չորացուցեալ եմ, --ժողջո--ցած եմ, գուլէթլէնտիր--միշ իմ.

Գերահարար:

Չորացուցեալ էի, --ժողջո--ցած էի, գուլէթլէնտիր--միշ իտիմ.

Ադարնի:

Չորացուցից, --ժողջընեմ, գուլէթլէնտիրէյիմ.

Չորացուցես, --ժողջընե", գուլէթլէնտիրէսին.

Չորացուցէ, --ժողջընէ, գուլէթլէնտիրսին.

Չորացուցուք, --ժողջընեն+, գուլէթլէնտիրէլիմ.

Չորացուսջիք կամ --ժողջընե+, գուլէթլէնտիրէսինիզ.

Չորացուցանիջիք,

Չորացուցեն, --ժողջընեն, գուլէթլէնտիրսինլէր.

Հրամայական եղանակ:

Չորացո կամ զորա--ժողջո--ր, գուլէթլէնտիր--

գուսջիր կամ զո--

րացուցանիջիր,

Մի զորացուցաներ, ժողջընեբ, գուլէթլէնտիրմէ.

Չորացուցէք, --ժողջո--ցե+, գուլէթլէնտիրինիզ.

Մի զորացուցա--ժողջընե+, գուլէթլէնտիրմէյի--

նէք, նիզ.

Սորապարտական եղանակ:

Ջորացուցանիցեմ, --ժովցընեմ նե, գուվէթլէնաիրիր-
սեմ համ գուվէթլէնաիրսեմ.

Անցեալ:

Ջորացուցեալ իցեմ, --ժովց--ցած ըստ, գուվէթլէն-
աիրմիշ օլսամ.

Աներեւոյն:

Ջորացուցանել, ելոյ, ելով, --ժովցընել, գուվէթլէն-
աիրմէք.

Ընդհանելը-նիւն:

Ներ. Ջորացուցանող, --ժովցընող, գուվէթլէնաիրէն.

Անց. Ջորացուցեալ, --ժովց--ցած, գուվէթլէնաիրմիշ.

Ադհանի. Ջորացուցանելոց, --ժովցընելը, գուվէթլէն-
աիրէճէք:

Ասոր պէս կը խոնարհին ամէն աշո-ցանեմ, ե-
ցո-ցանեմ եւ --ցանեմ վերջաւորեալ Անցողական
բայերը: Արոնք որ մինակ --ցանեմ կը վերջաւորին
կրաւորական ալ ունին, իսկ որոնք որ աշո-ցանեմ
կամ եցո-ցանեմ կը վերջաւորին, կրաւորական չու-
նին, անոնց տեղ կը բանի իրենց չէզոքը, ուսկից որ
աս անցողական բայերն ելած են. այսպէս.

Արբուցանեմ, բուցի, բո, իճընել, իչիրմէք.

Ջգեցուցանեմ, ցուցի, ցո, հագո-եցընել, կլտիրմէք.

Թագուցանեմ, գուցի, գո, պահո-ւրցընել, սաղլաթմագ.

Կեցուցանեմ, ցուցի, կեցո, ադեցընել, եաշաթմագ.

Կորուսանեմ, կորուսի, կորո, հոր-ընցընել, գայսլէթմէք.

Մատուցանեմ, մատուցի, մատո, ճորեցընել, ըծ-այել,
եանաշարրմագ, սունմագ.

Ուսուցանեմ, ուսուցի, ուսո, սորվեցընել, էոյրէթմէք.

Ա-ասիկ ասանց չէրոք:

Ջորանամ, զորացոյ, Ջորացուցանեմ.

Արդարանամ, արդարացոյ, Արդարացուցանեմ.

Խոնարհիմ, խոնարհեցոյ, Խոնարհեցուցանեմ.

- Յ Օ Դ Ո Ւ Ա Թ Գ -

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Ա Յ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Բանամ,	էլ Բանամ,	աչար ըմ.
Բանաս,	էլ Բանաս,	աչար սրն.
Բանայ,	էլ Բանայ,	աչար.
Բանամք,	էլ Բանանք,	աչար ըզ.
Բանայք,	էլ Բանաք,	աչար սրնըզ.
Բանան,	էլ Բանան,	աչարլար.

Անկարար :

Բանայի,	էլ Բանայի,	աչար ըտրմ.
Բանայիր,	էլ Բանայեր,	աչար ըտրն.
Բանայր,	էլ Բանար,	աչար ըտր.
Բանայաք.	էլ Բանայինք,	աչար ըտրզ.
Բանայիք,	էլ Բանայիք,	աչար ըտրնըզ.
Բանային,	էլ Բանային,	աչար ըտրլար.

Կարարեալ :

Բացի,	Բացի,	աչտրմ.
Բացել,	Բացեր,	աչտրն.
Երաց կամ բաց,	Բացա-	աչտր.
Բացաք,	Բացինք,	աչտրզ.
Բացէք կամ բացիք,	Բացիք,	աչտրնըզ.
Բացին,	Բացին,	աչտրլար.

Յարակարար :

Բացեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
Բացած եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
Աչմըզ ըմ,	սրն,	տրր,	ըզ,	սրնըզ,	տրրլար.

Գերակարար :

Բացեալ էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին.
Բացած էի,	էիր,	էր,	էինք,	էիք,	էին.
Աչմըզ ըտրմ,	ըտրն,	ըտր,	ըտրզ,	ըտրնըզ,	ըտրլար.

Աղարանի :

Բացից ,	Բանամ ,	աչայլմ .
Բացցես ,	Բանաս ,	աչասրն .
Բացցէ ,	Բանայ ,	աչսրն .
Բացցուք ,	Բանանք ,	աչալմ .
Բացջիր ,	Բանաք ,	աչասրնրդ .
Բացցեն ,	Բանանք ,	աչսրնլար .

Հրամայական եղանակ :

Բաց կամ բացջիր ,	Բաց ,	աչ .
Մի բանար ,	Մի բանար ,	աչմա .
Բացէք ,	Բացէք ,	աչրնրդ .
Մի բանայք ,	Մի բանաք ,	աչմայրնրդ .

Ստորադասական եղանակ :

Բանայցեմ ,	Բանամ նէ ,	աչարսամ կամ աչսամ .
Բանայցես ,	Բանաս նէ ,	աչարսան .
Բանայցէ ,	Բանայ նէ ,	աչարսա .
Բանայցեմք ,	Բանանք նէ ,	աչարսագ .
Բանայցէք ,	Բանաք նէ ,	աչարսանրդ .
Բանայցեն ,	Բանանք նէ ,	աչարսալար .

Անցեալ :

Բացեալ իցեմ , իցես , իցէ , իցեմք , իցէք , իցեն .
 Բացած ըլլամ , ըլլաս , ըլլայ , ըլլանք , ըլլաք , ըլլանք .
 Աչմրշ օլսամ , օլսան , օլսա , օլսագ , օլսանրդ , օլսալար .

Աներեւոյնի :

Բանալ , բանալոյ , բանալով , Բանալ , աչմագ .
 Ի բանալն , Բանալու որեն , աչտրդը վագրմ .
 Առ ի բանալ , Բանալու համար , աչմագ իչին .

Ընդհանելու թիւն :

Ներ . Բացող , Բացող , աչան .
 Անց . Բացեալ , Բացեր կամ Բացած , աչմրշ .
 Աղա . Բանալոյ . Բանալու , աչաճագ :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Բանամ ,	իւ Բացուիմ ,	աչըլըր ըմ .
Բանաս ,	իւ Բացուիս ,	աչըլըր սրն .
Բանայ ,	իւ Բացուի ,	աչըլըր .
Բանամք ,	իւ Բացուինք ,	աչըլըր ըդ .

Բանայք, իւ Բացո-ի+, աչըլըր սընըղ.
 Բանան, իւ Բացո-ին, աչըլըրլար.
 Կո՛ւ Բանիմ, Բանիս, Բանի, Բանիմք, Բանիք, Բանին.

Անիապար:

Բանայի, իւ Բացո-եի, աչըլըր ըտըմ.
 Բանայիր, իւ Բացո-եիր, աչըլըր ըտըն.
 Բանայր, իւ Բացո-եր, աչըլըր ըտը.
 Բանայաք, իւ Բացո-եին+, աչըլըր ըտըգ.
 Բանայիք, իւ Բացո-եի+, աչըլըր ըտընըղ.
 Բանային, իւ Բացո-եին, աչըլըր ըտըլար.

Կարարեալ:

Բացայ, Բացո-եցայ, աչըլտըմ.
 Բացար, Բացո-եցար, աչըլտըն.
 Բացաւ, Բացո-եցաւ, աչըլտը.
 Բացաք, Բացո-եցան+, աչըլտըգ.
 Բացայք, Բացո-եցաք, աչըլտընըղ.
 Բացան, Բացո-եցան, աչըլտըլար.

Յարահապար:

Բացեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են.
 Բացումք է՛մ, էս, է, էն+, էք, էն.
 Աչըլմըշ ըմ, սըն, տըր, ըղ, սընըղ, տըրլար.

Գերահապար:

Բացեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.
 Բացումք էի, էիր, էր, էին+, էիք, էին.
 Աչըլմըշ ըտըմ, ըտըն, ըտը, ըտըգ, ըտընըղ, ըտըլար.

Աղաւնի:

Բացայց, Բացո-ի՛մ, աչըլայըմ.
 Բացցիս, Բացո-իս, աչըլասըն.
 Բացցի, Բացո-ի, աչըլսըն.
 Բացցուք, Բացո-ին+, աչըլայըմ.
 Բացջիք, Բացո-իք, աչըլասընըղ.
 Բացցին, Բացո-ին, աչըլսընլար.

Հրահայտիան եղանակ:

Բացիր, Բացո-ե, աչըլ.
 Մի Բանար, Մի Բացո-եր, աչըլմա.
 Բացարուք, Բացո-եցեք, աչըլընըղ.
 Մի Բանայք, Մի Բացո-իք, աչըլմայընըղ.

Ստորագրասական եղանակ:

Բանայցիմ,	Բացո-ի՛մ նե,	աչըլըրսամ.
Բանայցիս,	Բացո-ի՛ս նե,	աչըլըրսան.
Բանայցի,	Բացո-ի նե,	աչըլըրսա.
Բանայցիմք,	Բացո-ի՛նք նե,	աչըլըրսագ.
Բանայցիք,	Բացո-իք նե,	աչըլըրսանըղ.
Բանայցին,	Բացո-ին նե,	աչըլըրսալար.

Անցեալ:

Բացեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Բացո-ած ըլլամ, ըլլաս, ըլլայ, ըլլանք, ըլլաք, ըլլան.
 Աչըլմըշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանըղ, օլսալար.

Աներեւոյթ:

Բանալ, բանալոյ, բանալով, Բացո-ել, աչըլմագ:

Ընդո-նելու-թի-ն:

Անց. Բացեալ, Բացո-եր կամ Բացո-ած, աչըլմըշ:

Ադո. Բանալի, Բացո-ելու, աչըլաճագ:

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն ու հասարակօրէն ամէն մինակ ա՛մ վերջաւորեալները:

Ազամ, ազացի, ազա, ազացեալ, ալու, իւյիւթմէք:

Բառնամ, բարձի, բարձ, բարձեալ, } Բերջելու,

Արո. Բառնամ, բարձոյ, բարձիր. } գալտըրմագ:

Ջգամ, զգացի, զգա, զգացեալ, շքու, տույմագ:

Թանամ, թացի, թաց, թացեալ, Բերջելու, ըսլաթմագ:

Լամ, լացի, լաց, լացեալ, լու, աղլամագ:

Կարդամ, կարդացի, կարդա, կարդացեալ, կարդու, կանջելու, օգուճագ, չաղըրմագ:

Ողբամ, ողբացի, ողբա, ողբացեալ, ուրբու, ինլէմէք:

Լուանամ, լուացի, լուա, լուացեալ, լուու, եայգամագ:

Ասոնց կրաւորականին ներկան, անկատարն ու ստորագասականը՝ ներգործականին հետ նոյն կ'ըլլայ, Բանայ գո-ած, գուռը կը բացուի. Բանայցեն ալ յեր. աչուրնիդ պիտ'որ բացուի: Քիչ տեղ կայ Բանին գրո-նք, եւ այլն: Ոմանցն ալ էական բայով կը ձեւանայ. այսպէս. Աղացելու լինի՛մ, լինի՛ի, լինիցի՛մ: Ինչպէս նաեւ կատարեալը, ասպանին ու հրամայականն ալ

երբեմն կրնան էական բայով ձեւանալ. Բացեալ եղէ,
Բացեալ եղէց, Բացեալ լէր. եւ այլն:

Ներգործութեաց լէր:

Անսամ, սացի, սա, սացեալ, ճորիչ ընել, սէօղ տիյնեմէք.

Գնամ, գնացի, գնա, գնացեալ, երթալ, կիթմէք.

Խաղամ, ղացի, ղա, ղացեալ, խաղալ, ջնամագ. առջ
երթալ, իլէրի կիթմէք.

Խնդամ, դացի, դա, դացեալ, առախանալ, սէվինմէք.

Կամ, կացի, կաց, կացեալ, կենալ, տուրմագ.

Մնամ, մնացի, մնա, մնացեալ, մնալ, գալմագ.

Տոկամ, կացի, կա, կացեալ, տէճանալ, տայանմագ.

Կեամ, կեաս, կեայ, կեամք, կեայք, կեան: Աէի,

կէիր, կեայր, կէաք, կէիք, կէին: Աեցի, կեցեր,

եկեաց, կեցաք, կեցէք, կեցին: Աեցից, կեցցես:

Աեաց, կեցջիր, մի կեար, կեցէք, մի կեայք: Աեայ-

ցեմ: Աեալ, կելոյ: Աեցող: Աեցեալ: Աելոց, ալբէլ,

եաշամագ:

Արաւորականի ձեւով կը խոնարհին յաջորդ
ներգործական բայերը. եւ ամէն անձ վերջաւորած
ները.

Խոստանամ, տացայ, տացայց, տացիր, տանայցեմ, տա-

ցեալ, խօսի արալ, սէօղ վէրմէք.

Անգիտանամ, անգիտացայ, ցիր, շփոնալ, պիլմէմէք.

Գողանամ, գողացայ, ցիր, գողնալ, չալմագ.

Մերկանամ, մերկացայ, ցիր, հանուել, սոյունմագ.

Ստանամ, ստացայ, ցիր, ստանալ, էտինմէք.

Իմանամ, իմացայ, իմա, իմանալ, տույմագ.

Մոռանամ, մոռացայ, մոռա, մոռանալ, ունու թմագ.

Որսամ, որսացայ, որսա, (թուռն) Բունել, ավլամագ:

Ասոնց կրաւորականը Մասնիմ, Իմանիմ, անուշ
չիգար. անոր համար հասարակօրէն էական բայով
կը ձեւանայ. այսպէս,

Սահ. էղ. ներ. Մոռացեալ լինիմ, լինիա, լինի, եւայլն:

Անիարար. Մոռացեալ լինէի, լինէիր, լինէր, եւայլն:

Աստուրէալ*. Մոռացեալ եղէ, եղեր, եղեւ, եւայլն:

* Արտուի նաեւ Մոռացաւ յիշատակ նոցա. յիշատակին ճա-

Ադարնի . Մոռացեալ եղէց , եղիցիս , եղիցի :
 Հրամայ . եղ . Մոռացեալ լեր , լերուք :
 Սորորադ . եղ . Մոռացեալ լինիցիմ , լինիցիս , լինիցի :
 Չէղոս :

Արբենամ , արբեցայ , ցիր , փնփնալ , սերխօշ օլմագ :
 Արդարանամ , լացայ , ցիր , արդարանալ , սալիհ օլմագ :
 Բազմանամ , բազմացայ , ցիր , շարնալ , չօղալմագ :
 Կարօտանամ , տացայ , ցիր , կարօտ ԸԼԼԼ , իհտաճ օլմագ :
 Յամենամ , յամեցայ , ցիր , անշանալ , կէճիքմէք :
 Յուլանամ , յուլացայ , ցիր , ծանալ , թէմպէլլէնմէք :
 Սքանչանամ , սքանչացայ , ցիր ,
 Ջարմանամ , զարմացայ , ցիր ,
 Հիանամ , հիացայ , ցիր , } շարմանալ , թէաճճիւպ
 ջանամ , ջանացայ , ջանա , ջանալ , դայրէթ էթմէք :
 Յնծամ , ցնծացայ , ցնծա , արախանալ , սէվիհնմէք :
 Անձկամ , անձկացայ , անձկա , Բաղձալ , արդիւլէմէք :
 Ընթանամ , ընթացայ , ընթա կամ ցիր , ձուլէլ , դօշմագ :

Յ Օ Գ Ո Ի Ը Ծ Ե

Ե Բ Բ Ո Բ Գ Լ Ծ Ո Բ Գ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Ն Վ Բ Ա Յ

Ե Ե Բ Գ Ո Բ Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Հեղում ,	էլ Բափեճ ,	տէօքէր իմ .
Հեղումս ,	էլ Բափեսս ,	տէօքէր սին .
Հեղու ,	էլ Բափե ,	տէօքէր .
Հեղումք ,	էլ Բափենս ,	տէօքէր իղ .
Հեղուք ,	էլ Բափեք ,	տէօքէր սինիղ .
Հեղուն ,	էլ Բափենս ,	տէօքէրլէր .

Անկարար :

Հեղուի ,	էլ Բափեի ,	տէօքէր իտիմ .
Հեղուիր ,	էլ Բափեիր ,	տէօքէր իտին .
Հեղոյր ,	էլ Բափեր ,	տէօքէր իտի .
Հեղուաք ,	էլ Բափեինս ,	տէօքէր իտիք .

Հեղուիք,	էլ Ռափէի+,	տէօքէր իտինիզ .
Հեղուին,	էլ Ռափէին,	տէօքէր իտիլէր .

Աստարեալ :

Հեղի*,	Ռափեցի,	տէօքտիւմ .
Հեղեր,	Ռափեցեր,	տէօքտիւն .
Եհեղ համ հեղ,	Ռափեց,	տէօքտիւ .
Հեղաք,	Ռափեցին+,	տէօքտիւք .
Հեղիք համ ղէք,	Ռափեցի+,	տէօքտիւնիւզ .
Հեղին,	Ռափեցին,	տէօքտիւլէր .

Յարահարար :

Հեղեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են .
Թափած էմ,	ես,	է,	եմ+,	է+,	են .
Տէօքմիւշ իւմ,	սիւն,	տիւր,	իւզ,	սիւնիւզ,	տիւրլէր .

Գերահարար :

Հեղեալ էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին .
Թափած էի,	էիր,	էր,	էին+,	էի+,	էին .
Տէօքմիւշ իւտիւմ,	իւտիւն,	իւտիւ,	իւտիւք,	իւտիւ-	նիւզ,
					իւտիւլէր .

Ապամնի :

Հեղից,	Ռափեմ,	տէօքէյիմ .
Հեղցես,	Ռափես,	տէօքէսին .
Հեղցէ,	Ռափէ,	տէօքսիւն .
Հեղցուք,	Ռափեմ+,	տէօքէլիմ .
Հեղլիք,	Ռափէ+,	տէօքէսինիզ .
Հեղցեն,	Ռափեն,	տէօքսիւնլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հեղ համ հեղլիր,	Ռափէ,	տէօք .
Մի հեղուր,	Ռափեր,	տէօքմէ .
Հեղէք,	Ռափեցէ+,	տէօքիւնիւզ .
Մի հեղուք,	Ռափէ+,	տէօքմէյինիզ .

Սա լծորդութեան կատարեալը, ապամնին, հրամայականն ու անցեալը Հարամնիին հետ ամենեւին նոյն է. մանաւանդ աւստնցմէ ոմանք կրնան երկու կերպ ալ խոնարհիլ. երբեմն անի՛մ եւ երբեմն ամ՛ զերջաւորելուս համար. ինչպէս.

Խնում համ խցանեմ, խցի .	Հեծնում համ Հեծանեմ, հեծայ .
Կիզում համ Կիզանեմ, կիզի .	Հեղձում համ Հեղձանիմ, հեղձայ .
Հերձում համ Հերձանեմ, հերձի .	Ձեռնում համ Ձեռանիմ, ջեռայ .

Ստորագրասան էղանակ:

Հեղուցում,	Բաժե՛մ նե՛, տէօքսէմ կամ տէօքէրսէմ.
Հեղուցուս,	Բաժե՛ս նե՛, տէօքսէն.
Հեղուցու,	Բաժե՛ նե՛, տէօքսէ.
Հեղուցումք,	Բաժե՛նք նե՛, տէօքսէք.
Հեղուցուք,	Բաժե՛ք նե՛, տէօքսէնիղ.
Հեղուցուն,	Բաժե՛ն նե՛, տէօքսէլէր.

Անցեալ:

Հեղեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.

Թա՛փած ըլլամ, ըլլաս, ըլլայ, ըլլանք, ըլլաք, ըլլան.

Տէօքսիւշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսադ, օլսանրդ,
օլսալար.

Աներեւոյթ:

Հեղուլ, հեղլոյ, հեղլով, Բաժե՛լ, տէօքսէք:	
Ի հեղուլն,	Բաժե՛լոս արեն, տէօքսիւլիւ վադրթ:
Առ ի հեղուլ,	Բաժե՛լոս համար, տէօքսէ իշին:

Ընդհանրեալ-Բիւն:

Ներ. Հեղող,	Բաժող,	տէօքէն:
Անց. Հեղեալ,	Բաժեր կամ Բաժած,	տէօքսիւշ:
Ադս. Հեղոց,	Բաժելոս,	տէօքէճէք:

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ

Սահմանակն էղանակի ներկայ:

Հեղում,	Իլ Բաժո՛ւմ,	տէօքիւլիւրիւմ.
Հեղուս,	Իլ Բաժո՛ւս,	տէօքիւլիւրսիւն.
Հեղու,	Իլ Բաժո՛ւ,	տէօքիւլիւր.
Հեղումք,	Իլ Բաժո՛ւնք,	տէօքիւլիւրիւղ.
Հեղուք,	Իլ Բաժո՛ւք,	տէօքիւլիւրսիւնիւղ.
Հեղուն,	Իլ Բաժո՛ւն,	տէօքիւլիւրլէր.

Կամ Հեղանիմ, զանիս, զանի, զանիմք, զանիք, զանին:

Անկարգ:

Հեղուի,	Իլ Բաժո՛ւի,	տէօքիւլիւրիւտիւմ.
Հեղուիր,	Իլ Բաժո՛ւիր,	տէօքիւլիւրիւտիւն.
Հեղոյր,	Իլ Բաժո՛ւր,	տէօքիւլիւրիւտիւ.
Հեղուաք,	Իլ Բաժո՛ւնք,	տէօքիւլիւրիւտիւք.
Հեղուիք,	Իլ Բաժո՛ւք,	տէօքիւլիւրիւտիւնիւղ.
Հեղուին,	Իլ Բաժո՛ւն,	տէօքիւլիւրիւտիւլէր.

Կամ Հեղանէի, նէիր, նէր, նէաք, նէիք, նէին.

Ասորարեւել:

Հեղայ,	Բաժնուեցայ,	տէօքիւլտիւմ.
Հեղար,	Բաժնուեցար,	տէօքիւլտիւն.
Հեղաւ,	Բաժնուեցաւ,	տէօքիւլտիւ.
Հեղաք,	Բաժնուեցանք,	տէօքիւլտիւք.
Հեղայք,	Բաժնուեցաք,	տէօքիւլտիւնիւղ.
Հեղան,	Բաժնուեցան,	տէօքիւլտիւլէր.

Յարակասար:

Հեղեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են.
Թաժնամ իմ,	ես,	է,	էնք,	էք,	են.
Տէօքիւլտիւլ իւմ, սիւն, տիւր, իւղ, սիւնիւղ, տիւրլէր.					

Գերակասար:

Հեղեալ էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին.
Թաժնամ էի,	էիր,	էր,	էնք,	էք,	էին.
Տէօքիւլտիւլ իւտիւմ, իւտիւն, իւտիւ, իւտիւք, իւտիւնիւղ, իւտիւլէր.					

Ադամնի:

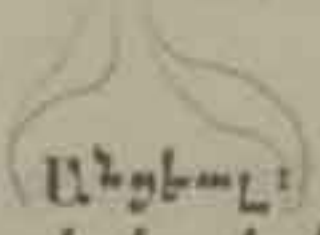
Հեղայց,	Բաժնուիմ,	տէօքիւլէյիւմ.
Հեղցիս,	Բաժնուիս,	տէօքիւլէսիւն.
Հեղցի,	Բաժնուի,	տէօքիւլսիւն.
Հեղցուք,	Բաժնուինք,	տէօքիւլէյիւմ.
Հեղջիք,	Բաժնուիք,	տէօքիւլէսիւնիւղ.
Հեղցին,	Բաժնուին,	տէօքիւլսիւնլէր.

Հրամայական եղանակ:

Հեղիր,	Բաժնուի,	տէօքիւլ.
Մի հեղուր (հեղանիր),	Քի Բաժնուիր,	տէօքիւլմէ.
Հեղարուք,	Բաժնուցեք,	տէօքիւլիւնիւղ.
Մի հեղուք (հեղանիք),	Քի Բաժնուիք,	տէօքիւլմէյիւնիւղ.

Ասորարասական եղանակ:

Հեղուցում,	Բաժնուիմ նէ,	տէօքիւլիւրսէմ կամ տէօքիւլսէմ.
Հեղուցաս,	Բաժնուիս նէ,	տէօքիւլիւրսէն.
Հեղուցու,	Բաժնուի նէ,	տէօքիւլիւրսէ.
Հեղուցումք,	Բաժնուինք նէ,	տէօքիւլիւրսէք.
Հեղուցուք,	Բաժնուիք նէ,	տէօքիւլիւրսէնիւղ.
Հեղուցուն,	Բաժնուին նէ,	տէօքիւլիւրսէլէր.
Ամ հեղանիցիւմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.		

Անցեալ:

Հեղեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
Թ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝.
Տէօքիւլմիւշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանրդ,
օլսալար.

Անբե-ոյն:

Հեղուլ, հեղույ, կ.՝ հեղանիլ, նեւոյ, լուլ, Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝,
տէօքիւլմէք:

Ընդունելու-նի-ն:

Անց. Հեղեալ, Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, տէօքիւլմիւշ:
Ա.՝ ԲԼԼԻՄ՝, Հեղի, Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, տէօքիւլմէք:
Ասոր պէս կը խոնարհին առ ներդործական
բայերն ալ:

Անուամ, առի, առեր, էառ, առ, առու, ալմագ:
Արգելում, արգելի, լեր, արգել, արգել, արգելել,
եասագ էթմէք:

Ջեղում, զեղի, զեր, զեղ, լեյլել, թաշորմագ:

Ջենում, զենի, ներ, եղեն, զեն, ճորիել, սողազլամագ:

Թողում, թողի, ղեր, եթող, թող, Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, գոյ վերմէք:

Լնում, լցի, լցեր, ելից, լից, լեյլել, տօլտուրմագ:

Խնում, խցի, խցեր, եխից, խից, Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, թրգմագ:

Յաւելում, լի, լեր, յաւել, յաւել, աւելցել, ար-
թրմագ:

Րնկենում, ընկեցի, ցեր, րնկէց, ընկեա, ընկեցեալ.

Ար.՝ ընկեցայ, ցայց, ցիր, նեթել, աթմագ:

Ասոնց կրաւորականին ներկան, անկատարը,
ստորադասականն ու հրամայականը հասարակօրէն
էական բայով կը ձեւանան. ինչպէս, Ա.՝ ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝,
ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝, եւ այլն:
Իսկ կատարեալն ու ապառնին թէպէտ յատուկ ու-
նին, բայց կրնան անոնք ալ էական բայով ձեւա-
նալ. այսպէս, Հեղեալ եղէ. Բ.՝ ԲԼԼԻՄ՝, եղէց. եւ այլն:

Ար.՝ ԲԼԼԻՄ՝, ԲԼԼԻՄ՝:

Չբօսնում, զբօսայ, զբօսայց, զբօսցիս, զբօսիր, զբօ-
սան, զբօսել, զէվգ էթմէք:

Չեղում, զեղայ, զայց, զցիս, զիր, զեղանել, թաշմագ:

Հեծնում, հեծայ, հեծայց, հեծիր, հեծու, պինմէք:

Քանի մը կրաւորակերպ շէղոք բայեր կան,
նամ, չի՞ ու նչի՞ վերջաւորած, որոնց ապառնին
եւոյց, էցե՞ կ'ըլլայ, այսպէս. Մառեւոյց, մառիցեւ. եր-
կեւոյց, երկիցեւ ու ընդ. անցեալը հասարակօրէն ու-
ցեալ. ինչպէս Մառացեալ, երկացեալ:

Ջարժնում, զարժեայ, զարժիր, զարժուցեալ, մը-
լընալ, ցյանմագ:

Ցասնում, ցասեայ, ցասիր, ցասուցեալ, մըրուիւ,
էօրքէլէնմէք:

Քաղցնում, քաղցեայ, քաղցիր, քաղցեալ, մնօնէնալ,
ածրգմագ:

Ոստնում կամ ոստչիմ, ոստեայ, ոստիր, ոստուցեալ,
վէր ցառեւ, սըշըրամագ:

Այտնում, այտեայ, այտիր, այտուցեալ, մառեւ, շիշմէք:
Երդնում, երդուայ, երդուիր, երդուեալ, երդում
ընէւ, եէմին էժմէք:

Երկնչիմ, երկեայ, կիր, կուցեալ, վննալ, գօրդմագ:
Թագչիմ, թագեայ, գիր, գուցեալ, գառուիւ, սագ-
լանմագ:

Թռչիմ (կամ թռանիմ), թռեայ, թռիր, թռուցեալ,
թռալ, ուչմագ:

Կորնչիմ, կորեայ, կորիր, կորուսեալ, կորուիւ, գայս
օլմագ:

Մատչիմ, մատեայ, մատիր, մատուցեալ, մառեւալ,
եաղլաշմագ:

Մարտնչիմ, տեայ, տիր, տուցեալ, կորուիւ, ճէնքլէշմէք:
Փախչիմ, խեայ, խիր, խուցեալ, խննալ, գաշմագ:

Հասարակ բայ:

Ընթեռնում, թերցայ, թերցայց, թերցցիս, թերցիր,
թեռնուցում, թերցող, թերցեալ, կորուիւ, օ-
գումագ:

Ջգենում, զգեցայ, ցայց, ցիր, ցեալ, կորուիւ, կկլմէք:

Մտնց կրաւորականն էական բայով կը ձեւա-
նայ, այսպէս, Ընթեցեալ վնի՞, Ջգեցեալ վնէի, երկ-
բայց կ'ըսուի նաև Ընթեանաւ, կը կորուցուի, օգու-
նուր. ինչպէս կրաւ. հեղու, կը թռուի, տէօրիւլիւր:

Ընտիր հեղինակներ հրամայականին յոգնակի
 երկրորդ գէմը կատարեալին յոգնակի երկրորդ գէ-
 մին տեղ կը բանեցընեն. այսպէս. Վ-ճ-տ-ե-ց-է-+, Խ-
 ք-ե-ց-է-+, Ա-բ-բ-է-+ կամ Լ-ո-ո-ց-ա-բ-ո-+, Ս-բ-բ-ե-ց-ա-բ-ո-+, փոխա-
 նակ ըսելու, Վ-ճ-տ-ե-ց-է-+, Խ-ք-ե-ց-է-+, Ա-բ-բ-է-+, կամ
 Լ-ո-ո-ց-ա-բ-ո-+, Ս-բ-բ-ե-ց-ա-բ-ո-+ :

Յ Օ Գ Ո Ի Ա Ծ Զ .

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ո Ի Պ Ա Կ Ա Ս Ա Ի Ո Բ Բ Ա Յ Ե Բ Ո Ի Ա Բ Ա Յ

Ընկանոն կամ Զ-բ-բ-ո-ւ-ի կ'ըսուի ան բայն, որ
 չորս լծորդու թեանց հասարակ կարգէն դուրս կ'ելլէ :
 Իսկ Պ-կ-ա-ա-ա-ր կ'ըսուի ան բայն, որուն քանի մը
 ժամանակը կը պակսի կամ ուրիշ բայէ կը լրանայ :

Չարտուղի բայերուն ներկան, անկատարն ու
 ստորագասականն ըստ կանոնի կը խոնարհին : Իսկ
 կատարեալն, ապառնին ու հրամայականը կը զարտու-
 ղին : Նոյնպէս Պակասաւորներուն ալ մինակ աս ժա-
 մանակները կը պակսին :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Բ

Ա. Առնեմ, ընէլ, էթմէք :

Ն Ե Բ Գ Ո Բ Ծ Ա Կ Ա Ն

Ս-հ-ճ. եղ. ներ. Առնեմ, առնես. Անկա. Առնէի, առնէիր.
 կ-ա-ա-բ-ե-ա-լ :

Արարի, արարեր, արար, արարաք, արարէք, արարին.
 Ա-դ-ա-ն-ի :

Արարից, արասցես, արասցէ, արասցուք, արասցիք կ-ճ
 առնիցիք, արասցեն.

Հրամայական եղանակ :

Արա կ-ճ արասցիր կ-ճ առնիցիր, մի առներ, արարէք,
 մի առնէք,

Ա-ա-ր. Առնիցեմ, նիցես. Անէր. Առնել, նելոյ, նելով.
 Ընէր. ներ. Արարող կ-ճ առնող. Անց. Արարեալ. Ա-դ-ա-ն-ի.

Առնելոց :

Վ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Վ Ա Ն

Սահմ. ներ. Առնիմ, նիս, նի. Անկ. Առնէի, էիր, էր.
 Կարար. Արարայ, բար, բաւ, արարաք, բայք, բան.
 Աղա. Արարայց, արասցիս, արասցի, արասցուք, առ-
 նիջիք, արասցին.
 Հրմ. Առնիջիր, մի առնիր, առնիջիք, մի առնիք.
 Սոր. Առնիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք. Աներ. Առնիլ, առ-
 նելոյ, նելով.
 Ընդ. աչ. Արարեալ, արարելոյ. Աղա. Առնելի հմ
 Առնելոց:

Բ. Գնեմ, դնել, գոմագ:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Գնեմ, դնես, դնէ. Անկ. Գնէի, դնէիր.
 Կարարեալ:
 Եդի, եդիր հմ եդեր, եդ, եդաք, եդիք, եդին.
 Աղառնի:
 Եդից, դիցես, դիցէ, դիցուք, դիջիք, դիցեն.
 Հրմայական եղանակ:
 Գիր հմ դիջիր, մի դներ, դիք, մի դնէք.
 Սոր. Գնիցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.
 Աներեայի. Գնել, լոյ, լով.
 Ընդ. ներ. Գնող. Անց. Եդեալ. Աղա. Գնելոց:

Վ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Գնիմ, դնիս, դնի. Անկար. Գնէի, դնէիր.
 Կարար. Եդայ, եդար, եդաւ, եդաք, եդայք, եդան.
 Աղա. Եդայց, դիցիս, դիցի, դիցուք, դիջիք, դիցին.
 Հրմ. Գիջիր հմ դնիջիր, մի դնիր, եդարուք, մի
 դնիք.
 Սոր. Գնիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.
 Աներեայի. Գնել, լոյ, լով. Ընդ. աչ. Եդեալ, դելոյ.
 Աղա. Գնելի:

Գ. Լսեմ, լսել, իշիթմէք:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Վ Ա Ն

Սահ. ներ. Լսեմ, լսես, լսէ. Անկար. Լսէի, լսէիր, լսէր.
 Կարարեալ:
 Լուայ, լուար, լուաւ, լուաք, լուայք, լուան.

Աղաւանի :

Լուայց, լուիցես, լուիցէ, լուիցութ, լուիջիք, լուիցեն.

Հրամայական եղանակ :

Լուր կամ լուիջիր, մի լսեր, լուիջիք, մի լսէք.

Սոսր. Լսիցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Աներեւ. Լսել, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Լսող, Անց. Լուեալ.

Աղաւ. Լսելոց :

Կ Բ Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Լսիմ, լսիս, լսի : Անկար. Լսէի, լսէիր, լսեր.

Կարար. Լուեալ եղէ, եղեր, եղեւ, եղաք, եղէք, եղեն.

Աղաւ. Լուեալ եղէց, ղիցես, իցի, ղիցութ, իջիք, իցին.

Հրամայ. Լուեալ լեր, լուեալ լերութ.

Սոսր. Լսիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Աներեւ. Լսել, լոյ, լով. Ընդ, անց. Լուեալ. Աղաւանի.

Լսելի :

Ընդուներլու թիւն անցեալին տեղ կը բանին նաեւ
աս բառերը. Լ- եղէ- կամ Լ-ը եղէ-. Լ-ը վեցէ. Լեւե
լէր, եւ այլն :

Գ. Ճանաչեմ, ճանչեալ, թանրամար :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ճանաչեմ, չես, չէ.

Անկար. Ճանաչէի, չէիր, չէր.

Կարարեալ :

Ծանեայ, ծանեար, ծանեաւ, ծանեաք, ծանեայք,
ծանեան.

Աղաւանի :

Ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ, ծանիցութ, ծանիջիք,
ծանիցեն.

Հրամայական եղանակ :

Ծանիր կամ ծանիջիր, մի ճանաչեր, ծաներութ կամ
ծանիր, մի ճանաչէք :

Սոսր. Ճանաչիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.

Աներ. Ճանաչել, չելոյ, չելով. Ընդ. ներ. Ճանաչող.

Անց. Ծանուցեալ. Աղաւ. Ճանաչելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ճանաչիմ, չիս, չի, չիմք, չիք, չին.
 Անկար. Ճանաչէի, չէիր, չէր, չէաք, չէիք, չէին.
 Կարար. Ծանուցայ, ցար, ցաւ, ցաք, ցայք, ցան.
 Ադարանի. Ծանուցայց, սցիս, սցի, սցուք, սջիք, սցին.
 Հրամայ. Ծանիջիր, ծանիջիք.
 Սոր. Ճանաչիցիմ, իցիս, իցի, իցիմք, իցիք, իցին.
 Աներեւոյն. Ճանաչել, ճանաչելոյ, ճանաչելով.
 Ընդ. աշ. Ծանուցեալ, ցելոյ. Ադ. Ճանաչելի:
 Ե. Մեղաչեմ, ժող ընել, կիւնահ իշլէմք:
 Սահ. ներ. Մեղանչեմ, չես. Անկար. Մեղանչէի, չէիր.

Կարարեալ:

Մեղայ, մեղար, մեղաւ, մեղաք, մեղայք, մեղան.

Ադարանի:

Մեղայց, մեղիցես, մեղիցէ, մեղիցուք, մեղիջիք, մեղիցեն.

Հրամայան իղանակ:

Մեղիր կ' մեղիջիր, մի մեղանչեր, մեղարուք, մի մեղանչէք.

Սոր. Մեղանչիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.

Աներ. Մեղանչել, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Մեղանչող.

Աշ. Մեղուցեալ, ցելոյ. Ադար. Մեղանչելոց:

Ջ. Յանեմ, ողջընեալ, ելէլ, տիրիլմք, գալգմագ:

Սահ. ներ. Յանեմ, նես նէ. Անկարար. Յանէի, նէիր.

Կարարեալ:

Յարեայ, յարար, յարաւ, յարաք, յարայք կ' յարերուք, յարան.

Ադարանի:

Յարայց, յարիցես, յարիցէ, յարիցուք, յարիջիք, յարիցեն.

Հրամայան իղանակ:

Արի կ' յանիջիր կ' յարիջիր, մի յաներ, արիք կ' յարերուք, մի յանէք.

Սոր. Յանիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.

Աներեւոյն. Յանել, լոյ, լով. Ընդ. ներ. Յանող.

Աշ. Յարուցեալ, ցելոյ. Ադարանի. Յանելոց:

Է. Տամ, ամ, վերմէք:

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Տամ, տաս, տայ, տամք, տայք, տան.

Անկար. Տայի, տայիր տայր, տայաք, տայիք, տային.

Կարարեալ:

Ետու, ետուր, ետ, տուաք, ետուք, ետուն.

Ադարնի:

Տաց, տացես, տացէ, տացուք, տաջիք, տացեն.

Հրամայանն եղանակ:

Տուր հմ տաջիր, մի տար, տուք, մի տայք.

Սորոր. Տայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Աներ. Տալ, տալոյ, լով. Ընդ. ներ. Տուող. Անց.

Տուեալ. Ադ. Տալոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Տուեալ լինիմ, նիս, նի, նիմք, նիք, նին.

Անկար. Տուեալ լինէի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Կարար. Տուայ, տուար, տուաւ, տուաք, տուայք, տուան.

Ադար. Տուայց, տացիս, տացի, տացուք, տաջիք, տացին.

Հրամայանն. Տաջիր, տաջիք.

Սորոր. Տայցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Աներեւոյն. Տուեալ լինել. Ընդ. անց. Տուեալ, տուե-

լոյ. Ադար. Տալի:

Պ Ա Կ Ա Ս Ա Ի Ո Ր Բ Ա Յ Ե Ր

Ա. Գամ, ամ, կելմէք:

Աս պակասաւոր բայը՝ եկէ բայէն կը լրանայ:

Սահ. ներ. Գամ, գաս, գայ. Անկար. Գայի, գայիր, գայր.

Կարարեալ:

Եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկիք, եկին.

Ադարնի:

Եկից, եկեսցես, եկեսցէ, եկեսցուք, եկեսջիք, եկեսցեն.

Հրամայանն եղանակ:

Եկ հմ եկեսջիր, մի գար, եկայք, մի գայք.

Սորոր. Գայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն.

Աներ. Գալ, լոյ, լով. Ընդ. անց. Եկեալ. Ադար.

Գալոց:

Բ. Ուտեմ, ուտել, եւմէք:

Աս պակասաւոր բայը՝ կերայ բայէն կը լրանայ:

Ն Ե Ր Պ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ուտեմ, ուտես, ուտէ, ուտեմք, ուտէք, ուտեն.

Անկ. Ուտէի, ուտէիր, ուտէր, ուտէաք, ուտէիք, ուտէին.

Կար. Կերայ, կերար, կերաւ, կերաք, կերայք, կերան.

Աղ. Կերայց, կերիցես, կերիցէ, կերիցուք, կերիջիք, կերիցեն.

Հրամայ. Կեր, կերիջիր համ ուտիջիր, մի ուտեր, կերէք համ կերայք, մի ուտէք.

Սորորատ. Ուտիցեմ, ուտիցես, ուտիցէ, ուտիցեմք, ուտիցէք, ուտիցեն.

Աներ. Ուտել, լոյ, լով.

Ընդ. ներ. Կերող. Անց. Կերեալ. Այտ. Ուտելոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ուտիմ, ուտիս, ուտի, ուտիմք, ուտիք, ուտին.

Անկարատ. Ուտէի, ուտէիր, ուտէր, ուտէաք, ուտէիք, ուտէին.

Կար. Կերայ, կերար, կերաւ, կերաք, կերայք, կերան.

Աղ. Կերայց, կերիցիս, կերիցի, կերիցուք, կերիջիք, կերիցին.

Հրամայ. Կերիջիր, մի ուտիր, կերիջիք, մի ուտիք.

Սորորատ. Ուտիցիմ, ուտիցիս, ուտիցի, ուտիցիմք, ուտիցիք, ուտիցին.

Աներ. Ուտել, լոյ, լով.

Ընդ. անց. Կերեալ. Այտ. Ուտելի:

Գ. Ըմպեմ, իմել, իչմէք:

Աս պակասաւոր բայը՝ Արճի բայէն կը լրանայ:

Ն Ե Ր Պ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ. ներ. Ըմպեմ, ըմպես, ըմպէ, ըմպեմք, ըմպէք, ըմպեն.

Անկարատ. Ըմպէի, ըմպէիր, ըմպէր, ըմպէաք, ըմպէիք, ըմպէին.

- Կ-դ. Արբի, արբեր, էարբ հ-ճ արբ, արբաք, արբէք
 հ-ճ արբիք, արբին.
 Ա-դ-ւ. Արբից, արբցես, արբցէ, արբցուք, արբջիք,
 արբցին.
 Հ-բ-ճ-այ. Արբ հ-ճ արբջիր, մի ըմպեր, արբէք հ-ճ ըմ-
 պիջիք, մի ըմպէք.
 Ս-դ-ւ-դ. Ըմպիցեմ, ըմպիցես, ըմպիցէ, ըմպիցեմք,
 ըմպիցէք, ըմպիցին.
 Աներեւ. Ըմպել, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Արբեալ. Ա-դ-ւ. Ըմպելոց:

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

- Ս-հ. ներ. Արբեալ լինիմ, լինիս, լինի, լինիմք, լի-
 նիք, լինին.
 Անի. Ըմպէի, ըմպէիր, ըմպէր, ըմպէաք, ըմպէիք,
 ըմպէին. Կ-ճ Արբեալ լինէի, լինէիր, լինէր,
 լինէաք, լինէիք, լինէին.
 Կ-դ. Արբեալ եղէ, եղեր, եղես, եղաք, եղէք, եղին.
 Ա-դ. Արբեալ եղէց, եղիցես, եղիցի, եղիցուք, եղի-
 ջիք, եղիցին.
 Հ-բ-ճ. Արբեալ լեր, արբեալ լերուք.
 Ս-դ-ւ-դ. Ըմպիցիմ, ըմպիցիս, ըմպիցի, ըմպիցիմք,
 ըմպիցիք, ըմպիցին.
 Աներեւ. Ըմպել, լոյ, լով.
 Ընդ. անց. Արբեալ. Ա-դ. Ըմպելի:
- Գ. Ունիմ, ունիճ, հը բ-նէճ. պէնիմ վար, թու թարլմ:

- Ըս պակասաւոր բայը՝ Կ-ւ-այ բայէն կը լրանայ:
 Ս-հ. ներ. Ունիմ, ունիս, ունի, ունիմք, ունիք, ունին.
 Անի. Ունէի, ունէիր, ունէր, ունէաք, ունէիք, ունէին.
 Կ-դ. Կալայ, կալար, կալաւ, կալաք, կալայք, կալան.
 Ա-դ. Կալայց, կալցիս հ-ճ կալցես, կալցի հ-ճ կալցէ,
 կալցուք, կալջիք, կալցին հ-ճ կալցեն.
 Հ-բ-ճ. Կալ հ-ճ կա հ-ճ կալջիր, մի ունիր, կալարուք,
 մի ունիք.
 Ս-դ-ւ-դ. Ունիցիմ, ունիցիս, ունիցի, ունիցիմք, ունի-
 ցիք, ունիցին.

Աներ. Ունել, լը, լով.

Ընդ. ներ. Ունող. Անց. Կալեալ. Այս. Ունելոց:

Մտոր պէս կը խոնարհի նաև

Ընդունիմ, ընկալայ, ընկալ, ընդունել, դասուլ էթմէք.

Արաւորականն էական բայով կը լըայ, ասանկ.

Կալեալ լինի, կալեալ եղէ. Ընկալեալ լինի, ընկալեալ եղէ. եւ այլն:

Ե. Երթամ, երթալ, կիթմէք:

Մտ պակասաւոր չէզոք բայը 2-րդ բայէն կը լըանայ:

Սահ. ներ. Երթամ, երթաս, երթայ, երթամք, երթայք, երթան.

Անկ. Երթայի, երթայիր, երթայր, երթայաք, երթայիք, երթային.

Կար. Չորայ, չորար, չորաւ, չորաք, չորայք, չորան.

Առ. Երթայց, երթիցես, երթիցէ, երթիցուք, երթիցիք, երթիցեն.

Հրմ. Երթ, մի երթար, երթայք, մի երթայք.

Սոր. Երթայցեմ, երթայցես, երթայցէ, երթայցեմք, երթայցէք, երթայցեն.

Աներ. Երթալ, լը, լով.

Ընդ. անց. Երթեալ, թե լը. Առ. Երթալոց:

Չ. Պարտիմ, պարտիմ էմ, պորճում վար:

Մտ բայը միայն այսչափ ժամանակ ունի:

Սահ. ներ. Պարտիմ, պարտիա, պարտի, պարտիմք, պարտիք, պարտին.

Անկար. Պարտէի, պարտէիր, պարտէր, պարտէաք, պարտէիք, պարտէին.

Սոր. Պարտիցիմ, պարտիցիս, պարտիցի, պարտիցիմք, պարտիցիք, պարտիցին.

Աներ. Պարտել, լը, լով:

Ե. Մարթիմ, կրնմ, դատըր ըմ:

Մտ բայը միայն այսչափ ժամանակ ունի:

Սահ. ներ. Մարթիմ, մարթիս, մարթի, մարթիմք, մարթիք, մարթին.

Անկար. Մարթէի, մարթէիր, մարթէր, մարթէաք,
մարթէիք, մարթէին.

Մարտ. Մարթիցիմ, մարթիցիս, մարթիցի, մարթի-
ցիմք, մարթիցիք, մարթիցին.

Անէր. Մարթել, մարթելոյ, մարթելով:

Սնացած ժամանակները Մարթեան բայէն կը
լրանան:

Ը. Գող, ըն, սէջլէ:

Սնացած պահասաւոր բայը միայն ապառնի ու հրա-
մայական ունի:

Առ. Գողցես, գողցէ, գողցուք, գողջիք, գողցեն.

Հր. Գող հմ գողջիր, գողէք հմ գողջիք.

Ինչպէս մինչեւ հիմայ գրուածներէն կ'երեւայ,
ան ներգործական բայերը՝ որոնց սահմանական ներ-
կան է՝ կը վերջաւորի, համարձակ կրաւորական ալ
ունին է՝ վերջաւորութեամբ, բաց ի քանի մը ան-
ցողական բայերէն, որոնց վրայ խօսեցանք (երէս 64).
ինչպէս, Գործեմ, Գործիմ. Անեմ, ասիմ. Հասանեմ, հա-
սանիմ. Անեմ, ասիմ, եւ այլն: Իսկ ան ներգործա-
կան բայերը՝ որոնց սահմանական ներկան ամ եւ ու
կը վերջաւորին, է՝ վերջաւորութեամբ կրաւորական
չունին, ուստի Հեղձ՝ երբեմն կը թափէ ըսել է, ու եր-
բեմն կը թափուի: Երբեմն ալ կրաւորականներն էա-
կան բայով կը ձեւանան:

Սնացած ան ներգործական բայերը՝ որոնց կա-
տարեալն է կը վերջաւորի, ոչ վերջաւորութեամբ
կրաւորական կատարեալ ալ ունին. ինչպէս, Գոր-
ծեցի, Գործեցայ. Հասի, հասայ. Բացի, Բացայ. Հեղի,
հեղայ. Արարի, արարայ: Իսկ ան ներգործական բայերը՝
որոնց կատարեալն ոչ կը վերջաւորի, անոնց կրաւո-
րական կատարեալը՝ հարկաւ էական բայով կը ձեւա-
նայ, ինչպէս, Խոսարարայ, Խոսարարեալ եղի. Լուսայ,
լուսեալ եղի, եւ այլն:

Սնացած ալ գիտնալու է որ անկատարն ու ստորա-
դասականը ներկայէն կ'ելլեն. իսկ ապառնին կատա-

ընտանիքն կ'ելլէ: Հրամայականին մէկ մասը հաստատա-
կան է, մէկայլը՝ բացասական. հաստատական մասը
կատարելան կ'ելլէ, բացասականը՝ ներկայէն: Աս
աղէկ կ'երեւայ օրինակով մը:

- Կար. Հատի, Սահ. ներ. Հատանեմ.
- Ապարհի. Հատից, Անկար. Հատանէի.
- Սոր. Հատանիցեմ.

Հրամայ. Հատ, Հատէք. Մի հատաներ, մի հատանէք:

Յ Օ Դ Ո Ի Ա Թ Է.

Դ Ի Մ Ա Ջ Ո Ի Ի Կ Բ Ա Յ Ե Բ Ո Ի Ն Ա Բ Ա Յ

Ղիմազուրկ կ'ըսուին ան բայերը որոնք հայն
եզականին որ յոգնականին երբորդ տե՛մ ունին, եւ կամ
որոնց հասարակօրէն երբորդ տե՛ք էք բանի: Առաջինները
կ'ըսուին զիմազուրկ ըստ ինչեան, մէկայլները՝ զիմա-
զուրկ ըստ պարահման:

Ա. Ի՞նչ ինչեան ըսուած զիմազուրկներն այս-
պէս կը խոնարհին:

Սահ. ներ. Հարկ է, հարկաւոր է, իղթիզա տըր.

Անկար. Հարկ էր.

Կար. Հարկ եղեւ.

Ապ. Հարկ լիցի համ եղիցի.

Սոր. Հարկ իցէ համ լինիցի.

Ըստր պէս կը խոնարհին նաեւ

Անկ է, անկ է, ճայիզ տիր.

Արժան է, արժան է, լայլդ տըր.

Բարի համ Բարւոր է, աղէկ է, էյի տիր.

Կամ է համ Կամք են ինձ, կ'աղէ՛մ, իսթէր իմ.

Հնար համ Մարթ է, հարեւ է, գապիլ տիր.

Պատշաճ համ Ի դէպ է, պարշաճ է, միւնասիպ տիր.

Պարտ է, պէտք է, լազըմ տըր.

Բ. Ղիմազուրկ ըստ պարահման կ'ըսուին անոնք՝
որոնք թէպէտ ամէն դէմն ունին, բայց հասարակօ-
րէն բանածը մինակ երբորդ դէմն է: Եւ աս՝ երկու-
կերպ կ'ըլլայ:

1. Մէյ մը բային նշանակութեան համար. ինչպէս,
 Անձրեւէ, աճիբե- հո- գայ, եաղմուր եաղար.
 Կարկտէ, հարհո-ս հո- գայ, տօլու եաղար.
 Չիւնէ, ի-ն հո- գայ, դար եաղար.
 Փայլատակէ, իւ թայլատակէ, շիմշէք չազար.
 Մրրկէ, ճրբէի հ'եւէ, դայ դօփար.
 Ճառագայթէ, իւ թ-թէ, շէօլէ սալգար.
 Ծագէ, իւ թ-թէ, կիւնէշ տօղար.
 Ցօղէ, ցօղ հո- գայ, շիղ էնէր.
 Մնչէ, աղա-նին յայն իւ հանէ, գուամրու կու կու էտէր.
 Մոնչէ, ա-ի-թը իւ հանչէ, կիւմիւրտէր.
 Կաղկանձէ, շո-նը հո- լայ, ուլար.
 Բառաչէ, հո՛ւը իւ պո-տայ, պէջիւրիւր.

Ասոնք ամէնն ալ Գործե՛հին պէս կը խոնարհին :
 Այգանայ հո՛մ Առաւօտանայ, ա-դո-ս հ'ըւայ, սապահ
 օլուր.

Լուսանայ, իւ լո-սըննայ, շաֆագ սէօքէր.
 Մթանայ, իւ մթըննայ, գարարրր.
 Երեկոյանայ, երեկո-ն հ'ըւայ, ազշամ օլուր.
 Որոտայ, իւ թո-տայ, կէօք կիւրլէր.

Ասոնք ա՛մս մերջաւորածներուն պէս կը խո-
 նարհին (երեւ 69): Միայն Որոտայ՝ կ'ըլլայ որոտոյ՝ ներ-
 գործակերպ :

2. Մէյ մ'ալ սովորութեան համար. ինչպէս,
 Ասի, հ'ը-տի, տէնիր.
 Երեւի հո՛մ Թուի, (ինձի) հ'երե-տայ, (պանա) կէօրիւնիւր.
 Լսի, իւ լո-տի, իշիտիլիր.
 Հասանէ, (ինձի) հ'իչնայ, (պանա) տիւշէր հո՛մ բասթ կէլիր.
 Հանդիպի հո՛մ պատահի հո՛մ պատահէ, իւ հանդիպի,
 բասթ կէլիր.

Յաջողի, իւ յ-ջողի, բասթ կիտէր :

Ն Ա Խ Ա Դ Ի Ր Ա Ի Թ Ե Ա Ն Վ Բ Ա Յ

ՆԱԽԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆ կ'ըսուի ան մասն բանին, որուն ետքի ծայրը չիսխուսուիր, այսինքն՝ ոչ կը հոլովի եւ ոչ կը խոնարհի. եւ իբժե երբեք հոլոված բարձր չը կը պահանջէ, կամ սեռական, կամ տրական, կամ հայցական, եւ այլն, որոնց վրայ կարգաւ խօսինք:

Սերահան:

Վասն, Սակս, Ի սակս, Յաղագս, Առ, համար, իչին.

Վասն մարդոյ. մարդուն համար. ինսան իչին:

Սակս պտղոյն. պտղին համար. մէյվէ իչին:

Ի մեր սակս. մերի համար. պիզիմ իչին:

Յաղագս մարդկային մարմնոյ. մարդուն մարմնոյն համար. ինսանըն վիճուաի իչին:

Առ նախանձու. նախանձու համար. գըսգանձըզ իչին.

Փոխանակ, բեղը, եէրինէ.

Փոխանակ չարի. լարէ բեղ. քէմլիք եէրինէ:

Առանց, առանց, (Օն)սուզ, պիլա.

Առանց նենդու թեան. առանց նենգութեան. հիլէսիլ:

Ջհեա, Ջկնի, երե-էն, արտընտան, արտընա.

Ջկնի նապաստակաց. նապաստակներուն երե-էն. թավ-չանլարըն արտընտան:

Յեա, երբեք, սօնրա.

Յեա ցաւագին կենաց. իեղճ կեանքն երբեք. սէֆիլ էօմիւրտէն սօնրա:

Առաջի, առջե-ը, էօնիւնէ, էօնիւնտէ.

Առաջի Ադամայ. Ադամայ առջե-ը. Ադամըն էօնիւնէ:

Յանդիման, Հանդէպ, դեմոցը, դարչըսընտա.

Յանդիման տաճարին. դամարէն դեմոցը. տաճարըն դարչըսընտա:

Ի ներքոյ, որհը, տիպինտէ, ալթընտա.

Ի ներքոյ երկրի. գեղնի որհ. եէր տիպինտէ:

Ի վերայ, Վրայ, իւսթիւնտէ, իւզէրինտէ.

Ի վերայ լանջաց եւ որովայնի. կործե-էն որ շրէն Վրայ. կէօքսիւնիւն վէ գարնընըն իւզէրինտէ:

Հակառակ, Ընդդէմ, դէմ, գարշը.

Հակառակ հոգւոյ. հոգւոյ դէմ. ճանա գարշը:

Ի մեջ, Բեջ, իջինտէ: Ի միջոյ, Բեջէն, իջինտէն.

Ի մեջ լերանց. լեռներուն Բեջ. տաղլարըն իջինտէ:

Ի միջոյ վիմաց. Կարեբուն Բեջէն. թաշլարըն արա-
սրնտան:

Ի ձեռն, յեօ+, էլի իլէ.

Ի ձեռն Սահակայ. Սահակէն յեօ+ը. Սահակըն էլիլիլէ:

Ընդ, Կեղը, եկրիսէ.

Ընդ նորա. անոր Կեղը. օնուն եկրիսէ:

Վերջանալով ու նախորդի- արահան:

Մօտ, Մերձ, Տօրիկ, երազըն.

Մերձ ի ջուր. ջուրէն Տօր. սույա երազըն:

Ընդ*, հեթ, իլէ, պերապեր.

Ընդ Յիսուսի. Յիսուսին հեթ. Յիսուս իլէ:

Ընդ մեղ. Բեյի հեթ. պիզիմ իլէ:

Ըստ, ըստ, ըստ, կէօրէ.

Ըստ վաստակոց իւրոց. եր աշխատածին ըստ. էմէյի-
նէ կէօրէ:

Ըստ գործս իւր. եր Գործին համայն. քէնտի ամե-
լինէ կէօրէ:

Առ, Կողմ, եանրնտա, քէնարընտա.

Առ մեղ. Բեր Կողմ. պիզիմ եանրմըզտա:

Առ ծովակին. Ժողուն Կողմ. տէնիզին քէնարընտա:

Առ գուրս. Կրուն Կողմ. գալիունուն եանրնտա:

Մինչեւ, Բնչեւ, տագ, տէք, գատար.

Մինչեւ ցաստեղս. Բնչեւ աստղները. երլտըզլարա
գատար:

Մինչեւ ցայսօր. Բնչեւ աս օրս. պու կիւնէտէք:
Հայցահան:

Իբր, իբրու, իբրեւ, որպէս, ոչս, կիպի.

Իբրեւ զմայր. Տօր ոչս. անա կիպի:

* Ընդ նախադրութիւնն անխափր կը գործածուի նախորդի ու վերջահոյով արահանի հետ. բայց գերանուններու հետ միշտ նախորդի կը բանի. այսպէս, Ընդ իս, ինձի հետ, Ընդ Բեթանս, իբարու. հետ, Ընդ նստ, անանց հետ. շրջար Ընդ ինչ, Ընդ Բեթանս, Ընդ նոցա:

Քան, (ան բան) են առելի, (օն) տան զիյատէ.

Քան զքեզ. թեղի առելի. սէնտէն զիյատէ:

Բացասական:

Հեռի, հեռու, ուղագ, երրագ.

Հեռի յամպարչտաց. ահարիշտեբէն հեռու. զալըմ-
լարտան երրագ:

Գաղտ, գողտուհ, կիզլի.

Գաղտ ի մօրէն. մօրէն գողտուհ. անասընտան կիզլի:

Բաց, բայց, չա, գայրը, պաշգա.

Բաց հմ բայց ի նմանէ. անկեց չա. օնտան պաշգա:

Գործիական:

Առ, (ան) որդուանիւ, (ան) առեանիւ, իմը (բաղ-
գատելով մը), (օ) սէմթլէրտէ, (օ) վագըթլար-
տա, եանընտա.

Առ ծովեզերքն. ծովու իմը. տէնիզ գըյըսընտա:

Առ բարեպաշտ թագաւորօք. բարեպաշտ թագաւոր-
նիւն առեւը. զահիտ փատիշահլարըն վագթընտա:

Առ ցորենով. ցորենին իմը, ցորենին նայելով. պուղ-
տայըն եանընտա:

Ընդ, որիւ, ալթընտա, ալթընա.

Ընդ թեւովք. թեւոց որիւ. գանատլարըն ալթընա:

Չափ, չի, գատար.

Յիսնիւ չափ. յիսուն անգամ չի. էլլի գատար:

Հանգերծ, հեղեղ, պերապեր.

Հանգերծ մարմնով. մարմնոցն հեղ, թէն իլէ:

Պարասական:

Շուրջ, բուրդիւ, էթրաֆընտա.

Շուրջ զաշխարհաւ. Աշխարհիւ բուրդիւ. տիւնեա-
նըն էթրաֆընտա:

Մէկ քանի նախագրու թիւնք, այս ինքն՝ Որ-
պէս, իբրեւ, պէս, չի, կիպի, գատար, ամէն հողով
կրնան խնդիր առնել. ինչպէս,

Ոգիք իբրեւ ութ. ութը հոգի չի. սէքիզ քիշի
գատար:

Ամաց իբրեւ երեսնից. երեսուն որդի չի. օ-
թուզ եաշընտա գատար:

Երկիր պագանել քարանց իբրև Աստուծոյ. Կրե-
 ընդ Աստուծոյ պէս երկրպագութիւն ընել. Ալլահա
 (Թափար) կիպի Թաշարա Թափամագ:

Սիրել իբրև զճնողս իւր. ծնողացը պէս ընել. ա-
 Թալարը կիպի սէվմէք:

Փախիցես ի գինւոյ որպէս յօձէ. գինիէն օյէն պէս փա-
 իէր. երլանտան գաչար կիպի շարապտան գաչ:

Բանիւք խոցել որպէս սրով. Խօսով էքը Բէ ըրով
 Խոցել. գըլըճ կիպի՝ սէօղ իլէ եարալամագ:

Տեսանի կերպարանք մարդոյ ի ջուրս իբրև ի հայե-
 լոջ. հարդոն կերպարանքը ըրին Ռջ հայլէէ պէս կ'ե-
 ընայ. ատամըն քիսվէթի սու իչինտէ պնա կիպի
 կերիւնիւր:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Մ Ա Կ Բ Ա Յ Ն Ե Ր Ո Ւ Ա Ր Ա Յ

ՄԱԿԲԱՅ կ'ըսուի ան մասն բանին, որն որ նա-
 խաղրութեան պէս, ոչ կը հօլոպի եւ ոչ կը խոնար-
 հի, հապա քայերոն զբայ դրոտելով՝ անոնց գործողու-
 թեան պարգեւերը իւր ջոցընէ:

Շատ գործածուած մակբայներ:

Յայտնապէս ասէ, յայրնէ կ'ըտէ, էշքեարէ տէր.

Գաղտ, Գաղտնի էառ, Գողտոնի առա, կիղլի ալտը.

Չրի բաշխէ, յրէ իւր քաշիէ, ճապա վերիւր.

Կամաւ աղօթս առնէ, ուղեւով կ'աղօթէ, իստէքլիյիլէ
 տուվա էտէր.

Ակամայ, Յակամայս շարչարի, սիւսայ իւր շարչարոնի,
 զօրուլա իսքէնճէ չէքէր.

Հարկաւ, ի հարկէ մեռանի, հարկոն իւր ընէ, հէլպէթ
 էօլիւր.

Յոյժ աշխատի, շար կ'աշխատի, շօղ շալըշըր.

Սաստիկ տանջէ, ինչպէս իւր արմըն, փէք շօղ էզիյէթ
 վերիւր.

Յունարէն գիտես, հարմարէն գիտես, բոււմճա պիլիբ սին:
 Երբայեցի խօսել, էքրայեցեքէն խօսիլ, եահաւտիճէ լա-
 գըրտը էթմէք.

Բարևոք խորհել, ողևի հործել, էյի տիւշիւնմէք:
Այսչափ մեծ է, այսչափ մեծ է, պու դատար պէօ-
յիւք տիւր.

Այնչափ վաղ մեռաւ, այնչափ շոտ մեռաւ, օ դատար
չափուդ էօլտիւ.

Որչափ բարձրանան, որչափ որ իւր Բարձրանան, նէ
դատար քի եիւքսէքլէնիրլէրսէ.

Ստէպ, Յաճախ պահեն, յաճախ պահէ իւր պահեն, սրդ
սրդ օրուճ թուժարլար.

Իսպառ շիջանի, Բարձրակէն իւր մարէ, պիւս պիւթիւն
սէօնէր.

Սակաւ ուտէ, իւր կ'որէ, աղ եէր.
Ընդէր հպարտանաս, ինչո՞ւ իւր հպարտանաս, նիշին մաղ-
րուրլանրօրն.

Ձի կոչեցեր, ինչո՞ւ կ'անկեցիւր, նիշին չաղըրտօրն.

Ձիա՞րդ, որպէս թուի, ինչպէս կ'երեւայ, նա՞սրլ կէօ-
րիւնիւր.

Ոչ ապաքէն առաւել է, մեւլէ զէ մի, զիատէ տէյիլ մի.
Ուստի՞ դաս, ո՞ւսկեց կ'որ գաս, նէրէտէն կէլիր սին.

Յո՞վ, Ո՞ւր երթաս, ո՞ր կ'երթաս, նէրէյէ կիտէր սին.
Չարթեաւ արդեւք, որթընցո՞ւմ մի, աճապա ույանտրմը.

Միթէ երկնչիս, իւր զեմնո՞ւմ մի, աճապա գօրգա՞ր մը սըն.
Հարց նախ, եւ ապա խօսեաց, որմը հարցո՞ւր, ո՞-
ւրդ իօնէ, իսիժիտա սօր, վէ սօնրա լաղըրտը էթ.

Չառաջինն ոչ կամեցաւ, էն որմը շոտեց, իսիժիտա
իսթէմէտի.

Միւսանգամ, Գարձեալ, Աերստին, Արկին ասէ, որդ-
յեւլ կ'ընէ, թէքրար տէր.

Այժմ, Այժմիկ գիտեմք, հի՞մ գիտենք, շիմտի պիլիրիլ.
Այսօր գործեա, այ՞օր գործէ, պէօյիւն իշլէ.

Վաղիւ ուսանի, վաղ իւր ո՞րքէ, եարրն էօյրէնիր.
Ի վաղիւ անդր, երկրորդ օրը, երթէսի կիւն.

Երէկ գրեաց, երէկ գրեց, տիւն եազար.
Եռանդ, երէկ զէ մեկն օր, տիւն տէյիլ օպիր կիւն.

Ընդ առաւօտն, որորման դէ՞մ, սապահա գարշը.
Ընդ երեկս եկն, երէկորման դէ՞մ եկմ, ազշամ իւսթիւ
կէլտի.

Գիշերի, Գիշերայն գողացան, բեշեռ Գուցան, կեճե
 կմ կեճելէյին չալարլար.
 Չցայդ եւ զցերեկ գործէաք, բեշե ցորեի եւ Գու-
 ծեիւ, կեճե կիւնտիւզ չալըշըրրարգ.
 Ի գիշերի եւ ի տուրնջեան, բեշե ցորեի, կեճե կիւն-
 տիւզ.
 Յորժամ քաղցեաւ, երբ որ մոխեցաւ, նէզաման քի
 աճրգար.
 Իբրեւ երեկոյ եղեւ, երբ որ երեկուն եղաւ, նէզաման
 քի ազչամ օլտու.
 Մինչ գեռ, Մինչ նստէր, երբ որ եւ նստէր, նէզաման
 քի օթուրուր ուտու:
 Առժամայն, Նոյնժամայն, Իսկոյն ել, մոխեցաւ ելաւ,
 օ սաաթ, անխտէ գալգար.
 Յանկարծ, Յանկարծակի գայ, յանկարծ կու գայ, գա-
 Ֆիլ կելիր.
 Երագ կմ արագ, Արագապէս, Փութով, Փութապէս,
 Փութանակի, Աղղվաղակի Տասանէ, շուր եւ հասնի,
 չափուզ եկթիշիր.
 Հաղիւ շարժի, հոշեւ եւ շարժի, կիւճպէլա գրմըլտանր.
 Յետոյ զղջացաւ, երբե զըլաց, սօնրա փիւշման օլտու.
 Աստ մնացէք, հոս մնացէ, պուկտա գալընրգ.
 Անդ բնակէ, հոն եւ բնակէ, օնտա սաքին օլուր.
 Երթիցուք աստի, հոսկէց երթան, պուրատան կիտէլիմ.
 Գնացին անտի, ան տեղաց Գուցին, օրատան կիթտիլէր.
 Քերէք պար, հոս քերէ, պուրայա կեթիրին.
 Եհաս անգր, հոն հասաւ, օրայա եկթիշտի.
 Այսր անգր դեղեւել, Դէի Դին Դէիւլ Դին շարնուել,
 պիր եանա օպիր եանա չարփըլմագ:
 Եմուտ ի ներքս, ներս մտաւ, իչերի կիրտի.
 Ել արտաքս, դուրս ելաւ, տըշարը չըգար.
 Կան արտաքոյ, դուրսը եւ կեան, տըշարտա տուրուրլար.
 Անկաւ ի վայր, վար ինչաւ, աշաղա տիւշտիւ.
 Ի վեր մատիր, վեր եկուր, եօգարը կել.
 Ի բաց կացէք, հեռաւ կեցե, կերի տուրուն.
 Ի բացուտ, Ի հեռատանէ կային, հեռաւանց կեցած
 ինչ, ուզագտա տուրուրլար.

Մօտ եկ, Տօր եկուր, եազըն կէլ:

Ի մօտոյ գամ, Տօրերս կու գամ, եազընտա կէլիբիմ:

Անց յայսկոյս, յայնկոյս, սարի դին՝ անդի դին անցս,
պու թարաֆա՝ օ պիր թարաֆա կէչտի:

Այո աեսի, հրաճերես սեաս, պէլի կէօրաիւմ:

Արդարեւ, Յիրաւի երգուաւ, էրս ուր, էրս-ցընէ
էրդոս ըրս, կէրչէք, հազըրգէթ եէմին էթտի:

Ոչ իմացաւ կամ Չիմացաւ, Վիճացս, տույմատը:

Մի երբեք ստեր, երբեք ստեր Տ'ընէր, հիչ եալան տէմէ:

Բնաւ մի երգնուր, մեծեմն էրդոս Տ'ընէր, հիչ եէ-
մին էթմէ:

Քաւ, Քաւ լիցի, Վէ, Վալայ Բէ, հաշա:

Ինչպէս մինչեւ հիմա գրուածներէն կ'երեւնայ,
քանի մը մակբայներ հասարակ անուններէն բարդած
են. ինչպէս, Յայն-ժամ իբր թէ յայնմ ժամու, ան սրէն,
օ վազըթ: Յոր-ժամ, իբր թէ յորում ժամու, ուր սրէն
ուր, նէ վազըթ քի: Յայն-կոյս, իբր թէ յայն կողմ,
անդի դին, օպիր թարաֆա:

Վարձեալ շատերն ալ հասարակ հոլոված ա-
նուն են: Ոմանք գործիական. ինչպէս, Ամս, Հար-
կա, Փոխիւ: Ոմանք բացատրական. ինչպէս, է Տօրոյ,
է Տերձոյ, է հեռասարանէ, յանդարտաստից: Ոմանք նախ-
գրիւ տրական. ինչպէս, է Վեր, է Վայր, է Ներս: Այս-
պէս կ'ըսուի նաեւ՝ յանգեղոս, յանժանօխս, յանարժանս:

Վարձեալ մի եւ նոյն բառը զանազան նշանա-
կութեամբ կրնայ մակբայ ու նախադրութիւն ըլլալ:
Ինչպէս թէ որ ըսեմ, իբրեւ զմայր, Տօր պէս, անա կի-
պի, նախադրութիւն եղաւ. բայց թէ որ ըսեմ՝ իբրեւ
զնաց, երբ ուր գնաց, կիթտի իսէ, մակբայ եղաւ:
Ուստի երբ որ բառ մը բայի վրայ իյնայ՝ մակբայ է,
եթէ հոլոված բառի վրայ իյնայ՝ նախադրութիւն է:

Նոյնպէս շատ հասարակ ածականներ, երբ որ
բայի վրայ կ'իյնան, մակբայ կ'ըլլան. ինչպէս, Նոր
շինեաց, Բարոտ գործեաց, սաստիկ տանջեաց, Վար-վար
մեռաւ: Բայց թէ որ գոյականի վրայ իյնան այսպէս,
նոր տուն, Բարոտ գործ, սաստիկ տանջանք, Վար-վար
մահ, ան ատեն հասարակ ածական են:

Շ Ա Ղ Վ Ա Պ Ի Վ Բ Ա Յ

Շ Ա Ղ Վ Ա Պ կ'ըսուի ան մասն բանի, որն որ նախադրութեան ու մակբայի պէս ոչ կը հոլովի ոչ կը խոնարհի, հասլա երկուստեք կամ երկուստեք երկուստեք կը կոչուի:

Շ առ գործածական շաղկապներ:

Եւ, Ու, Վէ.

Որ շնչէ եւ շարժի եւ գնայ եւ ուտէ եւ ըմպէ. որն որ կը շնչէ ու կը շարժի ու կը Կոչուի ու կը խոնարհի. հէր նէ քի նէֆէս ալըր վէ գըմըլտանըր վէ կէզէր վէ եէր վէ իչէր:

Եւ, Եւս, Նաեւ, ալ, տէ, տա.

Գիտեմ եւ ես, եւ ալ թիպեմ, պէն տէ պիլիր իմ: Յամօթ լիցին եւ աստ եւ անդ. պիտի մըլըման նոս ալ նոն ալ. հէմ պու հէմ օպիր տիւնեատա ութանաւ ճագլար:

Եթէ . . . եթէ, ալ . . . ալ, տա . . . տա, կէրէք (պու) կէրէք (օ).

Եթէ սակաւ եւ եթէ շատ ուտիցէ, շատ ալ ուտէ, թէ ալ ուտէ. աղ տա եէսէ, չօգ տա եէսէ:

Կամ . . . եւ կամ, կամ . . . եւ կամ, եւ . . . եւախօս.

Կամ բնաւ ոչ ընթերցանուն, եւ կամ ոչ սիրով. կամ մեծ-ին լին կարգար, եւ կամ սիրով լին. եւ հիչ օգուամալար, եւ իսթէք իլէ տէյիլ:

Այլ, հոգ, եւ, իլլա.

Ոչ ի բնութենէ, այլ ի կամաց մերոց է. թէ բնութենէն լին հոգ թէ կամէն. թապիէթ իմիդտէն տէյիլ, իլլա կէջնիւմիւդտէն:

Սակայն, Բայց, հոգ, Բայց, ամմա, իլլա, լարին.

Ոչ տեսանես, սակայն հաւատաս. լին Կոչուի, Բայց կը հոգ. կէօրմէզսին, ամմա ինանըրսին:

Թէպէտ եւ, Թէեւ, Թէպէտ, Թէպէտ, Փարազա.

Ակն թէպէտ եւ փոքր է, սակայն սքանչելի. Թէպէտ ուր Կոչուի է, Բայց ուտիցէ է. Փարազա կէօզ քիւլիք տըր, լարին գըյմէթ լի տիր:

Այս ինքն, Այս ինքն է, Այս է, այս ինքն, եանի.
 Զինիքն քրիստոսի բարձրութ, այսինքն զխոնարհու-
 թիւն նորա. քրիստոսի նշանը վրանիս անենք, այսինքն
 անոր խոնարհութիւնը. քրիստոսուն նշանը իւսթիւստիւզ-
 տէ օլսուն, եանի օնուն ալչագ կէօնիւլլիւլիւլիւ:

Իբր թէ, Իբր այն թէ, Իբրե- թէ, սանքի.
 Մի ցուցաներ զքեզ, իբր թէ իմաստուն ես. Դ
 ցոցընէր շէշ, Իբրե- թէ իմաստուն ես. կէօսթէրմէ
 սէնի, սանքի ագրլլը սրն:

Արդ, եւ արդ, արդ, իմտի.
 եւ արդ աղաչեմ. արդ կ'աղաչեմ. իմտի եալվարրըմ:
 Իսկ, Իսկ թէ, Ինչ, Բայ թէ որ, լաքին, ամմա էյեր.

Ունկնդիր լինի խրատու իմաստունն, իսկ անմիտն
 յայտնէ զբարկութիւն իւր. Ինչպիսի իբարե ճարի
 կ'ընէ, Ինչ անիւլիւն էր Բարի- թէ- նը կը յայտնէ. ագրլլը
 նասիհաթա գուլագ վերիւր, լաքին ագրլլըրդ էօրքէ-
 սինի պէյան էտէր:

Աղ ի ջրոյ գոյանայ, իսկ եթէ մերձեցի ի ջուր՝ հալի.
 արեւը կը Բայնայ, Բայ թէ որ Ըրէն Կ'ալլը- Ըլլայ,
 կը հալի. թուղ սուտան փէյտահ օլուր, ամմա
 էյեր սույա տօգանրրսա, էրիւր:

Քանզի, Վասն զի, Ինչ- որ, զէրէ.
 Վասն զի զիշերն անց. Ինչ- որ քիշերն անցաւ. զէրէ
 կէճէ կէչտի:

Հրեշտակք չունին պէտս կերակրոյ, զի անմարմինք
 են. հրեշտակները կերակուր որտեւ- հարկաւորութիւն
 չունին, Ինչ- որ անմարմին են. մէլայիքլէրին եւ-
 մէյէ իթթիզալարը եօգ, զէրէ թէնլէրի եօգտուր:

Ապա, Ուրեմն, Ապա ուրեմն, անանկ է նէ, էջլէ իսէ.
 Բոունք մտաննն յարքայութիւն երկնից, ապա ու-
 րեմն շէ հնար ծուլութեամբ հասանել նմա. Բոուն
 ընդնէրն արտայութիւն կը ճարնեն, անանկ է նէ ճո- լութեամբ
 անոր լինանունիւր. զօր էտէնլէր ճէննէթէ կիրէրլէր,
 էջլէ իսէ թէմպէլլիլլէ Եթիշիլլէզ:

Վասն այնորիկ, ասոր համար, պունուն իշին.
 Վասն այնորիկ, Նմին իրի, Այնր աղագաւ, անոր
 համար, օնուն իշին.

Հուր բնութեամբ թեթեւ է, վասն այնորիկ ի վեր կոյս բերեալ լինի. հր-իւ բնութե-թ թեթե- է, անոր համար որտ է վեր կ'ելլէ. ասիւ շատ խափիփ տիր, օնուն իշին եօգարը չըգար:

Քան, քան թէ, քան թէ, նէքի.

Լաւ է կոյր աչօք քան կոյր մաօք. արեւ է արեւ կոյրը քան թէ մարտը. տաճա էյի տիր (ինսանա) քի կէօղիւ քէօր օլսուն, նէքի ֆիքրի:

Անգամ, ալ, պիլէ, հասարակօրէն բայէն կամ անու- նէն ետքը կը դրուի. ու իրմէ առաջ թնչէ, թնչ չէ, չէ է-, է- կ'ուզէ:

Մինչեւ ճճեաց եւ օձից անգամ. թնչէ- որդերուն ու օյերուն ալ. թա երլանլարա վէ պէօձէքլէրէ պիլէ:

Եւ հաց անգամ չժամանէին ուտել. հաց արեւը ալ արեւ չանէին. էքմէք եէմէյէ պիլէ վագրթ պուլ- մազլարրար:

Թէ, եթէ, թէ որ, էյէր.

Չկունք եթէ յամեսցին ի ցամաքի, մեռանին. յ-իւրը թէ որ ցամաք լրաց արանան նէ, կը թանին. պալըզլար, էյէր գարատա չօգ կէճիքիրլէրիսէ՝ էօլիւրլէր:

Թէ, Չի*, Արպէս զի, որ, քի.

Ասէք թէ անձրեւ գայ. կ'ըտ+ որ անջրէ- կ'ա- քայ. տէրսինիզ քի եաղմուր կէլիր:

Գիտասցիր զի Տէր զսիրտս ամենեցուն ճանաչէ. քիտաս որ Աստուծո՞ւմ թնչէ- թրար կը ճանչայ. պի- լէսին քի Ալլահ հէր քէշին եիւրէյինի թանրը:

Կալցես միշտ առաջի աչաց զմահ, որպէս զի մի եր- կիցես ի մահուանէ. մահը թշտ արեւտ արեւն ունէնաս, որ թանէլէն շախնաս. էօլիւմ տայմա կէօղիւնիւն էօնիւնտէ օլսուն, քի էօլիւմտէն գօրգ- մայասրն:

* Քիչ տեղ չէ շաղկապին տեղ աշխարհարանի մէջ հասարակ եղած որ շաղկապը կը բանեցընեն. պոպէս, Աշան քեզ այս լիցի՝ որ մինչեւ յայն օր մեռցի մանուկն: — Յորժամ ցաս- նու սիրտ քո, սաս, չունիմ սիրտ որ ցասնում: — Տեսա- նէն որ մեծի ուսման կարօտ է խոնարհութիւն:

Գ Լ Ո Ւ Ս Է .

Մ Ի Զ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ՍՒԻԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, ութերորդ մասն բանի, ճար-
դան զանազան կերպիսի յայտնէ, այսինքն ուրախութիւն,
տրամութիւն, զարմացում, եւ այլն. ինչպէս,
Երանի, Երանի, մութլու, նէ մութլու.

Երանի ողորմածաց, երանի հեզոց. Երանի ողորմած-
նէրան, երանի հեղէրան. Մութլու մերհամէթլիլէրէ,
մութլու հաղիմլէրէ:

Երանի թէ, Իցիւ, Աւշ թէ. Երանի Թէ. Քէշքէ.

Երանի թէ յաջողեալ էր. Կէշքէ բանի կերպիսի:

Որպէս զի, ա՛ն ի՛նչ, նէ գատար.

Որպէս զի քաղցր են. օ նէ ի՛նչպէս Կէշքէ.

Բարէ, Ո՛վ, ճ՛հ, հայ լա՛ն, եւ շէ՛ք, եւն.

Բարէ թշուառութեանս, հայը՛ք «եֆեւեյե».

Բարէ կուրութեանս, եւ շէ՛ք Կէշքէ Կէշքէ.

Ո՛վ սքանչելեացս, եւն ուն յի՛նչպէս.

Վայ, Աւանդ, վայ, վայ, եւ շէ՛ք, հայը՛ք, լա՛ն.

Վայ թշուառականացս, եւ շէ՛ք ուն «եֆեւեյե».

Եղուկ եւմ ես, վայ ուն.

Աւանդ աղէտիցս, եւ շէ՛ք «եֆեւեյե».

Աղէ, Հայա, օն, հայա, աէ իմնի, հայա.

Աղէ ածէք զմտաւ, որէ ի՛նչ որ շէ՛ք նի՛նչ.

Օն, արիք գնացուք աստի, հայա կերպիսի ուն.

Ա՛յ, ա՛յ, «, հէյ.

Ա՛յ թշուառ, սոյ ապիրատ, հէյ զէ՛ւլ, հէյ ուն.

Վայ, օն, «եֆեւեյե».

Վայ ինձ, զի տեսի կրակ. օն, հէյ «եֆեւեյե» Կէշքէ:

ՅՈՒԵԼՈՒԱԾ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՆՈՒԱՆ ՎՐԱԹ

Մ.Ռ.Ք.Ի մասին մէջ (էբէ՝ 8) անուան հարկաւոր պարագաներուն վրայ համառօտ մը խօսեցանք: Հոս կը մնայ խօսիլ քանի մը հարկաւոր գիտելիքներու վրայ, որոնք առջի մասին մէջ չգրեցինք որ՝ գուցէ նոր սովորոյններուն ծանրութիւն կ'ըլլայ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

ԱՆՈՒՆՆ ԻՆՁ Է ՈՒ ՔԱՆԻՆ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻ

Ինչպէս թաւ մըն է, որ կը ցուցնէ թէ ուր թանկ կամ ան թանկ է՝ նաև կամ ինչպէս է: Ինչպէս թէ որ ըսեմ + ուր, աւ թաւս կը ցուցնէ թէ շատ տներ մէկտեղ է: Կամ թէ որ ըսեմ - ուր, աւ թաւս կը ցուցնէ թէ շատ վաղուն ջուրն է. եւ այլն: Կամ երբ որ ըսելու ըլլամ թէ քաղաք, լայն գետ, հաս տեղս թէ թաւս կը ցուցնէ թէ քաղաքն է, նոյնպէս եւ լայն թաւս կը ցուցնէ թէ գետն է:

Աւստի անունը կը բաժնուի Գոյական ու Ածական: Գոյականը քանի մը է՝ ըլլալ, իսկ ածականը ինչպէս ըլլալ կը ցուցնէ:

Գոյականն է՝ էբէն եղող, իսկ ածականը՝ գոյականին վրայ եղող բան ՚ը իւր նշանակէ: Ինչպէս թէ որ ըսեմ Կարճի ինչ, ինչոք իրեն եղողն է, իսկ Կարճիք ինչ իրեն եղող չէ, ինչոքն վրայ եղողն է, եւ կարմիրը ինչ իրեն չիկրնար կենալ կամ ըլլալ, հասցա կամ արիւնին կամ թղթին կամ կաշին եւ կամ ուրիշ քանի մը վրայ պիտի ըլլայ: Այսպէս ի-

ճացիր ամէն ածականն ալ, ինչպէս առջի մասին մէջ
(Էրե՞ 26) գրեցինք :

Ա. ծականը գոյականին ինչպէս ըլլալը երեք աս-
տիճանով կրնայ ցուցընել, անոր համար ածականն
երեք աստիճան ունի, Գրական, Բաղդաստական եւ Գե-
րաբանական :

Ա. Առաջին աստիճան կամ Գրական կ'ըսուի ա-
ծականը, երբ որ միայն գոյականին ինչպէս ըլլալը կը
ցուցընէ, առանց շատը քիչը ցուցընելու. ինչպէս,
այր Բորէ, այր շոր, ծանր + որ, Բե՛նե- Բե՛ն :

Բ. Արկրորդ աստիճան կամ Բաղդաստական կ'ը-
սուի ածականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն
ուրիշէն աւելի կամ պակաս կը ցուցընէ. ինչպէս,
ծանրագոյն, շորագոյն :

Գու իմաստնագոյն ես քան զիս : Գո՞ն ինձո՞ւ մե-
լի ինչպէ՞ ես : Աէն պէնտէն ազըլը սըն : — Եւ Ղ
Թեթեւագոյն է քան զջուր : Եւ Ղ Ըրէն Բե՛նե- է :
Եւ Ղ սուտան խաֆիֆ տիր :

Կրականն ընդ հանրապէս բաղդատական կ'ըլ-
լայ՝ գրականին վրայ հոյն մասնիկն աւելցընելով :

Գ. Արկրորդ աստիճան կամ Գերաբանական կ'ըսուի
ածականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրի-
շէն շատ աւելի կամ շատ պակաս կը ցուցընէ. ինչ-
պէս, Ա՛նագորէ, Ա՛նագո՞ծ, Ա՛նաշոր :

Տեսակ մը գերագրական ալ կ'ըլլայ՝ ածականին
վրայ ուրիշ մօտ հնչմամբ բառ կամ մասնիկ մը աւ-
ելցընելով. ինչպէս ժանտաժուտ, անգո՞ւն, ղայէթ
զալըմ. սափասուտ, Բոլոր՞վն սո՞ր, ետի ետլան :
Երբեմն ալ գրական ածականը կը կրկնուի եւ ս'ն ատեն
երկրորդ մասին առջի գիրը ճի կը փոխուի, (եւ =
զօղիչ մասնիկն երբեմն կ'առնէ ու երբեմն չ'առնէր.)
ինչպէս իսանաման, իսանագնոր, գարմագարըշ. հաս-
տամետ, պէնդ, մանր, գապի. սուտ մուս, սո՞ր, ետ-
լան ետլըշ. քամոս, Բա՛ճասող, ղայպէթ էտէն. լուս
մուս, լրիկ ճըլիկ, սուս փուս :

Անացած հարկաւոր գիտելիքները երկրորդ
մասին մէջ կը գնենք :

Յ Օ Դ Ո Ւ Ա Թ Ի .

ԱՆՈՒԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐՈՒՆ ԱՄԱՅ

Մնուան պարագաները չորս են, Չե-, Թե-, Հե-
լի եւ Հեւիւն-ն:

Ա. Մնուներ ձեւին կողմանէ կրնայ ըլլալ Պարզ,
Բարդ, Բարդրեւել ու Ածանցական:

Պարզ կ'ըսուի ան անուներ, որն որ ուրիշէ ե-
լած չէ. ինչպէս, հոգի, մարմին, սէր:

Բարդ կ'ըսուի ան անուներ, որն որ երկու ամ-
բողջ բառէ շինուած է. ինչպէս, հոգեւոր, մարմնասէր:

Բարդարեւալ կ'ըսուի, որն որ իր սկիզբն ան-
նշան մասնիկ մը ունի, ինչպէս, անհոգի, անմարմին:

Մծանցական կ'ըսուի, որն որ իր վերջն աննշան
մասնիկ մը ունի, ինչպէս, հոգեւոր, մարմնաւոր:

Բ. Մնուան թիւն երկուք է, եզակի ու Յոգ-
նակի. ինչպէս յայտնի է:

Բայց հասարակ յոգնակի նշանէն զատ կան
նաեւ մասնիկներ՝ որ եզակի անուներ յոգնակի կը շի-
նեն, սակայն միշտ եզակիի պէս կը հոլովին. ինչպէս,
եւր, կան, որայ, ան, որի, եւն, անի; զանազան հոլովմանց
տակ:

- Մարդիկ, մարդկան, } մարդիկ, ատամլար.
- Որեար, որերոյ, }
- Վանեար, վաներոյ, վն+եր, մանասթրրլար.
- Բոարձկնեար, կներոյ, Բարձկնեւ, քիւչիւք եասթրրգլար.
- Տոհմական, տոհմականի, Բեր+, մահսուլաթ.
- Զօրական, կանի, շօր+, ասքեր, թէ եզակի եւ թէ
յոգնակի նշանակու թեամբ.
- Բաղմական, կանի, Բարձեւներ, մեծլիստէ օթ ու բանլար.
- Կալորայ, կալորայի, կւլեր, խրրմէնլեր.
- Արտորայ, արտորայի, արտեր, էքինլեր.
- Չիան, չիեր, աթլար.
- Իշան, էշեր, էշէքլեր.
- Մանկաի, մանկաւոյ, արտ+, չօճուղլար.
- Ոսկրտաի, ոսկրտաւոյ, ասկրներ, քէմիքլեր.
- Արմաի, արմաւոյ, արմաի+, մահսուլաթ.

- Բերդեան, բերդեր, գալէլէր.
- Գրեան, գրենոյ, գրէր, քիթ ապլար.
- Խոյեան, խոյեր, գօչլար.
- Նախարարեան, նախարարներ, պէյլէր.
- Անապատեան, անապատներ, շէօլլէր.
- Ազատանի, ազատանոյ, աղն-աղններ, քիպարլար.
- Կանանի, կանանոյ, կանայր, գարլլար.
- Քաղաքանի, քաղաքանոյ, քաղաքներ, շէհիրլէր.
- Աւագանի, աւագանոյ, մեծ-մեծներ, ըիճալ քիպար:

Արբեմն՝ նաեւ ընտիր մատենագրաց գրուածոցը մէջ, աս արդէն յոգնակի նշանակութիւն ունեցող բառերէն ոմանց վրայ հասարակ յոգնակի հօլով-մունք ալ տրուած կը տեսնենք:

Թէ որ գոյական անուն մը կրկնուի, երբեմն

- մէն կը նշանակէ, այսպէս,
- Ամի ամի, մէն քաղէ, հէր երլ.
- Աւուր աւուր, մէն օր, հէր կիւն.
- Ան առն, մէն մարդոս, հէր քիշինին.
- Ասոնցմէ զատ կը գործածուի նաեւ՝
- Ամ ըստ ամէ կամ ամ յամէ, քաղէ քաղէ կամ մէն քաղէ, երլտան երլա կամ հէր երլ.
- Օր ըստ օրէ, օրէ օր կամ մէն օր, կիւնտէն կիւնէ կամ հէր կիւն.
- Այր ըստ առնէ, մէն մարդ զատ զատ, հէր քէս պիրէր պիրէր.

Մի ըստ միոջէ, մէկէ մէկէ, պիրէր պիրէր.

- Ասոնք կրնան մակրայ ալ սեպուիլ:
- Մի մի, մէն մէկ, հէր պիրի, կը հօլովն
- Միոյ միոյ, մէն մէկոս, հէր պիրինին.
- Միում միում, մէն մէկուն, հէր պիրինէ.
- Չմի մի, մէն մէկ, հէր պիրինի.
- Ի միոջէ միոջէ մէն մէկէն, հէր պիրինտէն.

Ինչ ինչ, քանի մը բան, պապը շէյ, կը հօլովն իրիք իրիք, իմիք իմիք, իւիք իւիք, զիւիք իւիք:

Հասարակօրէն անուն մը թէ որ կրկնուելու ըլլայ՝ կը նշանակէ շատ կամ երբեմն, որով յոգնակի ոյժ կ'ունենայ. այսպէս,

Ի կողմանց կողմանց, շոտ կողմերէն, շոգ թարափլար-
տան.

Ի քաղաքաց քաղաքաց, շոտ աստիճանէն, շոգ շէճիւ-
լէրտէն.

Ի տունս տունս, շոտ աստիճան, շոգ էփլէրէ.

Քնդ ժամանակս ժամանակս, երբէ՞ն երբէ՞ն, աստիճան
աստիճան, պաղը վաղըթ, վաղըթ վաղըթ:

Գ. Արտիճանու կան ձայնաւորներ՝ որ հոլովե-
լու աստիճան կամ կը կորսուին եւ կամ ուրիշ ձայ-
նաւորի մը կը փոխուին, անոր համար պատշաճ կը
սեպենք հոս համարում մը նշանակել թէ որոնք կը
կորսուին ու որոնք կը փոխուին:

1. Ա կերջին վանկը հոլ կը լաւ բառերը՝ սեռա-
կանի եւ ուրիշ անկէ շինուած հոլովմանց մէջ նոյն
գիրն էի (կամ քիչ անգամ ալ էի) կը փոխեն. ինչ-
պէս, կէտ, կէտոյ, կէտ, նոզթա. ձէթ, ձէթոյ, յէթ,
դէթին ետղը. եւ այլն: Ասկէ կը զարտուղի տէր,
տէր, սահապ, սեռական՝ տէ-ոն:

2. Ա վերջավանկով բառերը՝ սեռականի մէջ
նոյն երկրարքան էի կը փոխեն. ինչպէս, աստիճան,
աստիճան, աստիճան. լեռն, լեռին, լեռ, տաղ: Իսկ
եւ վերջաւորութիւնը սեռականի մէջ էի կ'ըլլայ, զոր
օրինակ քրիստոնէայ, քրիստոնէի, քրիստոնէայ,
քրիստիան. քաղէայ, քաղէի, քաղ, միւնէճճիմ:

3. Ի վերջաւորած բառերը՝ սեռականի մէջ
նոյնը ուրիշ կը փոխեն. ինչպէս, հոլի, հոլուի, հո-
լի, չօպան. պատի, պատուոյ, պատի, իհիստորի-
քի, քոյ, յոյ, սաչաղ: Բայց եթէ ի-էն ետքը
բաղաձայն մը ըլլայ, անփոփոխ է. ինչպէս, հարիւր,
հարիւրոյ:

4. Ա վերջավանկով բառերը՝ սեռականի մէջ
նոյնը ուրիշ կը փոխեն. ինչպէս, գոյն, գոյնոյ, գոյն,
բէնք. յոյն, յոյնի, յոյն, բում:

5. Ան բառերը՝ որոնց վերջին վանկն է կամ
ուրիշ սեռականի մէջ նոյն գրերը կը կորսնցընեն*,

* Միայն հնչման խառնութիւն պատահած տեղերը՝ ը գիր մտա-
ծի պէս կը կարգացուի. ինչպէս, ծննդեան, զբոյն, մշտ,
սըրտի, զբոյն, զբոյն:

ինչպէս պատիժ, պատժոյ, պատիժ, ճէղա, միս, մսոյ, միս, էթ. շք, շքոյ, պատիժ, իզգէթ. գլխ, գլխոյ, գլխի, պաշ. սատ, ստոյ, սատ, ետլան: Իսկ եթէ է բառին ետքը առանձին մնայ՝ իրմէ ետեւ բաղաձայն մը չունենալով, ան առեն է գիրը -ի կը փոխուի, ինչպէս, մատանի, մատանոյ, մարմնի, եիւզիւք:

Իսկ եթէ ոյ, ու, է բառին վերջին գիրն ըլլան, հոլովելու առեն անփոփոխ կը մնան. ինչպէս, դշխոյ, դշխոյի, Բագունի, սուլթան, լեզու, լեզուի, վեղու, լիսան, մարդարէ, բէի, մարգարէ, փէյղամպէր:

Իսոյց աս ալ գիտնալու է որ է եւ ու երբ որ միավանկ բառի սկիզբը պատահին՝ լի կը փոխուին, ինչպէս ինձ, ընձու, ինչ, գափլան, ինչք, ընչից, ինչ, ազէ, ունդ, ընդոյ, հունար, թօխում. ունչք, ընչաց, Ինչ, պուրն: Աւ երբեմն անփոփոխ ալ կրնայ մնալ, ինչպէս ուղտ, ուղտու, ուղար, տէվէ:

6. Թէ որ բառի մը ետքի ձայնաւոր գիրը միւսակ ու, է, ու, ռ, ըլլայ, ան բառը հոլովելու առեն ոչ գիր կը կորսնցընէ եւ ոչ կը փոխէ. (Տես երես 10, 12, 13, եւ այլն): Մինակ դէւ, սափանայ, շէյթան բառը կ'ըլլայ դէւի, դէւաց:

Գ. Առջի մասին մէջ գրուած զանազան հոլովմանց կարգն աշկերտներուն աւելի դիւրամբանելի ընելու համար՝ հոս հետեւեալ պարզ տախտակը կը դնենք, որուն մէջ սորվողը՝ մէկ նայուածքով կրնայ իւրաքանչիւր հոլովմանց իրարմէ ունեցած տարբերութիւնը պայծառ տեսնել: Աս տախտակին մէջ ուր որ ասանկ — գրած ենք, հոն պէտք է ամբողջ բառը, այսինքն եղակի ուղղականն իմանալ:

Հոս միայն գլխաւոր ութ հոլովմանց կերպը գրինք, որովհետեւ մնացածները զարտուղի հոլովմանք կրնան ըսուիլ:

Աս տախտակին մէջ աշկերտը տեսակ տեսակ հոլովմանց կերպերը դիւրին եզանակաւ մտք առնելէն զատ՝ կը տեսնէ նաեւ թէ որ հոլովը՝ որ հոլովէն կ'ելլէ, եւ թէ ինչու կ'ըսուի առ հասարակ թէ բառի մը որ հոլովման տակ երթ ալն իմանալու համար պէտք է եղակի կամ յոյճակի սեռականին վերջաւորութեան նայիլ. որովհետեւ հոլովները գլխաւորաբար անոնց մէջ իրարմէ կը տարբերին:

Ե. Թեպէտ ամէն բառ իր բուն հոլովման տակը կ'երթայ, բայց շատ հոլովմունք իրարու մօտ ըլլալուն համար շատ անգամ իրարու հետ կը փոխուին. ինչպէս, զփեփ, որ հասարակօրէն կը հոլովի, զփեփփ, զփեփփփ, երբեմն ալ կը հոլովի զփեփի, զփեփփ: Այսպիսի զարտուղութիւններ շատ կը գտնուին, որոնք միայն շատ կարգալով, աղէկ միտ դնելով ու բառգիրք նայելով կրնայ սորվուիլ:

Անն քանի մը անուններ ալ, որոնք ըստ այլեւայլ նշանակութեան՝ տարբեր տարբեր կերպով կը հոլովին. Մայր, մայրի, իւ, մայր ծառ, չամ աղածը.

Մայր, մօր, մարբ, մայր, անա.

Օդ, օդոյ, օդով, օդ, հավա.

Օդ, օդի, օդիւ, սոնց աման, փապուճ.

Որթ, որթոյ, որթով, որթ, ասմա.

Որթ, որթու, որթու, հորթ, տանա.

Աոյս, կուսի, սիւ, սից, կոյս, պիքիր.

Աոյս, կուսի, սաց, կողմ, թէրաֆ.

Դի, դիոյ, դիով, հեռաժ մարմին, լէշ.

Դիք, դից, դիօք, շափափաժ, փութ:

Արնայինք Սեոնն ալ պարագաներու կարգը դնել, որն որ անուանց արականն ու իգականը կ'որոշէ. բայց որովհետեւ մեր լեզուին մէջ ճիշդ պարագայ չիկրնար ըսուիլ, անոր համար զանց կ'առնենք: Միայն աս կ'ուզենք ըսել որ կան շատ անուններ՝ որոնք միայն արուններու եւ կան որ միայն էգերու կ'ըսուին. ինչպէս, արու են՝ խոյ, գօշ. +աղ, նոխաղ, +օշ, էլքէք քէչի, էրքէճ. — էգ են մափ, մարեա. այծ, տիշի քէչի. — ընդհանուր են խաշն, գօյուն. արմ, բոժ, ափի, գաան, գուզու. — Նոյնպէս արու են՝ եղն, էօքիւզ. ցաւ, պուզա. զոսարակ, եալրու պուզա. — էգ են՝ կով, ինէք. երէնջ, տիշի տանա. — ընդհանուր է, որթ, ընջաղ, տանա: — Արական է յի, երէվաբ, — աթ. իգական է, զափէի, մափեան, ճակ, գըսրագ. — ընդհանուր է քրասա. եւ այլն:

Մ. յսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Երկոքին ձեռք, երկոցունց ձեռաց, ի՛նչ էլ ի՛նչ քե՛.

Երկոքին ոտք, երկոցունց ոտից, ի՛նչ այսո՞ւր քա՛.

Գ. Արկնականները (Երեւ 32) հասարակօրէն կամ մակրայի տեղ կը բանին, կամ գոյականէն յառաջ կը գրուին ու նախգրիւ կը հոլովին. այսպէս, Տասնպատիկ հարս-ցամախ, քասնպատիկ հարս-ցամախ, քասնպատիկ հարս-ցամախ* :

Յ Օ Գ Ո Ի Ա Թ Գ

ՄԱՄՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՐԱՅ

Մասնական անուններն (Երեւ 33) Ո՞նք կամ Ո՛ր թէ որ մինակ բանելու ըլլան՝ գոյական անուան ղո՛ւնին. այսպէս,

Ոմանք յոտն կացին, «մանք» քոք էլան, պաղըլարը պաղազալգարըլար.

Ասէ ոմն ցնա, Տէլը աւոր կ'ըտ, պիրիսի օնա տէր.

Ոչ որ կարէ, Տէլը շէկըւոր, քիմսէ գաարը տէյիլ.

Մի որ ասիցէ, Տէլը չըտ, քիմսէ տէմէսին:

Իսկ թէ որ քովը գոյական ըլլայ՝ անոր հետ մէկտեղ կը հոլովի. այսպէս,

Այր ոմն,	Արք ոմանք.
Առն ուրումն,	Արանց ոմանց.
Առն ու մեմն, առ այր ոմն,	Արանց ոմանց, առ արս ոմանս.
զԱյր ոմն,	զԱրս ոմանս.
յԱռնէ ու մեմնէ,	յԱրանց ոմանց.
Արամք ոմամք,	Արամք ոմամքք.

* Կան քանի մը թուական անուններ ալ, որ Չարսիան կ'ըսուին, որոնք ալ կամ ինչ կը վերջաւորին. ինչպէս,
 Միակ, Տէլ կամ Տէլի, պիր.
 Երկեակ, Երեւ, Երե.
 Երրեակ, Երեք, Իւչ.
 Քառեակ, չորս, տէօրթ :

Իսկ ընտիր հեղինակներու մէջ չեն գտնուիր:

Մտոր պէս կը հոլովին նաեւ՝

Այլ ոմն, այլոյ ուրումն. այլք ոմանք, առ այլս ոմանս,
 Կէր Կաշտան:

Քահանայ ոմն, քահանայի ուրումն. քահանայք ոմանք,
 քահանայից ոմանց, Կէր Կաշտան:

Մարգարէ ոմն, մարգարէի ուրումն. մարգարէք ոմանք,
 մարգարէից ոմանց, Կէր Կաշտան:

Որ մասնական անունը ոչ կամ թէ բացասական
 բառին հետ կապուի նէ՛ այսպէս կը հոլովի,

Ոչ որ,	մի որ,	Կիսէ,	հիշ Կիսէ.
Ոչ ուրուք,	մի ուրուք,	Կիսէնին,	հիշ Կիսէնին.
Ոչ ումէք,	մի ումէք,	Կիսէյե,	հիշ Կիսէյե.
Ոչ զոր,	մի զոր,	Կիսէյի,	հիշ Կիսէյի.
Ոչ յումէքէ,	մի յումէքէ,	Կիսէրին,	հիշ Կիսէրին.

Ինչ կամ ինչ մասնական անունն (Երեւ 33) անկենդան բաներու կ'ըսուի: Թէ որ մինակ բաներու ըլլայ՝ գոյական անունն ոյժ կ'ունենայ. այսպէս, Ամենայն ինչ անցաւոր է, ամեն բան անցաւոր է, հէր շէյ կէշիճի տիր.

Չառնէ ինչ մեծ, թէ բան յը շէնէր, պէյիւք պիր շէյ էթմէղ.

Ինչ ոչ ասաց, բան յը շէնէ, պիր շէյ տէմէտի.

Չիք ինչ ծածուկ, ծածուկ բան յը շէնէ, կիղլի պիր շէյ Եօգտուր:

Իայց թէ որ քովը գոյական ըլլայ՝ սովորաբար մէկտեղ կը հոլովի. այսպէս,

Պատճառ ինչ,	պատճառ յը,	պիր սէպէպ.
Պատճառի իրիք,	պատճառի յը,	պիր սէպէպին.
Պատճառի իմիք,	պատճառի յը,	պիր սէպէպէ.
Ըպատճառ ինչ,	պատճառ յը,	պիր սէպէպի.
Ի Պատճառէ իմիքէ,	պատճառէ յը,	պիր սէպէպտէն.
Պատճառաւ իւիք,	պատճառով յը,	պիր սէպէպիլէ:

Միւս կամ Միւս մասնական անունը (Երեւ 34) թէ որ քովը գոյական անունն մը ունենալու ըլլայ,

մէկտեղ կը հոլովի. այսպէս, Մեւս օր, միւսոյ աւուր, միւսում աւուր, զմեւս օր, ի մեւս օրէ, միւսով աւուրք, ի միւսում աւուր:

Մ.Ն մասնական անունը (Երեւ 34) թէ որ
քովը գոյական անուն մը ունենալու ըլլայ՝ հասարակ-
օրէն կը համաձայնի. այսպէս,

ԱՄ քաղաք,	ԱՄ քաղաքք.
ԱՄԵ քաղաքի,	ԱՄԵ քաղաքաց.
ԱՄում քաղաքի,	ԱՄԵ քաղաքաց,
ԵՄ քաղաք,	ԵՄ քաղաքս.
ՂԱՄ քաղաք,	ՂԱՄ քաղաքս.
ՄԱՄէ քաղաքէ,	ՄԱՄԵ քաղաքաց.
ԱՄով քաղաքաւ,	ԱՄՈՎ քաղաքօք.
ՄԱՄում քաղաքի,	ՄԱՄ քաղաքս:

Մ.Ս օրինակէս կ'երեւայ որ յողնակի նախդրի-
հոլովներու մէջ չի համաձայնիր. անոր համար չ'ըսուիր
այլ +աղաքք, աւ այլ +աղաքս, զայլ +աղաքս. եւ այլն:

- Մ.Եսպէս կը հոլովի նաեւ,
ԱՄ աշակերտ, այլոյ աշակերտի.
ԱՄ աղօ, այլոյ աղօի.
ԱՄ մարդարէ, այլոյ մարդարէի.

- Երբեմն ալ նախդրի կը հոլովի, այսպէս,
ԱՄ քաղաք, ԱՄ քաղաքք.
ԱՄ քաղաքի, ԱՄ քաղաքաց.
ԱՄ քաղաքի, ԱՄ քաղաքաց,
 ԵՄ քաղաք, ԵՄ քաղաքս.
ՂԱՄ քաղաք, ՂԱՄ քաղաքս.
ՄԱՄ քաղաքէ, ՄԱՄ քաղաքաց.
ԱՄ քաղաքաւ, ԱՄ քաղաքօք.

Իսկ եթէ ալ վերջը դրուելու ըլլայ, ան ա-
տեն ասանկ կ'ըլլայ.

քաղաք այլ,	քաղաքք այլք.
քաղաքի այլոյ,	քաղաքաց այլոց.
քաղաքի այլում, ի քաղաք	քաղաքաց այլոց, ի քաղաքս
ԵՄ,	ԵՄ.
Ղքաղաք զայլ,	Ղքաղաքս զայլս.
ի քաղաքէ յայլմէ,	ի քաղաքաց յայլոց.
քաղաքաւ այլով,	քաղաքօք այլովք.
ի քաղաք յայլ,	ի քաղաքս յայլս.

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Ա Ր Ա Յ

Ա. Ինքն էական դերանունն երբեմն մեկալ էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանի- այսպէս,

Ես ինքն, պէն +էնորի՛մ .

Գու ինքն, «էն +էնորին՛ն ,

Նա ինքն, օ +էնորի՛սի .

Մեք ինքնին, պէզ +էնորի՛սիզ .

Գուք ինքնին, «իզ +էնորին՛իզ .

Նորա ինքնին, օնւր +էնորի՛ւրի :

Արբեմն ալ ինչէն, +եղէն, Ռեղէն, Յեղէն, անունները՝ որոնք մակրայ ալ կրնան սեպուիլ, էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանին . այսպէս, Ես ինձէն, ես ինձի՛մ, պէն քէնտփնտէն .

Գու քեզէն, դուն +եղի՛մ, սէն քէնտփնտէն .

Մեք մեզէն, Ռեն + Ռեղի՛մ, պիզ քէնտփնտէն .

Գուք ձեզէն, դուն + Յեղի՛մ, սիզ քէնտփնտէն .

Բ. Այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններն ածական են, ինչպէս վերը (երեւ 39) գրեցինք, եւ կրնան իրենց գոյականէն առաջ կամ ետքը դրուիլ :

[Ճ]է որ առաջ դրուելու ըլլան, այսպէս կը հոլովին .

Այս տուն,

Այս կամ այսորիկ տունք .

Այսր տան,

Այսոցիկ կամ այսց տանց .

Այսմ տան, յայս տուն,

Այսոցիկ տանց, յայսոսիկ տունս .

ՂԱյս տուն,

ՂԱյս կամ զայսոսիկ տունս .

ՂԱյսմ տանէ,

ՂԱյսոցիկ կամ յայսց տանց .

Այսու տամք,

Այսորիւք տամքք,

ՂԱյսմ տան,

ՂԱյս կամ յայսոսիկ տունս :

[Ճ]է որ ետքը դրուելու ըլլան՝ այսպէս կը հոլովին .

Տունս այս,

Տունքս այսորիկ .

Տանս այսորիկ,

Տանցս այսոցիկ .

Տան՝ այսմիկ,
ի տուն՝ յայս,

ՂՏուն՝ զայս,
ի Տանէ՝ յայսմանէ,

Տամբ՝ այսուիկ,
ի Տան՝ յայսմիկ,

ի տուն՝ յայս,

Տանց՝ այսոցիկ,

ի տուն՝ յայսոսիկ.

ՂՏուն՝ զայսոսիկ.

ի Տանց՝ յայսցանէ.

Տամբք՝ այսոքիւք.

ի Տուն՝ յայսոսիկ:

Ըստ ամենայնի աս կերպով կը հղուվին այդ եւ
այն ցուցական դերանուններն ալ, իրենց գոյականէն
թէ յառաջ ու թէ ետքը դրուած ատեննին: Աւստի
եւ կ'ըսուի. Այդ տուն, այդ տան, այն տուն, այն
տան: Տունդ այդ, տանդ այդորիկ, տունքդ այդորիկ,
տանցդ այդոցիկ, ի տունսդ յայդոսիկ: Տունն այն,
տանն այնորիկ, տունքն այնորիկ, տանցն այնոցիկ,
զտունան զայնոսիկ:

Ինչպէս աս օրինակներէն կը տեսնուի, այս, այդ,
այն ցուցական դերանունները՝ երբ օր իրենց գոյականէն
ետքը դրուին, դիմորոշ յօդերն ալ գոյականին վրայ
կրկնելու է, այսպէս, քանիստ այս, քանիդ այդ, քանն
այն: Թէ որ ցուցական դերանունն այս է՝ իր գոյա-
կանին վրայ « դնելու է, թէ որ այդ է՝ դ, թէ որ
այն է՝ ն, ինչպէս վերի օրինակին մէջ կ'երեւայ:

Վուցէ մէկը տարակուսի, թէ Ս, դ, ն, ա,
եւ Այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններուն նշա-
նակութիւնը մէկ ըլլալով, ինչպէս կրնան առջիննե-
րը գոյական ըլլալ ու ետքիններն ածական: Պատճառն
ան է որ շատ անուններ երբեմն իրենց գոյականը զօ-
րութեամբ ունենալով, գոյականի տեղ կը բանին.
Ինչպէս վերը Անձներական ու Մասնական անուանց
համար ըսինք: Երբեմն ալ իրենց գոյականը ներգոր-
ծութեամբ կ'ունենան, ինչպէս, Ոմն գնաց, Տէլ գնաց,
պիրիսի կիթտի. հոս զօրութեամբ կայ գոյականը, ու
Ոմն մասնական անունը գոյական անուան տեղ գործա-
ծուած է: Վամ այսպէս, Այր ոմն գնաց, Տէլ մարտ Տը
գնաց, պիրատամ կիթտի. հոս գոյականը ներգոր-
ծութեամբ դրուած է, ու Ոմն ածական է:

Ըստ այսինքն ալ ցուցական դերանունները՝ երբեմն

մինակ կը բանին, գոյական անունը զօրութեամբ իմացուելով: Երբեմն ալ գոյականին ներգործութեամբ կ'ունենան, ու ան ատեն ածական են: Բայց գրաբառ լեզուի մէջ երբ որ ցուցական գերանունները մինակ բանին, ու գոյական անունն յիժ ունենան՝ ան ատեն հասարակօրէն կը գործածուի Ս, Դ, Զ: Իսկ երբ որ քովը գոյականը մէկտեղ ըլլայ՝ ան ատեն կը գործածուի Ա, Ե, Զ: Աւտի թէպէտ աշխարհաբառ ու տաճկերէն կ'ըսուի՝

Ես անիկայ տեսայ, պէն օնս կէօրտիւմ.
Ես սսիկայ տեսայ, պէն պոնս կէօրտիւմ.
Ես սսիկայ տեսայ, պէն շոնս կէօրտիւմ:

Կամ այսպէս.

Ես ան մարդը տեսայ, պէն օ ատամը կէօրտիւմ.
Ես սս մարդը տեսայ, պէն պո ատամը կէօրտիւմ.
Ես սսս մարդը տեսայ, պէն շո ատամը կէօրտիւմ:

Բայց գրաբառ այսպէս կ'ըսուի՝

Ես տեսի շո,
Ես տեսի շոս,
Ես տեսի շոսս,
Ես տեսի շոսսս,
Ես տեսի շոսսսս:

Չ'ըսուիր Ես տեսի շո սյր, շոս սյր, շոսս սյր:

Սոյն, Դոյն, Զոյն ցուցական գերանուններն ածական են, (Երէս 40) ու հասարակօրէն իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին, եւ կրնան երբեմն նախադաս ածականաց պէս նախդրիւ հօլովիլ. այսպէս, Նոյն հոգի, Զոյն հոգոյ, շոյն հոգի, Ի Զոյն հոգոյ: Բայց աւելի վայելուչ է մէկտեղ հօլովելը. այսպէս,

Նոյն հոգի, Նոյն կամ նոքին հոգիք.
Նորին հոգւոյ, Նոցին հոգւոց.
Նմին հոգւոյ, Նոցին հոգւոց,
 առ նոյն հոգի, առ նոյն կամ նոսին հոգիս.
Ղնոյն հոգի, Ղնոյն կամ զնոսին հոգիս.
Ի Նմին հոգւոյ, Ի Նոցին հոգւոց.
Նովին հոգւով, Նովին կամ նովիմք հոգւովք:

Ցուցական գերանուններուն Սոբ, Դոբ, Զոբ, սոց, Դոց, Զոց սեռականը քիչ տեղ ուղղականի պէս նորէն կը հօլովին. այսպէս,

Սորայ, օյ, ով, ոց, ովք. Սոցայ, օյ, ով, ոց, ովք.
 Գորայ, օյ, ով, ոց, ովք. Գոցայ, օյ, ով, ոց, ովք.
 Նորայ, օյ, ով, ոց, ովք. Նոցայ, օյ, ով, ոց, ովք.
 եւ կը նշանակեն պո-նո-ն+ի, շո-նո-ն+ի, պո-նլարըն+ի,
 եւ այլն:

Գ. Ստացական դերանունները ածական են,
 (Երեւ 40) ու հասարակօրէն իրենց գոյականէն ետքը
 դրուելով, անոնց հետ միշտ կը համաձայնին, բաց ի
 յոգնակի նախդրիւ հոլովներէն. այսպէս,

Եղբայր իմ,	Եղբայր»,	գարտաշում.
Եղբօր իմոյ,	Եղբօր»,	գարտաշումըն.
Եղբօր իմում, առ	Եղբօր»,	գարտաշումա.
Եղբայր իմ,		
Ղեղբայր իմ,	Եղբայր»,	գարտաշումը.
Ղեղբօրէ իմմէ,	Եղբօրէ»,	գարտաշումտան.
Եղբարբ իմով,	Եղբօր» հեռ,	գարտաշումըլա.
Եղբարբ իմ,	Եղբայրնեւ»,	գարտաշլարըմ.
Եղբարց իմոց,	Եղբայրնեւ»,	գարտաշլարըմըն.
Եղբարց իմոց, առ	Եղբայրնեւ»,	գարտաշլարըմա.
Եղբարս իմ,		
Ղեղբարս իմ,	Եղբայրնեւ»,	գարտաշլարըմը.
Ղեղբարց իմոց,	Եղբայրնեւէ»,	գարտաշլարըմտան.
Եղբարբք իմովք,	Եղբայրնեւով»,	գարտաշլարըմըլա.

V. յսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Հայր մեր, հօր մերոյ, Հարք մեր, հարց մերոց.
 Տուն իւր, տան իւրոյ, Տունք իւր, տանց իւրոց.
 Քոյր ձեր, քեզ ձերոյ, Քորք ձեր, քերց ձերոց.

Գ. Ար հարցական դերանունը (Երեւ 42) ածա-
 կան է, ու հասարակօրէն իր գոյականէն յառաջ
 դրուելով՝ անոր հետ կը համաձայնի, բաց ի յոգ-
 նակի նախդրիւ հոլովներէն. այսպէս,

Ար քաղաք, որոյ քաղաքի, զոր քաղաք, յոր-
 մէ քաղաքէ, որով քաղաքաւ: Ար քաղաքք, որոց
 քաղաքաց, յոր քաղաքս, զոր քաղաքս, յորոց քա-
 ղաքաց:

Ե. Տաճկերէն ու աշխարհաբառ լեզուին մէջ
 ալ կան դիմորոշ յօդեր, այս ինքն, «, ք, լ, Գլուխ»,
 8*

գլուխդ, գլուխը: Ը՛, Ը՛, Ը, Ի՛, Ի՛, Ի, Պաշը՛, պաշը՛,
պաշը, էվի՛, էվի՛, էվի, ինչպէս առջի մասին մէջ (Երեւ
35) ըսինք: Աս գիմորոշ յօդերէն նոր սորվողները
չատ անգամ կը խաբուին տաճկերէն ու աշխարհա-
բառ ուղղականը գրաբառ հայցական թարգմանելով:
Ինչու որ հասարակ անուանց ուղղականը գրինք.

Խօս+, Բողոս+, Գեո, Ժո՛, Հի՛, Գոո, եւ այլն:

Սէօղ, Շէհիր, Չայ, Քիլիսէ, Թէմէլ, Գուղու:

Ասոնց հայցականը գրինք.

Խօս+ը, Բողոս+ը, Գեոը, Ժո՛ը, Հի՛ը, Գոոը:

Սէօղիւ, Շէհիրի, Չայը, Քիլիսէյի, Թէմէլի, Գուղույու:

Իսայց աշխարհաբառ լեզուին ը կամ ն գիրը
ամէն տեղ հայցական չիձեւացրներ, հապա ն գիմո-
րոշ յօդի ոյժ ունի. եւ ան ատեն ուղղականն ու
հայցականը մէկ է. ինչպէս երբ որ կ'ըսեմ, Բողոս+ը
կործանեցաւ, Դոո-ը իւր, արե-ը ծագեցաւ, Լոսինը
խաւարեցաւ, Ժոո-ը լարցաւ, Էի-անդը մեաւ, աշխարհ+ը
կըր է, Ժոլը լայն է, կրակն ու օդը Թեթե- էն, ասոնց
ամէնն ալ ուղղական է. ու գրաբառ այսպէս պիտի
թարգմանուին, Քաղաքն կամ տունն կործանեցաւ,
արեգակն ծագեաց, լուսինն խաւարեցաւ, ծառն չո-
րացաւ, հիւանդն մեռաւ, աշխարհս է գնդաձեւ,
լայն է ծովն, հուրն եւ օդն են թեթեւ:

Թէ ինչպէս իմանալու է որ արդեօք աշխար-
հաբառն ուղղական է՝ թէ հայցական, երկրորդ
մասին մէջ կը խօսինք: Հիմա միայն աս գիտնաս որ
չէղոք, կրաւորական ու էական բայի քով եղածն՝
հայցական չիկրնար ըլլալ:

Այնպէս տաճկերէն լեզուի մէջ ալ, անուն մը
մինակ եղած ատեն՝ առջի մասին մէջ հօլովներուն գի-
մացը գրածներնուս պէս կը հօլովի: Բայց թէ որ
գոյականին քովը ստացական գերանուն մ'ըլլայ կամ
զօրութեամբ իմացուի, կամ ուրիշ սեռական մը (որ
յատկացուցիչ կ'ըսուի), ան ատեն այսպէս կը հօլովի:

Պէնիմ էվիմ, Սէնին էվին, Օնուն էվի.
Պէնիմ էվիմին, Սէնին էվինին, Օնուն էվինին.
Պէնիմ էվիմէ, Սէնին էվինէ, Օնուն էվինէ.

Պէնիմ էվիմի, Սէնին էվինի, Օնուն էվինի.
 Պէնիմ էվիմտէն, Սէնին էվինտէն, Օնուն էվինտէն.
 Պէնիմ էվիմիլէ, Սէնին էվինիլէ, Օնուն էվիլիլէ.
 Պէնիմ էվիմատէ, Սէնին էվինատէ, Օնուն էվինտէ:

Աստի թէ որ ըսեմ, (օնուն) էվէ երգըւոր.
 (օնուն) էվէ եանտը. Այլն ըշըղը գարարտը. Տէնի-
 զին սույն թիւքէնմէզ, ուղղական պէտք է թարգ-
 մանել, այսպէս, Տուն նորա կործանեցաւ, տուն նո-
 րա այրեցաւ, լոյս լուսնին նուաղեցաւ, ջուր ծովու
 ոչ պակասէ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

ԲԱՅԵՐՈՒՆ պարագաներուն վրայ քանի մը հար-
 կաւոր գիտելիք կան:

Խօսեցանք վերը թէ բայերուն պարագաները
 վեց են (երէս 42): Իսկ դիւրին ճամբան որոշելու,
 թէ բայ մը արդեօք ներգործական է՝ թէ չէ, աս է:

Երբ որ տղան աղէկ կը հասկընայ բային նշա-
 նակութիւնը, թող քովը հայցական հոլով մը դնէ.
 Թէ որ բային կը յարմարի՝ ներգործական է, թէ
 որ չի յարմարի՝ չէղոք է: Ինչպէս գանեմ, կը թե-
 թեմ, տէօյերիմ՝ ըսել է. ու իր քովը հայցական հո-
 լով կը յարմարի, ինչպէս. Վարդեոս զի յիծեծեր,
 ուստամ պէնի տէօյմէզ, անանկ է նէ գանեմ, ներ-
 գործական է:

Վ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝

Քրիստոսի կողմէն Ամերիկան գրաս: Քրիստոֆոր
 Գօլոմպոս Ամերիգայը պուլտու: — Ես աս կերպիւրը
 կամ աս հոցը կ'որոշեմ: Պէն պու եկմէյի եախօտ էք-
 մէյի եկրիմ: — Ես աս գինին վէ իմեր: Պէն պու
 շարասը իչմէմ: — Ես զգեալս մտաւր կը պահեմ: Պէն
 էսպասարմը թէմիզ սագլարում: — Եղբայրս ասէի գեր
 կը գրէ: Գարտաշում էյի եազը եազար:

Արեմն գրանեմ, ուրեմ, ըմպեմ, պահեմ, գրեմ
 ներգործական են:

Տայց ոմանց քովը հայցական հոլով չիվայլեր-
ինչպէս,

Ե- հ'երթւած. Պեարոս իւ նարի. Բ-ը-ննեբը իւ Բ-ը-ն.
Ը-բը իւ լ-դէ: Պէն կիտերիմ. Պեարոս օթուբուր-
գուշար ուշար. սու ադար:

Սերեմն աւ երթւած, նարի՛, Բ-ը-ն, բայերը չե-
զոք են:

Ան քանի մը շաղկապներ ու մակրայներ, ու-
րոնց քովի բայը հասարակօրէն ստորագասական ե-
ղանակ կը գրուի: Ստորագասականն աշխարհաբառ
ու տաճկերէն շատ ժամանակներ ունի, այս ինքն
'ներկայ, Անկատար, Աատարեալ, Յարակատար, Գե-
րակատար, Ապառնի: Արդ՝ գիտնալու համար, որ
ինչպէս կը ձեւանայ աշխարհաբառի ու տաճկերէնի
մէջ ստորագասական եղանակը, եւ թէ ինչպէս գրա-
բառի կը թարգմանուի՝ հոս օրինակ մը կը գնենք:

Ստորագասական ներկայ:

Թէ որ գործեմ, էյէր իշլէրսեմ, եթէ գործե՛մ կամ
եթէ գործեցե՛մ.

Թէ որ գործես, էյէր իշլէրսէն, եթէ գործե՛ս.

Թէ որ գործէ, էյէր իշլէրսէ, եթէ գործե՛.

Թէ որ գործենք, էյէր իշլէրսէք, եթէ գործե՛ք.

Թէ որ գործէք, էյէր իշլէրսէնիդ, եթէ գործե՛ք.

Թէ որ գործեն, էյէր իշլէրսէլէր, եթէ գործե՛ն.

Անկատար:

Թէ որ գործէի, էյէր իշլէսէ իտիմ, եթէ գործե՛ի-
կատարեալ:

Թէ որ գործեցի, էյէր իշլէտիմ իսէ, եթէ գործեցե՛ի-
Յարակատար:

Թէ որ գործեր եմ, ես, է, ենք, էք, են.

Էյէր իշլէմիշ իսէմ, իսէն, իսէ, իսէք, իսէնիդ . . .

Եթէ գործեալ ե՛մ կամ իցե՛մ, ես, է, ե՛ք, էք, են:

Գերակատար:

Թէ որ գործեր էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին.

Էյէր իշլէմիշ օլսամ ըար, օլսան ըար, օլսայրար, օլ-
սայրարդ, օլսայրարնիդ, օլսայրարլար.

Եթէ գործեալ ե՛ի, եիր, էր, եսք, էիք, էին:

Աղփայնի :

Թէ որ գործելու ըլլամ, էյէր իշլէյէճէք օլուրսամ.
 Ե՛րէ գործելոց իցե՛հ կամ ե՛րէ գործելցե՛հ, ե՛րէ գործելցե՛հ,
 ե՛րէ գործելցե՛հ. ե՛րէ գործելցե՛հ+, ե՛րէ գործելցե՛հ+, ե՛րէ
 գործելցե՛հ :

Վոյնսպէս աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի
 մէջ բացասական խոնարհումը հաստատականէն տար-
 բեր է, որուն օրինակը հոս դնենք, որ սորվողը գիտ-
 նայ թէ ինչպէս պիտի գրաբառ դարձընէ :

Սահմանական ներկայ :

Չեմ գործեր,	իշլէմէմ,	“չ գործե՛հ.
Չես գործեր,	իշլէմէզսին,	“չ գործե՛ս.
Չի գործեր,	իշլէմէզ,	“չ գործե՛.
Չենք գործեր,	իշլէմէյիզ,	“չ գործե՛հ+.
Չէք գործեր,	իշլէմէզսինիզ,	“չ գործե՛հ+.
Չեն գործեր,	իշլէմէզլէր,	“չ գործե՛հ :

Անկատար :

Չէի գործեր,	իշլէմէզ իտիմ,	“չ գործե՛ի .
Չէիր գործեր,	իշլէմէզ իտին,	“չ գործե՛իր .
Չէր գործեր,	իշլէմէզ իտի,	“չ գործե՛ր .
Չէինք գործեր,	իշլէմէզ իտիք,	“չ գործե՛հ+.
Չէիք գործեր,	իշլէմէզ իտինիզ,	“չ գործե՛ի+.
Չէին գործեր,	իշլէմէզ իտիլէր,	“չ գործե՛ին .

Ատարեւլ :

Չգործեցի,	իշլէմէտիմ,	“չ գործեցե՛ի .
Չգործեցիր,	իշլէմէտին,	“չ գործեցեր .
Չգործեց,	իշլէմէտի,	“չ գործեց .
Չգործեցինք,	իշլէմէտիք,	“չ գործեցե՛հ+.
Չգործեցիք,	իշլէմէտինիզ,	“չ գործեցե՛ի+.
Չգործեցին,	իշլէմէտիլէր,	“չ գործեցին :

Յարակատար :

Գործած չեմ, չես, չէ, չենք, չէք, չեն.
 Իշլէմէմիշ իմ, սին, տիր, իզ, սինիզ, տիրլէր.
 Ոչ է՛հ կամ չէ՛հ, “չ է՛ս, “չ է, “չ է՛հ+, “չ է+, “չ է՛ն
 գործեւլ :

Կամ այսպէս.

Գործած չունիմ, չունիս, չունի, չունինք, չունիք, չունին.

Իշլէտիցիմ, իշլէտիցին, իշլէտիցի կօզտուր, իշլէտիցի-միզ, իշլէտիցինիզ, իշլէտիքլէրի կօզտուր.

Չի+ ի՛մ, չի+ +ս, չի+ նորս գործեալ, չի+ ղեր, չի+ յեր, չի+ նոցա գործեալ:

Գերակատար:

Գործած չէի, չէիր, չէր, չէինք, չէիք, չէին.

Իշլէմէմիշ իտիմ, իտին, իտի, իտիք, իտինիզ, իտիլէր.

Ոչ էի, ոչ էիր, ոչ էր, ոչ էս, ոչ էի, ոչ էին գործեալ:

Այստանի:

Չգործեմ, իշլէմէյիմ, ոչ գործեցից.

Չգործես, իշլէմէյէսին, ոչ գործեցես կամ ղի գործեցես.

Չգործէ, իշլէմէսին, ղի գործեցի.

Չգործենք, իշլէմէյէլիմ, ղի գործեցես.

Չգործէք, իշլէմէյէսինիզ, ղի գործեցիք.

Չգործեն, իշլէմէսինլէր, ղի գործեցին:

Սորոպրասական:

Չգործեմ, իշլէմէզսէմ, ոչ գործիցեմ.

Չգործես, իշլէմէզսէն, ոչ գործիցես.

Չգործէ, իշլէմէզսէ, ոչ գործիցի.

Չգործենք, իշլէմէզսէք, ոչ գործիցես.

Չգործէք, իշլէմէզսէնիզ, ոչ գործիցիք.

Չգործեն, իշլէմէզսէլէր, ոչ գործիցին.

Թէ գրաբառ, թէ աշխարհաբառ ու թէ տաճկերէն լեզուի մէջ ապառնին շատ տեղ հրամայականի տեղ կը գործածուի. ինչպէս,

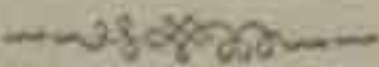
Գործեսցես, (պիտի) գործես, իշլէյէսին.

Գործեսցէ, (լսող) գործէ, իշլէսին.

Գործեսցուք, (պիտի) գործենք, իշլէյէլիմ.

Գործեսցիք, (պիտի) գործիք, իշլէյէսինիզ.

Գործեսցեն, (լսող) գործեն, իշլէսինլէր:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ՄԱՍԱՆՑ բանին քովէ քով գալ կապուիլը՝
Համայնաշինան կ'ըսուի :

Ամէն լեզու համաձայնութեան վրայ զատ զատ
կանոններ ունի, որով մէկալ լեզուներէն կը տարբեր-
րի, եւ թէ որ համաձայնութիւնն ամէն մէկ լեզուին
կանոններուն համաձայն չըլլայ, սխալ կ'ըլլայ :

Տառերը զանազան եղանակաւ իրարու հետ կը
կապուին. մէյ մը անունն անուան հետ, մէյ մ'ալ
բայն անուան հետ :

Ա. Անունն անուան հետ երեք կերպ կը կապուի :

Մէյ մը իբր ածական իր հոյականին հետ, ինչպէս
վերը խօսեցանք :

Արկրորդ՝ սեռական անուն մը կը կապուի ու-
րիշ անուան մը հետ, իբրեւ յարկ-ցո-ցիշ իր յարկա-
ցեալին հետ :

Արրորդ՝ երկու նոյն հոլովով գոյական անուն-
ներ իրարու հետ կը կապուին, իբրեւ Բացայայտիշ իր
Բացայայտելոյն հետ :

Յարկ-ցո-ցիշ կ'ըսուի ան սեռական անունը, որն
որ իր մերձաւոր անուան կամ յատկացելոյն որուն
ըլլալը կը ցուցընէ. ինչպէս ասանը թէ որ կ'ուզեմ
խնայընել թէ որունն է, քովը սեռական մը կը գնեմ,
այսպէս՝ հօր իմոյ. որ կը ցուցընէ թէ ասանն ի՞մ հօրն
է : Աս սեռականը, որ բանի մը որունն ըլլալը կը ցու-
ցընէ, Յարկ-ցո-ցիշ կ'ըսուի, ու մէկալը Յարկ-ցեալ :

Բացայայտիշ կ'ըսուի ան գոյականը՝ որն որ ինչ-
պէս բառը յայտնի կը ցուցընէ, ուրիշ գոյական ա-
նուն մը կը բացայայտէ, թէ ինչ կամ որն է, ինչ-
պէս թէ որ մինակ +ող+ ըսեմ, չեմ բացայայտեր
թէ որն է, բայց երբ որ անոր քովը կը գնեմ Աս-
ասանոյնսպիսի կամ Հո՞ւմ +ող+, ան ատեն կը բա-

ցայսպտեմ թէ ըսած քաղաքս Հոռմ է, Աննեաթիկ
կամ Աիէննա չէ:

Բ. Անունը բային հետ կամ իբրեւ անուն քոյն
եւ կամ իբրեւ ինքե՛ր կը կապուի:

Անուն քոյն կ'ըսուի բային քովն եղած ուղղա-
կան հոլովը, որն որ ամէն բայ կամ ներգործու-
թեամբ եւ կամ զօրութեամբ ունի, ինչպէս առա-
ջին մասին մէջ Ե՛՛ էական բային քովը ներգործու-
թեամբ դրուած է, այսպէս, Ե՞՞ է՛՛, Դ՞՞՞ է՞՞, Զ՞՞ է՞՞,
եւ այլն: Իսկ մնացած բայերուն քով զօրութեամբ
կ'իմացուի, այս ինքն պիտի ըլլայ՝ Ե՞՞ քոյն, Դ՞՞՞
քոյն, Զ՞՞ քոյն, եւ այլն:

Ինքե՛ր կ'ըսուի ամէն հոլոված բառ, որն որ իւրա-
քանչիւր բայ իր նշանակութեան համաձայն կ'ուղէ առ-
նել. ինչպէս աս մասին մէջ ընդարձակ պիտի խօսինք:

Ինքիւր կ'ըսուին նաեւ նախադրութիւններուն
առջեւն եղած հոլովները:

Ա՞՞ օրինակին մէջ ամէն ըսածներս կ'երեւայ:

Վախաստեղծ մարդն Արամ ոչ պահեաց զպարտի-
բանս Ասորո՞՞ս:

Պահեաց ներգործական բայ է. Արամ անուն
բային է, ուղղական հոլով, միանգամայն բացայայ-
տիչ է. մարդն բացայայտեալն է. Վախաստեղծը՝ մարդուն
ածական է. զպարտիբանս հայցական խնդիր է պահել
ներգործական բային. Ասորո՞՞ս յատկացուցիչ է պար-
տիբանսին:

Քերականութեան գլխաւոր վախճանն՝ աղէկ
հասկընալ ու շիտակ գրելն է:

Աղէկ հասկընալու համար պէտք է իւրաքան-
չիւր մասն բանի աղէկ որոշել թէ արդեօք անուն
բայի է՝ թէ խնդիր է: Գարձեալ խնդիրն ալ ար-
դեօք ուղղական է՝ թէ անորոշ հայցական, նախդրիւ
տրական՝ թէ ներգոյական:

Գարձեալ շիտակ գրելու համար պէտք է ա-
ղէկ գիտնալ, թէ աս բառը կամ ան բառը ինչ հո-
լով է. ուղղական՝ թէ հայցական, նախդրիւ տրա-
կան՝ թէ ներգոյական. ինչպէս թէ որ ըսեմ,

Քաղաքը Ժլու, ուղղական է.

Քաղաքը շինեցին, հայցական.

Քաղաքը հրա, տրական.

Քաղաքը շինեցաւ, ներգոյական:

Արդ՝ որպէս զի նոր սորվողները դիւրաւ իմա-
նան թէ իւրաքանչիւր բառ ինչ հոլով է ու ինչ
հոլով գրաբառ պիտի թարգմանեն, պէտք է որ խօսքը
հարցմամբ քննեն. այսպէս,

Հայրս աս գերեւ իմնուիւնս սուրբն Գեորգի
փարայրլապու քիթապը թիւքեանտան սաթընալար:

Հարցումն աս կերպով պիտ'որ ըլլայ.

Առաջին հարցում.

Հո. Ո՞վ գնեց,

Քիմ սաթընալար,

Պի. հայրս.

փեւտերիմ:

Ո՞վ հարցման պատասխանն ուղղական է: Անանկ
է նէ՛ հայրս ուղղական պիտի թարգմանուի:

Երկրորդ հարցում.

Հո. Ի՞նչ բանը գնեց,

Նէ շէյի սաթընալար,

Պի. աս գիրքը.

պու քիթապը:

Ի՞նչ բանը հարցման պատասխանը հայցական է:
Անանկ է նէ՛ աս գերեւ հայցական պիտի թարգմանուի:

Երրորդ հարցում.

Հո. Ո՞ւսկից գնեց,

Նէրէտէն սաթընալար,

Պի. իանուժէն.

թիւքեանտան:

Ո՞ւսկից հարցումը բացառական պատասխան
կ'ուզէ: Անանկ է նէ՛ իմնուիւնս բացառական պիտի
թարգմանուի:

Չորրորդ հարցում:

Հո. Ի՞նչ բանով գնեց,

Նէ իլէ սաթընալար,

Պի. Սարկով.

փարայրլա:

Ի՞նչ բանով հարցման պատասխանը գործիա-
կան է: Անանկ է նէ՛ սուրբն գործիական պիտի թարգ-
մանուի:

Անացած հոլովներուն վրայ կարգաւ կը խօսինք:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը յիշեցինք, Ո՛վ կամ Ի՞նչ բան, Քե՛զ
կամ նե՛ շէյ հարցման պատասխանը ուղղական է:
Աս ուղղականին Անուն բայի կ'ըսեն. ինչպէս, Հոգ
շնչէ, Բեր+ Բնան, աղբեր+ Բիեն, Ժամ+ Բասանին:

Ա. Բայն աս իր ուղղական հոլովին հետ թուով
եւ դէմքով պիտի համաձայնի, ինչպէս ամէն լեզու
ալ կը պահանջէ: Անոր համար չ'ըսուիր Ե՞ գործէ,
Կ՞ գործէ՛մ, նա գործե՞ս, եւ այլն. հապա պիտի ըսուի
Ե՞ գործէ՛մ, Կ՞ գործե՞ս, նա գործէ: Ե՞՛ առաջին դէ-
մք, Կ՞՛ երկրորդ դէմք, նա ու ամէն հասարակ ա-
նունները՝ երրորդ դէմք կը ցուցնեն. ինչպէս,

Հովիւք արածեն զխաշինս: Հոգի-նէրը կ'արածեն ոչ
խորնէրը: Զօպանլար գոյունլարը կիւտէրլէր:

Հո. Ո՛վ կ'արածէ. Պի. հովիւները } անուն բայի է:
Հո. Քիմ կիւտէր. Պի. չօպանլար }

Պատու թաղում խոնարհեցուցանէ զոստս ծառոց:
Շար պարուը ծարին ճիւղը վար կ'էջեցընէ: Զօգ մէյվէ
աղածրն տալընր սարգըտրը:

Հո. Ի՞նչ բան վար կ'իջեցընէ. Պի. շատ պատուը } անուն
Հո. նե՛ շէյ սարգըտրը. Պի. չօգ մէյվէ } բայի է:

Հոգի+ նշանացի խօսին: — Ծնեալն բնութեամբ
սիրեն զճնողս: — Թէպէտ եւ նախատի վար,
սակայն ոչ ամաչէ: — Այր զրկի ի ճառագայթից
արեգական: — Ահայ հասարակի՛ ոչ ստէ: — Նախանջ
զաչս հոգւոյն կուրացուցանէ: — Երկէր ինքնին բե-
րէ զպատուն: — Արեգին ընդ լուսոյ եւ զջերմու-
թիւն տարածէ: — Ահնայն մեղամէ՛ Բեր յարենէ
անանին: — Մարին Բեր ապականի եւ ի հող դառ-
նայ:

Բ. Արք որ շատ եղակի անուններ անուն բայի
կ'ըլլան՝ բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի.
Ինչպէս աշխարհաբառ ալ կ'ըսենք. Բարն ու սոգը իւ
լղան. Էլը, Ըրէն Ե՞ ուղտը Բե՞ իւ իրեն:

Մեղուն եւ Տրջիւնն վատաց վարդապետք լինին: Մեղուն ու Տրջիւնը ծոյլերուն վարդերէն հաւան: Արը վէ գարրնճա թէմպէլէրէ ուսթա օլուրլար:

Գինի եւ արքեպոսթիւնն ապականեն զարս իմաստունս: — Պերոսս եւ Յովնանէս ընթանային ի գերեզման — Թէ զուր, թէ հուր, թէ երկր, թէ օդ զսպասաւորութիւնն՝ յոր կարգեցան, անգագար մատուցանեն: — Հայր ի՞՞ եւ Տայր ի՞՞ թողին զիս: — Գողն եւ գողակէցն ի միում պատժի են:

Ըսինք հասարակօրէն, ինչու որ երբեմն եղակի ալ կը բանի. ինչպէս,

Փայր, իսոր եւ եղէքն վաղվաղակի ապականի ի հրոյ: Փայրը, իսորն ու եղէքը շուր ճը կրակէն հասարակէ: Օտունն, օթ վէ գամրչ չափուճագ աթէշտէն թէլէֆ օլուր:

Հուր եւ ցանկութիւնն կերակրոց՝ հանապաղ ընդունելով հանապաղ բորբոքի: — Նոյ եւ ունն իւր ապրեցաւ ի ջրհեղեղէ: — Յանձրեւարեր ամպոյ որաշար եւ այգի պայծառացեալ ծաղկալից լինի: — Մշեի եւ Տրջուի ոչ այլ ուստեք լինի, այլ ի սկոյ եւ յաղտոյ ջուրց: — Չիք ինչ ի մեղաց, զոր գինի եւ արքեպոսթիւնն ոչ գործէ:

Գ. Թէ որ եղակի բառի մը նշանակութիւնը յոգնակի ըլլայ՝ բայը հասարակօրէն եղակի կը դրուի. կրնայ երբեմն յոգնակի ալ դրուիլ: Ասանկ են թուական անունները, եւ ան անունները՝ որոնք շատ բան մէկէն կը նշանակեն. ինչպէս, մեծայն, ծողովորդ, գունդ, աղբ, եւ այլն:

Ամենայն որդի հարազատ բերէ յինքեան զնմանութիւն հօրն: Ամեն հարազատ զաւակ իւր հօրը կը նմանի: Հէր էօղ էվլատ քէնտի փէտերինէ պէնդէր: — Այր իւրաւանչիւր նստէին յաթու իւրում: Ամեն Տարդ իւր միտին վրայ կը նստէր: Հէր քէս քէնտի իսքէմրիսինին իւղէրինտէ օթուրուրուտու:

Աղաղակեաց մեծայն ծողովորդն: — Պատուեցէ իւրաւանչիւր զընկեր իւր յաշխարհի աստ: — Վէց

օր է, յորս արժան է գործել: — Եւթանասուն է-
երկուսն հասնապետ լեզուաց բաժանեցան ընդ երկիր:

Գ. Թէ որ անուն բային անեղական է, բայք
հասարակօրէն յօգնակի, քիչ տեղ ալ եղակի կը
գրուի:

Անցցեն կէսն, մեր իբրեւ զհետս ամպոյ: Մեր կէսն էն
ամպի պէս պիտ'որ անցնի: Պիղիմ էօմրիւմիւզ պուլուտ
իղի կիպի կէշէճէք:

Միտ գրանս քննեն, եւ թիճ գկերակուրս ճաշա-
կեն: — Որ ծնանի որ բարի ինչ կամ չար, եր-
սուն էն զի նախ ինքն վայելիցէ: — Աղօթի զպա-
տերազմունս մղեցին, զազգ մի ողջոյն եւ զանիրաւ
ապրեցուցին: — Արասունն զգանուն թիւն սրտին
ճշմարտէ: — Բարձ մարդկան հակառակասէր է:

Ե. Արք որ խօսքի մէջ շատ դէմք կայ, բայն
ան դէմքով կը գրուի, որն որ աւելի նախապատիւ
է. ինչպէս առաջինն երկրորդէն նախապատիւ է, ու
երկրորդն՝ երրորդէն: Այսպէս աշխարհաբառ ալ
կ'ըսենք, Ես էրսն ասինէն քսնալան ըլլան: Գուն ու
տու եղբայրք ասինէն ծեծ զէ՛ս ուրիշ: Պէն վէ սէն հէ-
փիսինտէն զիյատէ համարաթ օլալում: Սէն վէ սէնին
գարաաշրն հիչ տայագ եէմէզ սինիզ:

Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո՛ յանդիմանեա զնա,
յորժամ որս եւ նա միայն իցէք: — Ի ձեռին Աս-
տուծոյ եմք եւ թէ՛ եւ բան՝ թէ՛ եւ ասնայն հանճար եւ
գործոց ինչամտութիւն: — Գոս եւ որ եկէ բնա-
կէս իցեն ի քեզ՝ զնոյն առնիջիք: — Անայն
աստուածաշունչ քիչ՝ եւ թէ՛ վկայեմք զմին քրիստոս
Աստուած եւ մարդ դաւանել:

Զ. Ընդունելութեան անուն բային հասարակ-
օրէն սեռական կը գրուի, քիչ տեղ ալ ուղղական,
այսպէս,

Հողմոյ առեալ զամպն պար անգր տարաբերէ: Հոն
ամպը կ'անէ ասորին անորին կը ասնի կը բերէ: Բիւզկեար
պուլուտու ալըպ՝ պիր թարաֆա օպիր թարաֆա
կէօթիւրիւր:

Բարի լմեալ զկակուղ կան ստեղծանէ անօթ: —

Տեսեալ ճարտիան զժիծաան, նույաւ ճանաչեն զՏա-
սանել զարնայնոյն:

Է. Մեներեւութիւն անուն բային արական կը
դրուի. քիչ տեղ ալ ուղղական;

Եւ եղև յետ երից աւուրց կոչել Նճ՝ զՀրէիցն
գլխաւորս: — Անսաստել ուժ + Աստուծոյ չար է:
— Աչ կամիմք թագաւորել քճ՝ ի վերայ մեր: —
Ասի ի ժամանակս Արտաշիսի ոչ գտանել երկեր
անգործ յաշխարհիս Հայոց: — Մարտիկ ոգի բանա-
կան ունելով՝ անմահ ստեղծան:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. Եւ եղև կալ Նճ՝ յաղօթս:
Յաղթեցես ի դատել +եղ: Վիներ լ +եղ դատաւոր
ազգիս այսորիկ:

Ը. Այս ոճ մ'ալ որ յարակատարին, գերակա-
տարին ու ստորադասական անցեալին երրորդ դէմ-
քը, քովը սեռական անուն բայի ունենալով՝ թէ ե-
զակի եւ թէ յոգնակի երեք դէմքի տեղ ալ կը բա-
նի. այսպէս, գործեալ է իճ, գործեալ է +ո, գործեալ է
նորս, գործեալ է ճեր. փոխանակ ըսելու գործեալ էճ էո,
գործեալ էո դոս, գործեալ է նո, գործեալ էճ + ճե +:

Գիտէ Աստուած զինչ պիտոյ է մեղ, մինչ չեւ ճեր
խնդրեալ իցէ ի նմանէ: Աստուած ճեր ինքրեկն ա-
ւով՝ ճեր է նչ պեո + ըսաւ քեո: Հագգ թաալէ պի-
ղիմ տիլէմէմիղտէն էվվէլ՝ պիղէ նէ իղթիղա օլ-
տուղունու պիլիր:

Մինչ չեւ էր արարեալ Աստուծոյ, ի կանուխ գի-
տութեան իւրում տեսանէր զարարածս: — Մինչ
չեւ է գործեալ ճարտոյ բարի ինչ կամ չար, Աս-
տուծոյ յայտնի է անգործ մարդոյն: — Չիք իճ
ամենեւին երդուեալ, եւ ոչ սուտ խօսեցեալ, եւ
ոչ բարկացեալ ումէք, եւ կամ սաստեալ բանիւ
լոկով: — Իճ եթէ չէր եկեալ եւ խօսեցեալ, մեղ
ինչ ոչ գոյր նոցա:

Մ. օրինակներուն մէջ յարակատարին ու գե-
րակատարին երրորդ դէմքն ինք իրեն դէմք չիցու-
ցրներ, հապա քովի սեռական գերանունը դէմքը
կ'որոշէ: Բայց երբեմն սեռականը ներգործութեամբ

չի գրուիր, երբ որ գործքին ընողը յայտնի չէ.
ինչպէս,

Հայեցեալ տեսին զի թաւալեցուցեալ էր (աւրաւ) զվէմն ի գերեզմանէն: Նայեցան Գեորգիոսն որ Գեորգիոսն զբեռնէն զբայէն Գեորգիոսն էին: Ահօրտիւլէր քի թաշը մէզարրն իւզէրինտէն տէվիրմիշլէր իտի:

Զգիականսն բերեալ կուտեալ էր ի վերայ ճանապարհին:

Թ. Այսպէս ալ դիմազուրկ բայն ինք իրեն դէմք չիցուցրներ, հապա քովի տրական հոլով դերանունը դէմքը կ'որոշէ. այսպէս, վայել է ինչ, վայել է Գեորգ, վայել է Նա, Գեորգ է ինչ, Գեորգ, Նա:

Զմարթի բնութեան ինչ առանց կամաց՝ մերթ բարի լինել, մերթ չար: — Անհնար է մարդոց կալ կենդանի առանց կերակրոյ: — Այլ է երկրաւորաց հնազանդ լինել ծերոց: — Բազում ներդրածեամբ պարտ է Գեորգ մտանել յարքայութիւն երկնից:

Թ. Բայց շատ հեղ տրական հոլովը չի գրուիր, ու զօրութեամբ կ'իմացուի. ինչպէս,

Պատուէր է (Գեորգ) չգողանալ. Պատուէրան ունին որ չհողանան: Թէմպիս տիր քի խորսրղլըգ էթմէյէլիմ:

ԹԱ. Այս կերպով վայել բայն ալ տրականով ու աներեւութով մը դիմազուրկ կը ձեւացրնէ. ինչպէս, Այսպէս եղել մեծեցուն փրձանել յերկիր եւ ապրել: Այս կերպով մեծեցուն ալ ցամաք էլան ապարեցան: Պէջլէճէ հէփիսի տէ գարայա չըգրպ գուրթուլտուլար:

ԹԲ. Արբեմն կը պատահի որ խօսքին մէջ բայը ներգործութեամբ չի գրուիր. ինչպէս,

Ամենայն արարածք վասն մարդոյ, եւ մարդ վասն փառաց Աստուծոյ (Եղեւ): — Հակառակ նախանձու խոնարհութիւն, եւ ընդդէմ հակառակութեան լռութիւն (Երբ):

Գ Լ Ո Ւ Ն Բ .

Ս Ե Ռ Ա Կ Ա Ն Հ Ո Լ Ո Վ Ի Վ Բ Ա Յ

Ա. Սեռական հոլովը Յարկոյնցի կըսուի, երբ որ բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն. ինչպէս թէ որ ըսեմ Պերսոնի գիրքը, վարդապետ Կոնստանտին. աս խօսքերուն մէջ սեռական հոլովները կը ցուցնեն թէ գիրքը, Կոնստանտին որունն է: Աս սեռականը՝ որուն կամ ինչ բանին, ինչ կամ ներքին հարցման պատասխան կու տայ. ինչպէս,

Անդգամն անգոսնէ զխրատ հօր: Անգամը հօր իրարէ կ'անարգէ: Չալում գրամը փէտերին է ցիւտիւնիւ խօրլար:

Հո. Որո՞նք խրատը, Պեր. հօր } յատկա-
Հո. Քիմիոն է ցիւտիւնիւ, Պեր. փէտերին } ցուցիչ է:

Բ. Աշխարհաբանի ու տաճկերէնի մէջ յատկացուցիչը յատկացեալէն յառաջ կը դրուի: Բայց գրաբանի մէջ հասարակօրէն յատկացուցիչը յատկացեալէն ետքը կը դրուի, թէպէտ շատ անգամ յառաջ ալ կրնայ դրուիլ:

Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդոյն, եւ անէծք հօր խախտեն ի հիմանէ: Հօր օրհնութիւնը զանիմ Կոնստանտինը կը հասարակ ու հօր անէծքը հիմն կը խախտէ: Փէտեր թէսպիհաթը է վլատըն է վինի թէմէքքիւն էտեր, վէ վալիտէ նալլէթի թէմէլինտէն սէօքեր:

Եւթն է թիւ ասորոյ շարաթուն: — Յանկութիւն արձախարհին ոչ յագի ի բազմութենէ ընդէ: — Ծանրութիւն որդոյ բեկանէ զոստա: — Սէգն Տրդատ՝ սիգալովն աւերեաց զթումբս գեորոյ, եւ ցամաքեցոյց իսկ ի սիգալ իւրում զյորձանս ծովոյ: — Աչ որ է՝ որ ոչ գովէ զգեղեցկութիւն արեգակն: — Գագաթն լէրանոյ Բարձանոյ միշտ պատի ձեամբ եւ սառամանեօք: — Չաւազ ծովոն եւ զշիթս անյրեաց եւ զաւուրս ծամանակոյ ո՞ թուեաց երբեք: — Աչ խօսելն ինչ իմաստութիւն է, այլ ճանաչելն զժամանակ խօսելոյ:

Գ. Ինչպէս ըսինք՝ յատկացուցիչը կրնայ երբեմն յատկացեալէն յառաջ ալ դրուիլ: Քայց թէ որ յատկացեալը նախդիր ունենայ, նախդիրը յառաջ դրուողին վրայ կը դրուի, թէ յատկացուցիչ ըլլայ եւ թէ յատկացեալ: Ինչպէս անուանեց մէջ տեսար որ նախդիրն յառաջ դրուողին վրայ դրուած է*:

Պարտական եմք օգնել միմեանց, եւ փրկել զերեարս ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ վրանդէց. (այս ինքն ի վտանգից հոգւոյ եւ մարմնոյ:) Պարտական ենք ի բարս օգնել, եւ իբար հոգւոյ ու մարմնոյ վրանդնեբէն աշարել: Պիրիպիրիմիզէ եարտըմ էթմէյէ, վէ պիրիպիրիմիզի թէն վէ ճան գազալարընտան գուրթարմայա պօրճլույուղ:

Այր՝ որ հայի յայլոց սեղան, շեն կեանք նորա ի համար կենաց. (այս ինքն՝ որ հայի ի սեղան այլոց:) — Լուիցեն զայս մեծատունք՝ որք զաղքատութեան հնացն բորբոքեն: — Քաղմաժամանակեայ սովորութիւն շքնութեան շօրն-իւն առնու:

Գ. Հատ տեղ ալ նախդիրը վայելչութեան համար թէ յատկացեալին եւ թէ յատկացուցչին վրայ կը կրկնուի:

Սաւղոս զամենայն շքարկոծողաց հանդերձս ամփոփեալ պահէր: Սողոս մէն Կարկոճոնեբոն զքեսարնեբը Ժողով իւր պահէր: Սողոս հէր թաշլայանլարըն բուպասընը թօփ էտէր սագլար ըտը:

* Երբեմն նախդիրը միայն ետքի բառին վրայ կը դրուի, այս ինքն՝ երբ որ յատկացեալը հայցական է, ինք առանց նախդրի կը մնայ եւ միայն իրմէ վերջը դրուած յատկացուցիչը նախդիր կ'առնէ. իսկ երբ որ յատկացեալը արական կամ բացառական է, յատկացուցիչը յառաջ կը դրուի եւ յատկացեալը միայն նախդիր կ'առնէ:

Գործ շթնամնոյ գործել. (Գործակ ընելու՝ զգործ թնամնոյ): — Աւետիս տայ զմնդեան նորա. (Գործակ զաւետիս մնդեան նորա): — Աշ բաղում աւուրս յիշեացէ մարդ զկենաց իւրոց: — Ետուն նմա դիրս զյսայեայ մարգարէի: — Հաց զմեր կերիցուք: — Աստուծոյ յաշաց ելանել: — Առոցն ի պաշտելութենէ:

Տես հետեւեալ երեսին ծանօթութեան երկրորդ օրինակն ալ:

Յովսէփ մեկնեաց Վարաւոնի շերաղն: — Տուր ինձ
չքոյոց ակժողոցդ զգարանակալ իմաստութիւն:

Ե. Արբեմն յատկացուցչին ու յատկացելոյն
մէջ ուրիշ մասն բանի կը մտնէ, եւ ան ատեն նախ-
դիրն երբեմն միայն նախընթացին վրայ կը դրուի, եւ
երբեմն երկուքին վրայ ալ*:

Հովանի առաքելոց զախտս բժշկէր շիւանդաց:
Առտեւելեբոն շոտը հիւանդները կը բուժէր: Բէ-
տիւլէրին քէօլկէսի հասթալարըն մարազլարընը
տիւզէլտիր իտի:

Ջոնս քաղէին զանկելոցն: — Այ՛ Տղորաց ձերոց՝ որ
չէրառանս գողանան զարդարոյն: — Քաւ լիցի մեզ
թողուլ զօրէնս եւ զիրաւունս Աստուծոյ եւ է հրա-
մանս դառնալ Բագարէ. (այս ինքն՝ դառնալ ի հրա-
մանս թագաւորի:) — Ամենայն մարդ որ ընդ հաս-
արոնիւն կամիցի օրինացն՝ զհետ իմ ելցէ. (այս ինքն՝
որ կամիցի ընդ հաստատութիւն օրինացն:) — Ոչ
կարէին խորհրդականք, զարարոնիւն բարի-նեանն
չիջուցանել զԲագարէն:

Զ. Արբեմն յատկացեալը զօրութեամբ կը դրուի
ու յատկացեալին նախդիրը յատկացուցիչը կ'առնու:
Ամենայն ծառատունկք ոչ երբեք փոխեն զգոյնս
ծաղկանցն եւ զտերեւոց. (այս ինքն՝ զգոյնս արեւոց):
Ծառերը երբեք իրենց ծաղիկն ու արեւին գոյնը չեն
փոխեր: Հիչ պիր աղած քէնտի չիչէյինին վէ ետի-
րաղընըն բէնկինի տէյիշմէզ:

Բանք ձեր մի լիցին անհամ եւ անաղ իբրեւ զամ-
կաց. (այս ինքն՝ իբրեւ զքանս արհայ:) — Մարմինն
փափկացեալ մատաղացեալ լինէր իբրեւ զաօրեաց
մանկան ծնելոյ. (այս ինքն՝ իբրեւ զմարմինն արեւոց
ճանկան:) — Յիշեցես զօր մահուն եւ զգատաս-
տանին. (այս ինքն՝ զօր արարարանին:)

* Երբեմն նախդիրը շատերուն վրայ ալ կը կրկնուի. այսպէս,
Ամենայն ծառ զիւր տեսիլն եւ զգոյնն եւ զհամն բերէ, եւ
զննական արմատոյ զմնդեան զրոյսն. (փոխանակ ընելոյ՝ զննական
րոյս արմատոյ ծննդեան:) — Չաշխարհ արժան է գովել, զեր-
կրի զնութիւնն քննելով, զծովու զտարածմանս, զօրոց զփո-
փոխմանս, տարեւորաց զփոխանորդութիւն, զանկաց յատկու-
թիւնս եւ զբերս:

Մ. յսպէս կ'ըսուի, տալ շնորհք՝ կայսեր, Պատմոյ՝ Աստուծոյ :

Է. Արք որ չափի վերաբերեալ յատկացեալի մը քով թուական անուն մ'ըլլայ, ան ատեն յատկացուցիչը սեռական գրուելու տեղ, իր յատկացեալին հետ հոլովով կը համաձայնի* :

Առ դու ինձ պատաս օր հաց : Ինձի պատաս ճը հաց քեր : Պանա պիր փարչա էքմէք կէթիր :

Որ արբուսցէ ձեզ քաժակի օր ըստ ցոստ միայն յանուն աշակերտի, ոչ կորուսցէ զվարձս իւր :

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ

Կաթիլ մի ջուր, կ'եղ ճը ըստ, պիր տամիլա սու.
Նկանակ մի հաց, նիմակ ճը հաց, պիր սումուն էքմէք.
Ափ մի ջուր, մի ճը ըստ, պիր ափուճ սու :
Տիկ մի գինի, քի ճը քի, պիր թուլում շարապ :

Ը. Ասոնք թէ որ հոլովելու ըլլան, երկուքն ալ մեկտեղ կը հոլովին :

Արքայու թեան ժառանգաւորս կացուցանէ ընդ պատասոյ օրոյ հացի եւ ընդ քաժակի օրոյ ջրոյ : Պատաս ճը հացի ու քաժակի ճը ջրոյ քեր՝ արտայոթեան ժառանգ կ'ընէ : Պիր լոգմա էքմէք վէ պիր գատէհ սու եէրինէ ճէննէթէ մերասխօր էտէր :

Հաստատեալ զսիրտ քո պատասով օրով հացի :

Թ. Նայց ասանկ առիթներու մէջ յատկացուցիչը խիստ շատ անգամ ալ իր բնական հոլովը կը պահէ, այս ինքն՝ սեռական կը գրուի :

Կաթ մի ցօղոյ.	Երկու բաժակ գինւոյ.
Նկանակ մի հացի.	Վիտր մի իւղոյ.
Բեռն մի փայտի.	Քսան հազար քոս ցորենոյ.
Ափ մի գարւոյ.	Հարեւր մար ձիթոյ :

* Քիչ տեղ յատկացուցիչը սեռական գրուելու տեղ, կը համաձայնի իր յատկացեալին հետ, մանաւանդ բացառական ու գործիական հոլովներուն մէջ :

Արք նա գինի սաստիկ յոյժ, որչափ ոչ էր արբեալ յօրէ ձնքիձէ իւրի. (գինիակ ըստ յօրէ ձնքեան իւրոյ) — Երբ ուրի ճարտիակ. (գինիակ յորդոց մարդկան) Միամտութեամբ որդի. (գինիակ սրտի) — Ի շարժման սրտի ճարտ. (գինիակ մերոյ) :

ՏՐԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎԻ ՎՐԱՅ

ՏՐԱԿԱՆԻՆ ԵՐԿՈՒ ԿԵՐԱԿ, այս ինքն՝ վերջահաշո-
ւով ու նախագրիւ ըլլալն արդէն յայտնի է:

Ա. Արձան կամ Ի՞նչ բանին. Ի՞նչ, նէ շէյէ հարց-
ման պատասխանը վերջահաշոյով տրական է:

Փոխ տայ Աստուծոյ, որ ողորմի անանկին: Ո՛վ որ
աղագրին կ'ողորմի, Աստուծոյ ի՞նչ կոտորայ: Քիմ
քի Փուղարէյէ մէրհամէթ էտէր, Ալլահա էօտիւնձ
վէրիր:

Հո. Արձան փոխ կու տայ, Պի. Աստուծոյ } տրական է:
Հո. Քիմէ էօտիւնձ վէրիր, Պի. Ալլահա }

Որ ամաչէ յայտնել զվէրս իւր Բժշկի, ամենայն
մարմին նորա դառնայ յապականութիւն: — Մի
ու՛րէր բարկանար, եւ մի զոք բարկացուցաներ: —
Ո՛րդիք, հնազանդ լերուք ծնողաց յերոց: — Ջկարիս
ընկերին՝ անչանց համարեցուք: — Ջոր դուն
ատեաա, ու՛րէր մի աննիցես: — Ժուժեա համբը-
րութեամբ խեր ու խեանց այլոց, զի եւ այլք տարցին
Կոյոց խեր ու խեանց:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, խոստովանել Կանանային,
պատմել Եղբօրն, հրամայել ծառային, հատուցանել արեամբ:

Մարմինս այս հանապազօրեաց կերակրոց պէտս ունի.
Աս հարսինս անն օրոտան կերակրոց հարկաւորութեան
ունի: Ըու վիճուածիմիզին հէր կիւնլիւք եէմէյէ իգ-
թիզասը վար տըր:

Հո. Ի՞նչ բանի հարկաւորութիւն ունի, Պի. կերակրոց.

Հո. նէ շէյէ իգթիզասը վար, Պի. եէմէյէ:

Արտաշէս թագաւոր Հայոց ահ արկ աննայն որբու-
ցեացն՝ իւրովք աշխարհակալութեամբ: — Աղեք-
սանդր տիրեաց առ. հասարակ ծովու եւ ցամաթ:

Ազոխ վնասակար է արամանց եւ ծուխ աչաց: —

Հնազանդ լերուք աննայնի զոր ինչ իղձքն ձեզ
հրաման տացեն: — Ըբնանց Կոյ զգոյշ լինիջիր: —

Սաստեցէք մանկանց շտովորել ի խօսս աղտեղիս: —

Իիր համ վիշտի Կոտմ:

Բ. Առաջին, Պաշտպանե՛մք բայերը հասարակօրէն հայցականի տեղ վերջահոլով տրական խնդիր կ'առնեն, նոյնպէս Լե՛մք բայն ալ երբ որ մտիլ ընել, մտնել կը նշանակէ:

Սէր մե՛նայնի յաղթէ, ամենայնի համբերէ: — Լաւ է որ յաղթէ Բարկո՛ւն, քան որ առնու զքաղաք ամուր: — Պաշտպանեաց Աստուած Իւրայելի ծառայի իւրում: — Լուր, որդեակ, իւրապէս հօր քո:

Գ. Արբ որ բայը մէկ տեղաց մէկալ տեղ շարժում կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞ր, նէրէյէ, ի նախդրիւ՝ տրական կը դրուի:

Ամենայն ուխք ի թով գնան, եւ ծով ոչ լնու: Ամեն ջուր թով իւ լուի, ու թովը իւլեցո՛ւն: Հէր սէլ տէնիղէ ազար, վէ տէնիղ տօլմաղ:

Հց. Ո՛ւր կը վաղէ, Պի. ծով } նախդրիւ
Հց. նէրէյէ ազար, Պի. տէնիղէ } տրականէ:

Ամենայն ի հոգոյ եղեւ, եւ ամենայն ի հող դառնայ: — Ծիծառն յառաջ քան զաշունն ի վերին տեղիս՝ ի յօրոցս երթայ: — Աոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ՝ սխալէ, եւ երկոքին ի խորիւրտոս անկանին: — Արպէս մերկ եկաք յաշխարհս, նոյնպէս եւ մերկ ելցուք յաշխարհէ: — Երկունն յորժամ ի մահի՛նս ելանես, համարեա թէ ի գերեզման իջեր: — Անձրեւ հրախառն տեղաց ի Սոքոմ:

Եւ յայտէս կ'ըսուի նաեւ, մատնել ի նաւ, ի Կապուտ, ի Կոնստանտնուպոլիս, արկանել ի հնոց, ի թով. հանել ի ցամաք. հայել յերկինս. ելանել ի վառն. փախչել յանապատ. եւ այլն:

Դ. Իսպից երբ որ բայը մէկ տեղաց դէպ ի մարդ մը շարժում կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞րո՞նք, Ի՞նչ, ու նախդրիւ՝ տրական կ'առնէ:

Երթայք ի քաղաքն ու այս անուն: Քաղաքն ու անուն մարդո՞նք գոցէ: Շէհիրէ Փիլան ատամա կիտին: Բժիշկք յորժամ տեսանեն զոք հիւանդացեալ, ոչ յապաղեն երթալ ու նա: — Մտին ու նոյ ի տապան անդր երկու երկու յամենայն կենդանեաց: — Յուդա Իսկարիովտացի գնաց ու Կանանայապետն,

զի մատնեցէ զՅիսուս: — Երբ ի տուն քո ա-
ընթացնիս +ս:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, գնաց առ նա. տարաւ
առ ճայր իւր. չեմ արժանի դալ առ +եղ. եւ այլն:

Ե. Այն ածական անուններ ալ որ առ նախ-
դրիւ տրական կ'ուզեն. այսպէս, Առ մեռնայն ինչ օգ-
տակար: Առ մեռնայն ցանկութիւն բաւական:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

ՀԱՅՏԱԿԱՆ, ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ, ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ, ՆԵՐ-
ԳՈՅԱԿԱՆ ՈՒ ԿՈՉԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ա. Օրձ կամ ինչ բնը, քիօ կամ նէ շէյե
հարցման պատասխանը հայցական է: Աս հայցակա-
նին՝ ինքիւր «ե-ի կ'ըսեն, ինչու որ միայն ներդործա-
կան բայերը կրնան հայցական հոլով խնդիր առնել.
Եւ ասով բայերուն սեռերն իրարմէ կը զատուին:

Պարտիմք սիրել շիօն: Իբր «իբել» պարտիմ
էն+: Պիրիպիրիմիզի սէվմէյէ պօրճլույուզ:

Հց. Չո՛վ սիրել, Պի. իրար } խնդիր սե-
Հց. Քիմի սէվմէյէ, Պի. պիրիպիրիմիզի } ուի է:

Մըջիւն յամարայնի պատրաստէ շիբիւր, եւ ընդ-
երկուս շիւրէ կտրէ, զի մի բուսանիցի: Մըջիւնն ա-
մաւը իբիւրը իւր պարտիմ, առ հարը երիւն իւրիւր,
որ շիւրսնի: Գարընճա եազըն եէմէյինի հաղըրլար,
վէ (պուղտայ) թանէսինի իքի պէօլէր, քի պիթ-
մէսին:

Հց. Ինչ բանը կը պատրաստէ, Պի. կերակուրը } խնդիր
Հց. Նէ շէյի հաղըրլար, Պի. եէմէյինի } սեռի է:

Որդի իմաստուն ուրախ առնէ շիւր, որդի անմիա
արհամարհէ շիւր իւր: — Մի յանդիմաներ շիւրսն
զի մի ատեսցեն շիւր. յանդիմանեա շիւրսնսն, եւ
սիրեցէ շիւր: — Չի խնկեա շիւրսնսն, որ ի ներ-
քոյ լի է պղծութեամբ: — Յաղքատութեանն քան
ի մեծութեանն դիւրին է շիւրսնսն կատարել:
— Սպան Գաւիթ շիւրսնսն, եւ նախանձեալ ընդ այն

Սաւուղայ՝ ջանայր սպանանել շրմի: — Ակն ուռ-
կանի զժուր ոչ արգելու: — Զերկեր շուրջ ջուր
պատէ, եւ զժուր եւ շերկեր պատէ օդն: — Իժա-
կորիւնն ուտէ բերանովն շարժանդ մօրն եւ ելանէ:
— Աստուած ստեղծ շարժան շարժան յոչնչէ: —
Մի սիրեր շարժանի: —

Բ. Շատ տեղ հայցականին վրայ շ նախդիրը
չիդրուիր. ու ան ատեն կ'ըսուի անորոշ հայցական:

Որթ իւրաք բերէ. (ժողովանի՝ զխաղող): — Մեղու
ժողով գործէ. (ժողովանի՝ զմեղր): — Մի խօսեցուք
բանս ունայնս. (ժողովանի՝ զբանս ունայնս): — Աչք
նախանձոտին արժանիքն ծնանին: — Ծերութիւն
մահ զաւանդին առ դուրս պատրաստ ունի: — Զեր-
մութիւն արեգական ժողովէ ի ծովէ, ի գետոց եւ
յաղբերաց մօտս անջրեմբերս: — Փայտ շատ յա-
րուցանէ բոց ժիւ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ երկուսն ալ ունել. եր-
կուսն յեւս ունել. երկուսն որս ունել. ունիմ ինչս բազումս.
Գործ գործել. գնել կերակուր. շինել քան. ուտել հաց:
Աս ոճը շատ յաճախեալ է նաեւ աշխարհաբառ ու
տաճկերէն լեզուի մէջ. ինչպէս աշխարհաբառ կ'ը-
սենք, քան շինել, կերակուր գնել, հաց ստեղծել, ջուր
խմել: Նոյնպէս տաճկերէն ալ, ել եւթմաթ, եկեղեցի, եկ-
եղեցի, սոսիւն, եւ այլն:

Գ. Նայց յատուկ անունները, մասնական ա-
նունները, գերանուններն, եւ որոնք որ քովերնին
իժ, + եւ այլն ստացականները կամ դիմորոշ յօդ մը
ունին, անորոշ հայցական չեն դրուիր: Անոր համար
չ'ըսուիր, Տեսի հայր իժ, այր ոճ, Պեպրոս, նա, հասկա
պիտի ըսուի, Տեսի զհայր իժ, զայր ոճ, զՊեպրոս, զնա:

Արդ իմանալու համար թէ արդեօք խօսքի մէջ
բառ մը ուղղական է՝ թէ անորոշ հայցական, դիւրին
ճամբան աս է:

Թէ որ անուն բայի է, պէտք է ուղղական ըլ-
լալ: Իսկ անուն բային, ան բառն է՝ որուն վրայ որ
խօսք կ'ըլլայ, ու կը հարցուի ոճ, ինչ բան. + իժ, նե՞

չէ: Իսկ թէ որ անուն բայի չէ, հասլա կը հարցուի լճ, Ի՞նչ բանը. +ի՞, նե՞ չէ, ան ատեն հայցական է:

Թէ որ բայը չէզոք կամ էական է՝ քովի անունը հայցական չիկրնար ըլլալ, ինչպէս (Երեւ 116) ըսինք:

Գ. Ո՞ւրից, Ի՞նչ բանէն. +ի՞տէ՞ն, նէտէ՞ն, նե՞րէտէն, հարցման պատասխանը բացառական է:

Ամբարտաւանութիւն յերկնից ընկէց զհրեշտակսն: Հոգարտութեան հրեշտակները երկնէն զար յգեց: Փօտուլուզ մէլայը քլարը կէօյտէն տիւշիւրտիւ:

Հո. Ո՞ւրից վար ձգեց, Պի. երկինքէն } բացառա-
Հո. Նէրէտէն տիւշիւրտիւ, Պի. կէօյտէն } կան է:

Եթէ ի ճարտիանէ ամաչես, եւս ատաւել ամաչել եւ երկնչել պարտ է յԱստուծոյ, որ տեսանէ զծածկեալս ի սրտի: — Ծառ խորարմատ ի հողոց ոչ տապալի: — Զգեատուք պատսպարիմք ի աստուծոյ եւ ի սամանմանեաց: Պիւթագորաս կրօնս եղ ժուժկալել ի գինոյ: — Ի Տե՞ռ-Բե՞նէ եւ ի գեղեցի-Բե՞նէ արարածոց ըստ նմին համեմատութեան եւ արարչագործն նոցա երեւի: — Աստուծոս նախ եքեր Յունաց գիր ի Փե՛նիկեցոյ աշխարհէն: — Սրբեսցուք զլեզուս մեր ի աստուծի բանից, ի բաժնասանաց եւ ի ստեղծութեան:

Ե. Ինչպէս յայտնի է՝ բացառական հոլովին նախգիրն է, բայց քիչ տեղ ու ի նախգիր ալ կրնայ դրուիլ:

Անհարինքն ու ի մարդկանէ, հնարաւորք են Աստուծոյ: — Միթէ տկարանայցէ ու ի Աստուծոյ բան:

Զ. Ի՞նչ բանով, նե՞ ինչ, նե՞ չէ ինչ, հարցման պատասխանը գործիական է:

Որք թուլութեամբ անցուցին զկեանս, զղջացան, եւ որոտոտոտ եւ հառաչանօտ պատմեցին ի շահ զկնի եկելոցն: Աեաններն թուլութեամբ անցընողները զղջան, ու լալով ու բով պատմեցին երեւելի եկողներուն օգտին համար: Էօմրլէրինի թէմպէլիսիլէ կէչիրէնլէր փիւշման օլտուլար, վէ կէօղ եաշըյրլա արտատան կէլէնլէրին Փայտասը իչին՝ նազլ էթտիլէր:

Հց. Ի՞նչ բանով անցուցին, Պի. ծուլու թեամբ } գործիա-
 Հց. Նէ՛ իլէ կէջիրտիլէր, Պի. թէմպէլլիլիլէ } կան է:
 Գունակ գունակ ծաղկո՛վ զարդարեալ է առ հա-
 սարակ ամենայն երկիր: — Յայնմ ժամանակի հան-
 դերձեցաւ կազմեցաւ Պարթեւն էդբարէն իւրով
 հանդերձ, ընդամենօր, հանամբ՝ եւ որդւո՛վ եւ ամենայն
 ուրիշ իւրեանց: — Մանրագործ- բազում անգամ
 բժիշկք քուն ածեն այնոցիկ՝ որոց քուն հատեալ
 իցէ յաչաց, եւ հանամբ մեկոնիոն արմատոյ զխիթս
 կարեւորս զհիւանդաց դարձուցանեն: — Արայ ծած-
 կեալ ունի զանգամս իւր նկարակերպ դարձնի:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, ոչօր տեսանել, յեւօր գոր-
 ծել, ուրիշ գնալ, հարկանել գաւազանս. եւ այլն:

Է. Աերգոյական հոլովը կերպ կերպ նշանակու-
 թիւն ունի. երբեմն ՏԷԸ, երբեմն ՎԵՅ, երբեմն ուր-
 կը նշանակէ, որոնց զօրութիւնը մեկիկ մեկիկ հոս կը
 գնենք:

1. Ո՞ր, նէ՛ բեռէ հարցման պատասխանը ներ-
 գոյական է:

Ի ճանապարհէ ոչ է պարտ փութալ յառաջ քան
 զաւագագոյնն: Ճամբան Տե՛նն ուրիշ պէտք չէ երթալ:
 Եօլտա պէջիւքտէն իլէրի էվվէթլէմէմէլի:

Հց. Ո՞ր, Պի. ճամբան } ներգոյական է:
 Հց. Նէրէտէ, Պի. եօլտա

Ասան այնորիկ է Կառնա բնակեմք, զի ընդ միմեանս
 զմիաբանութիւն ունիցիմք: — Գտանին լերինք
 բարձունք որպէս է ցամառի նոյնպէս եւ է ծովս: —
 Յովսէփ Արեմաթացի եղ զմարմին Տեառն Յիսու-
 սի է գերեզմանի: — Յատենայն Կեղիս աչք Տեառն դի-
 տեն զբարիս եւ զչարս: — Յիսուս ննջէր է ինչ
 նաւին ի վերայ բարձի:

2. Այնպէս, ո՞ր, է՞նչ բանէ ՎԵՅ. նէ՛ բեռէ, նէ՛
 չէ՛ ինչի՛նք հարցման պատասխանը ներգոյական է:

Աւաղակն է իսպիս միով բանիւ արդարացաւ: Ա-
 շիւր իսպիս ՎԵՅ Տե՛ իսպիս արդար էղս: Խըրսըզ
 հաչըն իւզէրինտէ պիր սէօզ իլէ սալիհ օլտու:
 Սարդ կուտեալ ձեռօք յոր՛ժ, բնակէ ի տունս թա-

գաւորաց:—Նստաւ տապանն է լիբնս Արարատայ: —
Աղեղն ձգի յամպս յաւուրս անձրեւաց: — Զպատ-
կեր արքունի դրոշմեն է գանձեկանի:

Այսպէս կ'ըսուի, նստել յաւուրս, գրել է Ռուբի,
կալ է գանձիս:

3. Գարձեալ ուր կամ էնչ բանի ձեզ. նէ լիբնէ,
նէ ի լիբնէ հարցման պատասխանը ներգոյական է*:
Գտին զնա է գանձարին, զի նստէր ընդ վարդապետս:
Անիկա գանձարին ձեզ վարդապետներս — հետ նստած գրան:
Օնու հէյքէլտէ միւսլիմլէր արասընտա օթուր-
մուշ պուլտուլար:

29. Ուր, ինչ բանի մէջ, Պի. տաճարին մէջ } ներգոյա-

29. Նէրէտէ, նէ ի չինտէ, Պի. հէյքէլտէ } կան է:

• Յելս եւ է ճառս ճանապարհաց եւ է փողոցս եւ է հրա-
պարտէս եւ է ճանապարհակէցս զնոյն նշան կանգնէր: —
Զմիսն կամ խորովեն հրով կամ երկուն է կախացս:
— Ի ընդ ճառս տեսանի բոլորակու թիւն արեգա-
կան: — Յանասունս չիք քան զայժեամն տեսանող:
— Հաւու թոռեցելոյ յօրս ոչ գտանին նշմարանք
զնացից: — Ի կարօրս լիբնէ է ամենայն վատ, զի ոչ
յօժարին ձեռք նորա գործել ինչ: — Արծաթ եւ
ոսկի փորձի է բոլս:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, նստել է գան, ճեմել է
պարտէս, թիւրել զիրաւունս է գապաստանի:

Ը. Հատ անգամ ներգոյականը գործիականի
ուժ կ'ունենայ:

Գատապարտեաց զմեզ Աստուած՝ է լիբնէ երեսաց
ուտել զհաց. (այս ինչն՝ քրտամբ երեսաց:) Աստուած
զնէլ երեւի լիբնէս զայ ուրեւն գապաստարտէց: Հագգ
թաւալէ պիզի աննըմըզն թէրիսիլէ էքմէյիմիզի
եէմէյէ գազէպլէտի:

Ազամ ոչ պատրեցաւ յօյն սոսր խոստումն. (այս ինչն՝
օձին սուտ խոստմամբն:) — Առաքեալքն է գալ

• Երբեմն ներգոյականին նախդիրը ներգործութեամբ չի գրուիր,
երբ որ բառին առջի գիրը չ'ըլլայ:
Ապաշխարութիւն զընկզմեալ հոգին յատակս դժոխոց՝ է
բարձունս հանէ. (այս ինչն՝ է յատակս դժոխոց):

Հողւոյն սրբոյ խօսէին յայլեւայլ լեզուս. (այս ինքն՝
այլեւայլ լեզուօք:)

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, աղաղակել է յայն Տեճ.
(այս ինքն յայնի-Տեճաւ.) նիրհել է իւրին բուն լեռնայն-
լեռն. (այս ինքն լեռնայն է- իւրին բուն:)

Թ. Առջական հոլովն ուղղական անունը կանչել-
լով մը կը նշանակէ:

Արդեմի, բաց ի Տեառնէ յայլմէ ումեքէ մի եր-
կընչիցիս: — Ծանայ+, հնազանդ լերուք տերանց
ձերոց: — Եղբար+, զբարիս գործել մի ձանձրա-
նայք: — Տէր, լուր աղօթից իմոց: — Յիսուս,
արդի Գաւթի, ողորմեաց ինձ: — Սողոմ Սողոմ, զե-
ղեցիկս բարբառեցար ոչ երանել զբարեբախտու-
թիւն մարդկան մինչեւ ի վախճան:

Ժ. Ա՞ վերջաւորած յատուկ անուններուն կո-
չականը երբեմն վերջը կը փոխէ. այսպէս Պեդրէ,
Պաւլէ, Թեոփէլէ:

Գ Լ Ո Ւ Ս Ե .

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՌԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ԿԱՆ քանի մը բայեր՝ որոնց խնդիրը շատ ան-
գամ հարցմամբ չ'իմացուիր, ինչպէս է պարմականն ու
պարասկանը, որոնք շատ կարգալով ու վարժութեամբ
պէտք է սորվիլ. ասոնց մէկ քանին հոս կը դնենք:

Ա. Ար՞ն լրայ. +ի՞տէն էօլի-րի-, +ի՞ն հագգը-
ն-, +ի՞ն ի-ղէրիէ հարցման պատասխանը պատմական է:
Համբերելովն ծանուցուք թէ զուր է չարախօսաց
զրպարտելն շինել: Համբերելով ի՞նչընէն+, որ շար-
խօսեցուն Տեր լրայ շարարեւել պարտ է: Սապր էթ-
մէյիլէ կէօսթերէլիմ քի պիղի զէմմ էտէնլէրին
իֆթիրասը ասըլարղ տըր:

Բերեին համբաւ չար զՅովնէիւն եղբարքն նորա տո
հայրն իւրեանց: — Չեղբօրն ամօթալի գործն փու-
թա ծածկել, մեռո ի քեղ զմեղսն, զոր լուար զնձանէ:

— Մի սուտ վկայեր շնորհիւ +...: — Այ դք ի նախնի հաւատացելոց ասէր շնորհիւ ի-րոց, թէ իւր իցէ: — Տեսիլ աշխարհի՛ իւրով գեղեցիկ կարգաւորութեամբն շարարչն պատմէ: — Այ երբեք ննջեացես ունելով ռիսս շնորհիւ: — Պարտին շնորհիւ հոգալ անգամքն: — Եթէ դք անմտաց ի մտի ունիցի զերախտիս Աստուծոյ՝ գոհանայ շնորհիւ: — Մի խորհրդեք չար շնորհիւ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, տրանջել Վարդապետ, չար խօսել կամ հայհոյել շնորհիւ, կախել շնորհիւ, ունել շնորհիւ. եւ այլն:

Բ. Պարառական հոլովը բանի մը անորոշ ատենները կամ տեղուանքը կամ բոլորտիքը կը նշանակէ: Յարեաւ Սամիսոն շնորհիւ քիչերս, եւ թափեաց զզրուես քաղաքին Գաղայ: Սմիտն կէ քիչերսն էլս, ու Գաղա +աղքն քիչերս քիչերս: Սամիսոն եարը կէճէլէյին գալգար, վէ Գաղա շէհրինին գափուլարընը գօփարար:

Չինն ժաման գոչեաց Յիսուս ի ձայն մեծ:

Այսպէս կ'ըսուի, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս, շնորհիւ քիչերս:

Յիջանել հրոյն շնորհիւ +աղք+աղք (Սողոմաացւոց) փրկեաց Աստուած զՂուիտ: Երբ որ (Սողոմաացւոց) կիչք +աղքն քիչերսն էրն ի լսմ, Աստուած շնորհիւ քիչերս: Սօտովուլարըն պէշ շէհրինին էթրաֆրնա աթէշ եաղտրղընատա, Ալլահ Ղուիտու խէլաս էյլէտի:

Ելանէ արեգակն ընդ հարաւ, եւ պատի շնորհիւ: — Այք անմտի շնորհիւ յաճին: — Հայրն անկեալ շնորհիւն անառակ որդւոյն համբուրեաց: — Բաղեղն փնասակար պատի շնորհիւ:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, արկանել շնորհիւ կամ շնորհիւ կամ շնորհիւ զզգեստն, որն որ կը նշանակէ շնորհիւ զբան աստուծոյ կամ շնորհիւ կամ հոգնել: Չորձ շնորհիւ արկանել:

Գ. կան քանի մը բայեր, որոնք թէպէտ բո-

լորտիքը կամ անորոշ ատեն չեն նշանակեր, սակայն պարառական խնդիր կ'առնեն:

Չաւակ անարգ է, որ անցանէ զպարտութեանս ծնողաց: Գէշ զաւակ է, որն որ էր հօրը յօրը հրամանէն կ'անցնի կամ չիքաներ: Աթալարընըն սէօղիւնիւ թութմայան է վլատ սոյսուղ տուր:

Արք զանց արարին զիմաստութեամբ, զանմտութեան թողին յիշատակ յաշխարհի: — Մի շնորհմանով մերովք զանց արասցուք: — Մի ծիծաղեսցիս զգլխոսմամբ ընկերին:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, Անցանել զաւակս, ունտը չարահել. Անցանել զաւակս, օրերն անցընել, ծերանալ. Այսպանել զբանիւս, արհամարհել զէն, զանց առնել զնովս:

Ծանոցում:

Ինչպէս վերը ըսինք, ո՛վ հարցման պատասխանն՝ ուղղական է, որ անուն բայի կ'ըսուի: Արձն հարցման պատասխանը՝ սեռական է, որ յարկացոցիւ կ'ըսուի: Հայցականն ալ ինքիւր «եմ» կ'ըսուի: Առջականը խօսքին մէջ մինակ կը կը կենայ: Իսկ մնացած հոլովներուն, այս ինքն՝ նախդրիւ ու վերջահոլով տրականին, բացառականին, պատմականին, գործիականին, պարառականին, ներգոյականին ինքիւր բնութեան կ'ըսեն ան բայերուն՝ որոնց վրայ որ կ'իյնան:

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Տ Չ Ի Ն Վ Բ Ա Յ

Ա. Ը Ա Յ անգամ գոյական անուն մը, ուրիշ գոյական անուն մը կը բացայայտէ, անոր համար ալ կ'ըսուի Բացայայտիչ: Բացայայտեալն ինչ հոլով է նէ, սովորաբար բացայայտիչն ալ նոյն հոլով կը գրուի:

Բացայայտչին ու բացայայտեալին մէջ զօրութեամբ մեկնական շաղկապ մը կ'իմացուի. ինչպէս՝ այս ինչն, այս է, որ է, կամ իմա, սա՛ն, որոնք երբեմն ներգործութեամբ ալ կը գրուին. ինչպէս,

Մի սիրեր զծուլութիւն եւ զքուն, (այս ինքն) զմայրն
ամենայն թշուառութեանց: Ծուլութիւնն ու քունը
ի սիրեր, ահն իշուառութեանց պարճաւ: Հէրսէֆիլ-
լիք սէպէպի թէմպէլլիյի վէ ույգույու սէվմէ:

Այս երկու զգայութիւնն, որ շարժեն զմարդն ի
վնասակարսն, (այս ինքն) քեռիլ ուղտ եւ լուր ու
հանջաց: — Հիւանդանայ մարմինն յառաւելուլ իոյ
որտեքն, ջերմոյն ասեմ կամ ջրոյն: — Սրտմտութեան
քում մի բանար դու զքոսուն, (այս ինքն) զքերան քո:
— Պտուղ երկպառակութեան է հոմին սատանայի
(այս ինքն) հերան, բաժնասանին, արելութիւնն: — Ամե-
նայն մարմինն է շրէյ որտեքաց է խառնեալ, (այս է)
է հողոյ, է ջրոյ, է յօդոյ եւ է հրոյ:

Բ. Թէ որ բացայայտեալը նախդիր ունենայ,
նախդիրը յառաջ դրուողին վրայ կը դրուի, թէ բա-
ցայայտիչն ըլլայ եւ թէ բացայայտեալը. բայց երբեմն
հայցական հոլովին մէջը միայն վերջինին վրայ կրնայ
դրուիլ. ինչպէս վերը (երեւ 128) յատկացուցչին վրայ
ըսինք: Երբեմն երկուքին վրայ ալ կը կրկնուի. մա-
նաւանդ երբ որ մէջը ուրիշ մասն բանի կը մտնէ:

Կրկն ինչս պարտ է մեզ ստանալ, զնաւարտ եւ
զբեքութիւն վարաց: Երկու ինչս պէտք է որ ունենանք,
հոսարտ ու վարաց սբեքութիւն: Լազըմ տըր քի իքի
զանատըմըղ օլտուն, տին վէ մէշրէպ սալիհլիյի:
Պետրոս հիմն եղ եկեղեցւոյ յահն արեղեցոյ, Հոմիլ:
Յորժամ զիջարդն ահնայն ուղտընի, զբեքութիւն Կոյն
բարեխօս ունիմք առ Աստուած, հաւատամք եթէ
լսէ հայցուածոց մերոց:

Գ. Տեղերու անուները՝ երբ որ բացայայտիչ
կ'ըլլան, թէ որ յառաջ դրուելու ըլլան, շատ ան-
գամ ածական անուան պէս նախդրիւ ու երբեմն ալ
մէկտեղ կը հոլովին. ինչպէս,

Ի ծովանալ Նեղոս քեոյ եւ ի խառնակիլ զսահմանս
արտորէից, կոխք եւ սպանմունք լինէին: Երբ որ
Նեղոս քեոյն իւ շարժարտ ու արտերուն սահմանները իւ
խառնէր, հոմիլիս ու սպանութիւններ կ'ըլլային: Նիլ

չայրն ճէօշիւ պ թարլալարը պիր պիրինէ գարըշ-
տրրտրղը զաման, չօգ գավղա վէ գան օլուրուտու:
Էր Փիլիպպոս է Բեթսալեմ, է Կառտէ Անգրեայ եւ
Պեարոսի:

Գ. Իսկ թէ որ վերջը դրուելու ըլլան, հոլո-
վով միշտ կը համաձայնին:

Ե. Մարդու անունները նախադաս դրուելու
ալ ըլլան, հասարակօրէն կը համաձայնին. զոր օրի-
նակ.

Առ ներունի- հայերէ Հռովմայեցւոց գլխատեցաւ Պաւ-
ղոս առաքեալ ի Հռովմ քաղաքի: Հռոմայեցիներուն
ներուն հայեր տե՛նը, Պօղոս առաքելոյն գլխից Հռոմ
հորոնեցաւ: Բամալըլարըն ներուն չէղարընըն վաղ-
թընտա Բամատա Պօղոս հէվարիունուն պաշը քէ-
սիլտի:

Առաջին հալածումն քրիստոնէից եղեւ է Տրայանոսի
արայէ: — Արշակ թագաւորեցոյց շէշէյր է-ր
Վաղարշապէ ի վերայ Հայոց:

Զ. Իսկ քիչ անգամ կրնան նաեւ չհամա-
ձայնիլ:

Ել հրաման յԱ-Գոստոս հայերէ աշխարհագիր առ-
նել ընդ ամենայն տիեզերս:

Գ Լ Ո Ւ Ն Է .

Է Ա Վ Ա Ն Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

Ա. ԷԱՎԱՆ բայերը հասարակօրէն անուն բայ-
իէն զատ, ուրիշ ուղղական խնդիր մ'ալ կ'օւզեն:
Անուն բայի կ'ըսուի ան ուղղականը՝ որուն վրայ որ
խօսքը կ'ըլլայ. ինչպէս, Բարձր էն երկէն, հոս խօսքն
երկինքին վրայ է. անանկ է նէ՛ երկէնը անուն բայ-
ին է: Ուղղական խնդիր կ'ըսուի, որն որ անուն
բային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը բացատրէ. ինչ-
պէս վերը դրուած օրինակին մէջ Բարձր կը բացա-
տրէ երկէնին ինչպէս ըլլալը:

Անկարօտական է Աստուած: Աստուած քանի ճշ է
բոլոր լի: Ալլահըն պիր շէյէ է Տիմաճը եօզ տուր:
Խող տղամասէր է եւ խառնակեր: — Փափուկ եւ
դիւրադարձ է լեզու: — Աշխարհ Հայոց մեծ է
եւ արգաւանդ: — Ցանկալի եւ քաղցրարան է խո-
նարհ, եւ զուարթագին են երեսք նորա: — Սէրն
է պատճառ բարեմտութեան:

Բ. Տայց շատ տեղ խօսքին յարմարութեան
նայելով՝ երկու ուղղականին մէկը թող կը տրուի:

Գ. Վիչ տեղ ուղղական խնդիրը նախդրիւ
տրական կամ ներգոյական կը դրուի:

Աբրահամ եղեւ յազգ զէժ եւ ի քաղսմ: — Մովսէս
յորդէֆերս եղեւ դասերն Փարաւոնի: — Եղիցութ
մէք ձեզ ի ծառայս. (այս էնէն՝ ծառայք:) — Գորո-
վանք որդւոց են ի նախապէնս ճնողաց. (այս էնէն՝
նախապիւք:)

Դ. Թէ որ էական բայերը սեռական խնդիր
առնելու ըլլան, ունենալ կը նշանակեն: Ինչպէս
տաճկերէնի մէջ ալ ունի՞մ բային տեղը միշտ էական
բայը սեռական խնդրով կը գործածուի:

Որ ինչ էջէ +, մի կորուսաներ, զի կամ գտանես
զնա կամ ոչ: Ինչ որ ունիս նէ՛ մի կորուցընէր, էնչ-
որ կամ կը գործես կամ չես գործեր: Նէն քի վար ըսա
զայս էթմէ, զէրէ եւ պուլուրսուն եւ պուլ-
մազորն:

Լուսնի լի+ էր լոյս առանձին, այլ յարեգակնէ
զայ ի նա լոյսն: — Ան զիջ էին երկու որդիք: —
Են ի՞մ եղբարք հինդ: — Ղալբայ էր ոչխար եւ
արջառ եւ անասուն: — Որչափ եւ էջէ +, ըստ
նմին արասցես զողորմութիւն:

Ե. Երբեմն ալ կը նշանակէ գործ, պաշտօն,
եւ այլն:

Ճշմարիտ եւ առաքինի վարդապետ է, երբեմն ողո-
քել եւ խրատել, երբեմն սաստել եւ յանդիմանել:
Աղէկ ու առաքինի վարդապետն (գործն) է, երբեմն սիրտ
առնալ ու խրատել, երբեմն վէտել ու յանդիմանել:
Էյի վէ ֆազիլէթի ուսթայա վէրկի տիր, պաղը

քէրրէ սգշամագ վէ նասիհատ վէրմէք, վէ պաղը տէֆա աղարլամագ վէ թէքթիր էթմէք:

Աւոց է տեսանել, սկանջոց լսել, անգաց հոտոտել, Գճոց ճաշակել, շոշափելեաց զգալ. (այս ինքն՝ աչաց գործ կամ պաշտօն է տեսանել. եւ այլն:) — Առատացուցանել զպտուղս՝ անջրեաց է, իսկ կորուսանել՝ իորշակն:

Ձ. Նախան բայը վայելչութեան ու հարցման նայելով՝ կրնայ ամէն հոլով խնդիր առնուլ:

Հիւանդն է հոնոյն յայտ է: — Յօրանջելն է ինչ-չոթեմէ մարմնոց լինի: — Սկիզբն պատերազմաց յոգնանքեմէ մարդկան եղև: — Այր բարկացող տղեղ է կերպարանօ: — Ախորժելի է խնձոր Կե-ստեմէք եւ հոտոյն եւ ճաշակա: — Արմաւենի բարձր է հասակա, եւ քաղցր պտղով: — Աերակուրքն եւ ըմպելիք ոչ անկարգեմէք եւ յաճախոթեմէք, այլ պարկեշտեմէք եւ լափաւորեմէք եղիցին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.

ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ, ԳՆԵԼՈՒ ԵՒ ԾԱԽԵԼՈՒ ԲԱՅԵՐՈՒՆ, ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ՅՈՒՅԸՆՈՂ ԱՆՈՒԱՆՑ ՎՐԱՅ

Ա. ՎԱՆԻ մը բայեր կան, ինչպէս ստել, ինչել, անսանել եւ այլն, որոնք խնդիր սեռիէն զատ երկրորդ անորոշ հայցական հոլով խնդիր մ'ալ կ'ուղեն. եւ որոնց կրաւորականը երկրորդ ուղղական կ'առնէ. ինչպէս,

Բժիշկք զշափաւոր կերակուրս ճայր առողջութեան ասացին: Բժիշկները լափաւոր կերակուրն առողջութեան ճայր ընին: Հէքիմլեր գարէր եէմէյէ սաղլըգ սէպէպի տէտիլէր:

Ձմարդ յաղթանդամ հակայ անուանեն: — Հոմերոս հայր անուանեցաւ ամենայն քերթողաց: — Սովորութիւն է մարդկան օր կոչել զերկոտասան

Ժամն միայն, ցորչափ արեգակն ի վերին կիսա-
գունդն կայցէ: — Անուն աշխարհիս մերոյ կոչի
յանուն նախնոյն մերոյ Հայկայ, Հայ: — Հեթա-
նոսք զերկինս վասն այնչափ մեծութեան, եւ զլու-
սաւորս վասն առաւել պայծառութեան սասանա՞ն
կարծէին: — Նախանձոտն զանձն միայն համարի
չի՞նչ ի բարեաց, եւ զամենեւին ի փառս վայելչալ:

Բ. Նախելու եւ գնելու բայերը սեռական
հոլով խնդիր կ'առնեն:

Ո՞չ ապաքէն երկու ճնճղուկք որնի՞նք փոք վաճա-
ռին: Երկու ճնճղուկ մէկ սորի՞նք զն ճիւղի: Եթի
սէրչէ պիր ահճէյէ սաթըլմա՞ղ մը:

Վաճառեցին զՅովսէփ քան որանկանի: — Ասն
ցծերն քանոյ վաճառես. ասէ ցնասա ծերն, որան
որան փողոյ. ասնն ցնա, կարի ծանր են, եթէ կա-
միս՝ փողոյ փողոյ ասնու մք:

Գ. Նոյնպէս սեռական կը դրուի, թէ որ հար-
ցուելու ըլլայ քանի՞ որբան:

Վախճանեցաւ Յովսէփ մօայ հարեւր եւ որսանց:
Յովսէփ հարեւր որբը որբան մեռաւ: Յովսէփ եիւզ
օն եաշընտա էօլաիւ:

Աղեքսանգր երեւոտն եւ երկուց մօայ եղեալ՝ վախ-
ճանեցաւ: — Եր Աննա պրի մօայ իբրեւ ուխտան
եւ լրէն: — Նոյ էր մօայ վեցհարեւրոց, եւ ջրհեղեղ
ջուրցն եղեւ ի վերայ երկրի:

Դամանակ ցուցընող անուններն երկու հոլով
կը դրուին, հայցական եւ ներգոյական. (թող պար-
տականը՝ որ անորոշ ատեն կը ցուցընէ:)

Դ. Հայցական կը դրուի՝ երբ որ գործողու-
թեան որչափ տեւելը կը նշանակէ, ու կը հարցուի
որչա՞նք որին, նէ՞ գործը վաճէ:

Եղեւ անձրեւ զխառաստան որի՞նք եւ զխառաստան քիչեր:
Քառաստան օր ու խառաստան քիչեր անձրեւ եկաւ: Գրրգ
կիւն գրրգ կէճէ եաղմուր եաղտը:

Հո. Ո՞րչափ ատեն, Գի. քառասուն օր:

Հո. Նէ՞ գատար վագըթ, Գի. գրրգ կիւն:

Որդիքն Իսրայելի կերան զմանանայն զխառաստան մ,

մինչեւ եկին ի շէն երկիրն : — Յովնան եղև ի փոք ձկան զերէս արեւ եւ զերէս գեղերս : — Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի զամս երեսուն, ոչ յայտնեալ զփառս աստուածութեան իւրոյ : — Առ ջրհեղեղաւ զամս ողջոյն ասպականեալ կայր երկիր :

Ե. Առջնայէս հայցական կը դրուի, երբ որ ատենին շարունակութիւնը կը ցուցրնէ :

Մերժեցաւ քուն յաչաց իմոց զգեղերս զայս : Աս գեղեր ասունս աչէս իսխար : Պու կէճէ ոյգում կէօզիւմտէն դաչար :

Ջ. Գրաւասուն է զէնց մժ շինեցաւ տաճարն :

Ջ. Ըստ տեղ ալ անորոշ հայցական կը դրուի : Մովսէս իրրեւ ծնաւ, թագուցաւ ասիս երէս ի ծնողաց իւրոց : Մովսէս երբ որ ծնաւ, իր ծնողքը երեք ասիս պահեցին : Մովսէս նէզաման քի տողտոյցուսա, քէնտի աթալարը իւչ այ սագլաարըար :

Յովրամ որդի Աքաարու թագաւորէ ի վերայ Իսրայելի ասիս երկուսասուն : — Սաղոս եղև ի Գամասկոս ասորս ինչ : — Արար հարսանիս ասորս զորեպատան : — Իշխանութիւն Նեոխն ձգի ասիս երէս եկէս : — Տիգրան զՅոյնս ոչ ասիս ժամանակս ընդ իւրեւ նուաճեալ հնազանդէր :

Ա. յայէս կ'ըսուի նաեւ, Շրջել ժամանակս Բաղամս. Փոքր մի ժամանակ ընդ ձեզ եմ. Եղէ անդ ժամանակս ինչ. հանգչել ասիս մի :

Է. Արրեմն նոյն խօսքը թէ հայցական ու թէ ներգոյական կրնայ դրուիլ. ժամանակին շարունակութիւնը, միանգամայն երբ կամ որչափ ատենուան մէջ ըլլալը ցուցրնելուն համար :

Քրտամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո զամենայն ասորս կենաց քոց : Երեսիդ քոքնոքն ասորս քո հացդ քոքն քո կենացդ մէջ : Պիւթիւն էօմրիւնիւն կիւնիւնտէ աննրնրն թէրիլիլէ նաֆագանը եկէսին :

Ջամենայն ասորս կենաց իմոց ոչ դագարեցայց օրհնել զքեզ Քրիստոս փրկիչ աշխարհի :

Ա. յայէս կ'ըսուի նաեւ. զարեւ է զգեղեր փութալ :

չոյն էւ շեշտի գործել, որոնք կրնան մակրայ ալ սե-
պուիլ:

Սատանայ եցոյց զամենայն թագաւորութիւնս է զայր-
կեան ժամանակի: — Ի վէջ առաջ կատարեաց զգործ
իւր:

Վ. յապէս կ'ըսուի նաեւ. է գեշտի էւ է որոշման
էւ յամենայն ժամոս փառաւորել զԱստուած:

Ը. Վերգոյական կը գրուի, երբ որ կը հար-
ցուի էրբ, նէ՞ զաման:

Ի մանկութեան առաւել տնկի խրատ ծնողաց ի միտս
մանկանց: Տղայութեան արեւ ծնողաց խրատ արեւ իւր
արեւի որոշ փոքր: Չօճուգ գրամբնն Ֆիքրինէ
քիւշիւք եաշընտա ասթալարն նասիհաթը էյիճէ
թէէսիր էտէր:

Հո. Երբ, Պի. տղայութեան ատեն } ներգոյա-
Հո. Նէ զաման, Պի. քիւշիւք եաշընտա } կան է:

Որ է թերութեանն այնպիսի կաղիցի, յայտ է թէ է
մանկութեանն եւս չար: — Մեռաւ Աբրահամ է քա-
րոք թերութեան: — Ատեղք յայտնապէս է գեշտի
երեւին, եւ ի ծագել արեւու ծածկին: — Խոտ
վայելչական եւ կանաչագեղ է է գարնանային ժա-
մանակի: — Ոմանք է տնկոց է յերայնի անթառամ
մնան: — Ծառք է յերայնի հանգչին, է գարնայնի
ծաղկին, յամարայնի պտուղ սնուցանեն, եւ յաշնայնի
հասուցանեն: — Յառաջ Սողոմոնի ոչ էր համա-
րեալ արծաթ, թէ իցէ ինչ:

Վ. ս ետեւի եկած խօսքին մեջ երկու հարցումն
ալ կ'երեւայ*:

Չվէջ օր գործեցես, յառաջն է-նէրորդէ մի գոր-
ծեցես. զի չվէջ օր արար Աստուած զերկինս եւ

* Թեպէտ որչա՞ք արեւ հարցման պատասխանը հայցական է,
ու էրբ հարցման պատասխանը ներգոյական է. բայց քանի մը
տեղ խոտորում կը գանուի. ինչպէս,
Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի յամս երեսուն. (գործանակ
ընէլո՞ւ զամս երեսուն):
Աս խոտորումը ետքի ատենուան քերականութիւն գրող-
ները շփոթած են կարծելով թէ հայցականը ներգոյականի
ոյժ ունենայ կամ մակրայ ըսայ:

զերկիր, եւ հանգեաւ յառաջն է-ննէրորդի: Աէց օր
 քորձէ, էօննէրորդ օրը զ քորձէր. ինչո՞ւ որ վէց օրսան
 զզ արեղձէց Աստուծո՞ւ երկնէն ու երկրը, է-ն էօննէ-
 րորդ օրը հանգչեցաւ: Ալթը կիւն իշլէյէսին, եէտին-
 ճի կիւն իշլէմէյէսին. զիրա ալթը կիւնտէ Ալլահ
 կէջիւ վէ եէրի եարաթաը, վէ եէտինճի կիւն
 րահաթլանաը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ ԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, ՈՐՈՆՔ
 ԸՆԴ ՈՒ ԸՍՏ ՆԱԽԴՐՈՎ ԽՆԴԻՐ Կ'ԱՌՆԵՆ

Ի՛նչ նախադրութիւնը տեսակ տեսակ նշանա-
 կութիւն ունի:

Ա. Արք որ խօսքը տարածում կը ցուցընէ,
 բայն ընդ նախդրով արական խնդիր կ'ուղէ:

Անուն քրիստոսի փառաւորեցի ընդ մեծայն րիե-
 շէրս: Քրիստոսն անանը ի-ս-տ-ո-ս-ի քուր աշխարհ:
 Քրիստոսուն իսմի տիւնեանըն տէօրթ թարաֆընտա
 իհթիշամլանսըն:

Ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց, որք ընդ րիեշէր-
 են, մի են: — Շրջէր Յիսուս ընդ Կաղարս եւ ընդ
 Գիւղս, եւ ուսուցանէր: — Հրեայք ցրուեալ են
 ընդ մեծայն հէթանոսս: — Աւետարանն համատա-
 րած քարոզեցաւ ընդ մեծայն երկիր, ընդ ծով եւ ընդ
 ցամաք եւ ընդ իշլէն: — Եղև սով մեծ ընդ մեծայն
 երկիր: — Ստամբոսն ընդունի զկերակուրս, եւ բա-
 ժանէ զոյժ զօրութեան ընդ յօդս եւ ընդ անդամ-
 մարմնոյն:

Բ. Վարձեալ ընդ նախդիրը՝ բանի մը զվէն
 կամ զբայէն անցնիլ կը նշանակէ: Աս նախդրիւ արա-
 կանն աշխարհարառի ու տաճկերէնի մէջ բացառա-
 կանի կը դառնայ:

Մտէք ընդ նեղ դուռն, զի անձուկ է ճանապարհն՝
 որ տանի ի կեանս: Նեղ դուռն յարէ. ինչո՞ւ որ նեղ

է ճամբան՝ որն որ արտայտ-նի-ն էլ արանի: Տար գափու-
տան կիրին, զիրա (էպէտի) էօմիւրէ կէօթիւրէն
եօլ էնսիզ տիր:

Ար ինչ մտանէ ընդ բերան, ոչ պղծէ զմարդ: —
Դիւրին է մալխոյ ընդ ծակ ասղան մտանել, քան
մեծատան յարքայութիւն երկնից մտանել: — Ընդ
դրանն ածեմք ի տուն զամենայն գոյս պատուականս
եւ պիտանիս, եւ ընդ նոյն զարձեալ՝ եթէ ինչ ան-
պիտան է, արտաքս հանեմք: — Ընդ որ գնայ ա-
րեգակն՝ տիւ է, եւ ուստի գնայ՝ գիշեր, ի վերին
կիսագունան եւ ի ներքինն: — Ընդ իորանն ջրոյ
լոյս ոչ անցանէ: — Դաւիթ քարիւ եհար զճա-
կատ այլազգւոյն, եւ եմուտ քարն ընդ սալասարան
ի ճակատն: — Երբայեցիք ելեալ յեգիպտոսէ
անցին ընդ ծովն կարօր:

Վ. յսպէս կ'ըսուի. անցանել ընդ Յորդանան, Յոր-
դանանէն անցնիլ. կարկառել ընդ պարտահանն. խոնար-
հեալ նայել ընդ պարտահանն. ընդ այլ ճանապարհ գնալ:

Գ. Ան քանի մը բայեր ալ որոնք ընդ նախ-
դրով տրական խնդիր կ'առնեն. ինչպէս, ինդու, սորաի
լինել, նախնիք, որդիք, ցանկալ, զարմանալ, սխալանալ:

Ծնողք ուրախ լինին ընդ յառաջադիմո-նի-ն որդւոց:

Ծնողք կ'որախանան արդոց աստ էրեւելուն վրայ: Ա-
թալար էվաալարըն իլերլէմէսինէ սեվինիրլէր:

Անասասերն խնդայ ընդ կռիւ: — Յորժամ խնդամք

եւ ուրախ լինիմք ընդ յառաջադիմո-նի-ն եղբարս, մասնա-
կից լինիմք պսակաց նոցա: — ԶԱստուած բար-

կացուցանեմք, յորժամ ընդ բարիս այլոց տրամիմք:

— Ընդ իմաստ աշխարհիս ընդունայն է ցանկանալ:

— Ոչ նախանձին բարիք ընդ լարս, այլ շարք ընդ

բարիս: — Բարեմք սքանչանային ընդ ճգնո-նի-ն

սրբոյն Անտոնի: — Մանկունք փոքունք թողեալ

զմեծամեծս, որք ոչ ինչ արժեն՝ ընդ նոյն զարմանան:

Դ. Արբեմն ընդ նախադրութիւնն է նախդրի
տեղ կը բանի:

Յովհաննէս ունէր գօտի մաշկեղէն ընդ Ռէլ իւր.

(այս ինչն է մէջս իւր:), — Հայեաց ընդ երկինս եւ

Թուեա զաստեղս, եթէ կարիցես թուել զնոսա: — Ընդ առարան ընդ այնոսիկ. (այս ինքն յաւուրսն յայնոսիկ): — Ընդ Տէջ անցեալ ճառէր:

Գարձեալ այլեւայլ ոճով կ'ըսուի. ընդ երկուս կտրել. ընդ երկուս բաժանել. ընդ Տէջ կտրել. ընդ երկուս առնել (երկուք ընել.) ծիծաղել ընդ Տիրոս. ընդ Տիրոս ածել. ընդ Տիրոս մտանել. հարկանել ընդ Տիրոս:

Ե. Ի՞նչ նախադրութիւնն ալ նախդրիւ տրականով կը նշանակէ տեղէ մը անդին անցնիլ, աշմոգ: Ըստ երկիր անդր ոչինչ է: Երկրէս անդին յընչ է: Եկրտէն (տիւնեատան) էօթէսի հիչ տիր: Անցին նորա ըստ պահ Տիր եւ ըստ երկուս: — Աստուած այնպիսի բարիս խոստացաւ, որ զանցանէ ըստ Տիրոս մարդկան: — Արարածք ոչ երբեք անցանեն ըստ երկուս ասմանս իւրեանց:

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ. անցանել ըստ Յորդանան, Յորդանանէն անդին անցնիլ. անցանել ըստ Բանակ, ըստ Ընդ, ըստ օրէնս. ելանել ըստ Կողմին, եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ.

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Խօսեցանք վերը թէ ածական անուններն իրենց գոյականներուն հետ ինչպէս պիտի համաձայնին: Հիմա կը մնայ խօսիլ մէկ քանի մասնաւոր գիտելիքներու վրայ, զորոնք երեք յօդուածով բացատրենք:

ՅՕԴՈՒԱԹ Ա.

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՈՒ ԳԵՐԱԴՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը (էրէս 99) ըսինք՝ ածական անուններն երեք աստիճան ունին, գրական, բաղգատական ու գերագրական:

Ա. Բաղգատականներն աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ բացառական խնդիր կ'առնեն. ինչպէս,

Ամենէն պզտիկ աստղն ալ աշխրբքէս մեծ է: Էն քիւշիւք երլարղ տա տիւնեատան պէոյիւք տիւր:

Բայց գրաբառի մէջ +ան նախագրութեամբ հայցական կ'առնեն:

Գլուխն պատուականագոյն է +ան շափնայն մասանս: Գլուխն ափն մասերէն աւելի պարտական է: Պաշ հէր ազալարտան զիատէ գըյմէթլի տիր:

Զինչ գեղեցկագոյն +ան շափմարդ: — Իմաստութիւն պատուականագոյն է +ան շափանս պարտականս: — Լուին լաւագոյն է +ան շափի բանս: — Զիք մեծագոյն յառաքինութիւնս եւ կարեւոր +ան շափբերոթիւն:

Բ. Գրականներն ալ +ան նախագրութեամբ հայցական հոլով խնդիր առնելով՝ բաղգատականի ոյժ կ'առնենան:

Աչքն կարեւոր է +ան շափնայն անբամս: Աչքն ափն անբամսերէն աւելի հարկորն է: Կէօղ հէր ազալարտան զիատէ իգթիզալը տրր:

Առեւծ հզօր է +ան շափնայն կենդանիս: — Տեսիլ աչաց հաւատարիմ է +ան շափնայն կանջաց: — Ոչ է աշակերտ լաւ +ան շափնայն տիր: — Մեծ +ան շափնայն «ճիրս» տիրասպանութիւն: — Զանձն իւր ունի մարդ թշնամի, չար +ան շափնայն իշնամիս:

Գ. Արբեմն գրականը բաղգատական կ'ըլլայ, գրականին վրայ էս մասնիկն աւելցրնելով. ինչպէս, Աստուած քան զհայր էս գլեծ է ի վերայ մեղաւորաց: Աստուած հօրօք աւելի գլեծ է օղորնեբոսն

Հրայ: Ալլա՛հ կիւնաս, քեարլարըն իւզէրինէ պիւր փե-
տէրտէն զիյատէ մէրհամէթլի տիր:

Մէժ է-ս քան զայս սէր ոչ որ ունի՝ եթէ զանձն իւր
դիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց: — Ա. արհար է-ս
ես քան զշուն: — Գ. արհար է-ս քան զլեղի: —
Ճ. արհար է-ս քան զնա որ ոչ խօսեցաւ:

Վ. յայէս կ'ըսուի նաեւ, է-ս արհար է-ս կամ ար-
հար է-ս, է-ս չար:

Գ. Արբեմն բաղդատականները մեծայն բառով
յոգնակի սեռական կ'առնուն, ու գերադրականի ոյժ
կ'ունենան:

Տիգրան մեծեցուն Ռեհարայն մերոց հարստագոյն եւ
խոհեմագոյն էր. (այսինքն՝ քան զամենայն թագա-
որս մեր): Տիգրան մեր Ռեհարայնէն արհար է-ս զօր-
ոս իսնէմն էր: Տիգրան ճէմի փատիշահարըմըղըն էն
գուարէթլիսի վէ ֆիրասէթլիսի իտի:

Ողբամ զքեզ, Հայոց աշխարհ, հանուրց հիստա-
հանաց վեհագոյն. (այսինքն՝ քան զամենայն հիստա-
կանս): — Իմաստասիրութիւնն գեղեցկագոյն եւ
պատուականագոյն է մեծայն Գրեթոց մարդկան. (այս-
ինքն՝ քան զամենայն գործս մարդկան):

Ե. 'Արականը գերադրական կ'ըլլայ վրան մեծ
մասնիկը դնելով (աես էրէս 99): Բայց շատ անգամ
գրականին ու բաղդատականին քով առաւելական
մակբայ մը դնելով կը շինուի, որ աւելի գործածա-
կան է:

Աարի գժուարին, շար Գթուար, չօգ չէթին: — Սաս-
տիկ հղօր, շար արհար, չօգ գուվլէթլի: — Անհար-
րին չար, արհար է-ս կարէն Գեշ, զայէթ ֆէնա:

Գանդաղիմք եւ վեհերիմք այնմ պարապել, թէպէտ
եւ կարէ իսկ յոյժ թեթեւագոյնք իցեն: — Արեգակն
կարէ վայելուլ է ի միջ արարածոց: — Ոչ կարէ վաղ
եւ ոչ յոյժ մեծան, այլ յորժամ դէպ եւ պատ-
շաճ իցէ: — Քակեցից, եւ է-ս մեծամեծս շինեցից:
— Տուր իմաստնոյն պատճառս, եւ իմաստնոյն
է-ս լիցի: — Ի գաղանս այն է արհար է-ս Գթնարի եւ

խիստ, որ ոչն խառնի յերամս: — Առնայնի- գե-
ղեցիկ եւ զարմանալի էր տեսիլ Փրկչին:

Զ. Արբեմն ալ գերադրական կ'ըլլայ մի եւ նոյն
գոյական անուան յոգնակի սեռականն առջեւն աւել-
ցընելով:

Ամենայն պարժանաց պարժանի խոնարհութիւն է: —
Իմաստունն Սողոմոն ունայնութիւն ունայնութեանց ա-
նուանէ զաշխարհ, եւ մնորի՛ մնորեաց:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ առասպելաց առասպել,
սորոյ սորոյ:

Յ Օ Գ Ո Ի Ը Թ Բ

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆՑ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Աթէ ածականը գոյականէն յառաջ դրուի,
նախորիւ կը հօլովի, ինչպէս յառաջ շատ տեղեր
գրեցինք: Բայց երբեմն, մանաւանդ ընտիր դրուած-
ներու մէջ, նախադաս ածականը կրնայ գոյականին
հետ համաձայնիլ կամ մեկտեղ հօլովիլ:

Խոստովան լիցուք զգաղտնիս սրտից մերոց ծածկ-
գիտին Ասորո-ծոյ: — Փոխեցին զփառս մեղծին Աս-
որո-ծոյ ի նմանութիւն պատկերի եղծանելի մարգոյ:

Բ. Վանի մը միավանկ կամ երկավանկ ածա-
կաններ ալ կան, ինչպէս է սորք, Ռծ, Գոր, Էին,
Բորի, շոր, եւ այլն, որոնք նախադաս եղած ատեն-
նին գրեթէ միշտ կը համաձայնին. — միայն յոգնակի
ուղղականին ու նախորիւ հօլովներուն մէջ երբեք
չեն համաձայնիր:

Նախանձ կալցուք Բորեաց Գործոյ եւ առաքինասէր
վարուց: Աղէի Գործտեր Գործելու է առաքինի վարս ու-
նենալու Բաղյանի ունենանի: Ե՛յի ամէլ իշլէմէյէ, վէ
Փաղիւլէթի հարէքէթիմիզ օլմայա գայրէթիմիզ
օլսուն:

Սեղեւկիոս հնազանդեցոյց զՊարթեւս Ռծա- պատե-
րալմու: — Կարճամիտք ի Գործունց վշտոց խորտա-

կին: — Պապ թագաւորն Հայոց գեղ մահու ար-
բուցեալ «բնոյն Ներսէսի ելոյծ ի կենցաղոյս: — Աս-
տուած ընդ փոփո- համբերութեան զսիրելեացն պար-
գեւէ զպսակս:

Գ. Հետադաս ածականը, ինչպէս տեսանք, իր
գոյականին հետ կը համաձայնի ու մէկտեղ կը հո-
լովի: Բայց կը գտնուի քանի մը տեղ, որ չի հոլովիր:
Քրիստոս խաղճամբ երեօրեայ զբռնութիւն մահու ե-
լոյծ. (այս ինչն՝ երեքօրեայ թաղմամբ:) — Բազումք
ի սրբոց ի սրբովք վայրենի շատանային. (այսինքն՝ խո-
տովք վայրենեօք:) — Քան զամենայն արարածս
զգուի պատուականագոյն մարդն էր. (այսինքն՝ քան
զամենայն արարածս զգայիս:)

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ զօրէնս արտունի, հրամա-
նաւ արտունի, պսակաւ փշեայ:

Գ. Թէ որ ածականին ու գոյականին մէջ ու-
րիշ մասն քանի մանէ, նախդիրն երբեմն երկուքին
վրայ ալ կը դրուի ու կը համաձայնին*:

Աբէլ ի հարազատէն իրօք սպանանի յեղբօրէն: Աբէլ
իւր հարազատ եղբօրօքն կը սպաննուի: Աբէլ քէնտի էօզ
գարտաշընտան էօլտիւ:

Յոյս փառաց եւ պարգեւաց արարելունն են պատ-
ճառ փոփոյ մանկագունիցն: — Ազամ զտիրականն
կորոյս զգուս, եւ գատապարտեալ անկաւ յայս
երկիր անիծից:

Ե. Արբեմն ալ նախդիրը չի կրկնուիր ու չի-
համաձայնիր:

Որ զհարաբեմն ունի սեր, ոչ խնդրէ զիւրն: Ով որ
հարաբեալ սեր ունի, իր բունը չի փնտրէ: Քիմին քի
թէքսիլ մուհապակէթի վար ըսա, քէնտի չըգարը-
նը արամաղ:

Չանցելոյ մեր կենաց զժուլութիւն ի բաց ընկես-
ցութ: — Չմարմնականն բարւոք է տալ կարօտելոց

* Ընտիր նախնիք ածականի ու գոյականի մէջ խիստ քիչ տեղ
ուրիշ մասն քանի կը գնեն, բաց ի ստացական գերանուննե-
րէն. այսպէս, Սպանցութ զանդամն մեր զիւրեւորս:

պէս. (այս ինչն՝ բարւոք է տալ կարօտելոց զմարմնա-
կան պէտս) : — Ո՛ւր մեր վարժարանք է Բագարան
պատրաստեալ հրամանաց :

Զ. Արք որ ածականները շատ են, նախդիրն
ամենուն վրան ալ կը կրկնուի :

Ի յիմար եւ յանխրատ խնդրոց ծնանին կոիւք : —
Ի բարի եւ յազնուական ազգէ ես դու : — Յորժամ
թիւրեացին շունչք հողմոցն անդնդայնոց՝ յընտանի
եւ է բնաւոր ճանապարհաց՝ յաղիս եւ ի փապարս
ստորերկրեայս, հարկ լինի սասանել երկրի :

Է. Արքեմն «-ի-ն» վերջաւորած կամ «-ի-նի
զօրութիւն ունեցող գոյականներուն սեռականն ա-
ծականի տեղ կը գործածուի :

Գատել զոր մահու խայտառակութեան : Խայտառակ
մահով ճէլը ճեղքել : Րէզալէթ լի էօլիւմ իլէ պիր
քիմսէյի գաթլ էթմէք :

Եթէ ոչ խլեւջիք զսննդեան չար սովորութիւնս,
ոչ կարէք ընդունել զսերմն, որ ի ձեզ պտուղ
տայցէ զճոխարութեան. (այս ինչն՝ որ տայցէ ի ձեզ
պտուղս օգտակարս) : — Խօսել բանս քանոնութեան.
(այս ինչն՝ դառն բանս) :

Ը. Այն քանի մը գոյական անուններ՝ որ ածա-
կանի տեղ կը բանին :

Սուրբն Սահակ թարգմանեաց զաստուածաշունչ
կտակարանս ի յոյն լեզուէ ի հայ բարբառ : Սորք
Սահակ աստուածաշունչ կտակարանը յոմարէն լեզուէ
հայերէն Բարձմանեց : Ազիզ Սահակ թէվրատը բուժի
լիսանտան էրմէնի լիսանընա թէրճիւմէ էթաի :

Սուրբն Ղուկաս գրեաց զաւետարանն ի լեզու ասու-
րի, եւ սուրբն Յովհաննէս ի լեզու յոյն : — Մովսէս
ջուր բխեցոյց յանապատին յապառաժ վիմէ : — Զոր
արամանք սիրտ չբեկանէ այս ձայն ահարկու :

Յ Օ Դ Ո Ի Ա Ծ Գ .

Մ Ա Մ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Բ Ո Ւ Ն Ա Մ Ա Յ

Մասնական անուններուն իրենց գոյականին հետ համաձայնութիւնը վերը (էրէ՝ 109) գրեցինք :

Ա. Մասնական անունները բացառական խնդիր կ'ուզեն* :

Իւրաքանչիւր որ է յե՛նչ ընկերին հաճոյ լիցի վասն շինութեան : Չե՛ղէ՝ ո՛րն ո՛րն ընկերին հաճոյ ըլլայ, շինութիւնն որպէս համար : Սիւղտէն հէր պիրիսիղ էյի իպրէթ իշին այագտաշընա մագպուլ օլսուն :

Ո՞ որ է մահկանացո՞ւս ունիցի կեանս անտրտումս : —

Ոչ որ է մարդի՞նէ բաւական է անձին իւրում, այլ կարօտ է ընկերին օգնականութեան : — Աստուած ոչ է հեռի յիւրաքանչիւր ումէքէ է հե՛նչ : — Պատասխանի ետուն նմա ոմանք է դարացն :

Բ. Այնպէս հասարակ անուններն ալ, որ մասնական անունն ոյժ ունին, բացառական խնդիր կ'ուզեն :

Մեծն է յե՛նչ եղիցի ձեր սպասաւոր : — Բաղու՛ք յաղճապոս եւ հաց իսկ ոչ ունին : — Յօլովք այն են է մարդի՞նէ՝ որ զեղխութեամբք եւ անտակութեամբք զիւրեանց կեանս սպականեալ, զաւուրան կարճեն : — Ի պատուիրանազանցութեան գտեալ առաջինն է մարդի՞նէ ի դրախտէն արտաքս անկաւ :

Այսպէս կ'ըսուի, պակասամիտք յերէրո՞ւսրոս, հմուտք է քժշկոց :

Գ. Արբեմն ալ յոգնակի սեռական կը դրուի : Աաղարշակայ միարանեալ զքաջս Հայոց, խաղայ ի վերայ Մակեդոնացոց : Աաղարշակ Հայերուն Կիւրեակի Կիւրեակի, Մակեդոնացոց վրայ կ'երկոց : Աաղարշակ Երմէնիլերին էշպէհլերինի թօի էտիպ՝ Մաքէտօնիալըլարըն իւղերինէ եիւրիւր :

Թողէք (Բողոսոյնէ) զճանր ծանր օրինացն, զողորմութիւն եւ զհաւատս : — Չվնասակարս խոբոց արմա-

* Արբեմն բացառականին նախդիրը, իրմէ առաջ է գիր ունենայ նէ՛ չի գրուիր, այսպէս .

Եւ նա ի հ' նաւուց . (այս էնէն՝ ի մի ի նաւուց :

տաքի խլել: — Յընտիրս շէրճոց մերոց թաղեա
ղմեռեալս քո:

Աս օրինակներէն կ'երեւայ որ շատ տեղ ասոնք
ածականի ոյժ ունին, ինչու որ կրնայ ըսուիլ «ման+ է
ճարդիմնէ կամ ճարդիկ «ման+ . առաջինն է ճարդիմնէ կամ
առաջինն ճարդն . քաղոճ+ յաղթարաց կամ քաղոճ աղթար+ .
դ+աջա շայոց կամ դ+աջ շայս . դժայրակերտ ապարանից .
դշինանիտո +աղա+ացն . եւ այլն:

Գ. Ինչ եւ ի՞նչ մասնական անունները հասարակ-
օրէն իրենց գոյականին հետ կը համաձայնին . (տե՛ս
երեւ 110):

Ի բարերար արարչէն շուր ինչ չիք եղեալ, եւ չիք
ինչ շուր, որ բնութեամբ չար իցէ: Բարերար արար-
չէն՝ շուր քան ճ'եղած չէ, « շուր քան ճ'ը չիայ, որ քնու-
թեամբ շուր ըլլայ: Եյլիքտար թանրրտան՝ ֆէնա շէյ
օլմամրշ տրր, վէ ֆէնա շէյ եօգ տուր՝ քի զա-
թընտան ֆէնա օլսուն:

Նախանձոտն յորժամ տեսանէ զայլս քաղոց ի՞նչ
գիտեալ, հաշի եւ մաշի: — Աւտ զբերան քո խօ-
սել շայն ինչ, որ իցէ ի սիրտ քո: — Մեր կեանքս
որպէս է շարժմանէ ի՞նչ ընթանայ առ իւրաքանչիւր
ընտանի կատարած:

Ե. Արբեմն ալ չեն համաձայնիր:

Փոքու ի՞նչ հաւանեցուցանես զիս . (ժողովակ' փոքու
իւիք:) Քնի ճ'ը շէս կը համադրեն ի՞նչ: Պիր մըգտար
գանտրըր յօրսուն պէնի:

Մարմին որ յա՛րտէ ինչ վտանգի, զվնասակարն բաղ-
ձայ եւ ոչ զօգտակարն:

Իսկ յոգնակիի մէջ միշտ անփոփոխ է . այսպէս,
Յետ ամաց ինչ . +անի ճ'ը արբէն երբ . պիր գաշ երե-
տան սօնրա: Յետ աւուրց ինչ . +անի ճ'ը օրէն երբ . պիր
գաշ կիւնտէն սօնրա:

Զ. Արբեմն ինչ*, ի՞նչ ու «+ մասնական անուն-
ները զարդի տեղ կը դրուին:

* Ինչ իրրեւ հարցական միայն նախորիւ կը հարկի, ինչ,
չի՞նչ, « ինչ: Բայց իրրեւ մասնական անուն չի հարկի:
Իսկ իրի, ի՞նչ, յի՞նչ, ի՞նչ, կ'երկն ի՞նչ մասնական անունէն
որ հասարակօրէն աշխարհարաւ կը բանի:

Եթէ հնար ինչ է, ընդ ամենայն մարդկան զխա-
ղաղութիւն կալլիք: Թէ որ կորելի է, ամեն մարդոս հետ
խաղաղութիւն ունեցե՛ք: Եյէր գապիլ իսէ, հէր ա-
տէմ իլէ պարըշըգ օլուն:

Միթէ դու մեծ ինչ ^ն իցես քան զհայրն մեր Յա-
կոբ. (այս ինչն՝ միթէ դու մեծ իցես քան զհայրն մեր:)

Եթէ վշտանայ ինչ մի անդամն, վշտանան ամենայն
անդամքն ընդ նմա: — Աչ ի տաճարն եւ ոչ ի
կայսր ինչ վնասակար եմ: — Գժպատեհ իմ թուէր
նաւահանդիսան առ ի ձմերեւ:

Է. Իւրաւանչիւր բառը շիհոլովիր, (տես էրեւ
34) եւ եթէ պէտք ըլլայ, ուղղականը սեռականի ու
տրականի տեղ կը բանի:

Ողջոյն տուր սիրելեաց իմոց իւրաւանչիւր՝ յանուա-
նէ. (գոհանակ իւրաւանչիւրոց:) Ի՞՞ մերելիներոսս ա-
մեն հինան՝ անուսովը բարեւ ըրէ: Պէնիմ սէվկիւլիւ-
լէրիմին հէր պիրինէ իամի իլէ սէլամ էյլէ:

Բաժանէ Տէր իւրաւանչիւր, որպէս եւ կամի:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ ի վերայ իւրաւանչիւր, ամեն
իւրաւանչիւր. եւ այլն: Իսկ բացառականը կ'ըլլայ յիւրա-
ւանչիւր ուսե՛ք. ինչպէս նաեւ սեռականն ու տրականը
երբեմն կ'ըլլան իւրաւանչիւր ուրոս, իւրաւանչիւր ուսե՛ք:

Իսպի վերջին դարերու հեղինակները կը հոլով-
վեն, որ հետեւելի չէ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ա.

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Ր Ա Յ

ՀՅՈՒՑԱԿԱՆ ու ստացական դերանուններն իրենց
գոյականին հետ ինչպէս պիտի համաձայնին (որեւ
էրեւ 113—115): Հիմա կը մնայ խօսիլ քանի մը հար-
կաւոր գիտելիքներու վրայ:

Ա. Ասոր, անոր եւ այլն մակբայները գոյականէ մը
ետքը ցուցական դերանուանց տեղ կը բանին. այս ինքն՝

Այոր, այոր, անոր, տրականի տեղ.

Աորի, այորի, անորի, բացառականի տեղ.

Աոր, այոր, անոր, ներգոյականի տեղ:

Յաշխարհի սարսափ նեղու թիւն ունիցիք. (այս ինքն՝ յայսմ աշխարհի:) Աս աշխարհիս զի նեղու-նի-ն պիտի սարսափ: Պառ ճիհանտէ սրգլէ թիւնիզ օլաճագ արբ:

Ոչ ես իսկ տեսի զքեզ ի պարտիւն մնա. (այս ինքն՝ յայսմ պարտիզի:) — Յանկամ ելանել ի մարմնոյ սարսի. (այս ինքն՝ յայսմ մարմնոյ:) — Եղիցուք յաշխարհէ սարսի օտար. (այս ինքն՝ յայսմ աշխարհէ:) — Յամենայն ծառոց որ իցեն ի ներքս ի դրտիտի այդր՝ ուտելով կերիցես. (այս ինքն՝ յայսմ դրախտի:)

Բ. Աս մակրայները շատ տեղ դիմորոշ յօդերու տեղ կը դրուին:

Յիսուս առաքեաց զերկուս յաշակերտաց մնաի. (այս ինքն՝ զերկուս յաշակերտացն:) Յիսուս աշխարհի-րեն երկուսը իրից: Յիսուս շայիրտլէրինին իքիսինի եօլատր:

Թադէոս մի յեւթանասնից մնաի եկն յեղեսիա բժշկել զԱրգար. (այս ինքն՝ մի յեւթանասնիցն): — Որ սեղանոյն պաշտօնեայք են, ի սեղանոյ մնաի ուտեն. (այս ինքն՝ ի սեղանոյն:) — Ի պաղոյ մնաի ծառն ճանաչի. (այս ինքն՝ ի պաղոյն:) — Նոյ այր արգար եւ կատարեալ էր յազգի մնաի իւրում. (այս ինքն՝ յազգին իւրում):

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. յայլոց մնաի. յազգէ սարսի յայսմանէ. ի ժամանակի սարս յայսմի. փոխանակ ըսելու՝ յայլոցն, յազգէս յայսմանէ. ի ժամանակիս յայսմի:

Գ. Այս, մնա, այն ցուցականներն երբեմն իրենց գոյականէն ետքն ալ եզակի ձայնով յոգնակիի տեղ կը գործածուին. այսպէս,

Տարերքս այս՝ հուր, ջուր, օդ եւ հող, խառնեալ են, եւ առանձին ուրեք ոչ երեւին. (այս ինքն՝ տարերքս այսոքիկ:) Աս արբերեալ իրաւ, ջուր, օդ սահող՝ իստանսմ են, սարսի ճիհանի վէն երեւար: Պառ էօնսիւրլէր, աթէշ, սու, հավա վէ թօիրագ՝ գարըշըգ արըլար, վէ այրըճա պիր եէրաէ կէօրիւնմէզլէր: Արքս այս ծառայք Աստուծոյ բարձրելոյ են. (այս ինքն՝ արքս այսոքիկ:) — Արքս այս խոռվեցուցանեն զքաղաքս մեր:

Գ. Ար յարաբերական դերանունն իր յարաբերակին հետ թուով կը համաձայնի, այս ինքն՝ եթէ յարաբերակը յոգնակի է՝ յարաբերականն ալ յոգնակի կը դրուի, իսկ եթէ եզակի է՝ եզակի. ինչպէս, Ծով մեծ է եւ անդորր, յարմար են յիւսիս, որոյ ոչ գոյ թիւ:

Ե. Յարաբերականն ամէն հոլով ալ կրնայ դրուիլ հարցման համաձայն: Եթէ անուն բայի է՝ ուղղական, եթէ խնդիր սեռի՝ հայցական, իսկ եթէ խնդիր բնութեան է, բայն ինչ հոլով որ կը պահանջէ, ան հոլովը կը դրուի:

Տեղի՝ որ աւազին է, յստակ եւ քաղցրահամ բխէ զջուր: (Հոս որ անուն բայի է, անոր համար ուղղական դրուած է:) Ան որի որ աւազն է, յստակ անոյշ ջուր կը բղիէ: Գումարս եւր պէրրագ վէ թաթլը սու չըգարրը:

Այր մի էր յերուսաղէմ, որոյ անուն էր Սիմէոն: (Հոս յատկացուցիչ ըլլալուն համար՝ սեռական դրուած է:) — Ար ոչ հատուցանէ շր գողացան, ոչ ընդունի թողութիւն յաւիտեան: (Հոս խնդիր սեռի է, անոր համար հայցական դրուած է:) — Չամենայն կերակուրս, յորձ ոչ գարշիս, կեր անխտիր: — Յիշատակ հեղգութեանն՝ որով զժամանակն ծախեցաք, զմիտս խոցոտէ: — Եղև ուրախութիւն ամենեցուն եղբարցն նորա՝ որ էին ի Նինուէ: — Բաղում արմատք են յերկրի, շր հմուտք ի բժշկաց կենաց դեղ առնեն: — Յամենայնէ՝ յորոյ օրէնքն Աստուծոյ հրաժարեցուցանեն զմեզ, պարտ է ժուժկալ լինել:

Զ. Յարաբերականն իր յարաբերակէն ետքը կը դրուի: Բայց երբեմն ընտիր դրուածներու մէջ յառաջ ալ կը դրուի:

Ար քան զամենայն տկար է ճշմարտ, զերկասիրութիւն պատուէ. (այս ինքն՝ մեղու որ քան զամենայն տկար է:) Մեղան որ ախնէն ար է, աշխատանք կը իրէ: Արը, քի հէփսինտէն զիատէ զայրժ (պիր հայվան) արը, շոգ չալըմայր սէվեր:

Որ բասիլիսկոսն կոչի ուր ինչ օձից՝ հայելով միայն
 սատակէ զմարդ. (այս ինչն՝ ազգ ինչ օձից՝ որ բա-
 սիլիսկոս կոչի:) — Ա՛ջ ապաքէն աշխարհս Աստու-
 ծոյ է, եւ որ ինչ միանգամ յաշխարհի վայելու-
 թիւնս. (այս ինչն՝ վայելուածիւնքն՝ որք են յաշխար-
 հի: — Երկինք եւ երկիր եւ որ ի սմա լինելու թիւնս,
 որպէս թէ գրով եւ բանիւ պատմեն զսիտոս Աս-
 տուծոյ. (այս ինչն՝ լինելու թիւնք՝ որք ի սմա:)
 — Ա՛ւր է որ ծնաւ արքայն Հրէից. (այս ինչն՝ ար-
 քայն Հրէից՝ որ ծնաւ*:)

Է. Երբեմն յարաբերեալը զօրութեամբ կը
 գրուի, ու յարաբերականը յարաբերեալին հոլովը
 կ'առնու, ինչպէս վերը (Երեւ 129) յատկացուցչին վրայ
 ըսինք:

Որո՞ւմ խնդրէ ի քէն, տուր. (այս ինչն՝ այնմ՝ որ
 խնդրէ ի քէն:) Ա՛լ որ +եղծ (Բան ԺԷ) կ'ուղէ, որո՞ւր:
 Քիմ քի սէնտէն (պիր շէյ) իսթէրսէ, վէր:
 Որ բամբասէ՝ կորուսանէ եւ զանձն իւր եւ շրո՞ց
 լսենն ի նմանէ. (այս ինչն՝ կորուսանէ եւ զանձն իւր,
 եւ զանձն այնոցիկ որք լսեն ի նմանէ:) — Լինիցիս
 միայնակեաց եւ ապաշխարեցես վասն որո՞ց գոր-
 ծեցեր. (այս ինչն՝ ապաշխարեցես վասն այնոցիկ
 զորս գործեցեր:) — Որո՞ց լսեն եւ չպահենն ի
 մտի, մեղադրէ սաստիկս. (այս ինչն՝ այնոցիկ որ լսեն
 եւ չպահենն ի մտի**:)

* Երբ որ սյուպէս յարաբերականն իր յարաբերեալէն յառաջ
 գրուի, շատ անգամ հոլովը կը փոխէ, ինք յարաբերեալին
 հոլովը կը գրուի ու յարաբերեալն ալ յարաբերականին:

Զորս վասն Առանտսի եւ Արամազդայ պատմուածիւնք ի-
 ցեն, ամաչեմ ասել. (այս ինչն՝ ամաչեմ ասել զպատմու-
 թիւնս որ վասն Առանտսի եւ Արամազդայ իցեն:) — Հայելով
 յաշխարհիս մասունս, եւ որ ի նոսա զանազանութիւնք են,
 դարուեալապէս զովեցոյք վասն իմաստութեան հանձարոյ.
 (այս ինչն՝ հայելով ի զանազանութիւնս՝ որ են ի նոսա:)

** Երբեմն յարաբերեալը յարաբերականին հոլովը կ'առնէ:

Զմեծայն ինչ շրո ասէ Տէր, բնակէ յանձինս վատաց եւ
 անխրատից. (այս ինչն՝ ամենայն ինչ զոր ասէ Տէր:)
 Երբեմն ալ յարաբերականը յարաբերեալին հոլովը կ'առնէ:
 Զգէր Սեմէի քարինս Գաւթի եւ արեւելոցսն՝ որո՞ց ընդ ար-
 քային Գաւթի. (այս ինչն՝ ամենեցուն որք ընդ արքային:)

Ը. Հատ հեղ յարաբերականին եզակին՝ ուղղա-
կանի եւ նախդրիւ հոլովներու մէջ՝ յոգնակիի տեղ
կը գործածուի:

Որ ի հանդատեան են, դուն ուրեք յիշեն զԱս-
տուած. (այս ինքն՝ որք ի հանդատեան են:) Որոնք որ
հանգստի մէջ են, զԱստուած ինչ ինչ: Բահաթը
իշխնակ օլանլար Ալլահը փէք սէյրէք խաթըրլա-
րընա կէթիրիրլէր:

Եթէ զառաջինն շոք ասացաք, յանձին ցուցանեմք,
(այս ինքն՝ զորս ասացաք:) — Իմաստութիւն զոր-
դիս իւր բարձրացոյց, եւ պաշտպան լիցի այնոցիկ
որ խնդրեն զնա. (այս ինքն՝ այնոցիկ որք խնդրեն:)

Թ. Հարաբերականին սեռականը՝ յարաբերեա-
լէն յառաջ գրուած ատեն նախդիրն ինք կ'առնէ:

Ոչ սա է Յիսուս, շոք մէք գիտեմք զհայր եւ զմայր:
Աս Յիսուս չէ, որոնք մէք հայրը մայրը գիտենք: Պու-
խա տէյիլ մի տիր, քի պիղ օնուն փէտէրինի վէ-
վալիտէսինի թանրըրլ:

Գտանէք յաւանակ մի, յորոք մէք ոչ որ ի մարդ-
կանէ նստաւ: — Այն մարդոյն այնմիկ՝ յոր յե-
զայցէ գայթագղութիւն:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ շոք չէր յառնուն, շոք
չէր առնումք, յարաբերեալին վրայ ալ նախդիրը
կրկնեքով:

Ժ. Հարաբերականին էական բայը շատ անգամ
զօրութեամբ կ'իմացուի:

Եկն քահանայապետն եւ որ ընդ նմա. (այս ինքն
եւ որք ընդ նմա էին*):

ԺԱ. Հարաբերական գերանունն էական բայով
մասնական անուան ոյժ կ'առնենայ. (ինչպէս աշխարհա-
բառ ալ կ'ըսենք. Մարդ է այ որ դանիւ լիկընար ուրեւ,
իրր թէ ոմանք:)

* Երբեմն յարաբերեալէն վերջը յարաբերեալին նշանակու-
թեամբ ուրիշ գերանուն մը կը գրուի:

Եհան Երկիր բանջար խոտոյ, որոք սերմն ինք ի նմին: — Յո-
րոք եւ իմաստունքն տեղի տուեալ փախչին ի նոցանէ: — Տե-
ղիդ՝ յորոք կաս գու ի դմ, երկիր սուրբ է: — Որոք ձեռք
էրեմն յանօրէնութեան են, եւ աջ նոցա լի է կաշառար:

Ի միոյ հօր որդիս՝ է ոչ հնազանդ եւ հպատակ է հօրն, եւ է ոչ չարագոյն քան զսատանայ: Մէկ հօր զսահմանսն ձեռ, կայ ոչ հօրը հնազանդ է, կայ ուր ոչ ստանային ու շար է: Պիր փէտէրին է վաւարրնն ի չինտէ, պաղըսը օլուր քի փէտէրինէ միւթի տիր, պաղըսը տա պուլունուր քի շէյթանտան զիյատէ քէօթիւ տիր:

Ի տան մեծի էն անօթք՝ ոչ ի պատուի են, եւ էն ոչ յանարգութեան: — Սողնոց՝ զխօշիւն միայն զմարդոյն առեալ, է ոչ ի ծակս, է ոչ ի սորս, եւ է ոչ ընդ փապարս երկրի մտեալք զօղեն:

ԺԲ. Արբեմն էական բայը զօրութեամբ կ'իմացուի:

Ժողովեցին, ոչ շատ, ոչ սակաւ. (այսինքն՝ էր որ շատ, եւ էր որ սակաւ:) Որը շատ, որը էն ժողովեցին: Քիմի շօղ, քիմի աղ տէվ շիրտիլէր:

Հանապաղ մեղանչեմք, ոչ խորհրդով, ոչ բանիւ, ոչ լսելով, ոչ տեսանելով:

ԺԳ. Հատ տեղ յարարերական դերանունն ու իր բայը զօրութեամբ կը դրուին:

Ետես Յիսուս այր մի Մատթէոս անուն. (այսինքն՝ որոյ անուն էր Մատթէոս:) — Փայտն զգործով ձեղն, եւ եղէզն զբանիւ յանցանն ցուցանէ. (այսինքն՝ փայտն ցուցանէ զմեղան՝ որ լինին գործով, եւ եղէզն՝ զյանցանան՝ որ լինին բանիւ:)

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ .

Դ Ի Մ Ո Ր Ո Շ Ե Օ Դ Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

ԴԻՄՈՐՈՇ յօգերը «, Դ, Ե, դերանուանց արմատն են: Ասոնցմէ «՝ առաջին գէմը կը ցուցընէ, Դ՝ երկրորդ գէմը, Ե՝ երրորդ գէմը, ինչպէս առաջին մասին մէջ (Երեւ 35) ըսինք:

Ա. գիմորոշ յօգերն երեք կերպով կը բանին:

Ա. Մէյ մը էական դերանուան տեղ:

Ոչ բաւեմք արարածք՝ զարարչէն պատմել. (այսինքն՝

Տե՛տ արարածք:) Չե՛նք էր՛նար Տե՛տ՝ որ արարած է՛նք, արարչին չէ՛րայ ճանաչել: Պի՛զ մախլու գաճախը՝ եարատրճը՛յը թարիֆ էտէմէ՛յիզ:

Պարտ է մեզ՝ որք կարողք՝ եմք, բաննալ զտկարութիւն Տիւանդաց. (այս է՛նք՝ մեք որ կարող եմք:)

— Չոր արար Գաւիթ, յորժամ քաղցեաւն. (այս է՛նք՝ յորժամ քաղցեաւնա:)

— Չարթուցեալք՝ ի Տանգստենէ քնոյ. (այս է՛նք՝ մեք որ զարթեալք:)

— Մի Տեղգասցուք մեզաւորք՝ դառնալ առ Աստուած,

(այս է՛նք՝ մեք որ մեզաւոր եմք:)

— Նախատինք եղաք Քրիստոսի քրիստոնեայք. (այս է՛նք՝ մեք քրիստոնեայք:)

Ինչպէս աս օրինակներէն կ'երեւայ, շատ անգամ այսպիսի խօսքերուն մէջ էական բայն ու յարաբերական դերանունը զօրութեամբ կ'իմացուին:

Բ. Հօւցական դերանունան տեղ:

Սիրելով զմիմեանս կատարի խաղաղութիւն աշխարհիս. (այս է՛նք՝ խաղաղութիւն այսր աշխարհի:)

Մէկ շէնք շէնք շէնք աս աշխարհին խաղաղութիւնը տեղը կ'ուրայ: Պիրիպիրիմիզի սէվմէ իլէ տիւնեանըն ըստ ճաճախը թէքմիլ օլուր:

Բազում մնասու, ոչ միայն բեռինք եւ նաւիք, այլ եւ անձանց մերոց լինելոց է նաւարկութիւնս.

(այս է՛նք՝ մնասու այդր բեռին եւ այդր նաւի, լինելոց է այս նաւարկութիւն:)

— Նախ արարածք՝ եղեն, եւ ապա մարդն ստեղծաւ. (այս է՛նք՝ նախ արարածքս այսոքիկ եղեն:)

— Ի մասնէք կարող էք զբոլորն ճանաչել. (այս է՛նք՝ յայդմ մասնէ:)

Գ. Արրորդ ստացական դերանունան տեղ:

Կամք՝ ոչ բնաւ ախորժէ զձերանալն. (այս է՛նք՝ կամք մեր:)

Մեր կամքն ահնե-ին թերանալը չէ՛նք: Աէջնիւմիւզ իսթիյար օլմասընը խօշլանմալ:

Բազում դպրութիւնքք զքեզ ի մոլութիւն դարձուցանեն. (այս է՛նք՝ դպրութիւնք քո:)

— Ծածկեալ զգլուխք, զի խորշակ սաստիկ է ի լերինդ. (այս է՛նք՝ ծածկեալ զգլուխ քո:)

Դ. Կրարառ լեզուի մէջ շատ յաճախեալ ոճ

մըն է՝ յարարերական գերանունէն կամ լի, զիւն,
ուր, որ ինչ, որպէս թառերէն ետքը պատահած բային
կամ անունան կամ գերանունան կամ մակբային վրայ
ու, որ, ն յօգերը դնել. սյսպէս,

Ահաւասիկ զոր դուն սիրէիր՝ հիւանդացեալ է: Ա-
հա քո սիրած մարդդ հիւանդացած է: Իշխէ սէնին
սէվտիյին խասթէ օլմուշ:

Որ ոչն տեսանեն՝ տեսցեն, եւ որ տեսանենն՝ կու-
րասցին: — Այդ լի տեսերդ զիս եւ հաւատացեր:

— Ուր եսն երթամ՝ դուք ոչ կարէք գալ: — Որ ա-
ռաջին եւ զկնի երթային՝ աղաղակէին: — Մինչ մա-
նուկն էիր՝ անձամբ անձին գօտի ածէիր: — Մեք ոչ
կարեմք զոր տեսաքն եւ լուար՝ չխօսել: — Ո՞վ է
որ ասէք ցքեղ՝ թէ տուր ինձ ըմպել: — Հատո
ինձ զոր պարտիսդ: — Զինչ իրք են՝ վասն որոյ
եկիրդ: — Զոր ասէն կամ զոր ասէ՞ սյսպիսի
ինչ է: — Մինչ երթային ի Մակեդոնիա. (այ-
նոն՝ մինչ երթայի:)

Ե. Վիչ տեղ հարցական բառերէն ետեւ ալ
կը դրուին:

Ընկեր, ինչ որոյ եկիրդ: — Գիտէք լիւն արարիդ
ձեզ: — Ընդէր զըկիմ: — Զի՞ լայքդ եւ ճմլե-
ցուցանէք զսիրտ իմ:

Գ Լ Ո Ւ Ս Ժ Գ .

**ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎԲԱՅ ԶԱՆԱԶԱՆ
ԳԻՏԵԼԻՔ**

Ներգործւան բայերուն խնդիր սեռին հայ-
ցական կը դրուի, ինչպէս վերը խօսեցանք:

Ա. Թէ որ ներգործական բայը կրաւորականի
փոխուելու ըլլայ, ներգործական բային խնդիր սե-
ռին՝ կրաւորականին անուն բայի կ'ըլլայ. իսկ ներ-
գործականին անուն բային՝ կրաւորականին բացառա-
կան հոլով խնդիր կ'ըլլայ:

Հեթանոսք պաշտեցին զարեգակն եւ զլուսին:
Արեգակն եւ լուսին պաշտեցան ի հեթանոսաց:

Նոս առաջին պարբերութեան մէջ Հեթանոսականութիւնն բայի է պաշտօնին ներգործական բային: Իսկ երկրորդ պարբերութեան մէջ Հեթանոսականութիւնը սեռի եղած է պաշտօնին կրաւորական բային: Նոյնպէս շարեւէն է շարժումն խնդիր սեռի են պաշտօնին ներգործական բային. ու նոյն բառերն անուն բայի եղած են պաշտօնին կրաւորական բային:

Բ. Արբեմն ներգործական բայ մը երկու հայցական խնդիր կրնայ առնել. մէկը խնդիր սեռի, մէկայլը խնդիր բնութեան:

- Գու զո՞ առնես շէշ: (խնդիր սեռի՝ շէշ:)
- Հարցից եւ ես շէշ քան թի: (խնդիր սեռի՝ շէշ:)
- Թագաւոր զո՞նք ասեն շէշ: (խնդիր սեռի՝ շէշ:)
- Աւսուցանէր զո՞նք առաջօր քաղաք ինչ: (խնդիր սեռի՝ զոնք:)

Գ. Թէպէտ հայցական խնդիր միայն ներգործականները կ'առնեն, բայց չէզոք բայերն ալ երբ որ իրենց արմատն (հասարակօրէն հետը ածականով մը) խնդիր առնեն, գործիականի տեղ հայցական կ'ուզեն:

- Չափնայն հնարս հնարեացո՞ւ, զի ի սիրոյն Աստուծոյ մի վերջասցուք: Ափն հնարին ընեն, որ Աստուծոյ սերէն շարհին: Ալլահըն մուհապպէթինտէն այրըմամագ իչին, հէր էլիմիզտէն կէլէնի էտէլիմ:
- Երկնչել էրիւն մեծ. (այս ինքն՝ երկիւղիւ մեծաւ:)
- Ելաց լալիւն մեծ. (այս ինքն՝ ելաց լալով մեծաւ:)
- Չարմացաւ զարմացո՞ւն մեծ. (այս ինքն՝ զարմացաւ մեծաւ զարմացմամբ:)
- Առջեցին ի վերայ նորահոծ իբրեւ ի վերայ սիրելոյ եւ աշխարհեցեն աշխարհիբրեւ ի վերայ անդրանկան:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ զքարոս նախանջն նախանջել. քաղաւ զաստակս զաստակել. թողս սա ի ման թողանջել. տիտանալ զտիտ հոյարոսնեան. եւ այլն:

Գ. Նոյնպէս չէզոք նաեւ կրաւորական բայերուն խնդիրը գործիականի տեղ հայցական կը դրուի, երբ որ բային հետ նոյն կամ նման նշանակութիւն կ'ուենենայ:

- Ոչ զոնք պարտ էր շարշարել քրիստոսի, եւ այնպէս մտանել ի փառս իւր. (այս ինքն՝ նովին շար-

չարանօք չարչարել:) — Նորա շնոյն քոնն ննջիցին.
(Ժողովանակ նովին քնով:) — Խնդացին յոյժ ուրա-
խութիւն մեծ: —

Մ. յայտն կ'ըսուի, մամչել շատի, մեռանել զմահ,
աղաղակել զմայն, ծիծաղել ծաղր, եւ այլն:

Ե. Նոյնպէս ներգործական եւ չէզոք բայերուն
քովը՝ յարաբերականը գործիականի տեղ հայցական
կը դրուի, երբ որ բային արմատը կը յարաբերէ:

Եսաւ պահէր ռիս Յակովբայ վասն օրհնութեանցն
ըր օրհնեաց զնա Իսահակ հայր իւր. (այս ինքն՝
որովք օրհնեաց զնա: — Ակայ լիցին յարութեանն,
ըր յարեաւ. (այս ինքն՝ որով յարեաւ:))

Զ. Քիչ տեղ չէզոք բայեր ներգործական
բայի ոյժ ունենալով՝ հայցական խնդիր կ'առնեն:

Զոր ինչ հայի որ, ի նոյն փոխի մտօք, (այս ինքն՝
յոր ինչ հայի որ:) Ինչ որ մարդ կը գիտնէ, մտօքն ա-
նոր կը դասանայ: Ինտան նէքի կէօրիւրսէ, Ֆիքրի
իլէ տէ օնա տէօնէր:

Եղբայրն յանցեալ զամանան. (այս ինքն՝ անգիտացաւ
կամ ոչ ծանեաւ զամանան:) — Ի բամբասանաց
խնայեցե՛ք զլեզու. (այս ինքն՝ արգելէք կամ կարճեցէք:)

Է. Նոյնպէս աս կրաւորական բայերը, լարդա-
պետի՛մ, խրատի՛մ, հրամայի՛մ, պահանջի՛մ, եւ այլն. հայցա-
կան խնդիր կ'առնուեն*:

Ամենեցուն դատաստան եւ քննութիւն լինելոց է,
եւ մեք ընդ ամենայն մեղաց պահանջիսք զհամարն:

Ը. Հարկանե՛մ, զարկանե՛մ բայերը խնդիր բնու-
թեան՝ շնախորիւ սեռական կ'առնեն, երբ որ տճկ.
չարի՛մօք նշանակեն:

Հմուտ զեկավար մօտ ի նաւահանգիստն հասեալ,
առաւել իմն զգուշանայ նաւին, զի մի զարի հար-
կանիցի: Աւրպէս նաւավարը նաւահանգիստին մօտիկ աւելի

* Նոյնպէս վնի՛մ եական բայով ներգործական անկատարներ կը
ձեւանան, ու հայցական խնդիր կ'առնեն:
Զգիտնելու վնի՛մ կոյսն մանուկ (Հո.իփօիմէ) գաիեղերաստա-
բանաւորն. (այս ինքն՝ զգեանէր:)
Նոյնպէս շատ չէզոք բայերու անկատարը, քնայեալ վնի՛մ,
զարմայեալ վնի՛մ, երեւեալ վնի՛մ

նախն վրայ դիտարկելն կ'ընէ, որ Կարէ ղարնէ: Ուս-
թա ընչիս լիմանա եագլաշընձա՝ կէմիսի թաշա
չարսիրլմասըն տէյի ղիատէ տրգգաթ էտէր:

Յետս յետս չոգան եւ ղարնն ղգեդնէ: — Կալաւ
ղմանկունս քո եւ հար ղԿարէ:

Վ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ ծագ ղԾագի հարկանէ՛ճ, ղա-
հէ, ղմոթի հարկանէ՛ճ. եւ այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ .

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ի Թ Ի Վ Բ Ա Յ

Ա. Վնեբեիոթի ներգոյականը՝ ժամանակ կը
նշանակէ:

Ի ծնանէլն* Յիսուսի մոգք յարեւելից եկին յերու-
սաղէմ: Յիսուսն ծնանէլն արեւը մոգերն արեւելէն
երուսաղէ՛ճ էկն: Յիսուսուն տողտուղու վագըթ,
միւնէճճիմլէր կիւն տողուտան Գուտս ի շէրիֆէ
կէլտիլէր:

Ի «Ի-էլ լուսոյ՝ վաղվաղակի ըմբռնեսցին որ ի խաւա-
րի գնայցեն: — Ի քաղմանալ մարդկան աճեցին
չարիքն, զորս ջրհեղեղաւ դատեցաւ Աստուած: —
Ի «Երմանէլն՝ էր որ անկաւ առ ճանապարհաւ**:

Բ. Արք որ աներեւութին վրայ առ ի նախդիր
դրուի, համար կը նշանակէ. ինչպէս, առ ի գործել,
գործելոս համար:

* Ընտիր ձեռագիրներ, (ինչպէս ընտիր տպագրութիւններու
մէջ ալ կ'երեւայ,) թէ կրաւորականին եւ թէ ձայնակրական
շէղոր բայերուն աներեւոյթը ել կը բանեցընեն, եւ ոչ էլ՝

Քիչ տեղ աներեւոյթը եւ կը վերջաւորի. ինչպէս,
Հրամայեաց քիչիւ թ աչունս. (այս ինքն՝ քիչիւ):

** Քիչ տեղ աներեւութին ներգոյականն իր սեռական կամ
տրական անուն բային հետ կը համաձայնի, ինքն ալ սեռա-
կան դրուելով. այսպէս,

Ա՛՛՛՛ որ յանցանել տրամալից գիշերոյ, եւ ծագիւնս
առաջաւ, եւ արեգակնն երեւելոյ ոչ ուրախանայ. (այս ինքն՝
յանցանել տրամալից գիշերոյ, եւ ի ծագել առաւօտու, եւ
յարեգականն երեւել):

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. Այսոցիկ այսպէս եղելոց. (այս
ինքն՝ ի լինել այսոցիկ այսպէս): Հզօր կառույ եղելոյ. (այս
ինքն՝ ի լինել հզօր կառույ): Աս կանոնը յունարեւնէն մասձ է
մեր լեզուին մէջ:

Գ. Այրբեմն առ նախագիրը չի գրուիր:
 Հովանի տերեւոյն պիտոյ է է պահել զպտուղն:
 Պարուղը պահելու համար պերե-ին շոտը պէտ է: Մէյ-
 վէյի հըֆղ էթմէ իչին եափրաղըն քէօլկէսի լաղըմ
 սըր:

Ի լեւ եկեալ եմ ես. (այս ինքն առ ի լսել):

Գ. Հատ անգամ առ ի նախագիրը բոլորովին չի
 գրուիր:

Ի մէջ լերանց աղբերք գնան, որքո՞ցանել զամենայն
 դազանս վայրի. (այս ինքն առ ի արբուցանել): Աե-
 բանց Տէջ աղբէ-բնէր իւր +ալին՝ վայրէ մասսանները եւժ-
 ցընելու համար: Տաղլար իչինտէ պունարլար եիւրիւր՝
 եապանի հայվանաթը իչիրմէք իչին:

Գայ Յիսուս առ Յովհաննէս՝ Տէրտել ի նմանէ. (այս
 ինքն առ ի մկրտել ի նմանէ): — Ել Իսահակ զթո-
 սանել ի դաշտի ընդ երեկս: — Ած Աստուած ջրհե-
 ղեղ՝ պահանել զամենայն երկիր: — Ջհուր շէջոցանել՝
 ջրոյ պէտք են. (այս ինքն առ ի շիջուցանել զճուր):

Ե. Աներեւոյթ բայերը երբեմն սեռականի կամ
 տրականի տեղ, ըստ, առ, վասն նախադրութիւններուն
 ուղղական խնդիր կ'ըլլան:

Յեւրոպն տեղիք ինչ են ծովուց, որոց ջուրն ըստ
 մեւ լուսնոյ աճէ, եւ ըստ պահանելն պակասէ: Ե-
 բոյս թւի Տէջ պերե-ին, որանց ըստը լուսնոյ մե-
 լան համեմար իւր ըստնոյ առ պահանելու համեմար իւր
 պահէ: Եւրոպիատա պաղը սէմթլէրտէ տէնիղին սու-
 յու՝ այ պէջիւտիւքճէ շողալըր, վէ քիւչիւտիւքճէ
 աղալըր:

Ըստ յարմարաւ ժամանակին բնութեամբ սովորին
 բարիք: — Առ շէջոցանել ծախիցն՝ փախստական եղել:
 — Աչ եթէ առ պէլ հաստատեցեր ինչ: —
 Վասն անբիծ եւ անդատապարտ իւր մեղ առաջի
 ահեղ ատենին քրիստոսի:

Զ. Այնպէս ան անուններն որ աներեւութի
 ոյժ ունին՝ առ կամ առ ի նախադրութեամբ ուղղա-
 կան կը գրուին:

Քրիստոնեայքն — «էր Քրիստոսի յոյժ խնդու-
թեամբ ընդունէին զամենայն չարչարանս. (այս ինքն՝
վասն սիրոյն Քրիստոսի * :)

Այսպէս կ'ըսուի՝ Ա — է շէտանս, առ նախանջ :

Է. Հատ անգամ գիմաւոր բայի մը առջեւ
աներեւոյթ բայ մը կը դրուի, փոխանակ շէ կամ ինչ
շաղկապով գիմաւոր բայ դրուելու ** :

Մի աղօթեր քոց կամաց կոտորել. (այս ինքն՝ մի ա-
ղօթեր զի կատարեսցին կամք քո :) Մէ աղօթեր որ
+ — կոտորելու : Սէնին բատէթինին իլէրի վարմասը
իչին տուա էթմէ :

Զմարդոյ յիրաւի ասեմք կրել պատու հաս ընդ որոց
գործիցէ (այս ինքն՝ ասեմք թէ յիրաւի կրէ պատու-
հաս :) — Ասէ ցիս Հոգին, երբեք ընդ նոսա եւ
ժի՛ ինչ ինչէլ. (այս ինքն զի երթայց, եւ մի ինչ խղճե-
ցից :) — Ամուս ագանել անգ ընդ նոսա. (այս ինքն՝ զի
աղցի :)

Ասանկ տեղեր աներեւութի տեղ ընդունելու-
թիւն անցեալ ալ կը դրուի :

Տեսանեմք երկուս արս միազգիս ընդ միմեանս
գրգռել, միմեանց մահու եւ արեամբ ծարաւի են.
(այս ինքն՝ տեսանեմք զի ընդ միմեանս գրգռին :) —
Գոմէտ զոմն ասեն եկեալ ի Հայս. (այս ինքն՝ Գոմէտ
ոմն ասեն թէ եկն ի Հայս :)

Ը. Սիւանի՛, կարե՛, կա՛, ջանա՛ եւ այլն. բայերը
հասարակօրէն իրենցմէ ետքը աներեւոյթ մը կ'ուղեն :

Ոչ կարէ ծառ բարի պտուղ չար առնել : Աղէի ծառը
էլ պտուղ չի կրնար փառ : Ե՛յի աղած ֆէնա մէյ-
վէ վերէմէղ :

Ճշմարիտ հաւատացելոց սատանայ փորձութեամբ
ոչ կարէ սոնանել : — Յիսուս առեալ ջուր՝ արկ ի

* Երբ որ աներեւութին գործիականն իր բային վրայ կրկնուե-
լու ըլլայ, բային նշանակութիւնը կը սասակացընէ :

Այս օրհնելով օրհնելոց զքեզ, եւ Բազմացս-ցանելով Բազմա-
ցո-ցեց զզաւակ քո որպէս զաստեղս երկնից բազմութեամբ :
— Ոչ միայն թիտելով թիտեն զբարին, այլ եւ սլոց ուսու-
ցանեն :

** Աս աներեւոյթն՝ Արթիւն ինքնոյ կ'ըսուի, իբր թէ գիմաւոր
բային թող չիտար որ իր ինքիրն առնու :

կոնք եւ «հասաւ լուսնու զոտս աշակերտացն: — Այսպիսիս «հասաւ լինել, եւ ոչ հարաց հարարել: — Ջանային արքն դարձոցանել զնաւն ի ցամաք:

Թ. Այնպէս զիմազուրկ բայերն ալ բաց ի տրականէն, աներեւոյթ մ'ալ կ'ուզեն:

Քրիստոնէի ոչ է պարտ հոտել, այլ հեղ լինել: Քրիստոնէան պէտք չէ հոտել, հարա հեղ բլլալ: Քրիստիանա նիզատան գաշըպ' հազիմ օլմագ ֆարղ տրր:

Ոչ է բարւոք հոտել զհաց մանկանց, եւ արկանել շանց: — Յորժամ զաներեւոյթէն ճառիցէ որ, պարտի զմիտս յարարել, եւ զխորհուրդս «բեւ, զյոյզս շարմանց պարզել:

Ժ. Հունարէն լեզուէն մտած է աներեւոյթին անուն բային երբեմն հայցական գնել:

Որ սիրէ զընկեր իւր, կամի զնա լինել ողջ մարմնով եւ առաքինի հոգւով. (այս ինչն՝ կամի զի նա ողջ իցէ:) Ով որ եր ընկերս իւր «երէ, կ'ուզէ որ անիկա մարմնով ողջ ու հոգւով հոտել լալ: Այսպիսիս շրջա սէվէն՝ օնուն թէն իլէ սաղ, վէ ճան ըլա ֆազիւլէթի օլմասրնը արդիւլէր:

Կամիմ զյեղ իմաստունս լինել ի բարիս, եւ անմեղս ի չարիս. (այս ինչն՝ կամիմ զի գուք իմաստուն իցէք:) — Այնպէս ցուցէք ամենեցուն զյեղ ճշմարտախօս լինել, մինչ զի լոկ բանից ձերոց որպէս երդման հաւատայցեն մարդիկ. (այս ինչն՝ ցուցէք ամենեցուն թէ գուք ճշմարտախօս էք:) — Ջառաքինութեան սպան քրտամբք եւ աշխատութեամբ ասաց Պղատոն բոսանել:

ԺԱ. Արբ որ աներեւոյթին վրայ ընդ նախադրութիւն գրուի՝ ժամանակ կը ցուցընէ:

Ընդ երեւել նորա նեղէին զնա ժողովուրդքն: Երբալուստ արեւը ժողովուրդը զանիկայ իւր նեղէր: Ահտէրքէն ճէմիաթ օնու սրգըշտըրըյօր ուտու:

Ընդ ելանել Յիսուսի ի նաւէ, պատահեաց նմա այր մի: — Արջք օրհասականք ընդ լախանել շնչոյն հզօրագոյնս կուռին:

Արբեմն ալ կը նշանակէ՝ պէս, շատ ճշ. կիպի,
անխտէ:

Ընդ Բոսանէլի շորացաւ: Բոսանէլուն պէս շորացաւ:
Պիթտիլի կիպի գուրուտու:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ը Ա Յ

Ա. ՈՂ կամ ող վերջաւորեալ ընդունելու-
թիւնք ածական են. եւ կը հարուլին ողի, ի-, աղ, օ+:

Այր Բարի-ցող նիւթէ զկուիւ: — Մի լինիր ընկեր
առն Բարի-ցողի:

Բ. Լսոնք ներգործական բայի ղոժ ունին, ու
հայցականի տեղ սեռական խնդիր կ'ուզեն:

Առաջի Աստուծոյ կեաս, որ քննող է սրտից եւ խոր-
հրդոց: Ասորո՞ք ուրիշ է՝ ուրիշ ո՞ր սրտերն ու խոր-
հորդները քննող է: Ալլահըն կէօզիւ ալթընտա
եաշայօրսուն քի, եիւրէյին վէ տիւշիւնճէլէրին
թէֆթիշճիսի տիր:

Լեր ի հարցմունս խոնարհամիտ, ի պատասխանիսն
հանդարտ, եւ սիրող խաղաղութեան: — Զուգու թիւն
(միաբանութիւն) է մայր բարեաց, անզուգութիւն
(անմիաբանութիւն) ծնող շարեաց:

Գ. Հատ անգամ լի ընդունելութիւնք, ող
ընդունելութեան նշանակութիւնք կ'ունենայ: Ասանկ
տեղեր յոգնակին եզակիի տեղ ալ կը բանի:

Յուգա եղև առաջնորդ անելեացն Յիսուսի. (այս
ինքն՝ ունողացն Յիսուսի:) Յոսոս զՅիսոսս բունողնե-
րուն առաջնորդ եղաւ: Յուգա Յիսուսու թուժան-
լարրն գրլամվուզու օլաու:

Աստուած շքունադատէ, այլ շէտեւեացն ախորժէ
զառաքինութիւն. (այս ինքն՝ զկամեցողին:) — Ար չկա-
րիցէ առեղծուլ զառական, առեղծեացն ինչս տու-
ժիցէ. (այս ինքն՝ առեղծողին:) — Լինիջիք անելի+

բանին եւ մի լեւելի միայն. (այս ինքն՝ արարողք, լսողք:
— Ի տախտակացն խորտակելոց յայտնի երեւէր Բե-
րեւեացն թախտութիւն. (այս ինքն՝ բերողին՝ Մովսիսի:)

Գ. Այլ ընդունելութիւնը՝ երբ որ եւր, եւլ, եւ-
լոյ, եւլէ կը հոլովի, ածական է:

Որդի իրարեւ իմաստուն լիցի: Խորամ զորին իեւ-
ջէ կ'ըլլայ: Նասիհաթլանմըշ էվլատ իլիմտար օլուր:
Արեգակն ճառագայթիւք իւրովք լուսաւորէ զօր-
իւրարեւ: — Ըունք կերակրին է իւրանայ անկեւոյ
ի սերզանոյ տեանն իւրեանց:

Ե. Այլ ընդունելութիւնն ան ատենը բայի
պէս կը բանի, երբ որ աներեւոյթ բային գործիա-
կանին ոյժը կ'ունենայ:

Մեղուք նախ որդն ծնանին, եւ որդն անցեալ եւ
նեւթերեւլ՝ թռչուն կերպարանի: Մեղուները աս-
որդ էլ թննին, երբ որ թռչելու ժամանակ իւր-
ջընէլէլ իւրեւն կ'ըլլայ: Արլար էվվէլա պէօճէք
տօղարլար, վէ սօնրա պէօճէք պէոյիւյիւպ վէ
գանատ պիթիրիպ՝ գուշ քիսվէթի քէսպ էտէր:

Մուրեւլ մարդկան յԱստուծոյ, զտարերս աս-
տուածս ասացին: — Որդին Յակովբայ Յովսէփ
նէնթեւլ յեղբարցն՝ վաճառի յԵգիպտոս: — Նա-
խանձոտն տկարանայ առ ճշմարտութեանն ընտրու-
թիւն, ի նախանձուն խաւարէ կորացեւլ: — Մով-
սէս ի Հոգւոյն սրբոյ լարդարեւլ՝ ուսաւ զհան-
գամանս լինելութեան արարածոց:

Զ. Այլ ընդունելութիւնն էական բայի հետ
մէկտեղ կը բանի, ու կը նշանակէ պիտի:

Ապաքէն ցապաք Բարեւոյ ես: Աերջուկս պիտի
Բարեւ: Ին նիհայէթ էօլէճէք սին:

Ամենքին կ'ըլլայ ե՛տ առաջի ատենին քրիստոսի: —
Ընդ ամենայն դատարկ բանի համարս որ'ըլլայ է՛:

Է. Արբեմն լոյ ընդունելութեան տեղ ուրիշ
բառ կը դրուի, որ նոյն ընդունելութեան ոյժն ունի:

Յո՞ անիցիս քիւլէլ. (այս ինքն՝ յո՞ փախչելոց իցես):
Ո՞ր պիտի քիւլէլ: Ներէյէ գաչաճագ սրն:

Համարս անի՛տ ասլ Աստուծոյ. (այս ինքն՝ համարս
տալոց եմք): — Ընդ ամենայն դատարկ բանից
համարս ասլ հասանէ: — Հանդերձեւլ էս մեռանել.
(այս ինքն՝ մեռանելոց ես): — Այս ճայ մարդկան

միանգամ հասնել. (այսինքն՝ մարդիկ միանգամ
մեռանելոց են։)

Ը. Այն ընդունելութեան ապառնին բանի մը
յարմարութիւն կամ արժանաւորութիւն կը նշանակէ։

Ջուր ցուրտ անձին ծարաւոյ անորձեւի է։ Պաշ-
տօնը ծարսած մարդոս անորձեւի է։ Սօսւոյ սուսու-
սամբը քիմսէյէ խօշ կէլիր։

Ամբարտաւանութիւն արեւի է Աստուծոյ եւ մար-
դկան։ — Մանուկ կաթնակեր, որ յայլ ինչ կե-
րակուր մտաբերիցէ՝ ոչ պարձեւի է, այլ արգանա-
րեւի։ — Ամենայն որ մարմին է՝ շքեւի է, եւ որ
անմարմին է՝ իմանալի է։

Թ. Ի՞նչ որ ընդունելութիւնները, մանաւանդ
եւլ վերջաւորեալները, խնդիր ունենան ու խնդիրն ի-
րենցմէ առաջ գրուած ըլլայ, ընդունելութեան նախ-
դիրն իր խնդրին վրայ կը գրուի։

Գովութեան արժանաւոր այն բժիշկն է, որ զի
դրոսն մահու հասեալ հիւանդն դարձուցանէ. (այս-
ինքն՝ որ դարձուցանէ զհիւանդն հասեալ ի դրուս
մահու։) Գովութեան արժանի մն թժիշկն է, որ մահուան
դրոսը հասած հիւանդը իւր դրոսը չէ։ Հիւրմէթէ լայրդ
օ հէքիմ տիր, քի էօլիւմ տէրէճէսինէ եէթիշ-
միշ խասթայր սաղալտրը։

Հուրն յորժամ զի նա մնիւալ նիւն ծախեցէ,
ինքն շիջեալ աներեւոյթ լինի. (այսինքն՝ յորժամ
ծախեցէ զնիւթն անկեալ ի նա։) — Ջոս է
դրոսն ընկեցելովն զանց առնէին։ — Քրիստոս իւ-
րով անպարտական մահուամբն կենդանացոյց զմ-
հոս դասարարութեամբ. (այսինքն՝ զգատապարտեալքս
մահու։)

Բ Ա Յ Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

Շ Ա Տ գոյական եւ ածական անուաներ աներեւութի ու ընդունելութեան ոյժ ունենալուն համար՝ Բայանուն կ'ըսուին:

Ա. Ասոնցմէ ուրիշն եւ ունի վերջաւորեալ գոյականները հասարակօրէն աներեւութի ոյժ ունին, եւ խնդիր սեռի սեռական* հոլով կ'ուզեն:

Ախտացեալքն գժկամակ լինին յարբանս զեղոց օգտակարութեան. (այս ինքն՝ գժկամակ լինին ըմպել զօգտակար դեղս:) Հիւանդներն օգտակար զեղէր խօշտէր զբժանարէն: Խասթալար մէնֆաաթը իլաճլարը ալմադ իսթէմէղէր:

Աստուած արար զգինի յառողջութիւն հիւանդաց, և միջնարութիւն ծերոց, եւ ի սփոփանս սփառաց. (այս ինքն՝ առ առողջացուցանել զհիւանդս, ի միսիթարել զծերս եւ ի սփոփել զսգաւորս: — Յարբանսն աշխարհի ջուր ծածկեալ ունէր զամենայն երեսս երկրի: — Հարց յանձն է ինձամշութիւնս արդոյ ճանկանց: — Սկիզբն ունձան գրոց աշխատութեամբ լինի:

Բ. Ան ուրիշ անուաներ ալ որ աներեւութի ոյժ ունենալով սեռական խնդիր սեռի կ'առնեն:

Արար Աստուած զերկիր պտղաբեր ի սնունդս ծառայէց իւրոց. (այս ինքն՝ առ ի սնուցանել զճառայս իւր:) Ասորում երկերը պարբեր ըրան, իւր ծառաները սնուցանելու համար: Հագգ թաալէ քէնտի գուլարընը պէսլէմէք իչին թօիրաղը մէյվէտար էթտի: Յետ վախճանին Յովսեփայ ներդէին Եգիպտացիքն զխորայէլ է ընդամաք քաղաքաց եւ ի գործ պաշտաց:

* Քիչ տեղ սեռականի տեղ հայցական ալ խնդիր սեռի առած կը գտնուի. բայց ընտիր ոճ չէ:
Օրհնութիւն իսահակայ զՅակովբ եւ Յակովբայ զՅարոյ, ոչ ի նոսա, այլ ի թոռունս նորա կատարեցաւ. (այս ինքն՝ օրհնելն իսահակայ զՅակովբ եւ այլն:) — Պահեցէք զմիտս ձեր ի դարձման զընկերն. (այս ինքն՝ ի դատելոյ զընկերն:)

— Եղևնն է շինասանոց աստարին մինչև է Կար+եդոնն է շինասանն ամբ հարկեր քառասուն եւ երեք :

Գ. Չէզոք աներեւութի ոյժ ունեցող անունները բացառական հոլով խնդիր բնութեան կ'առնեն : Մասն ոչ այլ ինչ է, քան անջամոմ հոգւոյ է մարմնոյ : Մասն արեւ բան չէ, բայց էիէ հոգոյն մարմնէն զամուտիւր : Էօլիւմ՝ ճանրն թէնտէն այրըմասքնտան պաշգա շէյ տէյիլ :

Սուրբքն աղօթիւք զմահ խնդրէին, եւ զլսմանն է մարմնոյ. (այս ինքն՝ զլուծանելն ի մարմնոյ :

Գ. Կրաւորական նշանակութեամբ եւլ ընդունելութեան ոյժ ունեցող բայանունները՝ բացառականի տեղ սեռական կ'առնեն* :

Եմ եմ եւ ես մարդ մահականացու՝ շնոմբ նախասրէղծին. (այս ինքն՝ ծնեալ ի նախաստեղծէն :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ Աստուծոյ շինած է+. նորա արարած էմ+. կոխան որից :

Ե. Այնպէս ան անուններն՝ որ ոչ ընդունելութեան ոյժ ունին, հայցականի տեղ սեռական կ'առնեն** :

Չեոքն են քործանեայ քործոց. (այս ինքն՝ գործող գործոց) — Աստուած կանխագիտ է հանդերձեւոյ : — Խորշակ խաւածոցոցիւ է բոսոց եւ արնոց :

Զ. Իսկ խնդիր բնութեան՝ ան բային պէս կ'առնեն՝ որ բային որ ոյժն ունին :

Անյայտ է ժամանակ ելից մերոց է մարմնոյ աստի. (այս ինքն՝ ելանելոյ մերոյ ի մարմնոյ աստի) — Մի մաս է ամենեցուն յաշխարհս, եւ մի ել հասարակաց :

* Երբեմն կրաւորական ընդունելութիւն անցեալն ալ բացառականի տեղ սեռական կ'առնէ. այսպէս,

Արդարակառութիւնք մարդկան պատուիրեալք. (այս ինքն՝ ի մարդկանէ պատուիրեալք) — Կարեալք խաւածի եւ կաշկանդեալք երկոյն քեջբոյ. — Մարդկան հաստատեալ կտակ : — Անկեալք որոյ. (այս ինքն՝ անկեալք ի որոյ)

** Երբեմն թէ ոչ վերջաւորեալ ընդունելութիւնները, եւ թէ ոչ ընդունելութեան ոյժ ունեցող անունները հայցական խնդիր կ'առնեն :

Գաիւք շարեաց, զճնորդ անարգութիւնք : — Ոչ սիրողաց զիւր բարս՝ պատիժս խոստանայ : — Հուր ծախիւ զիւրէն :

— Չհոգւոյն հայնոյս-ի-ն մի թողցի. (այս ինքն՝ մի թողցի հայհոյել զհոգւոյն:) — Քարկուծիւնն է համարն զսրտի-՝ արեան. (այս ինքն՝ եռալ արեան զսրտիւ:) — Ատուած արար զարեգակն լուսարուս-րու-լն-ի-ն, զլուսին եւ զաստեղս՝ լուսարու- ճիշերոյ: — Եղաք մտաւորք եւ բանաւորք, եւ սպասարուս-տ-յան- թանկ: — Հեթանոսք արարածոց պաշտօնարար- եղեն:

Ը առ անգամ հասարակ ածականներն ալ խնդիր կ'առնեն:

Է. Արոնք որ նման, յարժար, ժերժար կը նշա- նակեն, տրական խնդիր կ'առնեն, ինչպէս հարցումն ալ կը պահանջէ:

Արպէս ոչ են նման երեսք երեսաց, նոյնպէս եւ ոչ սիրտք մարդկան սրտից նման են: — Քնուծիւնս մեր ժիւանց հարօր ստեղծաւ յարարչէն: — Աեզուն ար- ժանի է ժիւ զգո-շո-ի-ն:

Ը. Արոնք որ լուսնեալ կամ զորի լուսն կը նշանակեն, բացառական խնդիր կ'առնեն. նոյնպէս կրաւորականի զօրուծիւն ունեցող ածականները:

Ձիք ինչ տեղի, որ թափար իցէ յԱսարածոց: — Յարու- մանկանէ անխառնի վախճանէր: — Արարիչն ամենեցուն աներեւոյի է ի ճարճարար աչաց: — Ան- դաստան մտոր ի ժշոց: — Գայլ աղսարմբ է ի շինոյ եւ ի հնազանդութենէ ձեռաց մարդկան: — Ան- իսան ի ջրոց գիւնիս անապակ կոչի: — Եղէգն շար- ժանն ի հողոց:

Թ. Ը մասնկամք բաղադրեալ ածականները, կրնան շատ հեղ բացառականի տեղ սեռական կամ տրական խնդիր առնել:

Աստուած անհաս է մտաց կամ ի մտաց: — Աս- տուած անտես է աչաց կամ յաչաց: — Անճաշակ հոգեւորական իմաստից: — Անճաշակ յերկնաւոր բարեաց:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ Ն Ե Բ Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

Ա. Շ Ա Տ տեղ պարզ ածական անունները՝ բայի վրայ իյնալնուն համար՝ մակբայ կ'ըլլան:

Որ յուսով մեղանչէ, մնչոյս կորնչի: — Մի ունայն ծախեսցուք զսակաւ աւուրս կենաց մերոց: — Ղուկաս լուսաւորման պատմէ զհանգամանս վերանալոյն Քրիստոսի: — Մեծաւ փութով անդամդ տայ զանձն ի դործ եւ ի վաստակ մրջիւնն: — Մեծաշնայն կարգացէք, թերեւս ի քուն իցէ եւ յանիցէ:

Ա. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անողորմ դատել, անդարձել, անխնայ շնորհել. եւ այլն:

Բ. Արբեմն ածականները « գիրը կամ ի՞նչ մասնիկն առնելով մակբայ կ'ըլլան:

Չարագործքն խղճիւ մտաց հարեալք սաստկագոյնս տանջին: — Բաղմասպատիկս աշխատէին: — Ջուրն ուտել ի՞նչ գիրացուցանէ զերկիր, եւ զանունդս նորա դարմանէ:

Ա. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անշահս լալ, անօգուտս ծախել, եւ այլն:

Գ. Արբեմն ալ յոգնակի նախդրիւ արական կը դրուի. այսպէս,

Յանգիտս ուտել. Յանչայտս ի ներքս մտանել. Յանհոգս կալ. Յանարժանս ծախել. Չգելի գաղտնիս:

Դ. Ասոր հակառակ մակբայները կրնան ածականի տեղ բայանուններու վրայ դրուիլ:

Յանխարժակի շարժմունք բաղում անգամ ի միում ժամու զաշխարհս սասանեցին: — Աէմ հատեալ ի լեռնէ սասակի ոլորմամբ վայրաբերի:

Ե. Արբեմն ալ բայանունն ոյժ ունեցող գոյականներու վրայ, ածականի տեղ կը բանին:

Սիրտն է շտեմարան ամենայն քաղաքի խորհրդոց. (այս ինչն՝ բարի խորհրդոց: — Որդեքաբ սիրով զկամս հօրն կատարել. (այս ինչն՝ որդիական սիրով:) — Շինէ

երկուս տունս զճապէս ծախիւք. (այս էնէն՝ մեծամեծ ծախիւք:)

Զ. Իսկ երբ որ ասանկ մակբայ ունեցող բայանունը կամ ընդունելութիւնը նախդիր ունենայ, նախդիրը մակբային վրայ կը դրուի:

Ողորմութեան փոխարէն պարգեւէ Աստուած շէ սկզբանէ պատրաստեալ արտայայտութիւնն: — Ծունկք առաքելոյն Յակովբայ խստացան իբրեւ զուղտու է ստէպ ծոնը կրկնելոյն:

Է. Արբ որ նախադրութիւնները խնդիր չունենան, բային վրայ կ'իյնան ու մակբայի պէս կը բանին: Արի, անց է ճշ: Եւ, ճշտեղէն էնոր: Գալղ, օրթայա կէլ:

Մտեալ ի նաւ անց յայնչոյն: — Արձակեա զժողովուրդսդ, զի երթեալ շարժ յագարակս, գնեսցեն իւրեանց զինչ ուտիցեն:

Ը. Արբեմն մի եւ նոյն բառը կրկնուելով կամ քանի մը անուն քովէ քով գալով՝ մակբայ կ'ըլլան: Սովն էն քան զէն սաստկանայր: — Աստուած ընդ Մովսեսի բերան է բերան խօսէր: — Բան արքան պատասխանի առնել: — Արբեալքն ոչ կարեն ուղիղ ոտիւք ընթանալ, այլ ճայն է ճայն, եւ վաղվաղակի անկեալ կործանին: — Աստուած պաշտութիւն Բարձր է ճշտեղ երեւեալ լինէր յաշխարհին Հայոց: — Մեծ ամուրդ այդ կէնն է վեր տապալեցաւ: — Առ Մակեդոնացւոց թագաւորն ագռաք ողջոյն տային զայս օրէնսն, խնդալ թագաւոր Պտղոմէոս: — Եւ էր պատճէն Տրովարտակին օրէնսն զայս:

Թ. Աոյնպէս քանի մը անուններ զանազան հոլով դրուելով՝ մակբայի ոյժ կ'ունենան:

Կալաւ Սաւուղ զթագաւորն Ամաղեկայ զԱգագ կենդանոյն. (ողջ ողջ:) — Համարեցան թէ արարտիսն իցէ. (արտի երեցած:) — Յիսուս հանէր զգիշերն է ճշտեղ յաղօթս. (գիշերն է բոնն:) — Աեառն Սինա ծխէր արարտի. (արտի դիւնն:) — Ար օրէն կամ Նոյն օրէն հատուցանել զվարձս. (անօրէնս:) — Աիճել զճանապարհայն. (ճամբան, ճամբոս վրայ:) —

Չարութիւնն թէպէտ առ ժամայն հեշտացուցանէ,
սակայն յետոյ մեծապէս տրտեցուցանէ:

Ծ Ա Ն Ո Ի Յ Ո Ի Մ

Արչափ կարելի էր՝ ջանացինք համաձայնութեան գիտելիքները դիւրին կարգով, բացայայտ օրինակներով քիչ կանոնի մէջ համառօտել. միանգամայն հարկաւոր գիտելիք մը դուրս չձգել: Միայն քանի մը զարտուղութիւններ դուրս թող տուինք, որ մեր նախնիք բանեցուցած են: Անոնցմէ մէկ քանին հոս գնենք:

Հոգնակի հայցական ու տրական հոլովին վրայ
« գրի տեղ՝ + դրուած ալ կը գտնուի:

Վարդապետք առաւել պատուելի են քան զհար+
ըստ մարմնոյ: — Առ աղքատ + ողորմած եղիցուք:

Արբեմն ալ ուղղականի մէջ + գրին տեղ՝ «:

Օրէնս՝ արդարութեան բռնութիւն մեր եղիցի: —

Երիս խորհուրդ՝ սոսկալիս ի քեզ տեսանի:

Տեղ տեղ գիմաւոր բային անուն բային սեռա-
կան կը դրուի:

Ո՛ր «-ր»-ի մարդկանէ զերիս տիւս եւ զերիս գի-
շերս անընդհատ ի քուն լինիցի:

Արբեմն այս, այդ, այն ցուցական գերանուն-
ները՝ թէ իրենց գոյականէն առաջ ու թէ ետքը
դրուին, ամենեւին չեն հոլովիր:

Այդ ի-ընդ. (փոխանակ ըսելու՝ այդը իւղոյ:) —
Տանս այս, հըօրիս այս. (փոխանակ ըսելու՝ տանս այսո-
րիկ, հըօրիս այսորիկ:)

Այսմ մէկ հոլովը մէկալ հոլովի տեղ կը դրուի:

Այդ եր-ի-րեօ, զայսոս առ-րք, այսմ սահմանա-
(փոխանակ ըսելու՝ այսորիւք երախտեօք, զայսորիւք
առուրքք, այսու սահմանա:)

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ որո՞՞մ անուն էր Յայրոս. —
(այս ինչն՝ որոյ անուն էր Յայրոս:)

Արչափ աւելի փոյթ ունենայ սորվողը կարգա-
ցածն աղէկ հասկընալու, այնչափ աւելի դիւրաւ
կրնայ գտնել այսպիսի զարտուղութիւնները:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ը .

ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՒ ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԼՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ քերականութեան հետ պիտի սկսին պարզ գրքէ մըն ալ կարգալ ու չգիտցած բաներնին սորվիլ: Ետքը ան սորվածներնուն վրայ պիտի սկսին զատել նախ անուններուն հոլովները, երկրորդ անգամն ու գոյականը, եւ ետքը գերանունները, բայերուն սեռն ու խոնարհմունքը, եւ այլն. այսպէս,

Իբրեւ էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի նորա ժողովուրդք բազումք:

Իբրեւ, մակբայ. էջ, իջնէ՛մ, ներգործակերպ չէ՛ղոք բայ, կատարեալ, եղակի երրորդ դէմ. Յիսուս, ուղղական յատուկ անուն. ի լեռնէ, բացառական, կ'ելլէ լեռն գոյական անունէն. անտի, մակբայ. գնացին, գնամ, ներգործակերպ չէ՛ղոք բայ, կատարեալ, յոգնակի երրորդ դէմ. զկնի, նախադրութիւն. նորա, սեռական խնդիր նախադրութեան. ժողովուրդք, յոգնակի ուղղական. բազումք, իր անգամներ, որ մեկտեղ հոլովեր է:

Արք որ երկրորդ մասը կը սկսին, ան ատեն պիտի ճանչնան թէ որն է անուն բային, խնդիրը, յատկացուցիչը, եւ այլն: Անոր համար ըսինք որ սորվածներնուն վրայ ընեն լուծումը, ինչու որ մինչեւ խօսքը չհասկըցուի չիլուծուիր: Աւստի լուծելու խօսքը յառաջ պէտք է թարգմանել տալ տղուն ու ետքը լուծել տալ, այսպէս:

Օրինակ:

Իբրեւ էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի նորա ժողովուրդք բազումք: Եւ ահա մատուցեալ բորոտ մի՛ երկիր պագանէր նմա եւ ասէր, Տէր, եթէ կամիս՝ կարող ես զիս սրբել:

(Յիսուս երբ որ լեռնէն իջնաւ, անոր ետեւէն շատ ժողովուրդներ գացին: Եւ ահա բորոտ յը Կոլոսիոս անոր երկրորդագոյնի մի՛ լեռնէն ան իջնէր, ի՛նչ Տէր, Ի՛նչ որ կ'ըսէս, կընաւ զիս սրբել:

Վեղաման Յիսուս տաղտան էնտի, օնուն ար-
տընտան չօգ ճէմասթլար կիթտիլէր: Աէ իշթէ պիր
ույուզլու օնա եագլաշըպ՝ սէճտէ գըլար վէ տէր իտի,
էֆէնտիմ, էյէր իսթէրսէն՝ պէնի թէմիղ էտէպի-
լիրսին:

Լ-ձ-ճ-ճ:

Իքրէ-, մակբայ.

Էջ, ներգործակերպ չէղոք բայ.

Յիսուս, անուն բայի.

Ի լեւնէ անտի, այս ինքն՝ է լեւնէն, բացառական խնդիր
էջ բային.

Գնացին, չէղոք բայ.

Զինի նորս, նախագրութեամբ խնդիր գնացին բային.

Ժողովուրդք քաղոճ, անուն բայի.

Ե-, շաղկապ.

Ահա, մակբայ.

Մարտացեալ, ընդունելութիւն անցեալ, որ գոր-
ծիականի օյժ ունի.

Բորոտ ճի, անուն բայի.

Երկէր պագանէր, ներգործական բայ.

Նճա, տրական խնդիր երկէր պագանէճ բային.

Ե-, շաղկապ.

Աէր, ներգործական բայ. իր անուն բային զօրու-
թեամբ կիմացուի, որ է նա, այս ինքն՝ քորոտն.

Տէր, կոչական.

Ենէ, շաղկապ.

Կաթիս, հասարակ բայ, զօրութեամբ ունի անուն
բային, որ է դոս.

Կարող ես, չէղոք բայ, զօրութեամբ ունի անուն բային
դոս.

Զիս, խնդիր սերի՝ քրթէլ աներեւութին.

Սրթէլ, աներեւոյթ:

Արք որ վարպետը կը տեսնէ որ աշկերտը գիւրին
խօսքերը կրնայ անսխալ լուծանել, ան ատեն լուծումն
ուրիշ կարճ կերպով պէտք է ընել տալ: Աս եր-
կրորդ լուծման կարգն աս է, նախ՝ իւրաքանչիւր բառ
իր կարգաւր գնել. եւ երկրորդ՝ մութ խօսքերը պար-

զել: Կարգին մէջ ամենէն առաջ կը դրուի յարաբերական դերանունը կամ շաղկապը, ետքը մակբայը, ետքը անուն բային, ետքը խնդիր սեռին, ետքը մէկալ խնդիրները. այսպէս:

Յիշեաց Աստուած զՆոյ . . . եւ ամ Աստուած հողմ ի վերայ երկրի. եւ խցան աղբերք անդնդոց, եւ արգելաւ անձրեւ յերկնից . . : Եւ նստաւ տապանն ի լերինս Արարատայ: Եւ յետ քառասուն աւուր եբաց Նոյ զպատուհան տապանին, եւ արձակեաց զազուան:

Լուծում: Աստուած յիշեաց զՆոյ, եւ Աստուած ամ հողմ ի վերայ երկրի. եւ աղբերք անդնդոց խցան, եւ անձրեւ արգելաւ յերկնից: Եւ տապանն նստաւ ի լերինս Արարատայ: Եւ Նոյ եբաց զպատուհան տապանին, եւ արձակեաց զազուան:

Յատկացուցիչը յատկացեալէն, բացայայտիչը բացայայտեալէն, ոչ բացասական մասնիկն իր բայէն, մասնական անուան ու անձականին խնդիրն իրենցմէ չեն զատուիր, ինչպէս:

Օրինակ:

Նտես Փարաւոն երազ. թուէր թէ կայցէ յեզր գետոյ, եւ ահա որպէս թէ ի գետոյ անտի ելանէին եւ թն երինջք գեղեցիկք տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով: Եւ այլ եւս եւ թն երինջք ելանէին ի գետոյ անտի, զաղիւրք տեսանելով եւ վտիտք մարմնով:

Լուծում: Փարաւոն ետես երազ. թուէր եթէ կայցէ յեզր գետոյ, եւ ահա որպէս թէ եւ թն երինջք գեղեցիկք տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով ելանէին ի գետոյն: Եւ այլ եւս եւ թն երինջք զաղիւրք տեսանելով եւ վտիտք մարմնով ելանէին ի գետոյն:

Ուրիշ օրինակ:

Իջին եղբարքն Յովսեփու տասնեքին գնել ցորեան յԵգիպտոս, եւ զԲենիամին զեղբայրն Յովսեփու ոչ արձակեաց Յակոբ ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ գուցէ պատահիցէ նմա հիւանդութիւն: . . . Ծանեաւ Յովսեփի զեղբարսն իւր, եւ նորա ոչ ծանեան զնա. յիշեաց Յովսեփի զերազն իւր, եւ ասէ

ցնոսա. Լրտեսք էք գուք, եւ դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս եկեալ էք:

Լուծում: Տասնեքին եղբարքն Յովսեփու իջին յԵգիպտոս — է գնել ցորեան, եւ Յակոբ ոչ արձակեաց զԲենիամին զեղբայրն Յովսեփու ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ գուցէ հիւանդութիւն պատահիցէ նմա: Յովսեփի ծանեաւ զեղբարսն իւր, եւ նորա ոչ ծանեան զնա. Յովսեփի յիշեաց զերազն իւր, եւ ասէ ցնոսա. Գուք էք լրտեսք, եւ դուք եկեալ էք — է դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս:

Իսկ պարզելու մթութիւններն ասոնք են. այս ինքն՝ թէ որ յարաբերականը յողնակի տեղ եզակի է նէ, յողնակի ընել. երբ որ հարկաւոր եղած տեղ աներեւութին վրայ — է նախդիրը կը պակսի՝ դնել. նոյնպէս անուն բային ալ թէ որ ներգործութեամբ չէ գրուած, ներգործութեամբ դնել, եւ այլն:

Օրինակ:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան, եւ ոչ ընդ գրուանաւ, այլ ի վերայ աշտանակի. զի որ մտանեն՝ լոյս տեսանիցեն:

Լուծում: Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան, եւ ոչ դնէ ընդ գրուանաւ, այլ դնէ ի վերայ աշտանակի. զի որ մտանեն՝ տեսանիցեն լոյս:

ՇԱՐԿՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Վախնեաց շարագրութեան միտ դնելու ըլլանք, կը տեսնենք որ մէջերնին զանազանութիւն մը կայ: Աս զանազանութեան ուսկից առաջ գալը թող տալով, (որովհետեւ անիկա լեզուին պատմութեան կը վերաբերի,) հոս մինակ ինչ ու քանի տեսակ ըլլալուն վրայ համառօտ մը կը խօսինք:

Շարագրութիւնն երեք տեսակ կրնանք բաժնել, այս ինքն՝ Պարզ, Միջին եւ Ճիշտ կամ Բարձր:

Ա. Պարզ կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն շարքը բնական է ու դիւրաւ կը հասկըցուի: Այսպէս են Աստուածաշնչին շատ գրքերը, այս ինքն՝

Մովսեսի Տինգ գրքերը, Յեսու, Գատաուրք, Թա-
գաուրք, Մնացորդք, Մարգարէութեանց ոմանք, չորս
Աւետարանք: Իսկ վերջին Տեղինակներու գործքերէն
ասոնց կարգը կրնան սեպուիլ Հարանց վարքը, Շնոր-
հալի, Յայսմաուրք, եւ ասոնց նման գրուածներ:

Բ. Միջակ կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն
բառերն ու ոճերն աւելի վայելուչ ու կարգը հասա-
րակ բնական կարգէն տարբեր է. ինչպէս են Աս-
տուածաշնչէն Յուդիթ, Իմաստութիւն, Գործք առա-
քելոց, Պօղոսի, եւ կաթուղիկեայց թղթերը. Եղնիկ,
Ոսկերերանին Մատթէի, Պօղոսի թղթոց եւ Եսայ-
եայ մեկնութիւններն եւ ուրիշ շատ ճառերը, Ս.
Բարսղի վեցօրեայ արարչութեան գիրքը, Եւսեբիոսին
Ժամանակագրութիւնը, Սեբերիանոսի ճառերը, Ս.
Աիւրղի Աղեքսանդրացւոյ՝ Սուրբ Գրոց մեկնութիւնը:
Աս կարգին տակ կ'երթան նաեւ Ս. Եփրեմին՝ Սուրբ
Գրոց մեկնութիւնը, Ս. Յակոբ Մժբնայ Հայրապետին՝
Ջգօն ըսուած գիրքը, Եւսեբիոսի եկեղեցական պատ-
մութիւնը, որոնք թէպէտ եւ առջիններէն քիչ մը
տարբեր ոճ ունին, բայց անոնց նման ընտիր կար-
գով ու վայելուչ են: Իսկ երկրորդ թարգմանչաց
եւ վերջին Տեղինակներուն մէջ աս կարգին տակ գա-
ցողներն են, Մամբրէ, Եղիշէ, Մանդակունի, Սարգիս,
Իգնատիոս, Լամբրոնացի:

Գ. Շոխ կամ Բարձր կ'ըսուի ան շարագրու-
թիւնը՝ որուն բառերն առատ. եւ ինք զանազան վայել-
լուչ նոյնանշաններով զարդարուած ու կարգը շրջուն
է. ինչպէս են Մակաբայեցւոց գրքերը, Աորիւն, Ագա-
թանգեղոս, Փ. Բուղանդայ պատմութեան շատ տե-
ղերը: Աս կարգին տակ կ'երթան նաեւ Ս. Աիւրղի
Երուսաղեմացւոյ Առչումն ընծայութեան ըսուած գիրքը,
Եւագրի խրատներն ու Ոսկերերանին Յովհաննու մե-
կնութեան առաջին տասուիրեք ճառերը: Իսկ երկրոր-
դականներէն՝ Մ. Խորենացւոյն շատ տեղերը, Յով-
հան կաթողիկոսի պատմութիւնը, Գր. Նարեկացին,
եւ այլն:

Ա. Պարզ շարագրութեան օրինակ:

Եւ եղեւ իբրեւ ծերացաւ Իսահակ, եւ վատեցին աչք նորա ի տեսանելոյ, կոչեաց զԵսաւ զորդի իւր զերէց եւ ասէ ցնա. որդեակ իմ. եւ նա ասէ ցնա, ահաւասիկ ես: Եւ նա ասէ ցնա. ահաւասիկ ես ծերացեալ եմ, եւ ոչ գիտեմ զօր վախճանի իմոյ. արդ՛ առ դու զգործի քո զաղեղն եւ զկապարճս, եւ ել ի դաշտ. եւ որսա՛ ինձ որս. եւ արա՛ ինձ խորտիկս որպէս եւ ես սիրեմ. եւ բեր մատո՛ ինձ, զի կերայց. եւ օրհնեսցէ զքեզ անձն իմ մինչ չեւ մեռեալ իցեմ: Եւ լուաւ Ռեբեկա զի խօսէր Իսահակ ընդ որդւոյ իւրում: Գնաց Եսաւ ի դաշտ որսալ որս հօր իւրում: Եւ խօսեցաւ Ռեբեկա ընդ Յակոբայ որդւոյ իւրում եւ ասէ. ահա լուայ ես ի հօրէ քումէ զի խօսէր ընդ եղբօր քում եւ ասէր. բեր ինձ որս եւ արա՛ ինձ խորտիկս, զի կերայց եւ օրհնեսցից զքեզ առաջի տեսան մինչ չեւ մեռեալ իցեմ: Եւ արդ, որդեակ իմ, լուր ինձ՝ որպէս ես պատուիրեմ քեզ. գնա՛ դու ի դաշտն, եւ առ ինձ անտի երկուս ուլս փափուկս եւ ընտիրս, եւ արարից զնոսա խորտիկս հօր քում որպէս եւ սիրէ, եւ մատուցես հօր քում եւ կերիցէ, զի օրհնեսցէ զքեզ հայր քո՛ մինչ չեւ մեռեալ իցէ: Եւ ասէ Յակոբ ցՌեբեկայ մայր իւր. եղբայր իմ եսաւ, սյր թաւ է, եւ ես լերկ. գուցէ շօշափիցէ զիս հայր իմ. եւ լինիցիմ առաջի նորա իբրեւ արհամարհոտ, եւ ամիցեմ ի վերայ իմ անէծս եւ ոչ օրհնութիւն: Եւ ասէ ցնա մայրն իւր. յիմ վերայ անէծքն այն, որդեակ. բայց միայն լուր ձայնի իմում եւ երթ անձ ինձ: Գնաց եւ առ ամ մօր իւրում. եւ արար խորտիկս՝ որպէս եւ սիրէր հայր նորա:

ԾՆՆԳ. ԻԷ. 1—15:

Բ. Մեջակ շարագրութեան օրինակ:

Ա. Ո՞րք ի բանակս զօրականացն անդս երկրի գնեսցէ, կամ նիւթս վաճառականաց աղխաղխիցէ. չիք որք, չիք ուրեք: Եւ կարի իսկ յիրաւի եւ նմանագոյնս: Ի պատերազմ եկիր, ասէ, եւ ոչ վաճառս ինչ վաճառել. զի՞ սյդչափ ոգորիցիս վասն տեղւոյդ, զոր

յետ սակաւ մի ժամանակի թողուլ հասանիցէ. յոր-
 ժամ յաշխարհ երթայցեմք, զայդ անդ արասջիր:
 Զնոյն եւ այժմ ասեմ ցքեզ. եթէ յորժամ ի մեր
 քաղաքն հասանիցէ երթալ, յայնժամ զայդ կազ-
 մեսջիր. մանաւանդ թէ հասանիցէ ինչ քեզ այնու-
 հետեւ աշխատ լինել, զի թագաւոր ինքնին զամենայն
 կազմիցէ: Քեզ աստ փոս ինչ սակաւ շուրջ հատա-
 նել բաւական է, եւ ձողիս կանգնել, ի վերայ գլխոյդ
 սակաւ մի զհովանոցակն դործել. այլ շինուածոց եւ
 ոչ մի ինչ պէտք են: Տես, զհարդ վաշխքն եւ սայ-
 լիւք Սկիւթացւոց աշխարհին կեանքն վճարին. զհարդ
 ըստ ճարակացն եւեթ փոփոխեն. այսպիսի կեանս
 պարտ է կեալ քրիստոնէից. ընդ աշխարհս շրջել,
 եւ ընդ սատանայի պատերազմ տալ, զգերեալսն ի
 նմանէ արձակել, զվտարանդիսն ի դիւրութիւն հա-
 տուցանել, եւ յամենայն երկրաւորացս ազատել: Զի
 շինեսցես ապարանս, ո՛վ այր դու, զի՞ առաւել զանձն
 կապիցես: Ընդէր փորես զերկիր, եւ դնես գանձս,
 զի հակառակ անձինդ պատերազմ կոչիցես: Ընդէր
 ածիցես պարիսպ, եւ կազմիցես անձամբ անձին բանդ:

Աւ եթէ դժուարին ինչ թուիցի քեզ այս, եկ
 երթիցուք յայն տաղաւարս զի եւ արդեամբք իսկ
 ուսանիցիս զդիւրութիւնն: Խուզս եւեթ շինեցին.
 եւ եթէ չուել հասանիցէ, այնպէս թողուն եւ չուեն,
 որպէս զօրականքն ի խաղաղութեան զբանակն թո-
 ղուցուն եւ գնայցեն. քանզի այնպէս բանակեալ են:
 Մանաւանդ թէ եւս աւելի ցանկալի տեսիլ տեսանել
 իցէ. քանզի եւ ցանկալի իսկ տեսիլ է տեսանել
 զանապատն լի վանականօք, վարկապարտի խորանօք,
 խիտ առ խիտ թեւ ի թեւ հարեալ, ճիգն ի ճիգն
 զապարմանցն թեւակս խառնեալ, քան զօրականացն
 բանակի. ուր սրահակք ձգիցին, եւ զտէգս եւ զգե-
 ղարդունս կանգնեսցեն, եւ զքնիցն գեղարդեանցն
 զաղեղնակապարձս կախիցեն, պղնձապատ զգլուխսն
 առնիցեն, եւ մեծապայծառ իմն կմբեայ վահանացն
 փայլիցեն, եւ կողինաւորք եւ զրահապատք շողայցեն.
 Թագաւորին սպաս առնիցեն ի դաշտի ուրեք, ի հարթ

եւ յողորկ վայրի, եւ ճաշք զճաշս մղիցեն, եւ ընթրիք զընթրեօք անցանիցեն, գուսանք երգիցեն, փողարք զձայն փողոցն նուագիցեն: Սակայն եւ այնպէս չիցէ գեղեցիկ տեսիլն քան զայն՝ զորմէ այժմ ես պատմեմ:

ՈՍԿ. ՄԱՏ. ԿԹ.

Բ. Արդ յորժամ հարցանիցեն զիս եւ ասիցեն, զո՞վ պաշտես դու, զի՞նչ ասիցեմ: Ասեմ զԱստուած Իսրայելի: Ասիցեն զիս, զայն Աստուած պաշտես դու, որ սատակեաց կորոյս զժողովուրդն իւր. ոչ ահա նա ասէր՝ որդի իմ է, ոչ ասէր՝ անդրանիկ իմ է: Չիարդ գգուեաց սիրեաց բարձրացոյց զնա, եւ դարձեալ միւսանգամ անդրէն խոնարհեցոյց կործանեաց զնա. արդ դու ո՞վ ես, եթէ ի նոցանէն իցես դու, զիարդ ոչ սատակեցար դու ընդ նոսա յանապատի անդ. եւ եթէ չիցես ի նոցանէ, զիարդ պագանես դու երկիր Աստուծոյն նոցա: Չի՞նչ ասացից նոցա, ստեցից, դանդաչեցից, ասիցեմ թէ չեմ ի նոցանէ, նա թլիատութիւնս եւ շաբաթն եւ ընարութիւն կերակրոցն յանդիմանեն զիս: Եւ եթէ ասիցեմ թէ ի նոցանէն եմ, ասեն, իսկ դու զիարդ ապրեցար: Չի՞նչ ասիցեմ ցհեթանոսն՝ առ որս եսն երթանայցեմ, ասեմ Մովսէս եմ ես: Աինին նոքա նախատել զիս եւ ասել. Աչ շատ իցէ քեզ այն, զի աւերեցերն դու զԵգիպտոս եւ սատակեցեր կորուսեր զժողովուրդն, զի՞ եկիր դու դարձեալ այսր, մի՞թէ պատրել հանել կամիս դու զմեզ յանապատ, սատակել կորուսանել եւ զմեզ եւս, որպէս սատակեցեր կորուսեր դու զժողովուրդն՝ զոր հաներ յերկրէն Եգիպտացւոց:

ԵՓԲ. ԵԼԲ. Զ.

Գ. Բարձր շարժերովն օրինակ:

Ա. Արդ՝ ի մեւս եւս գլուխ տարւոյն, սկսանէր Խոսրով թագաւորն Հայոց գունդ կազմել եւ զօրս բովանդակել: Գումարել զզօրս Աղուանից եւ զԱրացբանալ զդրունս Ալանաց, եւ զիւրոյ պահակին: Հանել զզօրս Հոնաց, ասպատակ դնել ի կողմանս Պարսից: Արշաւել ի կողմանս Ասորեստանի, մինչեւ ի

դրունս Տրսքոնի աւար առեալ զերկիրն ամենայն՝
 յապակածութիւն դարձուցանէր զշինանիստ քաղա-
 քացն եւ աւանացն ցանկալեաց. զէն երկիրն ամե-
 նայն թափուր եւ աւերակ թողոյր. ջնջել է միջոյ է
 բաց կորուսանել, խլել քակել հիմն է վեր ջանայր
 առնել: Համարէր բառնալ զօրէնս տէրութեանն Պար-
 սից: Աւստ եղեալ միանգամայն վրէժ խնդրել մե-
 ծաւ քինութեամբ զանգանելն իւրեանց է տէրութե-
 նէն. սպառ սպուռ ջանայր զվրէժ խնդրել մեծաւ
 քինու նախանձարեկ լինելով. մեծամեծս փքայր, է
 բաղմութիւն զօրաց սպաստան եղեալ, եւ է քա-
 ջութիւն զօրաց յուսացեալ: Առզվաղակի է թիկունս
 հասանէին մեծաւ բաղմութեամբ ժիր եւ քաջ առն
 եւ ձիոյ, եւ բուն կաղմութեամբ Աղուանք, Լիփնք
 եւ Ճիղքք, Վասպք, եւ այլ եւս որ է սմին կողմանց,
 զի զվրէժ արեանն Արտեւանայ խնդրեցեն:

Օ է թէպէտ եւ էր ինքն է մեծի տրամու-
 թեան՝ վասն բնութեան եղբայրութեան ազգատոհմին,
 զի հնազանդեցան եւ է ծառայութիւն մտին համբար-
 ձելոյ թագաւորութեան Ստահրացւոյն, եւ ընդ նմին
 միամտեցան: Չ է էր Խոսրովու եւ դեսպան արարեալ
 զի իւրեանց տոհմայինքն է թիկունս եկեցեն, եւ
 նոցա ընդդէմ կայցեն ընդ նորա թագաւորութեանն:
 Անտի սմա ձեռն տուեալ է կողմանց Քուչանաց, եւ
 յայնմ մարդէ, եւ յիւրեանց է բուն աշխարհէն, եւ
 է քաջ ազգաց եւ է մարտիկ զօրացն, զի է թիկունս
 հասցեն: Սակայն տոհմքն եւ ազգապետքն, եւ նա-
 խարարքն, եւ նահապետքն Պարթեւաց ոչ լինէին
 ունկնդիր. զի միամտեալք եւ հաւանեալք եւ նուա-
 ճեալք էին է տէրութիւնն Արտաշրի, քան ընդ տէ-
 րութիւն իւրեանց ազգատոհմին եւ եղբայրութեանն:

ԱԳԱԹ. Ա:

Բ. Չուեաց խաղաց գնաց Յուդա է միջնա-
 բերդ ամրոցէ անտի եւ եկն բանակեցաւ է Բեթսա-
 կարիա, դէմ յանդիման բանակի արքային: Կանխեաց
 ընդ առաւօտն թագաւորն, առ զբանակն՝ տարաւ
 բանակեցոյց է միջոյ անտի ըստ ճանապարհին Բեթ-

սակարիայ. եւ զղօրսն սփռեաց ճակատեցոյց ի մարտ
 պատերազմի. փող հարին, կազմեցին պատրաստեցին
 զփիղսն, ճաշակեցուցին յարիւն խաղողոյ, ի զմուռս
 եւ ի գինիս: Եւ կարգեցան բաշխեցին ի գունդս
 գունդս. եւ կարգեցին առ փիղ փիղ հազար հազար
 այր սպառազէն, եւ պահապան գլուխ գնդիցն հինգ-
 հազար հեծեալ վառեալ նժոյգ ի ձեռն պաշտպան
 գնդիցն. զի ուր եւ կայցեն գաղանքն՝ կայցեն եւ
 նոքա, եւ ուր եւ գնայցեն՝ գնայցեն եւ նոքա: Եւ
 վանդակակապ մարտկոցս մենքենայիւք ի վերայ փղացն
 կազմեցին, եւ զփղապանն ի վերայ գլխոյն նստուցին:
 Եւ զայլ այրուծին յաջ եւ յահեակ թեւս գնդին
 կազմեցին: Իբրեւ անտի արեգակն ծայրս արձակէր,
 առհասարակ ի զրահաւոր պատենազէն պղնձապատ
 վահանացն նշոյլք զլերամբքն փայլատակէին, եւ ճա-
 ռագայթք հատանէին իբրեւ ի փայլատականց հրոյ:
 Եւ երկայնէր ճակատն, զեղոյր որ զբարձամբք լե-
 րանցն, որ զձորովք եւ զխորովք եւ զգաշտիւք. եւ
 խաղային յառաջ՝ առհասարակ կարգեալք եւ կազ-
 մեալք. միաբան շարժէին առհասարակ ամենեքին որ
 լսէին զձայն բարբառոյ բազմութեան, զշաշիւն զինու,
 զշառաշիւն զերիւարացն թնդիւն, զոտնաձայն վա-
 հանաւոր վառելոցն: Եկն եհաս Յուդա իւրով գնդաւն,
 կարգեցաւ կազմեցաւ ճակատեցաւ պատրաստեցաւ,
 յարձակեցաւ ի դիմի հարաւ գնդի թագաւորին.
 յայնմ տեղւոջ յանդիման թագաւորին վեցհարեւր
 հեծեալ սպառազէն դիթաւալ կացուցանէր յանդի-
 ման թագաւորին: Յայնմ վայրի դէտ ակն ի վեր
 ամբառնայր Եղիազար աւարան, տեսանէր մի ի գաղա-
 նաց անտի վառեալ զարդարեալ, ի զէն արքունի վա-
 ռեալ. եւ նշանս արձակեալ, համարեցաւ թէ արքայն
 իսկ ի նմին իցէ: Յարձակեցաւ ի վերայ գնդին՝ յաջ
 յահեակ կոտորեաց, չոգաւ մինչեւ եհաս ի փիղ անդր
 նշանաւոր, զէն վերացոյց եւ եմուտ ի ներքոյ. եհար
 եւ անդէն կործանեաց. եւ էջ նստաւ փիղն ի վերայ,
 եւ զնա անդէն ճմլեաց: Ա. ՄԱԿԱ. Զ. 32—46:

Գ. Ի հանդիսի աստ արտաքին աշխարհականքդ

յորժամ բռնաւոր մարտիկ զոք մեծահզօր, յաղթա-
 կան սրակեալ ուստեք լսիցեն, համագունդ խուռնըն-
 թաց առհասարակ ամենեքեան ի վերայ դիմեն, զի տե-
 սանել եւ զննել զմեծասքանչ զօրութիւն եւ զհմաս-
 տութիւն ճարտարութեան զամենայն մարթացեն: Եւ
 անդ է տեսանել զժողովս բիւրաւորաց սրտի մտօք
 ոգւովք եւ մարմնովք զիւրաքանչիւր աչս արձակեալ
 ի տեսանել. զի մի ինչ իւրք իրօք յորմէ որ ինչ ի մէջ
 նոցա դործիցի, վրիպեալ գտանիցին: Գարձեալ թէ
 եւ յերգս արուեստականաց զոք պաճուճեալ ի մէջ
 նոցա պատմեցեն, մի անգամ դէմ եղեալ առաւել
 քան զհանդէս ըսուն զասպարիզացն տեղի. եւ յամե-
 նայն կարեւոր իրացն լքեալ, մեծաւ յօժարութեամբ
 եւ փութով ելեալ նստին. զի զերգս արուեստականաց
 եւ զերփին երփին զարդարելոցն առ ընդ միմեանս կշռե-
 լով, որ ինչ ընտիր իցէ լաւութեամբ, զայն գտանել
 ինչ մարթացեն: Եւ սյս արտաքին խառնաղանձ բաղ-
 մութեան: Ապա եթէ ճարտարապետք հռետորացն
 ճախարակեայս սեթեւեթեալս բանիւք փիղիսոփայք ի
 մէջ մատիցեն. քանզի գոն եւ նոցա թատերք եւ
 հանդէսք նուազաց. կոփիւնք եւ անհնարին կշռու-
 թիւնք եւ ընտրութիւնք բանիցն ասացելոց: Իսկ արդ
 եթէ ճարտարութեան բանիցն իմաստութեան, եւ
 քաղցրութեան երգոցն արուեստականաց, եւ բռնու-
 թեամբ քաջութեան արանցն ճգնութեանց այնչափ
 միագունդ միախուռն ի լսելիս եւ ի տեսանելիս մե-
 ծաւ յօժարութեամբ դիմեալ շուրջ նստեալ դեզե-
 րին, որչափ պարտ եւ պատշաճ է փոյթ եւ յօժա-
 րութիւն մեծաւ պահանջմամբ առ մեզ մատուցանել:
 Զի իբր ոչ եթէ լկտութիւն ինչ երգոց արուեստա-
 կանաց, եւ ոչ ընդունայնապարժ բռնութիւն ըմբշաց
 մերկամարտիկ ճգնութիւն պատմելոց եմք, եւ ոչ
 զճարտարութիւն հռետորացն, այլ աստուածեղէն
 շնորհօք ի լեզուն տատանելոց:

ՈՍԿ. ՅՈՎՀ. ՅԱՌԱԶԱՐ.

Գ Լ Ո Ւ Խ ԺԹ.

Վ. Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ե Ա Ն Վ. Բ Ա Յ

Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ե Ա Ն, որ կարգալ ըսել է, Տին քերականն սյապէս կը սահմանէ. Վերջանութիւնն է մասն՝ +երթածաց կամ շարճերաց անվար յառաջբերութիւնն. որ է ըսել՝ վերջանութիւնը քերականութեան մէկ մասն է, որ առանց սխալի լսողին առջևը կը բերէ թէ +երթած, այս ինքն ստանաւոր խօսք, եւ թէ շարճեր, այս ինքն արձակ գրուած պարզ խօսք:

Մ. ղէկ կարգալու համար երեք բան պէտք է: Նախ ամէն բառ իր յատուկ գրովն արտաբերել: Երկրորդ՝ աղէկ շեշտել կամ բթել եւ այլն: Երրորդ՝ խօսքին վայելչութեան համաձայն շատ կամ քիչ շունչ առնել: Առաջինը կ'ըսուի ուղղագրութիւն, երկրորդը՝ առոգանութիւն, երրորդը՝ արոնութիւն:

Ա. Ուղղագրութիւնն Վրայ:

Աւղղագրութեան գործքն է աղէկ միտ գնել որ կարգալու եւ գրելու ատեն գրերը սխալ չարտաբերուին, կամ իրարու տեղ սխալ չգրուին: Ինչպէս օ՝ ո՛ի տեղ, Ե՛՛ է՛ի տեղ, ու՛՛ վ՛ի տեղ, Յ՛՛ ց՛ի տեղ, Ղ՛՛ ո՛ի տեղ. եւ այլն:

Բ. Առոգանութիւնն Վրայ:

Նախնիք զանազան առողանութեան նշաններ առնէին, որոնք հիմակուան ատենս չեն բանիր:

Հիմա բանածներն են՝ շէշտն ու դարճիք:

Շէշտը՝ որ ասանկ (՛) նշան մըն է, ան բառին կամ ան վանկին վրայ կը գրուի, որն որ զարնելով պիտի արտաբերուի: Անոր համար բայերուն հրամայական եղանակին վրայ, բացասական կամ հաստատական մակբայներուն վրայ ու կոչականին վրայ հասարակօրէն շեշտ կը գրուի:

Ո՛րդեմի, լի՛ր դո՛ւ ողորճած եւ՛ որդա՛ր, ղէ՛ Բարե՛ լինիցե՛ +եղ՛:

— Որ ո՛նն կա՛նցե՛ Բարձե՛լ, եւ՛ կերեցե՛ Բ՛:

Իսկ անուններուն, գերանուններուն ու մակ-

բայներուն վրայ յարմարութեան ու վայելչութեան նայելով կը գրուի:

Պարտիզ՝ որ ասանկ (°) նշան մըն է, հարցական խօսքի վրայ կը գրուի:

Ընդէր որոտս՝ էս: — Աերա՞ր արդե՞ս: — Ո՞չ րե՞ս-նէս: — Զի՞նչ գործ գործեցեր:

Գ. Տրոհութեան վրայ:

Տրոհութեան նշաններուն անուններն ասոնք են. Բա՛ն, Սորա՛նէր, Աե՛ր, Աերջա՛նէր:

Աերջանէր՝ որ ասանկ (:) նշան մըն է, ան ատեն կը գրուի, երբ որ խօսքն ամբողջ կը լմննայ, ուր մեծ հանգիստ կամ շունչ պէտք է առնել, ինչպէս անձիւ տեղեր օրինակը տեսար:

Աե՛ր՝ որ ասանկ (.) նշան մըն է, ան ատեն կը գրուի, երբ որ ձէպէտ խօսքին իմաստն ամբողջ է, բայց ուրիշ ամբողջ խօսքին մասն է, ուր քիչ մը կանկ առնելու է. ինչպէս,

Որդի խորագեր անաղանդ է հօր. որդի անանաղանդ է հորոտսս եղիցի: — Որդի իմաստան սարախ ասնէ զհայր. որդի անոխ արտասանիան է հօր:

Սորանէր՝ որ ասանկ (,) նշան մըն է, ան ատեն կը գրուի, երբ որ խօսքն իր գիմաւոր բայն ունի, ուր քիչ մը պէտք է կենալ՝ առանց մեծ շունչ առնելու:

Ած զնա յերասողի՛, է- կացոյց է վերայ աշտարակի րասարին, է- ասէ ցնա. Եթէ որդի էս Աորոտոյ, արի շէղաստի է վայր:

Բա՛ն՝ որ աս (') նշանն է, շատ տեղ կը բանի:

Վախ երբ որ բային ու իր խնդրին մէջ ուրիշ պարբերութիւն մտնելու ըլլայ. ինչպէս,

Աննայնի՛ որ խնդրէ է +էն, րոտ: Հոս աննայնի խընդիր է տալ բային. որ խնդրէ է +էն՝ երկուքին մէջը մտեր է:

Արկորդ կը գրուի ստորակէտի տեղ, երբ որ երկու գիմաւոր բայ իրարու շատ մօտ ըլլան:

Յոր րոտն հրանիցի՛ անդ արկի: — Տե՛սանելով րե՛ցե՛ն՝ է- ղի րե՛ցե՛ն, է- լե՛լով լու՛իցե՛ն՝ է- ղի ի՛մացին:

Արրորդ՝ երբեմն սկզբնաւորական շաղկապներու վրայ, այսպէս, Արդ՝ Ե-արդ՝ Իսկ արդ՝ եւ այլն:

Տրոհութեան կը վերաբերի գիտնալը թէ բառերն ինչպէս բաժնելու է, որ բաժանու մը կամ գրագարձը սխալ չըլլայ:

Արդ այնպէս պէտք է բաժնել, ինչպէս որ կ'արտաբերուի: Ուստի ինչպէս որ խօսքի մէջ չենք ըսել Բար-ի, Դան-ակ, Գիտ-ու-ի-ի-ն, Տապա՝ Բար-ի, Դան-ակ, Գի-տու-ի-ի-ն, նոյնպէս ալ գրելու ատեն բաժնէ:

Ուստի թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ մէկ բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայնը ետքը եկող ձայնաւորին վրայ պէտք է դնել. ինչպէս «ի-րող» «ի-րող», «դարձ» «դարձ»:

Այս կարգէն գուրս կ'ելլեն բարդ բառերն ու բաղադրեալ մասնիկները, որոնց բաղաձայնը թէեւ երկու ձայնաւորին մէջ իյնայ, չիղատուիր, ուստի չիբաժնուիր ըն-դո-նայն, յայ-նարձակ, ա-նարժան, ա-նարգ: Տապա՝ ընդ-սանայն, յայն-արձակ, ան-արժան, ան-արգ:

Իսկ թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ երկու կամ երեք բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայններէն միայն մէկը ետեւի ձայնաւորին քովը պէտք է դնել. ինչպէս եղ-բայր՝ եղ-բայր, Բարգճան՝ Բարգ-ճան:

Թէ որ երկու ձայնաւոր գիր քովէ քով գալու ըլլան, ան ատեն կրնան իրարմէ զատուիլ. այսպէս, Գոր-ծե-ին, Մար-ի-մ:

Իայց ա-, ե-, ո-, ու- եւ ու- երկրարրաւ ձայնաւորներն իրարմէ չեն զատուիր, ուստի չիբաժնուիր ա-ւ-ի-ր, համ-բա-ւել, «տեղծ»-ւած, է Բարձր-ւէ: Տապա ա-ւ-ի-ր, համ-բաւ-ել, «տեղ-ծուած», է Բար-ձր-ւէ:

Բաղաձայն չ գիրը երբ որ բառի մը ետքի գիրը ըլլայ՝ ձայն չիճաներ. ինչպէս, ծառայ, արտայ, եւ այլն: Բայց թէ որ բառի մը սկիզբը գրուելու ըլլայ՝ բարակ հի ձայն կը ճաննէ. այսպէս, Յի-ոք, Յար-ո-ի-ն: Անոր ճամար չ բաղաձայնը թէեւ երկու ձայնաւորի մէջ մտնէ, ետքի եկող ձայնաւորին վրայ չիգրուիր, Տապա առջինին, այսպէս արտայ-ու-ի-ն, ծառայ-ակն:

Աս ալ պէտք է գիտնալ որ բառերը բաժնե-
լու ատեն՝ ուր որ զօրութեամբ ը կայ, պէտք է ներ-
գործութեամբ դնել. այսպէս, զնա՝ ըղնա, Կնել՝ Կընել:

Մնացած Տէի +անի նշանագիտներուն վրայ:

Ղիւրին կարգալու համար քանի մը նշանագիր-
ներ ալ կան, որոնց անուններն ասոնք են. Տակակէր,
Էնթամայ, Գակակէթ, Կարոտագիր, Երկրեակ, եւ այլն:

Սակակէրը՝ որ ասանկ (') նշան մըն է, ինն ե-
տեւը կը գրուի, երբ որ նախդիր կ'ըլլայ. այսպէս,
՛ի, առ ՛ի, եւ այլն. բայց ասիկայ աւելորդ բան մ'ըլ-
լալով՝ կամաց կամաց կը վերնայ:

Ննթամայ՝ որ ասանկ (-) նշան մըն է, սողին
վերջի ծայրը կը գրուի, երբ որ բառը պէտք ըլլայ
կիսել, ու կը ցուցնէ որ բառն ամբողջ չէ:

Փակակէթը՝ որ ասանկ () նշան մըն է, ան ատեն
կը գործածուի, երբ որ խօսքի մէջ դրսէն ուրիշ խօսք
մը կը մտնէ, որն որ կամ առջի խօսքին իբր մեկնու-
թիւն կամ համառօտ ծանօթութիւն մըն է. ինչպէս,

Ընդէր ու կարէ առնել է Տըլ երկի-ըն Աստուծոյ զայն
(որպէս ասոց ոմն է որքոցն) ըր կարող է առնել ան
ծովուն կամ շան:

Պարի- որ ասանկ (—) նշան մըն է, համառօ-
տուած բառերուն վրայ կը գրուի որ ամբողջ կարգա-
ցութիւն. այսպէս, Յ, Յիսուս. նոյն, նոցա. մճ, ամե-
նայն: Իսկ Պարոտագիր՝ վրան պատուով աննշան ձեւ
կամ գիր մըն է, որն որ ամբողջ բառի տեղ կը գրուի.
այսպէս, Յ, այս ինքն. եւ այլն: Բայց ասոնք կամաց
կամաց կը վերնան:

Երկրեակը կամ Զոյգ գիծը՝ որ ասանկ (") նշան
մըն է, ան ատեն կը գրուի, երբ որ բառն ամբողջ
չիգրուիր. այսպէս, Յովհ. Ասկեր". այս ինքն՝ Յով-
հան Ասկերեբան:

386 Art-13

Յ Ա Ն Կ

Հ Ա Ր Կ Ա Ր Ի Ո Ր Գ Ի Տ Ե Լ Ե Ա Ց

<p>Ածականն անունն . . . 26 . 98 Ածանցական անունն . . . 100 Անեղական անունն . . . 10 Աներեւոյթ բայ . . . 168 Անկանոն բայ . . . 76 Անկատար ժամանակ . . . 43 Անուն . . . 98 Անուն բայի . . . 122 . 124 Անցեալ ժամանակ . . . 43 Անցողական բայ . . . 62 Ապառնի ժամանակ . . . 43 Առողանութիւն . . . 192 Արդելիչ խնդրոյ . . . 170 Բազադրեալ անունն . . . 100 Բազդատական անունն . . . 99 . 151 Բայ . . . 42 Բայանունն . . . 175 Բարդ անունն . . . 100 Բարձր շարագրութիւն . . . 185 Բացայայտիչ, Բացայայտեալ . . . 121 . 140 Բացառական հոլով . . . 135 Բութ . . . 193 Գերազրական անունն 99 . 152 Գերակատար ժամանակ . . . 44 Գիր . . . 7 Գոյական անունն . . . 98 Գործիական հոլով . . . 135 Գերանունն . . . 35 . 112 . 158 Գէմք բայից . . . 44 Գէմք գերանունանց . . . 35 Գիմագորի բայ 85 . 128 . 171 Գիմարոչ յօդք . . . 116 . 163 Գրական անունն . . . 99 Ենթամնայ . . . 195 Երկարեակ . . . 195 Զարտուղի բայ . . . 76 Էական բայ . . . 44 . 142 Էական գերանունն . . . 35 . 112 Ընդունելութիւն եւլ . . . 173 Ընդունելութիւն լի . . . 172 Ընդունելութիւն լոյ . . . 173 Ընդունելութիւն ոչ կամ՝ ոչ . 172 Թիւ անունանց . . . 8 . 100 Թիւ բայից . . . 44</p>	<p>Թուական անունն . . . 29 . 106 Ժամանակ բայից . . . 43 Լծորդութիւն բայից . . . 44 Լուծումն շարագրութեան . 181 Խնդիր բազդատական անունանց . . . 151 Խնդիր բայանունանց . . . 175 Խնդիր բայի . . . 122 Խնդիր բնութեան . . . 140 Խնդիր էական բայից . . . 142 Խնդիր մասնական անունան . 156 Խնդիր սեռի կրաւորական բայից . . . 165 Խնդիր սեռի ներդորձական բայից . . . 133 Խոնարհմունք բայից . . . 44 Կատարեալ ժամանակ . . . 43 Կէտ . . . 193 Կոչական հոլով . . . 138 Կրաւորական բայ . . . 43 Կրկնական թուականք 32 . 109 Համաձայնութիւն մասանց բանի . . . 121 Համաձայնութիւն անունանց ընդ գոյականն . 153 Հայցական հոլով 133 . 145 . 165 Հասարակ բայ . . . 43 Հարցական գերանունն 42 . 115 Հարցումն . . . 124 Հոլովմունք անունանց . . . 8 . 103 Հոլովումն անունանց ընդ գոյականն . . . 26 Հոլովք անունանց . . . 8 Զեւ անունանց . . . 100 Զայնակրական բայ . . . 43 Ծոխ շարագրութիւն . . . 185 Մականէտ . . . 195 Մակբայ . . . 90 . 178 Մասնական անունն 33 . 109 . 156 Մասունք բանի . . . 7 Միջակ շարագրութիւն . . . 185 Միջարկութիւն . . . 97 Յատկացուցիչ, Յատկացեալ . . . 121 . 129 Յատուկ անունն . . . 11 . 22</p>
---	--

Յարարերական դերանուն	42 . 160	Պարագայք անունաց	116
Յարահատար ժամանակ	44	Պարագայք բայից	42
Նախադրութիւն	87	Պարսական հոլով	139
Նախդրիւ արական	9 . 132	Պարզ անուն	100
Ներդրական հոլով	136 . 146	Պարզ շարագրութիւն	184
Ներդրական բայ	43 . 117	Պարսից	193
Ներդրականերայ շեղոյթ	43	Սեռական հոլով	128 . 145
Ներկայ ժամանակ	43	Սեռք բայից	42 . 117
Շաղկապ	94	Սասցական դերանուն 40	115
Շարագրութիւն	184	Ստորագրական եզմանակ	118
Շեշտ	192	Ստորակէտ	193
Ուղղագրութիւն	192	Վերձանութիւն	192
Ուղղական հոլով	124 . 144	Վերջակէտ	193
Չեղոյթ բայ	43	Վերջահոլով արական	9 . 131
Պահասարք բայք	80	Տրական հոլով	9 . 131
Պատմական հոլով	138	Տրահոլով	193
Պատիւ	195	Յուշական դերանուն 38	112
Պատուապիր	195	Փակագիծ	195

